สัญญาเลขที่RDG51S0034

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ

กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็ง

ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

โดย

ประทีป สุขสนาน และคณะ

ตุลาคม 2554

สัญญาเลขที่RDG51S0034

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ
กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็ง
ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

โดย

ประทีป สุขสนาน	นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม
นายจัด โชติรัตน์	นายแรม เสนี
นายโอภาส คงแดง	นายโสภณ ปรงแก้ว
นายทวีศักดิ์ นาโค	นางบุญเย็น สุวรรณอัมพร
นายอุดม หนูกูล	นายสมคิด นาเลื่อน
นางวัลยา คงทน	นางจำรัส อินทร์สง
นางวนิดา โชติรัตน์	นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์
นายเผดิม โชติรัตน์	ที่ปรึกษา
นายสำเริง ช่วยเมือง	ที่ปรึกษา
นายสมปอง สมบูรณ์	ที่ปรึกษา
นายก อบต. ปากแจ่ม	ที่ปรึกษา

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

คำนำ

เมื่อมีข่าวว่าจะมีการให้สัมปทานระเบิดหินเทือกเขาถ้ำแรดในชุมชนของเรา พวกเราซึ่งเป็นชาวบ้านไม่ทราบเลยว่ามีสิทธิมีส่วนร่วมในการพิจารณาที่จะให้หรือไม่ให้สัมปทานบัตรนี้ได้ด้วย เรารู้แต่เพียงว่าไม่อยากให้มีการระเบิดหินที่ข้างๆบ้าน สิ่งเหล่านี้นำมาสู่ความเดือดร้อนทั้งเสียงระเบิด รถสิบล้อบรรทุกหิน สะเก็ดหิน บ้านแตกร้าว บ่อน้ำแห้ง และอื่นๆ อีกมากมาย จนกระทั่งกระบวนการต่อสู้ได้สอนให้ชาวตำบลปากแจ่มรู้ว่า เรามีสิทธิที่จะจัดการดูแลทรัพยากรของเราเอง และที่มีการขัดแย้งเรื่องที่ดินกับนายทุนในพื้นที่สัมปทานเหมืองดีบุกเก่าก็ยังเป็นบทเรียนสอนให้ชาวบ้านทราบกระบวนการปกป้องสิทธิในการครอบครองที่ดินตามกฎหมาย แต่ก็แลกมาด้วยความเหนื่อยยากหลายปี

สกว.ตรัง (ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ตรัง) ได้เข้ามาร่วมขับเคลื่อนเรื่องสิทธิและเสรีภาพของชุมชนในพื้นที่ ต.ปากแจ่มตั้งแต่ ปี2547 เป็นต้นมา ผ่านการทำงานร่วมกันจนกระทั่งมาร่วมกันทำงานวิจัยท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการดูแลสิทธิของชุมชนโดยชุมชนเอง ภายใต้การทำงานของกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่ม ที่มีกำนันเผดิม โชติรัตน์ เป็นหัวเรือใหญ่ และมีทีมวิจัยที่ประกอบด้วยผู้นำทุกหมู่บ้านเป็นกรรมการ

กลุ่มนักวิจัยชาวบ้านที่ยังชีพด้วยรายได้จากการกรีดยางเป็นอาชีพหลัก ไม่ทราบหรอกว่างานวิจัยท้องถิ่นหน้าตาเป็นอย่างไร แต่หน้าตาของพี่เลี้ยงและผู้ประสานงานเป็นที่เชื่อมั่นได้ว่าสิ่งที่เราทำนั้นเป็นประโยชน์สุขกับเราไม่ใช่เพื่อคนอื่น เมื่อผ่านการจัดเวทีประชุม การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล กรรมการหลายๆคนเริ่มเห็นว่าเรามีความกล้าที่จะพูด กล้าที่จะเขียน กล้าที่จะแสดงความเห็น และมั่นใจขึ้นกว่าเดิม ตามที่รายงานไว้ในรายงานฉบับสมบรูณ์เล่มนี้ แม้ว่าสิ่งที่ทำอยู่นี้อาจเป็นงานวิจัยชิ้นเล็กๆ ซึ่งมีข้อบกพร่องที่ต้องมีข้อปรับปรุงอีกมากมายจากทีมวิจัยชาวบ้านในฐานความรู้แค่ประถมศึกษาจากโรงเรียนประชาบาลในวัดใกล้บ้าน แต่หากมันกลับใช้ได้จริงในชุมชนของเรา สิ่งนี้ก็เพียงพอแล้วที่จะทำให้ทีมวิจัยตั้งใจและเต็มใจที่จะทำงานต่อเพื่ออนาคต

ทีมวิจัยศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่ม

ตุลาคม 2554

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 รายละเอียดโครงการ

"กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง 1

บทที่ 2 บริบทชุมชนตำบลปากแจ่ม

- สภาพทั่วไป 6
- ศักยภาพของชุมชน 8
- จุดอ่อน/สภาพปัญหา 9

บทที่ 3 ขั้นตอนและผลการดำเนินงานวิจัย

ขอบเขตการวิจัย 13

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย 14

- กิจกรรมเตรียมความพร้อมทีมวิจัย 15
- กิจกรรมวางแผน/ติดตาม/เก็บบันทึกข้อมูลเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชน 15
- กิจกรรมเรียบเรียงข้อมูล 16
- กิจกรรมเติมเต็มข้อมูล 16
- กิจกรรมวิเคราะห์/แยกแยะข้อมูล 17
- กิจกรรมร่วมเวทีชาวบ้าน/ประชาสัมพันธ์ 17
- กิจกรรมเวทีนำเสนอระดับตำบล 18
- กิจกรรมเวทีนำเสนอระดับจังหวัด 18
- กิจกรรมเวทีประชุมประจำเดือนระดับตำบลของทีมวิจัย 20
- กิจกรรมเวทีประชุมประจำเดือนเครือข่ายยุติธรรมชุมชนระดับจังหวัด 20
- กิจกรรมร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง 22
- กิจกรรมถอดบทเรียน 23
- ร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานอื่น 23
- อบรมเครือข่ายในตำบล 24

การเก็บข้อมูล 25

การวิเคราะห์ข้อมูล 25

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 ผลการวิจัย

- เพื่อศึกษาความรู้การจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และศึกษาเปรียบเทียบคดีในพื้นที่ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม 28
- เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน หน่วยงานของรัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้อง 47
- เพื่อให้ได้แนวทางการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมและยั่งยืน 52
- ผลที่เกิดจากการทำงานวิจัย 55
- ผลการตอบโจทย์วิจัย 57

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

- สรุปย่อผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ 60
- บทเรียนการวิจัยด้านต่างๆ 61
- ปัญหาในการวิจัย 64
- ข้อเสนอแนะต่อชุมชน นโยบาย และการวิจัยในอนาคต 66
- ข้อค้นพบ 68

ภาคผนวก

- บันทึกเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งของชุมชน ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง 72
- รายงานการทำกิจกรรมระยะที่ 1 138
- รายงานการทำกิจกรรมระยะที่ 2 185
- ประมวลภาพการทำงานวิจัย 243
- ประวัติทีมวิจัย 252

บทที่ 1
รายละเอียดโครงการ

ชื่อโครงการ

กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

หลักการและเหตุผล

ตำบลปากแจ่มเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอห้วยยอด ห่างจากที่ว่าการอำเภอไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 12 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 53.44 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 33,400 ไร่

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลเขาปูน อำเภอห้วยยอด
ทิศใต้	ติดต่อกับ	คลองลำภูรา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	เทือกเขาบรรทัด
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลปากคม อำเภอห้วยยอด

สภาพพื้นที่และลักษณะภูมิประเทศของตำบลมีทั้งภูเขาและเนินเขา ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือของตำบลและมีที่ราบเชิงเขา มีประชากรทั้งสิ้น 4,876 คน แยกเป็นชาย 2,437 คน หญิง 2,439 คน ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก คือทำสวนยางพาราและรับจ้างกรีดยางและหาของป่า

ตำบลปากแจ่มประกอบด้วยหมู่บ้าน 7 หมู่บ้านดังนี้คือ

หมู่ที่ 1 บ้านในเขา	หมู่ที่ 2 บ้านลำแพะ
หมู่ที่ 3 บ้านคลองคุ้ย	หมู่ที่ 4 บ้านปากแจ่ม
หมู่ที่ 5 บ้านหน้าเขา	หมู่ที่ 6 บ้านท่ามะปราง
หมู่ที่ 7 บ้านใสมะนาว	

ในอดีตในพื้นที่ของตำบลปากแจ่มอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ดีบุก ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าซึ่งรัฐได้ให้เอกชนเข้ามาขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ มีประเทศตะวันตกเข้ามาขอประทานบัตรเป็นพวกแรก ต่อมาก็มีการขายประทานบัตรให้กับบริษัทของคนจีน เมื่อหมดอายุการประทานบัตร ชุมชนมีปัญหาเรื่องที่ดินบริเวณพื้นที่เหมืองแร่ที่หมดอายุสัมปทานบัตรระหว่างชาวบ้านกับนายทุน เพราะหลังจากที่ดินเหมืองแร่หมดสัมปทานชาวบ้านก็ไปจับจองพื้นที่ ปรากฏว่านายทุนมาอ้างสิทธิในที่ดินนั้นและยังทำให้เกิดปัญหาเรื่องการแบ่งแยกเขตแดนที่ดินระหว่างชาวบ้านกันเอง และยังเคยประสบกับปัญหาเรื่องการสัมปทานภูเขาให้กับนายทุนเพื่อเป็นแหล่งหินอุตสาหกรรมของจังหวัด ที่สร้างผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมโดยส่งผลให้เกิดฝุ่นละอองในชุมชน และน้ำในบ่อน้ำตื้นเขิน

ชุมชนปากแจ่มเป็นชุมชนที่มีชีวิตเรียบง่าย การเป็นอยู่สนิทสนมกลมเกลียวกันเสมือนญาติ จึงมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมาโดยตลอด การทะเลาะเบาะแว้งที่เกิดขึ้นก็สามารถแก้ไขระงับข้อพิพาทในด้านความขัดแย้งได้โดยคนในชุมชน ทั้งผู้นำทางการเช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแม้แต่ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ และก็ยังมีการปฏิบัติกันอยู่ตลอดเพราะผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนยังมีความนับถือในตัวผู้นำชุมชนอยู่ หรืออาจเป็นเพราะความเกรงอกเกรงใจในการเป็นพี่เป็นน้องกัน เรื่องราวที่เกิดจึงง่ายต่อการไกล่เกลี่ยโดยไม่พึ่งพากระบวนการของภาครัฐมากนัก หรืออาจเพราะชุมชนมีบทเรียนจากการที่รัฐให้สัมปทานทรัพยากรแก่เอกชน และได้รวมตัวภาคประชาชนเรียกร้องสิทธิจนสำเร็จมาแล้ว ดังนั้นชุมชนจึงรู้ว่าต้องเข้มแข็งและสามัคคีกันเท่านั้นจึงจะต่อสู้กับสิ่งที่จะเข้ามาทำลายชุมชนได้

เมื่อ ปี พ.ศ. 2547 ตำบลปากแจ่มเข้าร่วมโครงการยุติธรรมชุมชนนำร่องของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นพื้นที่แรกของจังหวัดตรัง และดำเนินงานตลอดมา 5 ปี กิจกรรมที่ทำส่วนใหญ่เป็นการจัดอบรมให้ความรู้กับชาวบ้าน ให้รู้เรื่องสิทธิชุมชนและกฎหมายเบื้องต้น โดยมีหลายๆ หน่วยงานจัด ทั้งยุติธรรมจังหวัด สำนักงานคุมประพฤติ และได้เข้าร่วมโครงการยุติธรรมชุมชน ที่มีศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ตรัง เป็นผู้ประสานหลัก ได้มีการจัดเวทีให้ความรู้แก่ประชาชน คัดเลือกแกนนำเข้าอบรม คัดเลือกแกนประสานงานในระดับพื้นที่ตำบลเพื่อเป็นผู้ประสานงาน เรียนรู้การจัดการความขัดแย้งจากกรณีศึกษา การทำงานต่อเนื่องตลอดทำให้เกิดเป็นเครือข่ายระดับตำบล และมีการทำงานในระดับพื้นที่เกิดเป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่ม โดยมีตัวแทนคณะกรรมการจากทุกหมู่บ้าน ซึ่งการดำเนินงานสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงยุติธรรมซึ่งมีภารกิจหลักที่สำคัญคือการอำนวยความยุติธรรม การสร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขในสังคมให้แก่ประชาชนทุกพื้นที่และทุกระดับ ได้ดำเนินการโดยถือว่าคนในชุมชนมีความสำคัญ และสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง โดยดำเนินการภายใต้ยุทธศาสตร์ “ยุติธรรมถ้วนหน้า ประชามีส่วนร่วม” โดยมีการส่งเสริมการรวมตัวกันของประชาชนในลักษณะของเครือข่าย ที่เรียกว่า “เครือข่ายยุติธรรมชุมชน” เพื่อทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับภาครัฐในการดำเนินภารกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ ของชุมชน และส่งเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็ง จนสามารถเปิด “ศูนย์ยุติธรรมชุมชน” ขึ้นมาในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2551 โดยมีคณะกรรมการเป็นตัวแทนจากทุกหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. และผู้นำองค์กรในชุมชน โดย อบต. ให้การสนับสนุนสถานที่ทำการ และยังให้การสนับสนุนรับแผนเข้า อบต. อีกด้วย

ถึงแม้จะเกิดเครือข่ายคณะกรรมการเป็นรูปธรรมแล้วก็ตามแต่ที่ผ่านมาปรากฏว่าการดำเนินงานไม่มีความต่อเนื่อง คณะกรรมการไม่รู้บทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างแท้จริง หวังพึ่งภาครัฐ ทำให้ขาดความมั่นใจในการทำงาน ชาวบ้านก็ยังไม่มีการรับรู้การทำงานอย่างทั่วถึง จึงยังไม่มีความมั่นใจในตัวกรรมการ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐก็ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการทำงานของเครือข่ายเท่าที่ควร และยังขาดการประชาสัมพันธ์ให้รับทราบอย่างทั่วถึง ส่งผลให้เครือข่ายขาดความเข้มแข็ง

แต่สิ่งหนึ่งที่ชุมชนเห็นความสำคัญคือองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาการไกล่เกลี่ยจัดการข้อพิพาทในชุมชนทั้งที่ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส หรือผู้นำทางธรรมชาติ หรือแม้กระทั่งอาสาสมัครดำเนินการทั้งสำเร็จและไม่สำเร็จ รวมถึงผู้เกี่ยวข้อง และผลที่เกิดขึ้น ที่จะเป็นข้อมูลความรู้ให้เห็นตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ และเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับคดีที่เข้าสู่กระบวนการพิพากษาในศาล อาจจะทำให้เห็นผลได้-ผลเสียอย่างชัดเจน สร้างคุณค่าการไกล่เกลี่ยปัญหาให้จบในชุมชน พร้อมทั้งจะได้แนวทางการบริหารจัดการศูนย์ฯที่เป็นศูนย์สร้างการเรียนรู้เรื่องยุติธรรมแก่ชุมชน เป็นการทำงานอย่างมีส่วนร่วมและต่อเนื่อง เป็นทางออกในการสร้างความสมานฉันท์ให้กับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของกรมคุ้มครองสิทธิฯ กระทรวงยุติธรรม ที่จะทำให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีความเข้มแข็ง

โดยคณะกรรมการศูนย์ฯ ตำบลปากแจ่ม ร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดตรังและกรมคุ้มครองสิทธิฯ ร่วมมือกันดำเนินการศึกษากรณีการจัดการความขัดแย้งของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พร้อมทั้งการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างทางมาเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน และศึกษาเปรียบเทียบกับคดีที่เข้าสู่กระบวนการศาลโดยสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเอาข้อมูลจริงที่มีคุณค่าในการเป็นองค์ความรู้มาเรียนรู้ร่วมกัน และทำงานไปพร้อมๆ กัน ด้วยการทำงานอย่างมีส่วนร่วมนี้เองจะส่งผลให้ชุมชนยอมรับในตัวกรรมการมากขึ้น และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้เรียนรู้การทำงานกับชุมชน จะส่งผลให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่มมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นต่อไป

โจทย์วิจัย

แนวทางสร้างการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่มควรจะเป็นอย่างไร

-ปัญหาความขัดแย้งของชุมชนตำบลปากแจ่มเป็นอย่างไร มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร ใครเกี่ยวข้องบ้าง

-แนวทางการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนควรจะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความรู้การจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและศึกษาเปรียบเทียบกับคดีในพื้นที่ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม
2. เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน หน่วยงานของรัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อให้ได้แนวทางการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ยั่งยืน

พื้นที่เป้าหมาย

7 หมู่บ้านของตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

ระยะเวลาดำเนินการ

12 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2551 – 30 มิถุนายน 2552

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. คนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกันระหว่างการจัดการกรณีพิพาทที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จในชุมชนและกรณีที่ส่งเรื่องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามขั้นตอน (คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการจัดการกรณีพิพาทโดยชุมชนเอง เรียนรู้และเห็นผลดีผลเสียระหว่างการส่งเรื่องสู่ศาลและการไกล่เกลี่ยโดยคนในชุมชน)
2. ยกระดับการจัดการกรณีพิพาทที่จัดการ(ไกล่เกลี่ย) โดยคนในชุมชน สังเคราะห์เป็นชุดความรู้
3. เกิดความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน
4. เกิดเครือข่ายศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง
5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นแนวทางการหนุนเสริมที่เหมาะสมต่อไป

แผนการดำเนินงาน

งวดที่ 1 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2551

1. เวทีเตรียมความพร้อมทีมวิจัย
2. เวทีชาวบ้าน
3. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
4. เวทีเรียบเรียงข้อมูลครั้งที่ 1
5. เวทีสรุปบทเรียนระหว่างทางครั้งที่ 1
6. เวทีประชุมประจำเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2551

งวดที่ 2 เดือนมกราคม – เดือนมิถุนายน 2552

1. เวทีนำเสนอระดับหมู่บ้าน 2 หมู่บ้าน/ครั้ง 6 หมู่บ้าน= 3 ครั้ง
2. เวทีเรียบเรียงและสรุปข้อมูลครั้งที่ 2
3. เวทีนำเสนอระดับตำบล
4. เวทีสรุปบทเรียนของตำบลเพื่อเตรียมนำเสนอระดับจังหวัด
5. เวทีสรุปบทเรียนระหว่างทางครั้งที่ 2
6. เวทีนำเสนอระดับจังหวัด400 คน
7. สรุปบทเรียนระหว่างทางครั้งที่ 3
8. เวทีประชุมประจำเดือนมกราคม- เมษายน 2552

9. ศึกษาดูงาน
10. อบรมเพิ่มทักษะความรู้
11. จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

รายชื่อทีมวิจัย

1.	นายประทีป สุขสนาน	หัวหน้าโครงการ
2.	นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม	ทีมวิจัย
3.	นายจัด โชติรัตน์	ทีมวิจัย
4.	นายแรม เสนี	ทีมวิจัย
5.	นายโอภาส คงแดง	ทีมวิจัย
6.	นายโสภณ ปรงแก้ว	ทีมวิจัย
7.	นายทวีศักดิ์ นาโค	ทีมวิจัย
8.	นางบุญเย็น สุวรรณอัมพร	ทีมวิจัย
9.	นายอุดม หนูกูล	ทีมวิจัย
10.	นายสมคิด นาเลื่อน	ทีมวิจัย
11.	นางวัลยา คงทน	ทีมวิจัย
12.	นางจำรัส อินทร์สงค์	ทีมวิจัย
13.	นางวนิดา โชติรัตน์	ทีมวิจัย
14.	นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์	ทีมวิจัย

ที่ปรึกษา

นายก อบต. ปากแจ่ม	นาย จวบ สุดกิจ
กำนันตำบลปากแจ่ม	นาย เผดิม โชติรัตน์
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2	นายสำเริง ช่วยเมือง
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6	นายสมปอง สมบูรณ์

บทที่ 2
บริบทชุมชนตำบลปากแจ่ม

1. สภาพทั่วไป

1.1 ที่ตั้ง

ตำบลปากแจ่มเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอห้วยยอด ห่างจากที่ว่าการอำเภอไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 12 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 53.44 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 33,400 ไร่

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลเขาปูน อำเภอห้วยยอด
ทิศใต้	ติดต่อกับ	คลองลำภูรา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	เทือกเขาบรรทัด
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลปากคม อำเภอห้วยยอด

สภาพพื้นที่และลักษณะภูมิประเทศของตำบลมีทั้งภูเขาและเนินเขา ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือของตำบลและมีที่ราบเชิงเขา มีประชากรทั้งสิ้น 4,876 คน แยกเป็นชาย 2,437 คน หญิง 2,439 คน ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก คือทำสวนยางพาราและรับจ้างกรีดยางและหาของป่า

ตำบลปากแจ่มประกอบด้วยหมู่บ้าน 7 หมู่บ้านดังนี้คือ

หมู่ที่ 1 บ้านในเขา	หมู่ที่ 2 บ้านลำแพะ
หมู่ที่ 3 บ้านคลองคุ้ย	หมู่ที่ 4 บ้านปากแจ่ม
หมู่ที่ 5 บ้านหน้าเขา	หมู่ที่ 6 บ้านท่ามะปราง
หมู่ที่ 7 บ้านใสมะนาว	

1.2 ประวัติการตั้งชุมชน

ชุมชนปากแจ่มมีประวัติการสร้างชุมชนในบริเวณนี้มามากกว่า 100ปี แล้วโดยมีหลักฐานจากที่ทางราชการได้มีคำสั่งแต่งตั้งกำนันปกครองท้องที่มาตั้งแต่ปี 2450 โดยสามารถลำดับรายชื่อได้ดังนี้

รายชื่อกำนันที่ได้รับการแต่งตั้งให้ปกครองพื้นที่นี้มาแล้วจำนวน 7 คน คือ

หมวดจันแก้ว

นายทองอินทร์ โชติรัตน์

นายพุ่ม โชติรัตน์ (ขุนอร่ามมุขมานิต)

นายแดง แก้วจร

นายคลิ้ง โชติรัตน์

นายน้อม โชติรัตน์

นายเผดิม โชติรัตน์ (ปัจจุบัน)

ในช่วงปี 2507-2519 มีการออกอนุญาตประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุก (ในพื้นที่หมู่ที่ 6 หมู่ที่3 ของปัจจุบัน) เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนที่สำคัญคือ นายทุนเข้ามากว้านซื้อ ที่ดิน ที่นา ของชาวบ้าน เพื่อขุดเหมืองทำให้ชาวบ้านบางส่วนที่เคยหาแร่ขายไม่สามารถที่จะทำได้ต้องเป็นลูกจ้างร่อนแร่ บางคนแอบขุดเอง เรียกเหมืองแล่นหรือ เหมืองที่ขุดไปก็ต้องวิ่งหนีนายทุนหรือข้าราชการที่มีอำนาจไป เมื่อมีการเลิกสัมปทานบัตร ที่ดินที่เหลือเป็นขุมเหมืองร้างที่ดินเสียสภาพ ต้องใช้เวลากว่า 20-30 ปีในการฟื้นตัว

1.3 ภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ ล้อมรอบไปด้วยเทือกเขาสลับกับสายน้ำลำคลองในพื้นที่ราบลุ่ม มีถนนตัดผ่านจากอำเภอเมืองมา ต.ปากแจ่ม สองทาง คือผ่านทาง ต.ลำภูรา และทาง ต.น้ำผุด ส่วนหนึ่งของพื้นที่ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาย่า ดังนั้น จะมีภูเขาและป่าไม้อย่างหนาแน่น มีทรัพยากรธรรมชาติอย่างมากมาย เช่น แร่ดีบุก ทราย หิน รวมทั้งเป็นแหล่งต้นน้ำ ที่ไหลลงสู่แม่น้ำตรัง

1.4 ภูมิอากาศ

อากาศเป็นแบบอากาศทางภาคใต้ โดยฤดูฝนจะมาเร็ว และตกตลอดเกือบทั้งปี ในฤดูฝนฝนจะตกหนักและมีลมกรรโชกแรง ในขณะที่หน้าแล้งจะมีฝนตกบ้างไม่ขาดตลอด มีน้ำกินน้ำใช้ตลอดปี และตอบสนองต่อการผลิตประปาหมู่บ้านได้เพียงพอ

1.5 อาชีพ

- การทำสวนยาง เป็นอาชีพหลักของคนในพื้นที่โดยส่วนใหญ่ เนื่องจากมีการปลูกยางกันอย่างแพร่หลายมานาน พื้นที่ที่ปลูกยางส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลาดเชิงเขา บางพื้นที่ทับซ้อนอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ชาวสวนเริ่มแปรสภาพสวนยางดั้งเดิม ที่เป็นยางพันธุ์พื้นเมืองและเปลี่ยนมาเป็นปลูกยางพันธุ์ดีประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา โดยชาวบ้านจะมีการเพาะปลูก พืชระยะสั้นระหว่างที่รอยางโต เช่น ทำข้าวไร่ ทำไร่ข้าวโพด ทำไร่ถั่วลิสง

- สวนปาล์มน้ำมัน เป็นของเจ้าของที่ดินที่อาศัยอยู่นอกชุมชนที่มีที่ดินอยู่ในเขตตำบลปากแจ่ม เนื่องจากมีปัญหาในการทำสวนยางเช่นแรงงานคน หรือเวลาที่มาดูแลสวน ทำให้ต้องแปรมาทำเป็นสวนปาล์มที่ใช้เวลามาดูแลน้อยกว่า ซึ่งสามารถปลูกได้ในที่ราบระหว่างเทือกเขา ซึ่งมีอยู่น้อย

- สวนผลไม้ ส่วนใหญ่เป็นสวนเล็กๆ ปลูกในเนื้อที่ว่างบริเวณบ้านไว้เพื่อบริโภคเองโดยมีผลไม้ที่นิยมใหม่ๆ เช่น ทุเรียนพันธุ์หมอนทอง พริกไทย ลองกอง เงาะ และผักพื้นบ้าน เช่น ผักเหมียง ส้มหม้าว ไผ่ตง ขมิ้น กระทือ เป็นต้น หรือเป็นสวนผสมโบราณบนเชิงเขา แซมใกล้ๆพื้นที่สวนยาง ที่เป็นมรดกตกทอดมาแต่รุ่นปู่ย่าตายาย มี ทุเรียนพื้นเมือง ลางสาด มะพร้าว จำปาดะ เนียง สะตอ เหรียง เป็นพืชหลัก แต่ก็มีเนื้อที่ไม่มากนัก (ประมาณ 10 ไร่) ซึ่งเหลือไม่มากนักและคนที่ดูแลสวน เริ่มที่จะเปลี่ยน

สภาพเป็นสวนยางบ้างแล้ว โดยมีการอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ มีการดูแลตัดฟันถางป่า ใส่ปุ๋ยบ้างเป็นครั้งคราว เมื่อเหลือจากการบริโภคจึงขายเป็นรายได้เสริม

- การเลี้ยงสัตว์ เป็นการเลี้ยงในครัวเรือน เช่น เลี้ยงวัว 1-2 ตัว เลี้ยงไก่บ้าน เพื่อเป็นอาชีพเสริมในเวลาว่างหรือใช้บริโภคเอง

2. ศักยภาพของชุมชน

2.1 ทรัพยากรธรรมชาติ

- ป่าไม้ เนื่องจากพื้นที่บางส่วนติดพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาย่า มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เช่น ป่าไม้ มีไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่นไม้ยาง หลุมพอ ตะเคียนหิน อินทนิล หวาย ไผ่ มีสภาพชุ่มชื้น เป็นป่าต้นน้ำ มีน้ำตกที่สำคัญอยู่ในพื้นที่ คือน้ำตกปากแจ่ม ที่หมู่ที่ 3 ขึ้นกับเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาย่า ซึ่งมีนักท่องเที่ยวทั้งคนในพื้นที่และตำบลใกล้เคียงเข้ามาและมีจำนวนมากในวันสุดสัปดาห์

- แร่ดีบุก มีการค้นพบแร่ดีบุกโดยมีการเข้ามาสำรวจแหล่งแร่ในพื้นที่ประมาณปี 2486 และเริ่มมีการออกประทานบัตร ในปี 2498 มีการสัมปทานทำเหมืองแร่ เป็นพันๆไร่ให้คนจีนที่ขอสัมปทานในพื้นที่ใกล้อำเภอห้วยยอด และเข้ามาในพื้นที่ ต. ปากแจ่มในปี 2507 ทำให้ชาวบ้านที่เคยขุดแร่ ไม่สามารถหาเองได้เนื่องจากเป็นสิทธิของผู้ที่ขอสัมปทาน

- แร่หิน เทือกเขาถ้ำแรด (เขาควนเหมียง) เป็นหนึ่งในพื้นที่ ที่ถูกกำหนดให้เป็นแหล่งหินเพื่อการอุตสาหกรรม พื้นที่ที่สำคัญอื่นเช่น เขาจำปา เขาวังช้าง ต.ลิพัง (ถูกชาวบ้านคัดค้าน) เขาวังช้าง (แหล่งสำรอง) เขานาเหนือ ต.ลิพัง (ถูกถอดถอนเนื่องจากเป็นแหล่งโบราณคดี) อ.ปะเหลียน เขาลูกเล็ก เขาลูกใหญ่ ต.นาเมืองเพชร อ.สิเกา (คือเขาถ้ำเพดานที่ถูกชาวบ้านคัดค้าน) เขาเทียมป่า ต.นาท่ามเหนือ อ. เมือง เขาน้ำพราย 1 ,2 ต.รำภูรา เขานุ้ย เขาเพ็ง ต. ปากแจ่ม เขาหน้าแดง อ. ห้วยยอด เป็นต้น เขาถ้ำแรดเป็นเทือกเขาอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งป่าไม้ สมุนไพร ทรัพยากรด้านอาหาร ถ้ำกล้วยไม้ สัตว์ป่าเช่นหมูป่า หมี เลียงผา ผึ้ง และเป็นพื้นที่ที่มีแร่หิน เป็นพื้นที่ที่นายทุนต้องการขอสัมปทานบัตรเพื่อที่จะขอระเบิดหินเพื่อป้อนโรงโม่หิน

2.2 ประเพณี ศาสนา

ประชาชนในพื้นที่นับถือศาสนาพุทธ มีวัดที่สำคัญ 2 วัดคือ วัดคลองคุ้ย ในหมู่ที่ 5 และวัดปากแจ่ม ในหมู่ที่ 7 ซึ่งเป็นศาสนสถานที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชนในพื้นที่ ประเพณีที่สำคัญเช่น

- ประเพณีสงกรานต์ ซึ่งลูกหลานจะกลับมาที่บ้านหมดเพื่อพบปะสังสรรค์ญาติพี่น้อง เดินทางไปท่องเที่ยวพร้อมกันเช่นที่ชายทะเล

- ประเพณีทำบุญเดือนสิบ จะมีการทำขนมเดือนสิบ นำใส่หม้อเขียว (หม้อมีหู) หิ้วไปฝากญาติพี่น้อง เมื่อได้รับของฝากแล้ว คนที่ได้รับของจะนำขนมหรือผลไม้หรือแกงอื่นใส่หม้อกลับคืนด้วย

- กรณีที่เจ็บป่วย ต้องไปโรงพยาบาล อ.ห้วยยอดหรือถ้าอาการหนักก็ส่งต่อไปโรงพยาบาลตรัง ซึ่งเกิดเป็นค่านิยมที่คนในพื้นที่รวมกลุ่มกันไปเยี่ยมคนป่วยที่โรงพยาบาลเป็นกลุ่มใหญ่

2.3 การศึกษา

มีโรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่ จำนวน 2 แห่ง คือโรงเรียนบ้านปากแจ่มและโรงเรียนบ้านคลองคุ้ย เด็กนักเรียนมาจากพื้นที่ใกล้เคียง มีการจัดตั้งสถานเลี้ยงเด็กปฐมวัยในพื้นที่ ส่วนในระดับมัธยมเด็กที่จบแล้วจะเรียนต่อในโรงเรียนมัธยมระดับอำเภอต่อไป และบางส่วนก็ไม่ได้ศึกษาต่อ ออกมาประกอบอาชีพ เช่น รับจ้างทำงานก่อสร้าง ตัดยาง รับจ้างทำงานทางการเกษตร

2.4 การสาธารณสุข

มีสถานีอนามัย 1 แห่ง โดยส่วนใหญ่คนในชุมชนมีโอกาสที่จะติดเชื้อโรค/โรคระบาดจากยุง เนื่องจากพื้นที่เป็นสวนยางหรือสวนปาล์ม ทำให้มียุงมาก ก่อให้เกิดโรคเท้าช้าง ไข้เลือดออก ชิคุนกุนยา ระบบน้ำดื่มที่ยังขาดการจัดการอย่างเป็นระบบ บางพื้นที่ยังมีการอาบน้ำคลอง ใช้น้ำคลองมาชะล้างต่างๆ ทำให้มีโอกาสที่เสี่ยงที่จะเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ

3. จุดอ่อน/สภาพปัญหา

3.1 ด้านสังคม

- ยาเสพติด

เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เป็นสังคมการเกษตร การดื่มเหล้า สูบบุหรี่จึงเป็นเรื่องที่พบมาก ในปัจจุบัน กระท่อมยังเป็นพืชที่ได้รับความนิยมจากชาวบ้านอยู่ เนื่องจากเชื่อว่ากินแล้วมีเรี่ยวแรงในการทำงาน และมีราคาถูกไม่ต้องซื้อหาเนื่องจากสามารถที่ปลูกไว้กินเองได้ในบริเวณบ้านละต้นสองต้น

- การพนัน

อาชีพของประชาชนส่วนใหญ่คือกรีดยางซึ่งจะเริ่มงานหลังเที่ยงคืนจนกระทั่งถึงเที่ยงวัน เมื่อเวลาบ่ายหลังจากที่ได้มีการพักผ่อนแล้ว กลุ่มต่างๆ จะมีเวลาว่าง ก็จะเกิดการรวมกลุ่มเพื่อเล่นการพนันขึ้นในตามชุมชนต่างๆ ที่สำคัญ เช่น ปอ ไฮโล ไพ่ หวยหุ้น น้ำเต้าปูปลา เป็นต้น

- สิทธิทำกิน/ที่ดิน

ในบางหมู่บ้าน เช่น หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 6 เป็นเขตที่ชาวบ้านถือครองทับซ้อนกับพื้นที่ที่ทางราชการเคยออกประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุกแก่นายทุนนอกพื้นที่ หลังจากเลิกประทานบัตรแล้ว มีความพยายามที่จะขอออกสิทธิครอบครองจากนายทุนเจ้าของสัมปทานเดิม โดยมีที่มาว่า มีการสัมปทานแร่ดีบุกที่ ต. ปากแจ่มในปี 2507 ทำให้ชาวบ้านที่เคยขุดแร่ ไม่สามารถหาเองได้เนื่องจากเป็นสิทธิของผู้ที่ขอสัมปทาน เช่น เต๊กลิ้ม (เจ้าของโรงแรมถาวร จ.ภูเก็ต) ลุ่นเซ้ง (ภูเก็ต) และนายทุนจากทับเที่ยง อ เมือง จ. ตรัง ต่อมาได้มีการยกเลิกประทานบัตร ในปี 2519 ทำให้พื้นที่ในเขตสัมปทานเหลือพื้นที่เป็นหลุมเป็นบ่อเป็นขุมน้ำ ลึก 10-20 เมตร ขนาด 1-10ไร่ มีทรายที่เหลือจากการแยกแร่ดีบุก เมื่อฝนตกทรายก็จะไหลออกไปกับทางน้ำฝน เป็นผลให้พื้นที่กลายเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ หลังหมดยุคสัมปทานเหมืองแร่แล้ว ชาวบ้านเข้าไปจับจองพื้นที่ทำกินในที่รกร้าง ในปี 2536 มีการประกาศเขตอุทยานเขาปู่เขาย่าทับที่ดินส่วนนี้และที่บางส่วนออกเป็น สปก. ทางบริษัท ลุ่นเส้ง ซึ่งเป็นเจ้าของสัมปทานกลับมาอ้างสิทธิในที่ดินสัมปทาน ทำการขับไล่ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ เมื่อชาวบ้านไม่ยอมย้ายออกไป บางส่วนจึงทำสัญญาเช่ากับบริษัทแต่บางส่วนไม่ยอม มีการดำเนินคดีความกันโดยที่ทางบริษัทได้นำเสาปูนมาปักแสดงเขต ในปี 2547 และปลูกต้นไม้ในเขตที่ดินบางส่วน ในทางกฎหมายก็มีความพยายามขอออกหลักฐาน แต่ที่ดินบางส่วนอยู่ในการดูแลของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมจังหวัดตรัง (สปก) ซึ่งบริษัทได้ฟ้องร้องผู้ว่าราชการจังหวัดต่อศาลปกครองและเรื่องยังอยู่ที่ชั้นศาล

พื้นที่สวนยางในพื้นที่เชิงเขา ที่ชาวบ้านถือครองทับซ้อนกับพื้นที่อุทยานฯเขาปู่เขาย่า มีการขอให้ออกสิทธิทำกินให้กับชาวบ้าน โดยมีขบวนการกลุ่มสมัชชาคนจน และกลุ่มรักษ์เทือกเขาบรรทัดเป็นกลุ่มหลักที่ดำเนินการขับเคลื่อนการแก้ปัญหา

- สิทธิการใช้ทรัพยากร

การทำเหมืองหิน

ในปี 2535 บริษัทโจมทองศิลา โดยนายบุญทิพย์ สุนาเสวีนนท์ ได้เข้ามาสัมปทานระเบิดแหล่งหินในพื้นที่ เขานาตก ในเขตเทือกเขาน้ำพราย แต่พื้นที่อยู่ห่างจากชุมชนไม่มากประมาณ 600 เมตร และบริเวณ หมู่ที่ 5 บ้านหน้าเขา เกิดเป็นปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จากปัญหาของแรงสั่นสะเทือนทำให้บ้านร้าว ผลกระทบจากสะเก็ดหินที่โดนระเบิด บ่อน้ำตื้นแห้ง ฝุ่นหิน และอันตรายจากรถสิบล้อที่วิ่งไปมา ที่สำคัญคือชาวบ้านต้องการรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้คงเหลือไว้ให้ลูกหลานได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันในอนาคต ก่อให้เกิดการรวมตัวกันคัดค้านการขอประทานบัตร และเกิดความแตกแยกของกลุ่มในชุมชนที่สนับสนุนให้มีการระเบิดหิน (ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้นำ) และกลุ่มที่คัดค้านการระเบิดหิน

ในปี 2545 บริษัท โจมทองศิลา ได้ขออนุญาต ประทานบัตร เพื่อทำเหมืองหิน เขาถ้ำแรด (เขาควนเหมียง) ชาวบ้านบางส่วนในหมู่ที่ 1,2,3 เริ่มพูดคุยเพื่อคัดค้านการอนุญาตสัมปทานบัตร เพื่อ

ระเบิดหินและโรงโม่หินในพื้นที่บริเวณเขาถ้ำแรด โดยที่ชาวบ้านที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง ไม่ต้องการให้มีการระเบิดหินในพื้นที่เนื่องจากปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นในหมู่ที่ 5 ในหลายปีที่ผ่านมา

จึงมีการรวมกลุ่ม ชื่อว่า กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมปากแจ่ม เพื่อคัดค้านการออกประทานบัตรดังกล่าว ตั้งแต่กลางเดือน พฤษภาคม 2545 โดยมีความร่วมมือจาก มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย สมาคมหยาดฝน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และเครือข่ายพันธมิตร เช่น ชมรมประมงพื้นบ้านตรัง กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมลำภูรา เครือข่ายชุมชนรักษ์เทือกเขาบรรทัด เป็นต้น เข้ามาร่วมดำเนินการคัดค้าน ในขณะที่หน่วยงานราชการระดับจังหวัด อำเภอห้วยยอด สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดตรัง และ องค์การบริหารส่วนตำบลปากแจ่มกลับมีความพยายามที่จะให้ประทานบัตร หลังจากการดำเนินการอย่างเข้มข้นในพื้นที่ จนประทั่งปี 2547 ทางจังหวัดจึงระงับการออกอนุญาตการสัมปทาน เนื่องจากทางกรมทรัพยากรธรณี มาตรวจพื้นที่ในปี 2546 แล้วพบถ้ำในเทือกเขาหินปูน จำนวน 5 แห่ง คือ ถ้ำแรด ถ้ำผาผึ้ง ถ้ำหน้าเสือ ถ้ำงู และ ถ้ำหลอดหิน ซึ่งเหมาะสำหรับการอนุรักษ์เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่ในชุมชนและแกนนำกลุ่มต่างๆ เองมีความขัดแย้งกันมาก และมีแกนนำหลายคนถูกคุกคามในความไม่ปลอดภัย

ขยะมูลฝอย

ปี 2537 เทศบาล อำเภอห้วยยอดนำขยะในเขตเทศบาลมาทิ้งในที่ดินเหมืองร้างจำนวนกว่า 6 ตัน/วัน ชาวบ้านในหมู่ที่ 6 ได้รับความเดือดร้อนจากการที่มีแมลงวันมาก วัวที่เลี้ยงไปกินถุงขยะ มีสุนัขจรจัดมาอยู่มาก และแพร่ลูกแพร่หลาน เสี่ยงต่อโรคพิษสุนัขบ้าและแหล่งสารพิษ ชาวบ้านจึงรวมตัวกันต่อต้าน ไม่ให้นำขยะเข้ามาทิ้งในพื้นที่ ในที่สุดก็หยุดทิ้งไป

ความเข้าใจ/ความรู้กฎหมาย

โอกาสในการรับทราบและรู้กฎหมายมีมากแต่ไม่ค่อยมีการนำมาปฏิบัติ เช่น การใช้รถ กฎจราจร หรือการต่อทะเบียนรถ การทำสัญญาธุรกรรมต่างๆ ทำให้เมื่อเกิดปัญหา ประชาชนขาดโอกาสที่จะใช้สิทธิต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

3.2 เศรษฐกิจ

ส่วนใหญ่คนในพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนยางเป็นพืชเชิงเดี่ยว พืชเสริมอื่นมีน้อย ดังนั้นแต่ละวันจะมีรายได้ที่ค่อนข้างแน่นอนแต่ก็แปรปรวนตามราคายางของตลาดในประเทศ และในวันที่ฝนตกไม่สามารถกรีดยางได้ ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ยังนิยมเล่นแชร์ ทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายในการส่งผ่อนแชร์ทุกวันหรือทุกสัปดาห์ เมื่อได้เงินมาแล้วก็จะนำไปซื้อของที่ทำให้เกิดวงจรหนี้สิน ชาวบ้านในพื้นที่ไม่สามารถที่จะสลัดหลุดได้ ส่งผลกระทบกับค่าใช้จ่ายที่จำเป็น การกู้ยืมของประชาชนหรือเศรษฐกิจระดับฐานรากหญ้าในพื้นที่ยังมีการพึ่งพาการกู้นอกระบบและการใช้จ่ายเกินตัว โดยแม้จะ

มีระบบการออม หรือกองทุนหมู่บ้านทุกพื้นที่ แต่ขาดการดำเนินการอย่างจริงจังภายใต้ปรัชญาการบริหารงาน ทำให้คนส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญหรือเบี้ยวหนี้ตามมา แต่ในบางครอบครัวจะมีพืชผักสวนครัวใกล้บ้านไว้เก็บกินโดยที่ไม่ต้องซื้อหา แต่ก็เป็นผลผลิตที่พ่อแม่ปู่ย่าเป็นคนปลูกไว้ และไม่มีการปลูกใหม่เพิ่มเติมในรุ่นลูก

บทที่ 3
ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานวิจัย

3.1 ขอบเขตการวิจัย

1) กลุ่มเป้าหมาย

- กรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่ม ซึ่งประกอบด้วย กำนัน ผู้ช่วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ส.อบต. แกนนำในชุมชน เป็นทีมวิจัย
- อดีตผู้นำ/ผู้อาวุโสในชุมชนที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการความขัดแย้ง เป็นที่ปรึกษาและผู้ให้ข้อมูล
- คู่กรณีที่เคยมีข้อพิพาท เป็นผู้ให้ข้อมูล
- คนที่เคยมีคดีความที่ถึงโรงพักหรือถึงศาลเป็นผู้ให้ข้อมูล
- ชาวบ้าน/ผู้สนใจเข้าร่วมเรียนรู้ในเวทีประชาคมหมู่บ้านและเวทีนำเสนอต่างๆ

2) พื้นที่เป้าหมาย

ดำเนินการวิจัยในพื้นที่ตำบลปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง ทั้งหมด 7 หมู่บ้าน

3) ขอบเขตเนื้อหาที่จะศึกษา

- **คำถามการวิจัยหลัก** แนวทางสร้างการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่มควรจะเป็นอย่างไร
- **คำถามการวิจัยรอง**
  - ปัญหาความขัดแย้งของชุมชนตำบลปากแจ่มเป็นอย่างไร มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร ใครเกี่ยวข้องบ้าง
  - แนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวตำบลปากแจ่มควรเป็นอย่างไร
- **วัตถุประสงค์**
  - เพื่อศึกษาการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและศึกษาเปรียบเทียบกับคดีในพื้นที่ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม
  - เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน หน่วยงานของรัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้อง
  - เพื่อให้ได้แนวทางการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ยั่งยืน
- **ผลที่คาดว่าจะได้รับ**
  - คนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกันระหว่างการจัดการกรณีพิพาทที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จในชุมชน และกรณีที่ส่งเรื่องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามขั้นตอน (คนใน

ชุมชนเห็นความสำคัญของการจัดการกรณีพิพาทโดยชุมชนเอง เรียนรู้และเห็นผลดีผลเสียระหว่างการส่งเรื่องสู่ศาลและการไกล่เกลี่ยโดยคนในชุมชน)

- ยกระดับการจัดการกรณีพิพาทที่จัดการ(ไกล่เกลี่ย) โดยคนในชุมชน สังเคราะห์เป็นชุดความรู้
- เกิดความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน
- เกิดเครือข่ายศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นแนวทางการหนุนเสริมที่เหมาะสมต่อไป

4) ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

- ระยะที่ 1 เดือนกรกฎาคม 2551- มีนาคม 2552
- ระยะที่ 2 เดือนเมษายน 2552 - มิถุนายน 2553

3.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การดำเนินกิจกรรม ภายในโครงการตอนแรกได้กำหนดไว้เป็นระยะเวลา 1 ปี แล้วได้ขอขยายระยะเวลาเพิ่มเป็น 2 ปี แบ่งออกเป็น 2 งวด คือ

<u>กิจกรรมงวดที่ 1 เดือนกรกฎาคม 2551 - มีนาคม 2552</u> (รายละเอียดกิจกรรมในภาคผนวก)

1. เวทีเตรียมความพร้อมทีมวิจัย
2. เวทีวางแผนเก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้ง
3. เก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งจากกลุ่มเป้าหมาย
4. รวบรวม/วิเคราะห์ข้อมูล
5. เรียบเรียงข้อมูล
6. เติมเต็มข้อมูล
7. ร่วมเวทีประชุมประจำเดือนเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง
8. ร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรังครั้งที่ 1
9. ร่วมกิจกรรม/เวทีของหน่วยงาน

<u>กิจกรรมงวดที่ 2 เดือนเมษายน 2552-มิถุนายน 2553</u> (รายละเอียดกิจกรรมในภาคผนวก)

1. แยกประเด็นข้อมูล
2. เวทีนำเสนอระดับตำบล
3. เวทีนำเสนอระดับจังหวัด
4. เวทีประชุมประจำเดือนของศูนย์
5. ร่วมเวทีประชุมประจำเดือนเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง
6. ร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรังครั้งที่ 2 และ 3

7. ร่วมกิจกรรม/เวทีของหน่วยงาน
8. เวทีถอดบทเรียนระดับจังหวัดและระดับตำบล
9. กิจกรรมอบรมขยายเครือข่ายในตำบล

มีวิธีการและขั้นตอนดำเนินการวิจัยเป็นดังนี้

1) กิจกรรมเตรียมความพร้อมทีมวิจัย

เวทีเตรียมความพร้อมทีมวิจัยจัดขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนและทำความเข้าใจกับรายละเอียดและวัตถุประสงค์ของโครงการ การบริหารจัดการโครงการตามแนวทางของ สกว. จัดในวันที่ 30 สิงหาคม 2551 เวลา 16.00 น. ณ ที่ทำการกำนันตำบลปากแจ่ม ซึ่งมีพี่เลี้ยง 2 คนและทีมวิจัย 10 คนเข้าร่วม เนื่องจากเอกสารที่ทางสกว. ส่งมาให้หัวหน้าโครงการฯ เมื่ออ่านแล้วก็ยังงงอยู่ พร้อมกับสมาชิกส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยเข้าใจว่างานวิจัยคืออะไร ทีมพี่เลี้ยงจึงได้เป็นผู้ชี้แจงให้เข้าใจทั้งเรื่องโครงการ วัตถุประสงค์ วิธีการทำกิจกรรม บอกว่างานนี้ก็คือเรามาทำเรื่องข้อมูลกัน เริ่มที่เราจัดเก็บข้อมูลข้อพิพาทที่มีในชุมชนในระยะสิบปีจะเอามาจากไหน เอามาจากการสัมภาษณ์คนในชุมชนที่มีเรื่องก็ได้ หรือคนที่เคยไกล่เกลี่ยก็ได้ เราเอามาบันทึกแล้วค่อยมาวิเคราะห์ร่วมกัน ว่าปัญหาบ้านเรามีอะไรบ้าง สาเหตุเกิดจากอะไร ให้กรรมการที่อยู่ในหมู่บ้านนั้นๆ เป็นคนเก็บ ส่วนเรื่องการจ่ายงบประมาณให้เบิกจ่ายตามจริง ให้ยึดตามกิจกรรมเป็นหลัก ส่วนกิจกรรมเวทีชาวบ้าน ทางทีมวิจัยบอกพี่เลี้ยงว่ายังไม่จัด จะทดลองเก็บข้อมูลกันก่อน เนื่องจากว่าตอนนี้ยังไม่ค่อยเข้าใจมากนักจึงไม่มั่นใจว่าจะบอกชาวบ้านที่มาว่าอย่างไร

2) กิจกรรมวางแผน/ติดตาม/เก็บบันทึกข้อมูลเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชน

ทีมวิจัยวางแผนการเก็บข้อมูลกันในวันที่ 17 กันยายน 2551 โดยมีพี่เลี้ยงมาให้แนวทางการเก็บบันทึกว่าเรื่องนั้นให้เก็บบันทึกอย่างละเอียด อย่างเวลาพูดไกล่เกลี่ยพูดกันว่าอย่างไร ให้เก็บบันทึกกันเป็นทีมก็ได้ บันทึกให้ละเอียดถึงเรื่องราวการจัดการความขัดแย้งแต่ละเรื่อง เริ่มเก็บเรื่องที่เราเข้าไปเกี่ยวข้องก่อนก็ได้ บันทึกมาดู ทีมงานทำโดยไม่ต้องรอพี่เลี้ยง ตอนเย็นไหนว่างก็นัดพบกันเป็นกลุ่มย่อยเล็กๆ ไม่ต้องพบกันทั้งหมดก็ได้

เมื่อพี่เลี้ยงมาติดตามผลการเก็บบันทึกข้อมูลในครั้งที่ 2 คือวันที่ 8 ตุลาคม 2551 ปรากฏว่าเราก็ยังเขียนบันทึกไม่ได้ ทางพี่เลี้ยงจึงใช้วิธีการให้พวกเราเล่าเรื่อง แล้วช่วยกันวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ผู้เกี่ยวข้อง เติมเต็มวิธีการจัดการ และผล ซึ่งก็เล่ากันได้ทั้งหมด 3 เรื่อง ก็ทำให้เห็นว่าเรื่องแต่ละเรื่องต้องวิเคราะห์อะไรบ้าง แล้วขาดรายละเอียดอะไรอีก วันนี้ก็ตกลงกันว่าให้ไปเก็บวันละเรื่องก็ได้

การติดตามการเก็บบันทึกข้อมูลครั้งที่ 3 คือเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตรังที่ทำวิจัย 10 พื้นที่ ครั้งที่ 1 ในวันที่ 21-22 ตุลาคม 2551 ครั้งนี้ทางพี่เลี้ยงได้ให้เครือข่ายทั้งหมดได้แลกเปลี่ยนแนวทางการทำงาน เพื่อให้เห็นว่าพื้นที่ที่เก็บบันทึกข้อมูลได้มีการทำงานเช่นไร ก็ทำให้แต่ละ

พื้นที่ได้รับแนวทางการเก็บข้อมูล และเป็นเวทีที่ช่วยกระตุ้นให้ตัวแทนที่มาร่วมกลับไปทำงานในพื้นที่ให้รวดเร็วยิ่งขึ้น

การติดตามการเก็บบันทึกข้อมูลครั้งที่ 4 จัดขึ้นในวันที่ 30 ตุลาคม 2551 มีพี่เลี้ยง 2 คน ทีมวิจัย 11 คนและกรรมการศูนย์ 3 คน เป็นการติดตามผลการเก็บบันทึกข้อมูลอีกครั้ง พี่เลี้ยงได้แบ่งเป็นวงย่อยๆ แล้วนั่งดูข้อมูลที่เก็บบันทึกมา พี่เลี้ยงช่วยให้ข้อเสนอแนะ แล้วให้ไปเก็บเพิ่มเติม

หลังจากเดือนตุลาคม 2551 เป็นต้นมาจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2552 ทางทีมวิจัยจึงได้วางแผนการเก็บข้อมูลรวมกันเป็นทีมประมาณ 3-5 คน ตามที่ทีมวิจัยมีเวลาว่าง ลงไปพูดไปคุยที่บ้านอดีตผู้นำ ผู้นำคนปัจจุบัน และผู้ที่เคยไกล่เกลี่ยหรือระงับข้อพิพาท เจ้าของเรื่องข้อพิพาท การลงพื้นที่จะมีทีมวิจัยในพื้นที่ไปนัดวันเวลาไว้กับกลุ่มเป้าหมายก่อน ในวันเก็บข้อมูลทีมวิจัยจะเข้าไปที่บ้านผู้ให้ข้อมูลและตกลงแบ่งหน้าที่กันว่าใครเป็นผู้ถาม ชวนคุย และมีคนจดบันทึกหนึ่งคน การเริ่มคุยวิธีการจะเริ่มต้นให้เหมาะสมกับคนนั้นๆ นักวิจัยเช่นลุงจัดต้องคอยอารัมภบทก่อนให้เป็นกันเองและค่อยเข้าเรื่องเนื้อหา ส่วนใหญ่คนที่เล่าก็เต็มใจที่จะเล่าเรื่องเหล่านี้ให้ฟัง ยิ่งเป็นคนที่ไปไกล่เกลี่ยเองแล้วการได้เล่าอย่างมีความสุขมาก ความรู้สึกของผู้เล่าจะรู้สึกว่าการที่เข้าไปไกล่เกลี่ยเหมือนเป็นการได้ทำบุญ เมื่อเข้าไปไกล่เกลี่ยแล้วได้ผล เห็นคนที่เป็นคู่กรณีกันทั้งสองฝ่าย เลิกแล้วต่อกันรู้สึกว่า สิ่งที่ทำช่างยิ่งใหญ่ น่าภูมิใจนัก แต่มีบ้างที่ผู้ให้ข้อมูลบางคนเล่าว่าบางเรื่องตนเองประสบมาพบเห็นความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนแล้วไม่สามารถช่วยอะไรได้ เมื่อเห็นทีมวิจัยมาบอกว่าเป็นอาสาฯงานยุติธรรมชุมชนก็รู้สึกยินดีที่เห็นคนในชุมชนลุกขึ้นมาดูแลเรื่องราวต่างๆในชุมชนของเรา แต่กระนั้นมีข้อมูลหลายเรื่องเป็นเรื่องราวจากความทรงจำ ทำให้บางเรื่องไม่ประติดประต่อหรือเล่าแล้วคล้ายๆกันแต่ไม่เหมือนกันทั้งหมดเวลาถามหรือบางทีนึกไม่ออกเสียเฉยๆ เนื่องจากรายละเอียดปลีกย่อยบางเรื่องผู้ที่ให้ข้อมูลเองก็ไม่แน่ชัด เช่น ตอนไกล่เกลี่ยมีใครอยู่บ้าง ผู้ให้ข้อมูลบอกว่ามีหลายคน แต่ก็จำไม่ได้ว่ากี่คน ใครบ้าง ทีมวิจัยก็ทยอยเก็บเรื่องราวจากทุกส่วนทีละหมู่บ้านๆ จนหมดกลุ่มเป้าหมาย

3) กิจกรรมเรียบเรียงข้อมูล

การเรียบเรียงข้อมูลที่เก็บมา ได้พี่เลี้ยงเข้าไปช่วยเรียบเรียงหลายครั้ง โดยเริ่มตั้งแต่การถามให้เนื้อเรื่องเติมเต็มมากขึ้น แล้วนำเรื่องที่เก็บบันทึกมาจัดพิมพ์โดยยังคงไว้ซึ่งภาษาของต้นฉบับที่เขียนบันทึกให้ได้มากที่สุด ปรับคำปรับประโยคบ้างเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น

4) กิจกรรมเติมเต็มข้อมูล

เวทีเติมเต็มข้อมูลจัดขึ้นในวันที่ 25 มีนาคม 2552 โดยมีทีมวิจัยและเจ้าของข้อมูล 20 คน พี่เลี้ยง 3 คน เจ้าหน้าที่จากสำนักงานยุติธรรมจังหวัด 3 คน และที่ปรึกษา 1 คน เพื่อนำข้อมูลที่เรียบเรียงแล้วมาเติมเต็มรายละเอียด พี่เลี้ยงกับทีมวิจัยแบ่งเป็นกลุ่มย่อยแล้วซักถามเติมเต็มสิ่งที่ยังขาดตกอยู่กับเจ้าของข้อมูล คำถามที่เติมเต็มจะมีหัวข้อหลักๆคือ

- ชื่อ-สกุล อายุที่อยู่ของคนที่เกี่ยวข้องในเรื่อง
- ความสัมพันธ์ของคู่กรณี ทั้งก่อนและหลังเกิดข้อพิพาท
- การไกล่เกลี่ย ทำกี่ครั้ง แต่ละครั้งเป็นอย่างไร
- หากเป็นเรื่องที่ขึ้นศาล รายละเอียดระหว่างการขึ้นศาล
- เรื่องการขัดแย้ง สาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้ง ผลของการไกล่เกลี่ย
- วิธีที่ผู้ไกล่เกลี่ยได้ใช้
- ใครมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยอย่างไร
- หลักฐานที่นำมาให้ประกอบหรือพิจารณาระหว่างที่มีการไกล่เกลี่ยมีอะไรบ้าง
- นิสัยของคู่กรณี มีนิสัยอย่างไร

5) กิจกรรมวิเคราะห์/แยกแยะข้อมูล

เวทีวิเคราะห์/แยกแยะข้อมูลจัดในวันที่ 9 กรกฎาคม 2552 ณ ที่ทำการกำนันตำบลปากแจ่ม โดยมีทีมวิจัยเข้าร่วม 12 คน และพี่เลี้ยง 2 คน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมทั้งหมด 71 เรื่องให้ได้ความรู้และบทเรียนนำไปใช้ทำงานต่อได้ ซึ่งแต่ละเรื่องก็วิเคราะห์สาเหตุ การจัดการ ผลของการจัดการ และบทเรียนมีอะไรบ้าง แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาแยกเป็นประเด็นปัญหาแยกแยะว่าจัดการจบในชุมชนกี่เรื่อง จบที่โรงพักกี่เรื่อง และจบที่ศาลกี่เรื่อง แต่ละระดับคิดเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ และข้อมูลนี้ให้การเรียนรู้อะไรบ้าง จะนำไปใช้ต่ออย่างไร ซึ่งจัดประเด็นหมวดหลักได้ประมาณ 5 หมวดหมู่ คือ ที่ดิน ทะเลาะวิวาท/ทำร้ายร่างกาย สัตว์เลี้ยงกินอาสิน อุบัติเหตุ และชู้สาว เป็นต้น แต่ข้อมูลที่เก็บมาได้มีจำนวนหลายเรื่องการวิเคราะห์จึงไม่ละเอียดนัก บางเรื่องเป็นคดีความทางอาญาที่ยอมความไม่ได้แต่ก็มีการไกล่เกลี่ยภายในชุมชน บางเรื่องอาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแต่ก็บ่งให้เห็นปัญหาการเข้าไม่ถึงกระบวนการยุติธรรมที่เป็นจริงของชุมชน

6) กิจกรรมร่วมเวทีชาวบ้าน/ประชาสัมพันธ์

การเข้าร่วมประชุมประชาคมหมู่บ้านมีกำนันเผดิม โชติรัตน์ (ที่ปรึกษาโครงการ) หัวหน้าโครงการ และทีมวิจัยคนอื่นที่ว่างเข้าร่วมเวทีนี้ด้วย เป็นเวทีที่ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านทำการประชุมประชาคมกับลูกบ้าน ก็มีการเชิญทีมวิจัยเข้ามาร่วมด้วย โดยบทบาทของทีมวิจัยคือเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการปัญหาความขัดแย้งของชุมชน รวมทั้งเป็นการสร้างเครือข่ายกรรมการศูนย์ในระดับหมู่บ้านเพิ่ม

7) กิจกรรมเวทีนำเสนอระดับตำบล

การจัดเวทีนำเสนอระดับตำบลวันที่ 8 ตุลาคม 2552 มีทีมวิจัย 18 คน พี่เลี้ยง 3 คน เจ้าหน้าที่หน่วยงาน5 คน และชาวบ้าน 42 คน รวมทั้งหมด 67 คน วัตถุประสงค์เพื่อเพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัย ทั้งเรื่องกระบวนการ และความรู้จากข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เก็บรวบรวมจากชุมชน จัดที่ศาลาวัดคลองคุ้ย เวลา 13.00 น. เป็นต้นไป

<u>วางแผนเตรียมเวทีนำเสนอระดับตำบล</u>วันที่ 26 กันยายน และ 4 ตุลาคม 2552 การเตรียมการได้ร่วมวางแผนว่าจะจัดเวทีนำเสนอรูปแบบไหน มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร ต้องนำเสนออะไรบ้าง ใครเป็นคนนำเสนอข้อมูลใด ใช้เวลาตอนไหน จัดที่ไหน เชิญกลุ่มเป้าหมายเป็นใคร อย่างไร เชิญผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมมาแลกเปลี่ยนและช่วยแก้ปัญหาให้กับชาวบ้านอย่างไร และนัดหมายการมาเตรียมสถานที่

<u>เวทีนำเสนอระดับตำบล</u> วันที่ 9 ตุลาคม 2552 เวลา 13.00 น.-17.30 น. เป็นการจัดเวทีนำเสนอตามที่ได้วางแผนกันเอาไว้ และมีการแทรกบางเรื่องเพิ่มเติมตามลำดับ ได้แก่

1. ที่มาของศูนย์
2. แนะนำกรรมการศูนย์
3. เจ้าหน้าที่ตำรวจนำเสนอถึงการทำงานในระบบยุติธรรมชุมชน
4. ที่มาของโครงการ
5. การทำโครงการ ทำกันอย่างไร
6. เกิดผลอะไรจากการทำวิจัยบ้าง
7. กรณีศึกษาที่จบที่ชุมชน และจบที่ศาล
8. ช่วงท้ายมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กับเจ้าหน้าที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด คุณโกเมน รอตโกมิล จากสำนักงานคุมประพฤติตรัง และทนายความ

8) กิจกรรมเวทีนำเสนอระดับจังหวัด

เวทีนำเสนอระดับจังหวัดจัดวันที่ 23 ธันวาคม 2552 ณ โรงแรมธรรมรินทร์ธนา วัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม ทีมวิจัยตำบลปากแจ่มเข้าร่วม 10 คน และชาวบ้านจำนวน 11 คน รวม 21 คน

<u>วางแผนเวทีนำเสนอระดับจังหวัด</u> วันที่ 3 ธันวาคม 2552 มีทีมวิจัย 9 คน พี่เลี้ยง 1 คน พี่เลี้ยงให้พวกเราเตรียมการทั้งเรื่องสรุปการทำงานที่ผ่านมาว่าทำอะไรและเกิดผลอย่างไร รวมถึงความรู้จากการศึกษาการจัดการปัญหาของชุมชน มีข้อมูลโดยสรุปดังนี้

กระบวนการทำงาน

- การเขียนบันทึกเรื่องราว
- การวิเคราะห์เป็นประเด็นปัญหา
- ได้แนวทางการทำงานเชิงป้องกัน

- เก็บบันทึกข้อมูลไว้ที่ศูนย์ฯ
- มีการประชุมเพื่อรายงานการทำงานของกรรมการศูนย์ตามเวลาที่เหมาะสม
- การจัดเวทีสร้างการเรียนรู้สู่ชุมชนต่อเนื่อง
- สร้างเวทีประชาคมเพื่อการเสนอข้อมูลและวางกติกาชุมชน

ความรู้จากการศึกษาข้อมูลการจัดการปัญหาในชุมชน

- ข้อมูลสภาพปัญหาหลักๆ มีประมาณ 6 ประเด็น คือ ที่ดิน ทะเลาะวิวาท วัวกินพืช ครอบครัว ลักทรัพย์ และปัญหาเยาวชน เช่น ยาเสพติด ชู้สาว
- เรื่องที่ดินส่วนใหญ่เป็นเรื่องการล้ำแดน ได้แนวทางการออกกติกาคือการเว้นระยะเขตแดนและห้ามปลูกต้นไม้ตรงริมแดน
- เรื่องทะเลาะวิวาท จะเฝ้าระวังผู้ที่มีพฤติกรรมเสี่ยง
- ปัญหาลักทรัพย์ เป็นเพราะอยากได้เงิน บางคนก็เป็นที่นิสัย หรือมีโอกาสอำนวย คดีลักทรัพย์ตามกฎหมายเป็นคดีอาญายอมความไม่ได้ บทลงโทษหนัก เห็นว่าบางเรื่องที่ไม่ร้ายแรงในชั้นตำรวจน่าจะไกล่เกลี่ยได้
- ปัญหาเยาวชน มีทั้งเรื่องชู้สาว หนีตาม ทำลายทรัพย์สิน ทำร้ายร่างกาย (เยาวชนกรณีไม่เกิน 15 ปี และกรณีไม่อายุไม่เกิน 18 ปี) ต้องเรียนรู้กฎหมายให้เข้าใจเพิ่มขึ้นและต้องทำบันทึกให้เหมาะสม
- ปัญหาอุบัติเหตุ เป็นเรื่องที่ไกล่เกลี่ยกันได้ เพราะผู้กระทำผิดจะยอมชดใช้ค่าเสียหายตามเหมาะสมที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับได้

<u>วางแผนการจัดเวทีนำเสนอระดับจังหวัดของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตรัง</u> วันที่ 16 ธันวาคม 2552 ณ หอจดหมายเหตุฯตรัง เป็นการมาประชุมพร้อมกันกับเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตรังทั้ง 10 พื้นที่ เพื่อนัดหมายการเตรียมผู้เข้าร่วม การวางแผนการจัดบอร์ดนำเสนองาน และรับทราบลักษณะเวทีที่จัดขึ้น

<u>จัดบอร์ดนิทรรศการ</u> วันที่18 ธันวาคม 2552 เนื่องจากตำบลปากแจ่มต้องรับการมาศึกษาดูงานของเครือข่ายจังหวัดสมุทรปราการในวันที่ 22 ธันวาคม 52 นี้ด้วย ดังนั้นการเตรียมบอร์ดก็เป็นการใช้สำหรับงานสองอย่างไปด้วยพร้อมๆ กัน คือเมื่อรับการมาศึกษาดูงานแล้วก็จะนำบอร์ดได้ทำขึ้นไปจัดต่อในวันที่ 22 ธันวาคม 52 ที่เวทีนำเสนอระดับจังหวัด (โรงแรมธรรมรินทร์ธนา) ซึ่งบอร์ดที่จัดมีการนำเสนอที่มาของศูนย์ กระบวนการทำงาน และผล

<u>เวทีนำเสนอระดับจังหวัด</u> วันที่ 23 ธันวาคม 2552 เป็นการเข้าร่วมเพื่อรับฟังการนำเสนอของภาคส่วนต่างๆในช่วงเช้า ได้แก่ ชช.เพลินใจ เหรียญนาค อ.ไพสิฐ พาณิชย์กุล ตัวแทนทีมวิจัยจาก 3 พื้นที่คือ ตำบลเกาะสุกร วังคีรี และคลองชีล้อม และการนำเสนอของนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ สำหรับในตอนบ่ายเป็นการระดมความคิดเห็นเรื่องการทำงานต่อและการขยายผลสู่พื้นที่อื่นๆ ซึ่งตัวแทนของตำบลปากแจ่มคือนายจัด โชติรัตน์ได้ขึ้นนำเสนอผลบนเวทีด้วย

9) กิจกรรมเวทีประชุมประจำเดือนระดับตำบลของทีมวิจัย

เวทีประชุมประจำเดือนจัดขึ้นเพื่อให้ทีมวิจัยมานั่งประชุมร่วมกันทั้งนี้หากมีเวทีอื่นแล้วก็จะไม่จัดประชุมอีกเพราะจะเพิ่มภาระแก่ทีมวิจัย แต่เมื่อเดือนไหนไม่มีกิจกรรมและทีมห่างกันไปนานก็จะจัดเวทีประชุมประจำเดือนขึ้น อาจจะเว้นบางเดือนที่สถานการณ์ไม่เอื้ออำนวย การประชุมประจำเดือนจัดขึ้นเพื่อสรุปผลการทำงานวิจัย นำกรณีปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในชุมชนมาร่วมปรึกษาหาข้อมูลร่วมกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อการทำงานต่อ และสร้างความเป็นทีม (รายละเอียดในภาคผนวก)

10) กิจกรรมเวทีประชุมประจำเดือนเครือข่ายยุติธรรมชุมชนระดับจังหวัด

การร่วมเวทีประชุมของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนระดับจังหวัด ซึ่งจัดโดย สกว.ตรัง เป็นเวทีที่ทำให้ตัวแทนเครือข่ายแต่ละตำบลได้มาพบปะเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน แลกเปลี่ยนปัญหา และแนวทางแก้ไขของแต่ละพื้นที่

<u>เวทีเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตรังวันที่ 9 ธันวาคม 2551</u> เวลา 13.00 น. ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติฯ ตรัง อำเภอเมืองตรัง ตัวแทนของตำบลปากแจ่มจำนวน 3 คน เป็นการประชุมเพื่อทบทวนการทำงานของเครือข่ายทั้ง 10 ตำบล แลกเปลี่ยนแนวทางการทำงานร่วมกัน โดยพี่เลี้ยงชี้แจงเรื่องการเขียนรายงาน ให้เครือข่ายแลกเปลี่ยนแนวทางการทำงาน การเก็บข้อมูลของแต่ละพื้นที่ตำบลซึ่งแตกต่างกันไปตามที่ออกแบบ ทางที่ปรึกษาเห็นว่าเรื่องเขียนบันทึกเป็นงานที่ยากสำหรับทีมวิจัยชาวบ้านจึงได้ให้แนวทางในการเก็บข้อมูลว่าให้ดูสมุดบันทึกการไกล่เกลี่ยที่ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ได้บันทึกไว้แล้วนำมาเรียบเรียง เขียนรายละเอียดโดยได้แจกเอกสารคำถามสำคัญในการเก็บข้อมูลกับเครือข่าย และแจกตัวอย่างการเขียนบันทึกของนางหลี ทีมวิจัยของ ต.คลองชีล้อม เป็นตัวอย่าง จากนั้นก็แจ้งเรื่องการทำรายงานความก้าวหน้าว่า ในการเก็บข้อมูลหรือไกล่เกลี่ย หรือการทำงานวิจัยของทีมต้องมีบันทึกการทำงานทุกครั้ง ข้อมูลที่ใช้ในการจัดทำรายงานความก้าวหน้าได้แก่

บทที่ 1 รายละเอียดโครงการ

บทที่ 2 บริบท / ประวัติ / ข้อมูลชุมชนระดับตำบล/จุดเด่นของแต่ละชุมชนสภาพปัญหา

- หาจากข้อมูล อบต.
- หาจากผู้รู้ในชุมชน ภูมิปัญญา

บทที่ 3 ขั้นตอนการทำกิจกรรมโครงการ จากการบันทึกการประชุม

บทที่ 4 บทสรุป การจัดการข้อมูล

บทที่ 5 ภาคผนวก รูปต่าง ๆ รูปผู้ไกล่เกลี่ย รูปกิจกรรมดำเนินงานวิจัย

<u>เวทีเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตรังวันที่ 27 มกราคม 2552</u> เวลา 10.00 น. ณ หอจดหมายเหตุฯ อำเภอเมืองตรัง ตัวแทนของตำบลปากแจ่มจำนวน 4 คน เวทีครั้งนี้จัดขึ้นเพื่อมาสรุปการทำงานทั้งเรื่องการเขียน การทำกิจกรรม และสิ่งที่จะดำเนินการต่อ โดยมี ชช.เพลินใจ อาจารย์ไพสิฐ และคุณสมบูรณ์

มาร่วมแลกเปลี่ยนด้วย ที่ประชุมแจ้งเรื่องวันที่ 4 - 6 กุมภาพันธ์ 2552 ทางกรมคุ้มครองสิทธิฯ จัดทีมเครือข่ายยุติธรรมจาก 14 จังหวัดภาคใต้มาดูงานที่ จ.ตรัง จัดเวทีที่โรงแรมธรรมรินทร์ธนาและลงพื้นที่ดูงาน ให้ส่งตัวแทนเครือข่ายละ 1 คนเข้าร่วมประชุม และคัดเลือกคนที่นำเสนอหน้าเวทีในวันแรก ส่วนเรื่องที่เครือข่ายเก็บบันทึกแล้วรวบรวมมาได้ในวันนี้นั้นทางคุณสมบูรณ์ได้อ่านดูแล้วกล่าวว่าจากการดูเรื่องราวที่ได้เขียนมาเยอะแยะ มีความสมบูรณ์ในตัวมันเอง มีหลายองค์ประกอบ เรื่องเดียวกันแต่ละพื้นที่อาจจะปฏิบัติไม่เหมือนกัน แก้ปัญหาไม่เหมือนกันเรื่องแต่ละเรื่องมีที่มาที่ไป จากนั้นแต่ละพื้นที่ก็ได้เล่าการทำงานว่าเป็นอย่างไรบ้าง อาจารย์ไพสิฐบอกว่าสิ่งที่เราทำคือการแก้ปัญหาชุมชน เช่น ยาเสพติด การเมือง งานอาสา ใช้ความรู้ในการวิจัย มาเป็นตัวแก้ปัญหา จากข้อมูลเบื้องต้นสามารถมองเห็นอะไรได้ดี จากนั้นพี่เลี้ยงก็ได้สรุปแผนการทำงานของเครือข่ายต่อไปได้แก่

- รายงานความก้าวหน้า กระบวนการทำงานทุกกิจกรรมที่ทำ
- การเก็บข้อมูลแต่ละเรื่อง ทุกคนต้องช่วยกัน ในเดือนกุมภาพันธ์ข้อมูลต้องเสร็จ ต้อง มีปริมาณเรื่อง ข้อมูลต้องสมบูรณ์ นำข้อมูลมาเรียบเรียง แยกเรื่องและวิเคราะห์
- จัดเวทีหมู่บ้านคืนข้อมูลสู่ชุมชนจัดในเดือนมีนาคม – เมษายน
- จัดเวทีตำบล ในเดือนพฤษภาคม ต้องจบและขึ้นเวทีระดับจังหวัด นำเสนอ

<u>เวทีเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตรังวันที่ 25 พฤษภาคม 2552</u> เวลา 10.00-17.00 น. ณ หอจดหมายเหตุฯตรัง ต.ทับเที่ยง อ.เมือง จ.ตรัง ตัวแทนตำบลปากแจ่มคือนายเผดิม โชติรัตน์ และนางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ เป็นเวทีทบทวนการดำเนินงานวิจัยทุกๆ กิจกรรมของทุกพื้นที่ ซึ่งแต่ละพื้นที่ก็ดำเนินการเก็บบันทึกข้อมูลเรียบร้อยแล้ว กำลังวิเคราะห์ข้อมูลกันอยู่ และเป็นเวทีเพื่อนำเสนอให้เพื่อนเครือข่ายได้รู้ว่าข้อมูลของแต่ละพื้นที่ทำให้ได้ความรู้อะไรบ้าง นอกจากนี้ในเวทียังได้นำกรณีปัญหาของชาวบ้านเกาะสุกรมาร่วมกันหาวิธีการช่วยเหลือแก้ไข

<u>เวทีเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตรังวันที่ 16 ธันวาคม 2552</u> ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติฯตรัง เป็นการประชุมเพื่อเตรียมการจัดเวทีนำเสนอระดับจังหวัด ตัวแทนของตำบลปากแจ่มคือ นายจัด โชติรัตน์ ทางพี่เลี้ยงได้ชี้แจงเรื่องการจัดเวทีนำเสนอระดับจังหวัด และให้แต่ละพื้นที่คัดความรู้ที่จะใช้นำเสนอจัดในบอร์ดในวันงาน รวมทั้งการเตรียมตัวมาเข้าร่วมเวทีของแต่ละพื้นที่ด้วย

11) กิจกรรมร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรังเป็นกิจกรรมที่เป็นการประชุมร่วมของเครือข่ายทั้ง 10 พื้นที่ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนการทำงาน สรุปผลการทำงาน วางแผนการทำงานร่วมกัน อบรมเพิ่มเติมให้ระหว่างทางการทำโครงการ มีการจัดขึ้น 3 ครั้งดังนี้

<u>เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 21-22 ตุลาคม 2551</u> ณ เลตรังรีสอร์ท ต.ไม้ฝาด อ.สิเกา จ.ตรัง ตัวแทนของตำบลปากแจ่มจำนวน 3 คน การจัดเวทีนี้เพื่อให้สมาชิกเครือข่ายจากทุกพื้นที่ได้ทบทวนว่าตั้งแต่การเริ่มเข้ามาร่วมเป็นอาสาฯได้ทำอะไรมาบ้าง และ เกิดอะไรขึ้นบ้าง ซึ่งทางทีมก็ได้ข้อสรุปว่าที่ผ่านมาได้มีการอบรมและมีการสัมมนากับหน่วยงานต่างๆ หลังจากนั้นได้ทำการเปิดศูนย์ และมีการทำโครงการกับ สกว. แต่ว่าทีมนักวิจัยเองก็ไม่มั่นใจว่าจะทำอย่างไรให้ศูนย์อยู่ได้ และเป็นที่ยอมรับของคนหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง แต่ก็คิดว่าการทำงานที่เป็นการทำอยู่ในพื้นที่จริงอยู่แล้วจะทำให้งานมีความยั่งยืน

<u>เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 27-29 มิถุนายน 2552</u> ณ เลตรังรีสอร์ท ต.ไม้ฝาด อ.สิเกา จ.ตรัง ตัวแทนตำบลปากแจ่มได้แก่นายจัด โชติรัตน์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ เวทีครั้งนี้มีอาจารย์สมเจตนา มุนีโมไนย มาดำเนินการในเวทีเป็นหลัก ครั้งนี้เครือข่ายได้มาพบเจอสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากยิ่งขึ้น การจัดกระบวนการในเวทีเป็นการฝึกทักษะต่างๆ ได้แก่ การเล่าเรื่อง การฟัง การจับประเด็น การวิเคราะห์ การนำเสนอ และความอดทน

<u>เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 11-12 ตุลาคม 2552</u> ณ ปากเมงรีสอร์ท ต.ไม้ฝาด อ.สิเกา จ.ตรัง ตัวแทนของตำบลปากแจ่ม คือนายจัด โชติรัตน์ ครั้งนี้มีอาจารย์ชัยวัฒน์ ถิระพันธุ์ มาเป็นวิทยากรให้ด้วย ในช่วงวันแรกเครือข่ายได้ร่วมกับทีมเจ้าหน้าที่ทำการสังเคราะห์ข้อมูลความรู้ที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดของเครือข่าย 10 ตำบล ร่วมกันวางแผนการจัดเวทีระดับจังหวัด ซึ่งคาดว่าจะจัดในเดือนพฤศจิกายน 2552 โดยทำการคัดเลือกกรณีศึกษาของแต่ละพื้นที่เพื่อใช้นำเสนอหน้าเวทีและจัดพิมพ์เป็นหนังสือ และในวันที่สองของเวทีอาจารย์ชัยวัฒน์ ได้มาทำกระบวนการโดยตั้งคำถาม 2 ข้อให้เราแบ่งกลุ่มย่อยคละพื้นที่ช่วยกันระดม ข้อแรกคือมีเงื่อนไของค์ประกอบอะไรที่ทำให้เราไกล่เกลี่ยได้สำเร็จ ข้อที่สองคืออาจารย์ถามว่าทำอย่างไรให้ศูนย์เข้มแข็ง คือราชการต้องสนับสนุน หนุนเสริมอย่างไร และศูนย์ควรมีคุณลักษณะและคุณสมบัติอย่างไร

12) กิจกรรมถอดบทเรียน

<u>ถอดบทเรียนระดับเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง</u> เข้าร่วมในวันที่ 28-30 พฤษภาคม 2553 ณ ปากเมงรีสอร์ท ต.ไม้ฝาด อ.สิเกา จ.ตรัง ตัวแทนทีมวิจัยจากตำบลปากแจ่มคือ นายจัด โชติรัตน์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางพลับ เขาหลัก และนางลิ้ม เซ่งย่อย เป็นเวทีที่มีอาจารย์ชัยวัฒน์ ถิระพันธุ์ มาเป็นวิทยากร โดยได้ตั้งคำถามให้ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกันในกลุ่มย่อยแล้วเขียนออกมา ในเวลา 3 วันมีคำถามดังนี้

- แนวคิดเรื่องงานยุติธรรมชุมชน
- รูปแบบ/หลักคิดของการทำงานโดยชุมชน
- รูปแบบการขยายงานวิจัยต่อ
- ปัญหาอุปสรรคและการจัดการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาและอนาคต

<u>ถอดบทเรียนระดับตำบล</u> วันที่ 10 มิถุนายน 2553 ณ ที่ทำการกำนันตำบลปากแจ่ม ผู้เข้าร่วมมีทีมวิจัย 12 คน พี่เลี้ยง 2 คน ซึ่งทางพี่เลี้ยงเป็นผู้ดำเนินการในเวที พี่เลี้ยงก็เริ่มต้นเวทีถอดบทเรียนทีมวิจัยของเราโดยพี่เลี้ยงสรุปให้เห็นภาพรวมของงานทั้งหมดก่อนตั้งแต่ก่อเกิดอาสาสมัครเครือข่ายฯ จนกระทั่งได้ทำงานวิจัยจนแล้วเสร็จ จากนั้นก็มีคำถามว่าในแต่ละช่วงของการทำงาน คือช่วงอบรมอาสาฯ ช่วงเปิดศูนย์ และช่วงทำโครงการ ได้ทำอะไรบ้าง ทำอย่างไร เกิดผลอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง พี่เลี้ยงให้เราจับกลุ่มแล้วช่วยกันแลกเปลี่ยนเล่าย้อนถึงที่มาของเครือข่ายตำบลปากแจ่ม มาจนกระทั่งเปิดศูนย์ทำโครงการ ว่าได้บทเรียนอะไรในแต่ละช่วงบ้าง เมื่อได้ระดมกลุ่มย่อยกันแล้วก็ออกไปนำเสนอ

13) ร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานอื่น

ร่วมกิจกรรมของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

- ตัวแทนทีมวิจัยเข้าร่วมกิจกรรมงานวิถีชุมชนบนเส้นทางงานวิจัยท้องถิ่นเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2551 โดยทีมวิจัยได้รับเชิญจาก สกว. ตรังเข้าร่วมเพื่อได้เรียนรู้ ในการนำเสนองาน และการนำเสนอวิธีวิทยาของภาคใต้และประเด็นการศึกษา แต่ห้องย่อยที่ทีมเข้าฟังนั้น เป็นห้องประเด็นประวัติศาสตร์ลุ่มแม่น้ำตรังและห้องท่องเที่ยว เนื่องจากรู้จักกับทีมวิจัยของเกาะสุกร
- ตัวแทนทีมวิจัย เข้าร่วมงาน10 ปี งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ร่วมกิจกรรมของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด/สำนักงานคุมประพฤติตรัง

- ตัวแทนทีมวิจัยที่เป็นกรรมการศูนย์ฯ เข้าร่วมการทำแผนสามปี สำนักงานยุติธรรมจังหวัด
- ตัวแทนทีมวิจัยเข้าร่วมงานนำเสนอเวทีสรุปงานของกองส่งเสริมการระงับข้อพิพาทกรมคุ้มครองสิทธิ

- ตัวแทนทีมวิจัยร่วมเป็นวิทยากรนำเสนองาน ดูงาน 14 จังหวัดภาคใต้ และศึกษาดูงานในพื้นที่ ศูนย์ ต. เกาะสุกร

- จัดอบรมร่วมกับสำนักงานคุมประพฤติ และพาเยาชนไปศึกษาดูงานหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมของจังหวัดตรัง

เข้าร่วมเวทีประชุม อบรมอื่นๆ ที่ทั้ง 2 หน่วยงาน และมีหน่วยงานอื่นๆ จัดเป็นประจำต่อเนื่อง

14) อบรมขยายเครือข่ายในตำบล

จัดเวทีอบรมขยายเครือข่ายกรรมการศูนย์ในตำบลปากแจ่มจัดในวันที่ 25 มิถุนายน 2553 เพื่อพัฒนาขยายเครือข่ายครอบคลุมทุกหมู่บ้านและแต่ละหมู่บ้านเพิ่มจำนวนมากขึ้น โดยมีผู้เข้าร่วมอบรมมีทีมวิจัย กรรมการศูนย์ฯ เครือข่ายผู้นำใหม่ พี่เลี้ยงประเด็นยุติธรรมชุมชน เจ้าหน้าที่จากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรัง เจ้าหน้าที่จากสำนักงานคุมประพฤติตรัง ปลัดอำเภอห้วยยอด สารวัตรจาก สภ.ห้วยยอด นายก อบต. ปากแจ่ม รวมทั้งหมด 39 คน การดำเนินการในเวทีครั้งนี้ เป็นการนำเสนอให้เครือข่ายที่มาใหม่ได้เข้าใจว่ายุติธรรมชุมชนคืออะไร มีใครเกี่ยวข้องบ้างแล้วผู้เกี่ยวข้องมีบทบาทในการทำงานร่วมกันอย่างไร จึงได้เชิญนายอำเภอ กับผู้กำกับการ สภ.ห้วยยอด ซึ่งท่านก็ได้มีตัวแทนมาโดยได้เชิญทั้งสองท่านมาพูดคุยให้เครือข่ายมั่นใจในงานยุติธรรมชุมชน รวมทั้งได้เชิญผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติตรังมาบรรยายในหัวข้อเรื่องกระบวนการยุติธรรมหลัก เนื่องจากผลจากการเก็บข้อมูลที่ผ่านมาพบว่าทีมวิจัย กรรมการศูนย์ และชุมชนยังไม่รู้ขั้นตอนและวิธีการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมนัก เมื่อมีปัญหาก็มักจะทำไปแบบขาดตัวช่วยขาดที่ปรึกษาที่จะมาช่วยชี้แนะ ในเวทีครั้งนี้นอกจากจะให้เห็นว่างานยุติธรรมชุมชนนั้นทั้งอำเภอ ตำรวจ เจ้าหน้าที่กระทรวงยุติธรรม เข้าใจและยอมรับแล้ว จึงเป็นการให้ความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักเพิ่มขึ้นด้วย

3.3 การเก็บข้อมูล

ทีมวิจัยมีวิธีการเก็บข้อมูล 3 รูปแบบได้แก่

1) ทีมวิจัยเก็บบันทึกข้อมูลประสบการณ์การไกล่เกลี่ยของตัวเองด้วยตัวเอง วิธีนี้ใช้สำหรับทีมวิจัยที่สามารถเขียนหนังสือได้ ก็จะเขียนบันทึกด้วยตัวเอง รายละเอียดที่ต้องบันทึกได้แก่ ความขัดแย้งนั้นเป็นเรื่องอะไร สาเหตุมาจากอะไร ใครเกี่ยวข้องบ้าง มีวิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งนั้นอย่างไร และจุดจบของเรื่องราวเป็นอย่างไร โดยแต่ละเรื่องต้องเล่าบทบาทของตัวเองที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องราวนั้นๆ ด้วย

2) จัดทีมวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากอดีตผู้นำ ผู้นำคนปัจจุบัน และผู้ที่มีข้อพิพาท เป็นการจัดทีมวิจัยจำนวน 2-5 คน ตามเหมาะสมในเรื่องเวลาว่างของแต่ละคน แล้วลงพื้นที่เก็บข้อมูลเบื้องต้นจากอดีตผู้นำ ผู้นำ หรือผู้ที่มีข้อพิพาทในอดีต แบ่งบทบาทหน้าที่ของทีม ให้มีคนประสานงานนัดหมายผู้ให้ข้อมูลก่อน แล้ววันลงพื้นที่ก็จะแบ่งหน้าที่คนชวนคุย คนบันทึก คนช่วยเสริมคำถาม เข้าไปพูดคุยสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลที่บ้าน เป็นการเก็บกรณีศึกษาที่ทำให้ได้ข้อมูลมากที่สุด

3) ทีมวิจัยพร้อมพี่เลี้ยง จัดทีมเก็บบันทึกข้อมูล วิธีการนี้จัดเป็นเวทีรวม โดยนัดเจ้าของข้อมูลมาพร้อมกัน แล้วพี่เลี้ยงแยกเป็น 3 กลุ่มย่อยพร้อมมีทีมวิจัยประกบ เก็บข้อมูลกับเจ้าของข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้นำคนปัจจุบันที่ทีมวิจัยยังเกรงใจไม่กล้าเก็บข้อมูลด้วยตนเองซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก โดยแบ่งบทบาทหน้าที่ร่วมกันระหว่างพี่เลี้ยงกับทีมวิจัย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

ข้อมูลเชิงคุณภาพ หมายถึง ข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่ทีมวิจัยสามารถจดบันทึกได้ทั้งหมด 71 เรื่อง ซึ่งมีทั้งข้อมูลที่มาจากประสบการณ์ตรงของตัวเองและที่มาจากที่เก็บบันทึกจากกลุ่มเป้าหมาย การวิเคราะห์มี 4 รูปแบบ คือหนึ่งทั้งทีมวิเคราะห์ร่วมกันโดยมีพี่เลี้ยงตั้งคำถามทีมวิจัยจะเลือกเรื่องที่คิดว่าน่าสนใจเป็นเรื่องที่จะสามารถสร้างการเรียนรู้ให้กับทีมวิจัยได้นำมาเล่าในเวทีทำการเติมเต็มวิเคราะห์ร่วมกัน สองเป็นการแบ่งกลุ่มย่อยตามกลุ่มหมู่บ้านจับกลุ่มทีมวิจัยกันได้ 3-4 คนแล้วคัดเรื่องมาวิเคราะห์ร่วมกันโดยมีพี่เลี้ยงมาร่วมด้วย สามเรื่องอื่นๆที่ไม่ได้เลือกมาวิเคราะห์ในเวทีที่จัดประจำเดือนก็ทำการวิเคราะห์ในวันเติมเต็มข้อมูลได้ส่วนหนึ่ง และรูปแบบที่สี่คือส่วนที่เหลือมีพี่เลี้ยงช่วยวิเคราะห์ต่อ เนื่องจากว่าถ้าเอาข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อสร้างการเรียนรู้พร้อมกันไม่สามารถทำได้ทั้งหมดเพราะไม่มีเวลามากพอ เพราะต้องทำกิจกรรมอื่นๆต่อไปด้วย โดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่ว่านั้นแบ่งหัวข้อเป็นสี่หัวข้อ คือ สาเหตุของความขัดแย้ง วิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งนั้น ผลการจัดการปัญหา และสุดท้าย คือ บทเรียนที่ได้จากเรื่องราวนั้น

ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นข้อมูลที่ได้จากการนำข้อมูลวิเคราะห์เชิงคุณภาพทั้ง 71 เรื่องมาแบ่งเป็นประเด็นปัญหาต่างๆ แล้วก็แบ่งหมวดหมู่เป็นเรื่องที่จัดการให้จบลงได้ภายในชุมชน เรื่องที่จบที่โรงพัก

หรือว่าอำเภอเข้ามาร่วมในการจัดการให้จบ และสุดท้ายคือเรื่องที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมชั้นศาล และเรื่องที่อยู่ระหว่างดำเนินการ นำมาคิดเป็นเปอร์เซ็นต์เปรียบเทียบ

บทที่ 4
ผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยในโครงการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข็มแข็งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรังในครั้งนี้เป็นการสรุปในภาพรวม โดยยึดการตอบผลจากวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 3 ข้อ รวมถึงผลที่ได้รับจากการทำวิจัย และผลการตอบโจทย์วิจัย ดังนี้

สรุปผลตามวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและศึกษาเปรียบเทียบคดีในพื้นที่ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม
2. เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานของรัฐ
3. เพื่อให้ได้แนวทางการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ยั่งยืน

ผลที่ได้รับจากการทำวิจัย

1. คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการจัดการปัญหาความขัดแย้งโดยชุมชนเองมากขึ้น สามารถเปรียบเทียบผลดีผลเสียระหว่างการส่งเรื่องสู่ศาลและการไกล่เกลี่ยจบโดยคนในชุมชน
2. ได้ข้อมูลความรู้การจัดการปัญหาความขัดแย้งของชาวตำบลปากแจ่มตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อนำมาเผยแพร่แก่คนรุ่นหลังในการศึกษาเรียนรู้
3. ค้นพบแนวทางการแก้ปัญหาของชุมชนและแนวทางการป้องกันปัญหาของชุมชนจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้
4. เกิดรูปแบบกลไกการบริหารจัดการศูนย์ฯ
5. ชาวบ้านรู้จักกรรมการศูนย์ฯมากขึ้น
6. เกิดความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน
7. หน่วยงานภาครัฐเข้าใจการทำงานในชุมชน และพร้อมให้การสนับสนุนชุมชนอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

การตอบโจทย์วิจัย

แนวทางสร้างการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่มควรจะเป็นอย่างไร

-ปัญหาความขัดแย้งของชุมชนตำบลปากแจ่มเป็นอย่างไร มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร ใครเกี่ยวข้องบ้าง

-แนวทางการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนควรจะเป็นอย่างไร

4.1 เพื่อศึกษาความรู้การจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และศึกษาเปรียบเทียบกับคดีในพื้นที่ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

4.1.1 การศึกษาเชิงคุณภาพ

การศึกษาการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนนั้นทีมวิจัยดำเนินการโดยเริ่มตั้งแต่การเก็บบันทึกข้อมูลเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้ง แล้วนำมาวิเคราะห์ซึ่งช่วงการวิเคราะห์นั้นทำให้เกิดความรู้หลายๆ แง่หลายๆ อย่างของกระบวนการจัดการปัญหาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ข้อมูลที่เก็บบันทึกได้ย้อนหลังแบ่งเป็น 2 ช่วง ถ้าเก็บจากอดีตผู้ใหญ่เชิ่ม และอดีตผู้ใหญ่ถนัดก็จะเป็นเหตุการณ์ในช่วงปี 2521-2528 เป็นส่วนใหญ่ ส่วนที่เก็บจากผู้นำคนปัจจุบันคนอื่นๆ รวมถึงเจ้าของข้อพิพาทเป็นข้อมูลช่วงปี 2540-2551 เป็นส่วนใหญ่ เนื่องด้วยข้อจำกัดเรื่องคนให้ข้อมูลที่ยังมีชีวิตอยู่ส่วนใหญ่ก็เป็นผู้นำในยุคปัจจุบัน ส่วนเรื่องราวในอดีตมีน้อยและลืมกันไปแล้วบ้างเรื่องเก่าๆ ก็ไม่สามารถให้รายละเอียดได้นักที่จะจำได้ก็ต้องเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ส่วนการศึกษาเรื่องราวที่ไปถึงโรงพัก และถึงศาล ก็เป็นการทำกิจกรรมไปพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในช่วงเวลาเดียวกัน

จากนั้นเมื่อเก็บรวบรวมนำมาวิเคราะห์และเรียบเรียงแล้วก็นำมาจัดเวทีนำเสนอระดับตำบลและจังหวัด นอกจากนี้การเรียนรู้เรื่องกระบวนการจัดการปัญหาความขัดแย้งโดยชุมชนยังเกิดจากการได้ร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรังที่ทาง สกว.ตรังได้จัดขึ้นเป็นระยะๆ นอกพื้นที่ และการร่วมเวทีถอดบทเรียนของเครือข่ายจังหวัดตรัง

<u>การเรียนรู้จากการเก็บข้อมูล</u> การเรียนรู้ในช่วงการเก็บข้อมูลนั้น ผู้ทำหน้าที่บันทึกการทำงานได้เขียนบทเรียนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

ลงพื้นที่หมู่ที่ 7 เริ่มฝึกความพร้อมเริ่มลุยสนาม ในวันที่ 10 ตุลาคม 2551 ตอนเย็นลุงจัดโทรมาหาว่าจะลงเก็บข้อมูลหมู่ 7 ให้วีระยุทธ์ช่วยประสานดูว่าจะลงไปหาข้อมูลบ้านใครดี ผมเองเลยพูดว่า เอาพันนี้ พรุ่งนี้จะไปดูก่อนจะลงบ้านใคร ผมจะโทรหาอีกครั้ง วันรุ่งขึ้นผมก็โทรหาท่านอดีตผู้ใหญ่ด้อม ศรีคง ได้พูดคุยกับท่าน ท่านก็พูดว่าเอาพันนี้วันที่ 17 ตอนบ่ายให้นัดทีมมาที่บ้านได้เลย แล้วในวันที่ 17 ตุลาคม 2551 พวกเรามากันที่บ้านผู้ใหญ่ด้อม มีกัน 3 คน คือลุงจัด โชติรัตน์ ทวีศักดิ์ นาโค และวีระยุทธ์ ทองแจ่ม มาถึงยกมือไหว้ ท่านก็ต้อนรับพวกเราแบบเป็นกันเองยกน้ำเย็นๆ มาให้พวกเรา ท่านว่าใครจะเอากาแฟก็ชงได้ พวกผมบอกว่าไม่ต้องหรอกครับ แค่นำเย็นและรบกวนผู้ใหญ่ก็เกรงใจแล้ว หลังจากนั้นท่านได้ถามว่าการลงเก็บข้อมูลข้อขัดแย้งในชุมชนจะเอาเพื่อทำไหร๊ (ทำอะไร) ผมก็เลยตอบท่านว่าอยากศึกษาดูว่าข้อมูลหรือคดีมันมีข้อยุติกันแบบไหน อยากทราบว่าเวลาชาวบ้านมีข้อขัดแย้งผู้ใหญ่มีวิธีการพูดอย่างไร หรือแนะนำแบบไหนให้ชาวบ้าน ผู้ใหญ่ด้อมท่านได้พูดว่า อย่างเรื่องบ่าว(พี่)คล้อยตีหัวบ่าวรายที่งานวัดปากแจ่ม เห็นว่าทั้งคู่อายุก็มากแถมเมาอยู่แห่งเดียว(กินเหล้าด้วยกัน) อย่าให้เรื่องใหญ่โตให้บ่าวคล้อยชดใช้ค่าหมอ บ่าวรายก็หายโกรธไม่เอาเรื่อง จากนั้นลุงจัดก็ได้พูดกับผู้ใหญ่ด้อมว่าเป็นผู้ใหญ่บ้านมาหลายปีจะต้องมีเรื่องมาก อยากให้ท่านช่วยเล่าทั้งเรื่องที่จัดการได้หรือเรื่องที่ขึ้นโรงขึ้น

ศาล ถ้าเป็นไปได้พอคร่าวๆได้ไหมว่าเสียเงินหมดไปกี่บาทเรื่องถึงศาลมีเรื่องหลานยิงน้า เห็นว่าหมดเบี้ยหลายบาทแต่ไม่รู้แบบไหนยังไม่หลุด(ยังถูกตัดสินติดคุก) เห็นยังติดหรางอีก 5 ปีเหลือ แล้วเรื่องทะเลาะกันก็เกิดบ่อยเด็กทุกวันนี้ ไม่รู้จักพี่ ไม่รู้จักน้อง แหลงก็ไม่ฟัง ไม่รู้กินไหรผิดมั๋งม๊าย (กินอะไรผิดแปลกเข้าไปหรือไม่) หลังจากนั้นทวีศักดิ์ ได้ถามว่าท่านผู้ใหญ่ได้บันทึกลงในสมุดบ้างหรือมั๋ย ท่านก็ได้หยิบสมุดให้พวกเราดู ท่านบอกว่าบางเรื่องที่ไกล่เกลี่ยได้ยังไม่ลงบันทึกก็มีเพราะเห็นว่ายอมจบเรื่องกันแล้ว ผมก็ได้ถามว่าส่วนมากเรื่องแดนมีปัญหาระหว่างบุคคลกับบุคคลหรือญาติพี่น้อง ท่านพูดดังฟังชัดว่า ร้อยทั้งร้อยโดยมากจะเป็นญาติโกโหติกากันเพ(กันมาก) แต่ไม่รู้เหตุไหรจะต้องใช้คนกลางแล้วถึงจะยอมได้แล้วคุยกันต่อพอหอมปากหอมคอ ลุงจัดก็เลยพูดให้ผู้ใหญ่ด้อมเล่าเรื่อง ส่วนวีระยุทธ์ก็ทำหน้าที่บันทึกทันที ได้เรื่องมา 3 เรื่องคือเรื่องโกรธกันก่อนดีมั๋ย เป็นเรื่องทะเลาะวิวาทของเด็กสาวสองคน เรื่องที่สองเรื่องหลานยิงน้า และเรื่องที่สามเรื่องวัยร่วงเลือดร้อน ทั้งสามเรื่องนี้ที่เล่าได้เพราะเพิ่งเกิดเมื่อไม่กี่ปี แต่สำหรับเรื่องราวในอดีตมีน้อยและจำไม่ค่อยได้ ซึ่งแค่เพียงสามเรื่องนี้ก็ถือว่าค่อนข้างยากสำหรับคนให้ข้อมูลที่อายุมากและได้ไกล่เกลี่ยมานานแล้ว รวมถึงทีมเก็บข้อมูลด้วยเพราะการเล่าเรื่องนั้นจะสลับไปสลับมา และเรื่องหนึ่งก็เล่ากันนานอยู่เหมือนกัน คนเล่าเองก็เหนื่อยและก็ไม่ได้รู้ข้อมูลทุกด้าน บางเรื่องก็บอกไม่ได้ เราขอข้อมูลส่วนตัวผู้ใหญ่ด้อมไว้คือ เกิด 16 มิถุนายน 2491 จบการศึกษา ม.6 จากโรงเรียนวัดควนวิเศษ ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านเมื่อ สิงหาคม 2528 หมดวาระเมื่อ 16 มิถุนายน 2551 ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ในเวลาต่อมาเราก็จัดทีมลงเก็บข้อมูลกับอดีตผู้นำอีกคนที่น่าสนใจและขอนำเสนอ เพราะเป็นวันที่คุยกันหนุก(สนุก)มาก คือในวันที่ 31 ตุลาคม 2551 เวลา 14.00 น.พวกเรา 3 คนมีน้าจัด ทวีศักดิ์ และวีรยุทธ์ ได้นัดกันมาที่บ้านอาจารย์แท่น ศรีนวลเอียด ได้มีโอกาสนั่งคุยกับอาจารย์ท่านได้พูดกับเราว่า ตำบลปากแจ่มเดี๋ยวนี้เห็นว่ามีศูนย์ยุติธรรมชุมชนแล้ว อย่าให้มีเพียงป้าย แต่จะต้องทำงานและให้เข้าใจความหมายคำว่า “ธรรม” ด้วย ท่านอาจารย์เล่าให้ฟังว่าท่านสอนเด็กมา 39 ปีเต็ม เรียกได้ว่าสอนจากพ่อแม่จนมาถึงลูกก็ว่าได้ บางครั้งเรียกชื่อเด็กยังเรียกชื่อพ่อแม่ก็มี พูดถึงเด็กสมัยก่อนกับสมัยนี้มันขาดเหลือ (แตกต่าง)กันจริงๆ ยกตัวอย่างสมัยก่อนกับครูบาอาจารย์จะให้ความเคารพ มีเรื่องมีราวครูบาอาจารย์มีสิทธิ์ไปพูดไปห้ามหรือตักเตือนก็จบเรื่องกันได้ บางครั้งให้คนเฒ่าคนแก่ไปพูดไปไกล่เกลี่ยก็จบเรื่อง ส่วนน้อยจริงๆ ที่จะถึงโรงถึงศาล ยกตัวอย่างอดีตผู้ใหญ่เชิ่ม ทองแจ่ม เมื่อ 30-40 ปีก่อนคนนับถือท่านมาก พวกเราถามว่าเพราะเหตุใด อาจารย์เล่าว่าเพราะท่านเป็นคนดี มีศีลธรรม คนสมัยนั้นเค้าจะอยู่ในศีล-ธรรม คือพูดอะไรคล้ายจะศักดิ์สิทธิ์ไปหมด แต่ลูกหลานเราสมัยนี้มันไม่มีแล้ว พูดง่ายๆว่าถือ(นับถือ) กันไม่ได้ ท่านอาจารย์ได้พูดให้กำลังใจเราสามคนด้วยว่าการจะให้ชาวบ้านยอมรับพวกเราจะดีหรือไม่ดีอยู่ที่ทำหน้าที่ตรงนี้ แหลงง่ายๆว่า “ทำเฒ่าเรื่องเพื่อน” จะต้องใช้เวลา แต่ความเห็นของอาจารย์พวกที่เป็นกรรมการศูนย์เป็นคนในพื้นที่ คือจะรู้ขี้รู้ไส้ จะเห็นหมดว่าชุมชนเป็นแบบไหน แต่ข้อสำคัญอีกอย่างคือ จะต้องมีเวลาเพื่อส่วนรวม และต้องเสียสละ เพราะเวลาชาวบ้านเดือดร้อนจะไปขอความช่วยเหลือแล้วบอกว่าวันนี้ไม่ว่าง นัดวันนี้วันนั้น ก็จะทำให้เสียความรู้สึก หลังจากได้พูดคุยกับท่าน

อาจารย์แท่น 2-3 โมงพวกผมเห็นว่ารบกวนเวลาอาจารย์มามากก็ขอตัวกลับ ก่อนกลับอาจารย์ก็ทิ้งมุขตลกให้ได้หัวเราะคลายเครียดก่อนกลับ พวกเราก็ยกมือไหว้อาจารย์แท่นอีกครั้ง แล้วแยกย้ายกันกลับบ้าน ต่อจากนั้นทีมวิจัยก็ได้จัดทีมเป็นจำนวน 2 บ้าง 3 คน 5 คนตามที่มีเวลาว่างเก็บข้อมูลกับ ผู้นำ และผู้ที่มีข้อพิพาทโดยลงพื้นที่แบบนี้ตลอดจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2552 จนได้เรื่องราว 71 เรื่อง

ที่ต้องนำเสนอถึงเรื่องราวการลงพื้นที่เก็บข้อมูลนั้น เพื่อจะสื่อว่าการลงพื้นที่พูดคุยกับคนที่เป็นผู้นำในอดีตก็สร้างการเรียนรู้ได้ แค่ได้คุยกับสองท่านผู้อาวุโส ก็ทำให้เราได้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในอดีตที่อยู่ในศีลในธรรม และความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้นำ ที่มีบารมีสั่งสมจนชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ แม้ท่านจะบอกว่าคนรุ่นใหม่ ไม่ค่อยจะอยู่ในศีลธรรมอันดีเต็มที่นักแต่ก็ยังสรุปว่าคนในชุมชนสามารถจัดการดูแลปัญหากันได้ดีที่สุดเพราะ รู้ขี้ รู้ไส้ (รู้นิสัยใจคอกันดี) ซึ่งก็ตรงกับการบันทึกเรื่องราวของชุมชนในหลายเรื่องสะท้อนให้เห็นว่าตอนจบหรือแม้แต่เทคนิคของการไกล่เกลี่ยโดยชุมชนทำให้ทั้งสองฝ่ายยังดีต่อกัน นอกจากนี้การลงพื้นที่พบผู้อาวุโสทำให้เราเกิดการเรียนรู้ถึงความสัมพันธ์กับผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนของเรา ทำให้เรารู้ถึงคุณค่าที่เราละเลยไป เราไม่เคยได้พูดคุยกับท่านจริงจังนัก แต่ครั้งนี้ทำให้เรากลับมาดูชุมชนเราลึกซึ้งขึ้น

<u>การเรียนรู้จากการวิเคราะห์ข้อมูล</u> เกิดขึ้นระหว่างเก็บข้อมูลแล้วฝึกการวิเคราะห์ไปด้วย โดยจัดเวทีวิเคราะห์ขึ้นหลายครั้งมีลักษณะเป็น 2 แบบคือแบบรวมกันทั้งทีม และแบบกลุ่มย่อยตามหมู่บ้าน การวิเคราะห์นั้นมีพี่เลี้ยงช่วยตั้งคำถามให้ได้เติมเต็มทำให้ทีมวิจัยได้ฝึกการคิดเพิ่มขึ้นจากเมื่อก่อนที่เราเพียงไกล่เกลี่ยให้จบด้วยดี หรือหากจัดการยากก็ปล่อยไป แต่การวิเคราะห์ทำให้เกิดความภูมิใจกับสิ่งที่ผู้นำได้ทำด้วยใจ และเกิดความคิดที่จะทำให้ดีกว่าเดิม รวมถึงบางเรื่องก็ทำให้คิดทำงานเชิงป้องกันด้วย

ผลการศึกษาความรู้การจัดการปัญหาความขัดแย้งโดยชุมชนให้ความรู้ดังนี้

ฐานคิดของการทำงาน

ซึ่งระบบที่เรียกว่าเป็นการไกล่เกลี่ยหรือการแก้ปัญหาโดยชุมชนนั้นใช้ระบบธรรมชาติ ซึ่งเป็นระบบภายใต้จิตสำนึก หรือจิตวิญญาณด้านดีงาม อย่างเช่น เพื่อรักษาและคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ของความเป็นเพื่อนพวกพ้องเดียวกัน ใช้ความเมตตา ความรัก แต่ก็ไม่ใช่ว่าทุกคนเป็นคนที่ใช้ระบบแบบนี้ทั้งหมด โดยธรรมชาติก็อาจมีผู้ที่ใช้อำนาจอยู่ด้วยซึ่งฐานคิดเชิงอำนาจล้วนๆ อาจจะกลายเป็นด้านลบได้ แต่ถ้าผู้นำมีความเชื่อต่อหลักคำสอนทางศาสนาที่ดีก็จะช่วยกลั่นเกลาได้ รวมถึงหากมีกระบวนการพูดคุยร่วมกันอย่างลึกซึ้งในคุณค่าอันดีงามของกระบวนการยุติธรรมชุมชนก็จะช่วยลดการใช้อำนาจล้วนๆ ลงได้

คุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ย

งานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือการจัดการปัญหาในชุมชนนั้นเป็นบทบาทหน้าที่ของบางคนหรือกลุ่มคนในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการหรือเป็นนักปฏิบัติการ ส่วนใหญ่ก็เป็นผู้นำชุมชน ซึ่งก็เป็นแบบนี้มาตั้งแต่อดีตแล้ว อาจจะแตกต่างก็ตรงระบบการเลือกผู้นำในแต่ละยุคแต่ละสมัย และความเปลี่ยนแปลงของสภาพปัญหาและสังคม สำหรับคุณสมบัติภายในตัวของบุคคลผู้ไกล่เกลี่ยจากที่ได้ถอดบทเรียนจากการทำงานวิจัยมีมากมายหลายอย่าง ต่างคนต่างก็มีแตกต่างกันไปบ้างหรือเหมือนกันบ้างทำให้มีหลากหลาย แต่ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าด้านไหนหากมีการใช้เพื่อการช่วยกันดูแลชุมชนก็ส่งผลดีทั้งนั้น ดังนั้นคนทำงานในชุมชนจึงจะต้องมีคุณค่าความดีในตนเองอยู่ด้วย และต้องพัฒนายกระดับอยู่ตลอด หรือบางคนอาจจะประกอบด้วยหลายๆ อย่างในตัวคนๆ เดียวก็ได้ จากการประมวลจากการถอดบทเรียนมีตัวอย่างดังนี้

- ความอาวุโส
- ชาวบ้านให้การยอมรับนับถือ
- สามารถประสานงานให้เกิดการไกล่เกลี่ยได้
- หาข้อมูลของคู่กรณีให้ถูกต้องชัดเจนก่อน
- เป็นคนตรงไปตรงมา
- รู้จักใช้คนในการไกล่เกลี่ยแต่ละเรื่อง
- มีเทคนิคการพูด
- มีความยืดหยุ่น
- บางครั้งต้องช่วยเหลือในเหตุการณ์เฉพาะหน้าก่อน
- มีความวิริยะ อุตสาหะ เมตตา ใช้เหตุผล มีความเป็นธรรม
- สร้างความพอใจระหว่างคู่กรณีที่ไกล่เกลี่ย
- และมีความเป็นกันเอง เป็นต้น

เป็นระบบธรรมชาติที่ใช้ด้านดีงามของจิตใจ

เห็นว่าการไกล่เกลี่ย หรือการจัดการปัญหาให้ชาวบ้านโดยระบบชาวบ้าน เป็นการทำเพื่อให้เกิดความพอใจทั้งสองฝ่าย ไม่มีถูกไม่มีผิด ดังนั้นทั้งสองฝ่ายจะไม่โกรธไม่เกลียดไม่แค้นเคืองต่อกัน เป็นกระบวนการพัฒนาจิตใจของคนให้มีความเจริญงอกงามในทางที่ดี โดยใช้เงื่อนไขการคลี่คลายความขัดแย้งพัฒนาจิตใจไปด้วย

เป็นแบบแผนจารีตอันดีงาม

เป็นรูปแบบที่ทำกันมายาวนานซึ่งจะมีผู้นำที่ชุมชนให้การยอมรับ ในอดีตผู้นำอาจมาโดยการที่คนในชุมชนเห็นร่วมแล้วเลือกกันโดยไม่เป็นทางการ แต่ปัจจุบันเป็นระบบเลือกตั้งที่เป็น

ทางการมากขึ้น ซึ่งผู้นำที่ถูกคัดเลือกนี้ต้องเป็นผู้ที่มีใจพร้อมสำหรับการดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของผู้นำก็ต้องปฏิบัติไปในทางนี้ แม้จะด้วยสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปหรือระบบต่างๆ ที่พัฒนาจิตใจให้เสื่อมถอยลงไปบ้างอย่างที่อาจารย์นวล ศรีทองเอียดกล่าวไว้ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลกับท่านถึงการอยู่ในศีลธรรมของผู้นำที่ลดน้อยลง แต่แบบแผนที่ทำกันมามีคุณค่า เป็นความดีเราก็ยังมีการสืบทอดพัฒนาปรับปรุงใช้ให้เหมาะกับยุคสมัยกันมา หรือถึงแม้กระบวนการยุติธรรมหลักจะถูกใช้มากขึ้น แต่เมื่อหลายๆ เรื่องมีบทเรียนสอนใจคนมากขึ้น คิดว่ากระบวนการแบบชุมชนก็มีดีที่น่าจะส่งเสริมพัฒนาเพื่อการใช้พัฒนาคนและพัฒนางานต่อ แต่จะใช้อย่างไรให้เหมาะกับยุคสมัยนั่นเป็นคำถามที่ต้องหาคำตอบ และนำมาปรับใช้ต่อไป

เทคนิคและปัจจัยหนุนในการทำงานยุติธรรมชุมชน

เนื่องจากการทำงานแบบยุติธรรมชุมชนเป็นระบบแบบวิถีชาวบ้านดังนั้นระบบนี้จึงยังมีปัจจัยหนุนอื่นๆ อีกหลายอย่างในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จอย่างเช่น

1) กาล/เทศะ

- บางเรื่องต้องใช้เวลาตอนบ่ายพูดคุยจัดการปัญหาจะเหมาะกว่า เพราะวิถีชาวสวนยางพารา จะว่างในตอนบ่าย ซึ่งเสร็จจากความเหน็ดเหนื่อยแล้ว สามารถมาพูดคุยพบปะกันได้

- บางเรื่องต้องเข้าไปพูดคุยตอนที่คู่กรณีอารมณ์เย็นลงแล้ว ต้องเว้นช่วงเวลาให้เหมาะสม แต่บางเรื่องต้องรีบเข้าไปจัดการโดยเร็วก่อนเรื่องจะบานปลาย ดังนั้นเรื่องแต่ละเรื่องรูปแบบจะไม่เหมือนกัน อยู่ที่การวิเคราะห์ และข้อมูลข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

- การจัดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระบบชุมชนนั้น เรื่องสถานที่นั้นสำคัญขึ้นอยู่กับเรื่องแต่ละเรื่อง และเหตุปัจจัย อย่างเช่นที่ทำกันอยู่ก็มีที่บ้านผู้นำ ที่บ้านคู่กรณี บ้านคนที่คู่กรณีเกรงใจ สถานที่ที่คนไม่พลุกพล่าน สถานที่ที่อากาศดีๆ หรือที่เกิดเหตุ เป็นต้น

2) ข้อมูล

- ข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญ ข้อมูลทุกๆ ด้านต้องเป็นความจริง ค้นให้พบสาเหตุจริงๆ เพื่อการจัดการปัญหาถูกต้อง และเหมาะสม

3) วิธีการ

- ระบบชุมชนเป็นการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ มีความยืดหยุ่น หลากหลายวิธีการมาก อย่างเช่น ใช้กฎธรรมชาติ (หลักธรรม) ให้คู่กรณีเห็นบาป บุญ คุณ โทษ ย้อนอดีต ความดี ความผูกพัน การพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชน การจัดการให้ความรู้ในกระบวนการยุติธรรมเพื่อป้องกันการใช้กระบวนการในทางที่ผิด ไกล่เกลี่ยหรือจัดกระบวนการให้มีการให้อภัยต่อกันเพื่อให้คนผิดกลับตัวและยังดีต่อกัน การให้โอกาส พูดอย่างเป็นเหตุเป็นผล เข้าถึงความต้องการที่แท้จริงของคู่กรณี การระวังมือที่สามซึ่งจะยุให้มีการขัดแย้งและต่อสู้เอาชนะกัน เป็นระบบที่ใช้ทั้งการช่วยเหลือ/ปกป้องสิทธิ์ร่วมกับการไกล่เกลี่ย

ผลของกระบวนการจัดการแบบชุมชน

- พบว่าการจัดการโดยชุมชนลดคดีที่ไปสู่ศาล ลดค่าใช้จ่าย ลดการสูญเสียเวลาและความสัมพันธ์ สิ่งเหล่านี้มีข้อมูลที่ศึกษาสามารถยืนยันได้ เป็นการจบแบบสวยงามคือต่างฝ่ายต่างพอใจ ต่างฝ่ายไม่รู้สึกว่าแพ้หรือชนะ ไม่โกรธแค้นกัน แม้บางเรื่องอาจจะยังจบไม่ดีนักยังมีเคืองใจกันบ้าง นั่นเป็นเรื่องที่ให้บทเรียนว่าต่อไปการไกล่เกลี่ยของชุมชนต้องทำให้สองฝ่ายกลับมารู้สึกรักกัน ดีกันให้ได้

ตัวอย่างกรณีศึกษาความรู้การจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชน

การจัดการปัญหาเรื่องที่ดิน เรื่องที่ดินเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุดและมีหลายๆ แบบ อย่างเช่น การล้ำเขตแดน การปลูกต้นไม้ริมแดน การบุกรุกพื้นที่ป่า เป็นต้น ซึ่งผลการวิเคราะห์แต่ละเรื่องเป็นดังนี้

<u>กรณีศึกษาเรื่องที่ 1 เรื่องที่ดิน</u> เรื่องนี้ใช้เป็นกรณีศึกษาเรียนรู้ในเวทีนำเสนอระดับตำบล เล่าโดยผู้ใหญ่สำเริง ช่วยเมือง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ต.ปากแจ่ม เรื่องมีอยู่ว่านาย ก ไปบุกรุกที่ดินที่เป็นที่เอกสารสิทธิ์ นส.3 ด้วยการปลูกหมาก 20 กว่าต้น ลำต้นก็เท่าๆ ลำแข้งจะเป็นลูกแล้ว ส่วนนาง ข เจ้าของที่ดินไม่ค่อยได้เข้าสวนพอมาแล (ดู)ก็พบว่าเพื่อนบุกรุกแล้ว เมื่อผู้ใหญ่รู้เรื่องก็บอกว่าให้เอาหลักฐานมาแลกันของนาย ก เป็น ภท5 ฝ่ายนาง ข เป็น นส3 ผู้ใหญ่เห็นว่าที่มีเอกสารสิทธิ์ นส.3 สามารถวัดเขตแดนได้จึงได้ใช้สายวัดมาวัดตาม นส3 แล้วพบว่าต้นหมากปลูกล้ำเข้าไป 1 แถวจริง จึงชี้แจงแก่นาย ก ว่าให้ถอนต้นหมากออก แต่แกก็คงกลัวเสียหน้าปลูกแล้วจึงไม่ยอมถอน ใช้ให้เจ้าของที่ดิน นส3 ถอนแต่ฝ่ายนี้แกว่าแกไม่ได้ปลูกแกก็ไม่ถอน ผมจึงบอกว่าถ้าไปโรงพักข้อหาบุกรุกจ่ายเป็นหมื่นให้เตรียมตังค์ไปเลย แล้วถามว่าถ้าให้ตนเอง(ผู้ใหญ่)รื้อถอนให้ได้ไหม ปรากฏว่านาย ก ยอมให้ผู้ใหญ่รื้อถอน ผู้ใหญ่จึงเอาพร้าฟันออกเสีย แล้วให้จับมือดีกัน บอกว่าอย่าได้โกรธเคืองกันเลย แต่สำหรับคดีนี้ถ้าขึ้นศาลได้จ่ายกันเป็นหมื่นแน่

<u>วิเคราะห์</u> *เรื่องนี้สาเหตุเนื่องจากอีกฝ่ายรุกล้ำที่ดินเข้าไปเพื่อจะได้ปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้นตรงที่ริมแดนที่เขตแดนอาจไม่ชัด ฝ่ายเจ้าของที่ดินที่ถูกรุกล้ำก็ไม่ยอมเกิดข้อพิพาทกันขึ้น แล้วเรื่องก็ถึงผู้ใหญ่โดยการมาแจ้งให้ไปเป็นคนไกล่เกลี่ย การจัดการของผู้ใหญ่คือเข้าไปดูสถานที่ แล้วดูหลักฐานที่ดิน เมื่อรู้ว่าที่ดินมีเอกสารสิทธิ์ นส3 ก็สามารถวัดเขตแดนกันได้โดยดูตามระวางในเอกสาร ถือว่าเอกสารสิทธิ์นั้นเป็นหลักฐานทางกฎหมายที่ใช้ในการตัดสินได้เพราะเป็นหลักฐานที่ถูกต้องตามกฎหมายและมีการวัดอย่างถูกต้องมาแล้ว เมื่อวัดที่ดินเสร็จก็ทำให้ได้เห็นกันจะๆ(ชัดๆ) ว่ารุกล้ำหรือไม่ ทำให้ฝ่ายที่รุกล้ำต้องยอมรับแต่โดยดี โดยมีผู้ใหญ่เองเป็นผู้จัดการฟันต้นหมากที่ปลูกล้ำเข้าไปออกให้ ทั้งนี้เป็นทางออกที่ผู้ใหญ่เสนอเพื่อไม่ให้คนปลูกหมากต้องเสียหน้า ก่อนจะจบเรื่องก็ยังเตือนว่าให้ดีต่อกัน สำหรับ เรื่องการรุกล้ำแดนแบบนี้เกิดขึ้นบ่อยในชุมชน จนเมื่อเก็บข้อมูลแบบนี้มาได้มากทำให้กำนันเริ่มเห็นว่าควรมีกติกาของชุมชนในเรื่องการเว้นระยะเขตแดน และห้ามปลูกต้นไม้ริมแดนซึ่งในอดีตก็เคยใช้มา แต่มาระยะหลังนั้นถูกละเลยไป เพราะเมื่อไม่ได้มีกฎห้ามต่างฝ่ายที่เป็นเจ้าของที่ดินแต่ละด้านก็ถือโอกาสปลูกต้นไม้ไว้ที่ริมแดน บางคนก็ปลูกรุกล้ำของเพื่อน ซึ่งก่อปัญหาตามมามาก ดังนั้นงานต่อไปคือการจัดประชาคมคนในชุมชนเพื่อออกกติกาเรื่องเขตแดนต่อไป*

การจัดการปัญหาเยาวชน/วัยรุ่น ปัญหาของกลุ่มเยาวชนและกลุ่มวัยรุ่นที่พบมากคือทะเลาะวิวาท หรือก่อความวุ่นวาย สำหรับการจัดการนั้นก็มีเทคนิคหลากหลายดังตัวอย่าง

<u>กรณีศึกษาเรื่องที่ 2 เรื่องขวางสิบล้อ</u> เป็นกรณีศึกษาที่ใช้เล่าในเวทีนำเสนอระดับตำบลโดยผู้ใหญ่สำเริง ช่วยเมือง เหตุเกิดที่บริเวณสะพานถนนทางหลวงหน้าบ้านพักคนชราบ้านศรีตรัง เป็นรอยต่อระหว่างตำบลน้ำผุดกับตำบลปากแจ่มหมู่ที่ 2 มีวัยรุนกลุ่มหนึ่ง ประมาณ 11 คน ดื่มสุราแล้วนึกสนุกเลยไปนั่งตั้งวงกันกลางถนนบนสะพาน (ตอนกลางวัน) พอดีมีรถสิบล้อขับมาทางนี้ กลุ่มวัยรุ่นก็ขวางรถสิบล้อไว้แล้วใช้เหรียญขว้างใส่กระจกหน้ารถ โชคดีที่กระจกหน้ารถไม่แตกเสียหาย คนขับรถสิบล้อจึงได้ไปแจ้งกับผู้ใหญ่สำเริงที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่สำเริงได้ไปที่เกิดเหตุพร้อม อพปร. 6 นาย พร้อมอาวุธปืน เมื่อไปถึงก็พบกลุ่มวัยรุ่นดังกล่าวโดยเป็นเด็กจากตำบลน้ำผุดที่อยู่ติดกัน ผู้ใหญ่เลยให้ อพปร. คุมตัวเด็กทั้งหมดมาที่ทำการผู้ใหญ่บ้านและให้คนไปตามพ่อแม่เด็กและผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลน้ำผุดมารับตัวกลับ และชี้แจงกับกลุ่มวัยรุ่นกลุ่มนี้ว่าในครั้งนี้จะให้อภัย ต่อไปถ้าทำอย่างนี้อีกจะส่งตำรวจ เพราะว่าการขวางทางสัญจรนั้นผิดกฎหมายหากโดนข้อหาร่วมกันปล้นจะว่าอย่างไร และหากสิบล้อเบรกไม่ทันชนเข้าจะเกิดผลอย่างไร ตายแล้วไม่สามารถฟื้นได้ มันไม่ใช่เรื่องสนุก เด็กๆ ก็รับปากว่าจะไม่ทำอีก โดยให้ผู้ปกครองของเด็กรับรู้ด้วย เมื่อผู้ปกครองมารับก็ให้กลับไป

<u>วิเคราะห์</u> เห็นว่าช่วงวัยรุ่นนั้นเด็กๆ มักชอบทำอะไรสนุกๆ ท้ายทาย โดยไม่ได้คิดว่าจะก่อความเสียหายอย่างไร แต่ถึงกระนั้นเมื่อเกิดเรื่องผู้นำก็จะออกติดตามกลุ่มเด็กที่ก่อความวุ่นวายและสร้างความเสียหายในทันที กลเม็ดการจัดการของผู้ใหญ่คือการทำบันทึกกักตัวเด็กไว้ และให้พ่อแม่มารับรู้ ยอมรับถึงการกระทำของลูก และตักเตือนเพื่อให้พ่อแม่รับทราบด้วย แล้วช่วยกันดูแลลูก เพราะโดยทั่วไปของทุกชุมชนเด็กช่วงวัยรุ่นมักเป็นวัยที่ชอบลอง ชอบตั้งทีมคบกันเป็นกลุ่ม และทำตามเพื่อน ดังนั้นหากเด็กไม่มีกิจกรรมทำในชุมชนเด็กก็มักจะตั้งกลุ่มทำเรื่องไม่ดีขึ้นได้ด้วยขาดการยั้งคิด

<u>กรณีศึกษาเรื่องที่ 3 เรื่องวัยรุ่นทำลายศาลา</u> เก็บข้อมูลโดยนายจัด โชติรัตน์ นางบุญเย็น สุวรรณอัมพร ให้ข้อมูลโดยนายชิต เพ็ชรทรัพย์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง เหตุเกิดประมาณ พ.ศ. 2546 เก็บข้อมูลวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2552 เรื่องมีอยู่ว่า

มีศาลาข้างถนนหลังหนึ่งที่สามแยกวัดคลองคุ้ยขนาดประมาณ 2.5 x 3 เมตร เสาไม้ฝังดินหลังคาโครงเหล็กมุงด้วยสังกะสี มีฝาเป็นไม้กระดาน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยฯ สายตรวจและคนอื่น ๆช่วยกันสร้างไว้เพื่อให้ชาวบ้านใช้ประโยชน์ในการแวะพักริมทาง ใช้เวลาทำกันอยู่ประมาณสี่วันจึงสร้างเสร็จ ตกเย็นวันที่สร้างเสร็จพอดีมีงานศพในวัดคลองคุ้ย ก็มีเด็กชายวัยรุ่นประมาณ 7 คนอายุช่วง15-16 ปี มีทั้งเรียนและไม่เรียนหนังสือแล้ว คงกินเหล้าเมากันมาบ้าง ตอนค่ำก็ได้ขี่จักรยานยนต์มา 4-5 คัน หยุดจอดคุยกันอยู่ที่บริเวณสามแยกเข้าบ้านหน้าเขา หน้าศาลาริมทางหลังนั้นที่สร้างไว้

อยู่ๆมีวัยรุ่นคนหนึ่งในกลุ่มก็เสนอขึ้นว่า เรามาทำเรื่องขึ้นสักเรื่องหวา อีกคนถามต่อว่าทำไหรดี คนแรกก็บอกว่า เรามารื้อศาลาทิ้งดีกว่า แล้วก็ช่วยกันทำลาย ก็ใช้เวลาไม่นานนัก ช่วยกันผลักจนล้มลง จากเนินจนไม้ เหล็กบิดเอียงหมด ใช้การไม่ได้ทั้งหลัง

รุ่งเช้าประมาณหกโมงเช้า มีคนๆหนึ่งไปบอกผู้ใหญ่ชิตว่ามีวัยรุ่น ประมาณ 7 คน มารื้อศาลา สามแยกเมื่อคืน ทางผู้ใหญ่ชิตก็ถามว่ารู้ปรือ คนนั้นก็ตอบว่าเมื่อคืนผมเมาแล้วกลับบ้านไม่ไหวนอนอยู่แถวนั้นพอดี จึงได้เห็นเหตุการณ์ ตลอดว่าเป็นวัยรุ่นคนไหนบ้าง

10 โมงเช้า วันนั้น ทางผู้ใหญ่ชิต ก็เรียกวัยรุ่นทั้ง 7 คนนั้นมาสอบถามรายละเอียดที่เกิดขึ้น เนื่องจากเป็นคนกันเองเด็กยอมรับสารภาพทั้งสิ้น ทางผู้ใหญ่ชิดได้เสนอข้อตกลงให้เลือกว่าหนึ่งจะเลือกติดคุกในข้อหาทำลายทรัพย์สินสาธารณะ ส่วนสองจะสร้างศาลาให้ใหม่ โดยมีการขอขมาด้วย ? เจตนาเพื่อถามดูและต้องการดูว่าพ่อแม่เด็กจะให้ความร่วมมือด้วยไหม วัยรุ่นทั้ง 7 ก็เลือกข้อเสนอที่ 2 ต้องสร้างให้เสร็จภายใน 7 วัน เป็นอันว่าจบสิ้นกัน จนศาลาก็สร้างเสร็จ ส่วนพ่อแม่ก็รับรองพฤติกรรมลูกให้

<u>วิเคราะห์</u> *สาเหตุเพราะเด็กช่วงวัยรุ่นคึกคะนองทำโดยเอาความสนุกไม่ได้คิดหน้าคิดหลัง เทคนิคที่ใช้คือผู้นำให้โอกาสเด็กกลับตัวและให้พ่อแม่รับรองความประพฤติพร้อมทั้งให้ไถ่โทษโดยการสร้างศาลาใหม่ ผลของการจัดการปัญหา เด็กๆ พร้อมพ่อแม่ก็ช่วยกันสร้างศาลาให้ใหม่จนเสร็จ*

การจัดการปัญหาอุบัติเหตุ กรณีอุบัติเหตุส่วนใหญ่ชุมชนจะไกล่เกลี่ยกันได้หากเหตุไม่รุนแรงนัก และมักจะให้มีการชดเชยต่อความบาดเจ็บหรือความเสียหายของรถตามเหมาะสม ไม่ให้ทั้งสองฝ่ายต้องโทษว่าใครถูกใครผิด

<u>กรณีศึกษาเรื่องที่ 4</u> เป็นกรณีศึกษาที่ทำการเก็บบันทึกและวิเคราะห์ระหว่างเก็บข้อมูล เรื่องนี้นายสุนทร (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) ได้เล่าให้ฟังว่าขณะแกกำลังเก็บน้ำยางอยู่ที่บ้าน ก็มีนายวิมลขี่รถจักรยานยนต์หน้าตาซีดเซียวเข้ามาจอดพูดว่า “ผู้ช่วยแขบ(รีบ) ไปดูที่ร้านค้าบ้านน้านิด แต่แรกเดี๋ยว (เมื่อตะกี้) ผมขี่รถจะรีบไปทำงานได้เฉี่ยวชนเด็กหญิงนุ่นล้มลง ผมนั้นไม่กล้าจอดดูเพราะกลัวญาติจะทำร้าย เลยแขบ (รีบ) มาหาผู้ช่วยให้ไปแลที (ดูให้หน่อย) พันปรือ(อย่างไรเสีย) ผมขอรับผิดชอบ” หลังจากนั้นนายสุนทรก็ได้ไปที่เกิดเหตุ ไปถึงก็มีผู้ใหญ่บ้าน และ อปพร. อยู่กันก่อนแล้ว ก็ช่วยกันพาเด็กหญิงนุ่นไปโรงพยาบาลตรัง จากการสอบถามผู้อยู่ในเหตุการณ์นั้นพอจะได้ความว่าเด็กรีบข้ามถนนไปซื้อขนมบังเอิญนายวิมลนั้นขี่รถมาพอดี นายวิมลเห็นเด็กวิ่งข้ามก็ได้เบรกรถจนเสียการทรงตัวแต่ก็ไม่ทันจึงชนเอาเด็กหญิงนุ่นดังกล่าว จากนั้นผู้ใหญ่และ อปพร.ก็ได้มาพบนายวิมล นายวิมลก็ได้พูดกับผู้ใหญ่ว่า “ค่าหมอ ผมขอรับผิดชอบเอง ให้ผู้ใหญ่และทีมงานช่วยเจรจาให้ที ผมนั้นที่ชนแล้วไม่ได้ช่วยเหลือเพราะกลัวถูกทำร้าย เดี๋ยวคนอื่นหรือพี่น้องเด็กจะว่าได้ว่า ชนแล้วหนี” หลังจากนั้นผู้ใหญ่บ้านและทีมงานก็ได้ไปที่โรงพยาบาล ก็พบว่าเด็กหญิงนั้นขาหัก ก็ได้พูดคุยกับพ่อแม่ของเด็กว่า นายวิมลนั้นจะช่วยค่าหมอ และอย่าเอาเรื่องราวกันได้มั๊ย เพราะมันเป็นเหตุสุดวิสัย พ่อ-แม่ของเด็กก็ได้พูดว่า “ตรงนั้นเข้าใจดี ไว้ค่อยพูดกันหลังออกจากโรงพยาบาลก็ได้ น้องวิมลนั้นเขาก็ไม่ได้แกล้ง” หลังจากเด็กหญิงนุ่นออกจาก

โรงพยาบาล นายวิมลก็ได้ไปขอโทษและชดใช้ค่าหมอและยังให้เงินไว้ 10,000 บาท โดยผู้ใหญ่และทีมงานเป็นสักขีพยาน

<u>วิเคราะห์</u> *เห็นว่าอุบัติเหตุนั้นก็เกิดขึ้นได้โดยไม่ตั้งใจแม้ในพื้นที่ชนบท แต่ด้วยถนนหนทางที่พัฒนาสะดวกสบายขึ้น แต่เมื่อเกิดอุบัติเหตุหากไม่ร้ายแรงนักในชุมชนจะมีวิธีการของชุมชนคือการยอมรับผิดและการมีน้ำใจให้ความช่วยเหลือผู้บาดเจ็บก่อนเสมอ ต่างกับกฎหมายที่ต้องเอาแพ้เอาชนะหรือต้องการหาคนผิดคนถูกให้ได้โดยไม่ได้ใส่ใจว่าต้องมีความเห็นอกเห็นใจในเพื่อนมนุษย์*

การจัดการเรื่องสัตว์เลี้ยง ด้วยพื้นที่ตำบลปากแจ่ม ส่วนใหญ่ชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นพื้นที่ปลูกยางพาราเป็นส่วนใหญ่ รวมถึงยังมีการเลี้ยงวัวเพื่อเป็นรายได้เสริม ลักษณะการเลี้ยงก็จะมีทั้งแบบปล่อยให้หากินเอง และล่ามเชือกไว้ให้กินหญ้าเป็นที่เป็นทาง ไม่ให้รุกล้ำพื้นที่อื่น ด้วยลักษณะที่มีการปล่อยวัวให้หากินเองจึงทำให้บ่อยครั้งวัวก็เข้าไปกัดกินยางพาราบ้าง ข้าวไร่ หรือพืชผักอื่นๆบ้าง ด้วยพื้นที่ปลูกพืชก็ไม่มีรั้วกั้น จึงทำให้เกิดความเสียหายสร้างปัญหาความขัดแย้งกันอยู่

<u>กรณีศึกษาเรื่องที่ 5</u> ชื่อเรื่องว่าวัวกินข้าว เป็นกรณีศึกษาที่ทีมวิจัยจัดทีมออกเก็บข้อมูลกับอดีตผู้ใหญ่เชิ่ม นิลละออ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ต.ปากแจ่ม เป็นเรื่องระหว่างนายเรียง สำนักโหนด เป็นคนปลูกข้าว กับนายเริก กองมี เป็นเจ้าของวัว เมื่อเดือนกรกฎาคม 2525 ที่บริเวณวัดคลองคุ้ยหมู่ที่ 5 ซึ่งนายเวียงได้ปลูกข้าวไร่ (ข้าวที่ปลูกในพื้นที่สวนยางเล็ก) ในที่สวนยางของวัดคลองคุ้ย ส่วนนายเริกนั้นเลี้ยงวัวไว้ประมาณ 2-3 ตัวเลี้ยงแบบปล่อยให้หากินหญ้าเอง แล้ววัวก็ได้เข้าไปกินต้นข้าวของนายเวียงประมาณ 200 ต้นได้ นางเวียงจึงไปแจ้งกับผู้ใหญ่เชิ่ม เมื่อผู้ใหญ่ได้รับแจ้งก็เรียกคู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาคุยตกลงกัน นายเวียงนั้นยืนยันว่าเห็นว่าเป็นวัวนายเริกแน่นอน และนายเริกเองก็ยอมรับว่าเป็นวัวของตน ผู้ใหญ่จึงถามแก่นายเวียงว่าจะเรียกค่าเสียหายหรือไม่ นายเวียงบอกว่าไม่เอาอะไร เพียงแต่อยากรู้ว่าวัวของใคร เพราะตนเองนั้นปลูกข้าวไว้ก็ไม่ได้ทำรั้วให้เป็นที่เป็นทาง และบอกแก่นายเริกว่าครั้งหลังอย่าให้วัวมากินอีกครั้งนี้อาจไม่เอาอะไรแต่ครั้งหลังนั้นคงไม่ได้

<u>วิเคราะห์</u> เห็นว่าเรื่องวัวเข้าไปกินต้นข้าวเรื่องนี้เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 28-29 ปีมาแล้ว แต่การที่วัวเข้าไปกัดกินต้นข้าวนั้น เพิ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกสำหรับคู่กรณีคู่นี้ ดังนั้นเจ้าของข้าวไร่จึงต้องการเพียงแค่ตักเตือนและบอกให้รับทราบถึงสิ่งที่เกิดขึ้น แต่ระบบชุมชนนั้นการจะพูดคุยกันตรงๆ ระหว่างคู่กรณีนั้นจะเป็นการสร้างความขัดแย้งขึ้นมาได้ การมีคนกลางนั้นเป็นกลยุทธ์ที่อ่อนโยนและทำให้เกิดความละมุนละม่อมที่สุด ซึ่งผู้ปลูกข้าวก็ยอมรับว่าตนเองไม่ได้ทำรั้ว คนเลี้ยงวัวก็ยอมรับว่าวัวเข้าไปสร้างความเสียหาย เมื่อต่างฝ่ายต่างก็ยอมรับทำให้เกิดการพูดคุยที่สร้างมิตรภาพ เรื่องก็จบลงด้วยดี คนเลี้ยงวัวเองเมื่อได้รับการพูดคุยกันอย่างเป็นมิตรก็พร้อมที่จะดูแลวัวของตนเองอย่างระมัดระวังมากขึ้นกว่าเดิมซึ่งเดิมก็ปล่อยเลี้ยงไว้ตามสบายเนื่องจากยังไม่มีข้าวไร่ปลูก

การจัดการปัญหาทะเลาะวิวาท ปัญหาประเภททะเลาะวิวาทเกิดขึ้นบ่อยครั้งสำหรับตำบลปากแจ่ม ส่วนใหญ่เกิดจากกลุ่มที่นั่งกินเหล้าด้วยกัน แล้วก็ทะเลาะกันเอง ถ้าไม่ถึงขั้นยิงกันตายก็มักมีการเจรจาไกล่เกลี่ยกันได้ ดังตัวอย่างดังนี้

<u>กรณีศึกษาเรื่องที่ 6 ทะเลาะวิวาท</u> นายจัด โชติรัตน์ นางบุญเย็น สุวรรณอัมพร เป็นผู้เก็บข้อมูล โดยมีผู้ใหญ่ชิต เพ็ชรทรัพย์ เป็นผู้ให้ข้อมูล เกิดเหตุประมาณ พ.ศ. 2545

เหตุเกิดในวงเหล้า ที่วัดคลองคุ้ย ซึ่งตอนนั้นมีงานศพในวัด นายราย เกื้อจันทร์ อายุ 56 ปี ได้ดื่มเหล้าเมา (นายรายมีนิสัยเมาแล้วก่อเรื่องเป็นประจำ) ตอนแรกก็นั่งอยู่คนละวงกันเมื่อเริ่มเมาแล้วก็ย้ายมานั่งวงเดียวกับนายประสม(อายุประมาณ 34ปี) ซึ่งเป็นญาติกัน แต่นายรายพูดจาไม่รู้เรื่อง มีการด่าพ่อล้อแม่นายประสมไปหลายครั้ง จนนายประสมทนไม่ไหว เลยชกต่อยกัน นายรายล้มลงหัวไปถูกขอบม้านั่งทำให้ได้รับบาดเจ็บที่ศีรษะเย็บแผล 5 เข็ม

รุ่งเช้านายราย ได้มาแจ้งกับผู้ใหญ่ชิต เพ็ชรทรัพย์ แล้วก็ไปแจ้งความที่ สภอ. ห้วยยอด ทางร้อยเวรบอกว่าให้ผู้ใหญ่บ้านไปไกล่เกลี่ยกันก่อน ผู้ใหญ่ชิตพร้อมนายมนัสผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านก็เรียกทั้งคู่มาคุยกัน แล้วก็ถามว่าเรื่องราวเป็นอย่างไร นายประสมก็บอกว่านายรายเป็นคนหาเรื่องพูดจาด่าพ่อแม่ตนก่อน ก็เลยชกต่อยกัน เมื่อเจรจากันนายรายต้องการเรียกค่าเสียหาย 7,000 บาท นายประสมไม่ยอมจ่ายเพราะคิดว่าตนไม่ผิด ผู้ใหญ่ก็ช่วยต่อรองว่าลดให้เหลือ 5,000 บาท โดยผู้ช่วยมนัสบอกว่ามีข้อแม้ว่านายรายต้องจ่าย 2,500 บาทด้วยเพราะเป็นคนผิดที่ไปด่าแม่นายประสมถือว่ามีส่วนร่วมในการก่อเหตุเหมือนกัน ส่วนนายประสมก็จะต้องจ่าย 2,500 บาท ที่ได้ชกต่อยนายราย ผู้ใหญ่ก็พูดกันหลายครั้งให้ทั้งคู่ตกลงกัน สุดท้ายทั้งคู่ก็ยอมรับข้อตกลงกันโดยดี และทำการจ่ายเงินกันที่บ้านผู้ใหญ่โดยมีผู้ใหญ่เป็นพยาน เรื่องก็ไกล่เกลี่ยจบกันในวันนั้น (แต่ก็พูดจากันอยู่นาน)

<u>วิเคราะห์</u> *สาเหตุของเรื่องเพราะนายรายมีพฤติกรรมเมื่อดื่มสุราแล้วนิสัยเปลี่ยนแปลงไป โดยหลายๆครั้งเป็นคนชอบก่อเรื่อง เมื่อผู้ใหญ่บ้านได้รับแจ้งพร้อมผู้ช่วยก็ประสานให้เกิดการตั้งวงเจรจาโดยตนเองพร้อมผู้ช่วยเป็นคนกลางร่วมไกล่เกลี่ยเพื่อช่วยเชื่อมความเข้าใจระหว่างสองฝ่าย ได้จำแนกแจกแจงให้เห็นสาเหตุที่มาที่ไปของเรื่องที่เกิดว่าไม่ได้มีสาเหตุจากคนใดคนหนึ่งก่อนแต่ว่าเป็นการสร้างปัญหาร่วมกันทั้งสองฝ่าย ให้ทั้งสองฝ่ายมีส่วนในการรับผิดชอบเรื่องครั้งนี้ เมื่อมีการเรียกร้องค่าเสียหายจึงวางเงื่อนไขค่าชดใช้ที่ต่างคนต่างก็ต้องจ่ายและต้องรับผิดชอบ สุดท้ายคนก่อเหตุที่ได้รับบาดเจ็บต้องทำแผลก็ได้รับการชดใช้ แต่ก็ไม่ต้องมีการชดใช้กันมาก ดังที่ผู้ช่วยได้มีเทคนิคการพูดว่า "นายรายต้องจ่าย 2,500 บาทด้วยเพราะเป็นคนผิดที่ไปด่าแม่นายประสมถือว่ามีส่วนร่วมในการก่อเหตุเหมือนกัน ส่วนนายประสมก็จะต้องจ่าย 2,500 บาท ที่ได้ชกต่อยนายราย" นี่เป็นหลักการคิดหลักการพูดแบบชาวบ้าน คือไม่ได้มีใครผิดมากกว่าใครต่างก็ต้องรับผิดชอบด้วยกันทั้งคู่ ผลของเรื่องราวในครั้งนี้เห็นว่าแม้ตอนแรกจะไปแจ้งความที่โรงพัก แต่ตำรวจก็รู้ว่าเป็นเรื่องเพียงเล็กน้อย จึงส่งกลับมาให้ชุมชนจัดการจะดีกว่า แล้วเรื่องนี้ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยร่วมกันเจรจากันจนจบเรื่อง ต่างฝ่ายต่างก็รับผิดชอบ และต่างก็พอใจ*

การจัดการปัญหาลักขโมย ปัญหาลักขโมยแม้จะเข้าข่ายคดีอาญา และยอมความไม่ได้ แต่สำหรับเหตุที่เกิดในชุมชนพบว่าการลักขโมยไม่ใช่เป็นการปล้นกันมากๆ จนถึงขั้นร้ายแรงหมดเนื้อหมดตัว แต่เป็นการลักเล็กขโมยน้อย และผู้นำก็ติดตามและจัดการให้จบในรูปแบบชุมชนได้ ดังตัวอย่าง

<u>กรณีศึกษาเรื่องที่ 7 เรื่องลักยางแผ่น</u> เก็บข้อมูลโดยนางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางวนิดา โชติรัตน์ นายจัด โชติรัตน์ ข้อมูลของนายมนัส คงเฝือ อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ที่อยู่ 20/1 ม.5 ต. ปากแจ่ม

เหตุเกิดประมาณปี พ.ศ. 2545 นายนนท์อายุประมาณ 30 ปี พร้อมภรรยา อยู่ที่หมู่ที่ 1 ต.ปากแจ่ม ตื่นประมาณตีสองเพื่อไปกรีดยางที่สวนเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ ในที่เชิงเขา (ที่ควน) ได้ยางประมาณ 10 ผืน (แผ่น) ต่อวันเปิดกรีดมาแล้วประมาณ 2 ปี และเมื่อทำเป็นยางแผ่นแล้วก็ตากเก็บไว้ที่ขนำในสวนให้แห้งก่อน ไม่ได้พากลับบ้านเลย โดยนายนนท์ กลับบ้านทุกวันและมากรีดยางตอนหัวรุ่ง วันหนึ่งนายนนท์ก็มากรีดยางตามปกติเมื่อตัดยางเสร็จ สังเกตว่ายางแผ่นที่ตากอยู่หน้าขนำหายไป 25 แผ่น นายนนท์รู้ว่าถูกมือดีขโมยไปแล้วก็ไปแจ้งกับนายมนัส ซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตอนนั้น ตอนเวลาประมาณ 10 โมงเช้า นายมนัสถามนายนนท์ว่าสงสัยใครบ้าง นายนนท์ว่าสงสัยนายชู พลชัย อายุประมาณ 45 ปี พฤติกรรมไม่ทำอะไร ชอบเดินไปเดินมา บ้านอยู่ในหมู่ที่ 5 และมีประวัติในด้านนี้ (ลักขโมย) นายมนัสก็บอกว่าผมก็สงสัยนายชูเหมือนกัน ทั้งคู่ก็ไปที่ขนำนายชู ระหว่างทางที่ผ่านไปขนำนายชูต้องผ่านสายห้วย นายมนัสเห็นรอยเกือกบอก (รองเท้าบู๊ท) ที่ริมห้วยและสังเกตเห็นว่ารอยลึกเกิดจากการแบกของหนักแน่นอน ก็ตั้งข้อสงสัยว่าน่าจะเป็นนายชูแบกหรือหาบมาเนื่องจากว่าไม่มีทางรถจักรยานยนต์ และเมื่อไปที่บ้านนายชูก็เห็นเกือกบอกติดขี้โคลนเต็มตั้งอยู่คู่หนึ่ง นายมนัสก็เรียกนายชูและถามว่านี่เกือกนายชูใช่ไหม นายชูก็บอกว่าใช่ ผู้ช่วยมนัสก็ถามว่ามึงไปขโมยยางแผ่นนายนนท์ใช่ไหม นายชูก็อึกอักๆ ขณะนั้นนายมนัสได้เหลือบไปเห็นยางแผ่นซ่อนอยู่ใต้เตียงนายชู เลยพูดต่อว่าหากขโมยยางแผ่นมาก็ให้คืนเขาเสียเถอะจะไม่เอาเรื่อง ไม่เช่นนั้นจะไปแจ้งตำรวจ นายชูก็ไปเอายางทั้ง 25 แผ่นนั้นมาคืน โดยที่นายนนท์ไม่ได้พูดอะไรเลย ตอนนี้นายชูไปอยู่ที่ตำบลน้ำผุด ก็ลดพฤติกรรมอย่างนี้ลงไปบ้าง แต่ก็มีทำบ้างเป็นบางครั้งและเลิกกับภรรยาแล้ว มีลูกสองคน ยังไม่ทำงานเป็นชิ้นเป็นอัน

<u>วิเคราะห์</u> *สาเหตุเกิดขึ้นเนื่องจากนายชูเป็นคนที่ไม่ค่อยจะทำการทำงาน แล้วยังมีพฤติกรรมเป็นขโมยประจำถิ่น เมื่อเห็นยางแผ่นตากไว้ที่หน้าขนำหยิบฉวยได้ง่ายก็ให้เกิดการวางแผนแล้วมาขโมย การจัดการของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเมื่อได้รับแจ้งนั้นผู้ช่วยพร้อมผู้ถูกลักทรัพย์วิเคราะห์พฤติกรรมของคนในพื้นที่ก็พอทำให้นึกออกว่าน่าจะเป็นใคร จึงได้ตามสืบด้วยการดูร่องรอย หาหลักฐานแวดล้อม เมื่อเจอกับขโมยก็ยิงมั่นใจ เพราะเห็นว่ามีของกลางอยู่ แต่ก็พูดเปิดทางออกให้คนที่ทำผิด โดยบอกว่าหากรับสารภาพเอาของมาคืนจะไม่เอาเรื่อง และคนขโมยเองก็มีความเกรงใจในฐานะผู้นำในพื้นที่ เมื่อนายมนัสขอให้นายชูคืนยางแผ่นที่เอามาให้นายนนท์กลับจะไม่เอาเรื่องแกจึงยอมรับผิดแล้วคืนของกลับ ทำให้การจัดการครั้งนี้จบลง ที่เรื่องจบง่ายนั้นไม่ใช่ว่าอะไรๆ ก็ดูง่ายไปหมด แต่หากเราวิเคราะห์ถึงความเป็นระบบชุมชนนั้นพบว่าเรื่องนี้เมื่อเกิดเหตุผู้เสียหายก็ไปแจ้งผู้ช่วยในทันทีไม่ทิ้งไว้หลายชั่วโมง ที่ไปได้*

ทันทีเพราะผู้ช่วยเป็นผู้นำในพื้นที่บ้านก็อยู่ใกล้กัน ขับมอเตอร์ไซด์ไปก็ได้มีคนมาช่วยแล้ว แล้วพอแจ้งปุ๊บก็เรียกว่าปฏิบัติการปั๊บ ไม่ต้องรอเวลา ไม่ต้องรอเครื่องมือ รอแต่งตัว หรือรอเอกสาร ไปกันเลย..... แล้วเมื่อช่วยกันวิเคราะห์ถึงนิสัยคนในชุมชน เพราะการขโมยยางแบบนี้คงไม่ใช่คนไกล เมื่อคิดถึงคนใกล้ๆ ก็พอรู้กันว่าคนไหนมีนิสัยขี้ขโมย ทำให้นึกได้ แล้วเมื่อไปดูสถานที่เกิดเหตุ ตามรอยไปโดยไม่ได้ทิ้งช่วงเวลาจากตอนเกิดเหตุนานถ้าบังเอิญถ้ามีหลักฐานตกอยู่ก็คงยังไม่ทันถูกทำลายเสีย จึงทำให้ตามรอยได้ง่าย เมื่อไปถึงจึงจับโจรได้ ทั้งของกลางก็ยังไม่ได้นำไปขาย แต่การลงโทษแก่ผู้กระทำผิดครั้งนี้คือการให้คืนของกลับ เพราะผู้เสียหายก็เพียงแต่ต้องการของตนเองคืน ไม่ได้คิดลงโทษทำร้ายใคร บทลงโทษแบบชาวบ้านเรื่องนี้คือให้คนขโมยคืนของกลับ แล้วให้เรื่องจบกัน ทั้งนี้บทลงโทษอาจดูเบาไป คือการให้อภัย แต่เป็นบทลงโทษที่จะทำให้ผู้ที่ได้รับต้องทบทวนพฤติกรรมตนเองอีกครั้ง.....

ผลการศึกษาความรู้การจัดการปัญหาความขัดแย้งโดยกระบวนการของศาลให้การเรียนรู้ดังนี้

<u>ด้านเจ้าหน้าที่ในกระบวนการ</u>

เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักหากเทียบตำแหน่งกับผู้ไกล่เกลี่ยในชุมชนนั้นก็ไม่ทราบว่าต้องเป็นเจ้าหน้าที่ระดับไหนหรือหน่วยงานไหน เพราะตำรวจก็จัดการปัญหา ผู้พิพากษาก็ทำหรือหลายๆ หน่วยงานก็ทำกัน แต่หากให้ความหมายโดยรวมแล้วประกอบด้วยเจ้าหน้าที่หลายระดับหลายหน่วยงานตามลำดับที่เรื่องๆหนึ่งต้องดำเนินการไป อย่างเช่นกรณีปัญหาที่ดินที่ต้องเป็นคดีความไปถึงศาลก็เริ่มตั้งแต่ เจ้าหน้าที่ที่ดิน ปลัดอำเภอ ตำรวจ อัยการ ศาล ทนายความ คดีแพ่งก็ตัดสินว่าที่ดินเป็นของใคร หรือต้องชดใช้เท่าไร ส่วนคดีอาญาก็ตัดสินรอลงอาญา หรือจำคุก หากตัดสินจำคุกก็ต้องเกี่ยวข้องกับเรือนจำ หากรอลงอาญาก็ต้องเกี่ยวข้องกับคุมประพฤติ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ชาวบ้านที่เข้าสู่กระบวนการส่วนใหญ่ก็ไม่รู้จักกัน หรือถ้ารู้จักก็เพียงให้ช่วยจัดการให้เพื่อให้ชนะคดี จะมีบางคดีอยู่บ้างหากผู้มีเรื่องเป็นญาติกับเจ้าหน้าที่ดังที่กล่าวมา ที่กล่าวมาก็ใช่ว่าจะครบทุกส่วนยังมีอีกหลายๆ หน่วยงานที่หากเกี่ยวข้องขึ้นมาชาวบ้านก็ต้องไปหา จึงทำให้กระบวนการจัดการค่อนข้างซับซ้อนเพราะหน่วยงานหนึ่งก็ดูแลเรื่องหนึ่งภายใต้ระเบียบและบทบาทภารกิจเรื่องยุติธรรม

<u>ด้านวิธีการ</u>

เป็นระบบที่มีหลายขั้นตอน ซับซ้อน เป็นงานเฉพาะด้าน ใช้เวลานาน โดยความเป็นชุมชนเองมักจะไม่ได้เข้าใจอะไรที่ซับซ้อนมากแบบนั้นนัก กระบวนการยุติธรรมที่เป็นของรัฐที่เป็นอยู่หากประมวลอย่างง่ายๆ แบบที่เราชาวบ้านเข้าใจก็น่าจะมีวิธีการ คือมีการทำงานตามเวลา เช่น ศาล สำนักงานยุติธรรมจังหวัด สำนักงานคุมประพฤติ ส่วนที่รับเรื่องได้ตลอดยี่สิบสี่ชั่วโมงก็เป็นตำรวจ แต่ขั้นตอนนั้นเป็นไปโดยมีเจ้าหน้าที่มารับเรื่องและต้องมีขั้นตอนตามระเบียบ มีการซัก การถาม การสอบสวน จดบันทึกโดยใช้หลักคำถามหลักเกณฑ์ที่มีอยู่ตามที่เจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติเป็นระบบสืบต่อกันมา ส่วนลำดับ

การจัดการในกระบวนการยุติธรรมเป็นดังนี้ แจ้งความกับตำรวจ ถ้าตำรวจรับเรื่องก็ทำการสอบสวน-สืบสวน หากสำนวนมีน้ำหนักมากพอก็สั่งฟ้อง หรือบางเรื่องก็สั่งไม่ฟ้อง แต่มีโรงพักหลายแห่งที่ตำรวจเห็นว่าเป็นเรื่องเล็กๆ (เรื่องขี้หมูราขี้หมาแห้ง) ก็จะไกล่เกลี่ยก่อน ไม่รับเรื่องบางครั้งก็ส่งให้ผู้นำในชุมชนไกล่เกลี่ยก่อน ส่วนเรื่องที่รับเรื่องตำรวจส่งอัยการ อัยการก็จะทำหน้าที่พิจารณาสำนวนจากการสอบสวนว่ามีมูลให้ฟ้องได้หรือไม่ แล้วก็จะส่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง เรื่องที่ส่งฟ้องก็จะถึงศาล ในชั้นศาลยิ่งมีความซับซ้อนเพราะบางเรื่องที่ชาวบ้านฟ้องเองก็มี แต่สำหรับชาวบ้านที่เป็นคนธรรมดาสามัญขาดความรู้ก็ต้องพึ่งเจ้าหน้าที่หรือทนายความ เรื่องที่เข้าสู่ศาลก็ยังแบ่งเป็นคดีคือคดีแพ่ง และคดีอาญา การดำเนินการก็ไม่เหมือนกัน ส่วนใหญ่ชาวบ้านต้องจ้างทนายความที่มีความรู้เฉพาะด้าน ทนายรับค่าจ้างแล้วก็จะช่วยว่าความให้กับผู้จ้าง โดยการหาพยานหลักฐานมาต่อสู้ แล้วคดีก็มีความแตกต่างว่าเป็นโจทก์ หรือจำเลย ใครเป็นโจทก์อีก ต้องมาตามศาลนัดไม่นั้นจะผิดกฎหมาย เมื่อสู้กันในชั้นศาลก็มีสิทธิต่างๆ ให้ใช้ได้อีก อย่างเช่น ทนายขอแรง กองทุนยุติธรรม กองทุนประกัน แต่ด้วยความที่มีภาษาซับซ้อน มีระบบต่างๆ ควบคุมมากมายจึงเป็นสิ่งที่เข้าใจยาก ระดับชาวบ้านเพียงรู้ว่าขอใช้อะไรได้บ้าง หากสิ่งไหนไม่รู้ก็เสียสิทธิไป แล้วในชั้นศาลก็ต่อสู้เพื่อแพ้หรือชนะ หลุดหรือไม่หลุด หรือรอลงอาญา แต่ตัวเนื้อหาเนื้อความสาระ หรือความจริงของการต่อสู้กันนั้นไม่ได้เข้าใจนัก

<u>ด้านผลของการจัดการ</u>

เป็นการตัดสินตามตัวบทกฎหมาย ยึดหลักทางการ (วิชาการ) ตามการหาพยานหลักฐานที่สอดคล้องกับกฎหมาย เป็นการตัดสินความผิดว่ามีแพ้-ชนะ กระบวนการเป็นไปเพื่อการต่อสู้ ต้องหวังผลหลุด-ไม่หลุด(จากการติดคุกหรือการกักขัง) ต้องจ่าย-ไม่จ่ายค่าชดเชย รวมถึงบางเรื่องมีการให้เงินแก่เจ้าหน้าที่เพื่อให้หลุดจากคดีก็มี เป็นกระบวนการต่างกับชุมชนตรงที่ไม่ได้สัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่จึงไม่ได้มีเรื่องของจิตใจ ความรัก ความเมตตามาใช้

กรณีศึกษาความรู้การจัดการปัญหาความขัดแย้งโดยระบบศาล (ยุติธรรมกระแสหลัก)

<u>กรณีศึกษาเรื่องที่ 1</u> เป็นกรณีศึกษาที่ใช้นำเสนอในเวทีระดับตำบล เล่าโดยกำนันเผดิม โชติรัตน์ เรื่องมีอยู่ว่าเมื่อปลายปี 46-47 รัฐบาลประกาศให้พี่น้องที่มีหลักฐาน สค1 ไปยื่นขออออกโฉนด ทางที่ดินได้มีหนังสือให้ผู้มี สค.1 ไปขออออกโฉนดฟรี ทุกคนจึงกระตือรือร้น เพราะไม่ต้องมีค่าใช้จ่าย จ่ายเพียงร้อยกว่าบาท เพราะการยื่นขออออกเองต้องจ่ายสองพันกว่าบาท ในหมู่บ้านกำนันมี 29 ราย เจ้าหน้าที่มารางวัด เซ็นชื่อพยานข้างเคียงเรียบร้อยหมดแล้ว เพียงรอรับหลักฐานโฉนด ต่อมาประมาณ 3 เดือนมีเจ้าของที่ดินอีกคนคือนาย ก แกยื่นเรื่องเหมือนกัน แต่เห็นว่าการออกโฉนดช้าไป แกต้องการเร็วจึงไปร้องขอถอนเรื่อง ทางเจ้าหน้าที่ที่ดินก็ถอนให้ แกไปขออออกโฉนดเฉพาะรายใหม่ ปัญหาจึงเกิดขึ้นจากตรงนี้ เพราะแกไปยื่นเรื่องแล้วเจ้าหน้าที่ก็มารางวัดใหม่ ที่ สค1 จำนวน 10 ไร่เศษ มีที่ดินของนาง ข. อยู่ติดกัน เจ้าหน้าที่จึงรังวัดตาม สค1 พอวัดไปยังไม่ได้ 10 ไร่ ก็เข้าเขตที่ดินนาง ข ที่แกกั้นรั้วไว้ นาง ข มาดูการรางวัดก็โต้เถียงกัน นาย ก บอกว่าแกจำต้นไม้ที่เป็นเขตแดนได้ ส่วนนาง ข บอกว่าที่ดินของแกก็ตรงนั้น

พ่อของแกให้มา ตัดยางมาก็นานสามสี่สิบปีแล้ว แต่ที่เล่าตกไปคือที่ดินสองแปลงนี้ได้ขายให้กับผู้ทำสัมปทานเหมืองแร่ไปแล้ว โดยสองเจ้านี้มีสัญญาเวนคืนให้ เพราะผมเคยเห็นเป็นใบสัญญาที่เหมืองแร่บอกว่าเมื่อสิ้นสุดการทำประโยชน์แล้วจะคืนกลับให้เจ้าของทั้งหมด ซึ่งสัญญาก็หมดปี 2538 เมื่อทำเหมืองแร่เสียแล้วเขตแดนก็หายไปจำไม่ได้กลายเป็นผืนทรายเดียวกันหมด ทั้งนาย ก กับนาง ข ไม่ยอมเขามาบอกผม พอเข้าไปไกล่เกลี่ยทั้งสองฝ่ายต่างก็ไม่ยอม คุยกับสายตรวจแล้วก็ไม่ยอม จึงไปโรงพักแจ้งความกัน ตำรวจก็รับเรื่องตามที่ นาย ก แจ้ง ร้อยเวรทำการบันทึกตามที่แจ้ง ทางโรงพักนัดกัน 2 ครั้ง ก็ไม่มีผล เพราะต่างก็ไม่ยอม จึงร้อนไปถึงเจ้าหน้าที่ที่ดิน เพราะเจ้าหน้าที่คงเข้าทางฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอยู่สักหิด เจ้าหน้าที่ที่ดินจึงเรียกทั้งสองฝ่ายไป ทางนาย ก จะเอาอย่างเดียว ทางที่ดินสรุปว่า นาย ก ต้องไปร้องขอเจ้าหน้าที่อำเภอ นาย ก ก็ไปร้องที่ปลัด ซึ่งรับผิดชอบในการร้องทุกข์ของประชาชน หลังจากปลัดทราบเรื่องร้องทุกข์แล้วก็เรียกทั้งสองฝ่าย เรียกกำนันด้วย แต่กำนันไม่ว่างมีประชุมที่จังหวัด ปลัดไกล่เกลี่ยก็ไม่ตกลง ไม่รู้จะทำปรือทางที่ดินเรียกไปอีกเพื่อจะสรุปเรื่อง เจ้าหน้าที่ที่ดินสรุปโดยเอาเรื่องราวการเกิดความขัดแย้ง ร้องทุกข์ ทำสำนวนส่งศาลเลย ให้นาย ก เป็นโจทก์ นาง ข เป็นจำเลย เดินศาลกันอยู่จนจบปี 51 เริ่มฟ้องกันตั้งแต่ปี 47 ศาลเรียกพยานโจทก์ก่อน อีกสามถึงสี่เดือนแล้วเรียกจำเลยพร้อมพยานไปสอบโดยกำนันไปเป็นพยานด้วย วันหลังสุดศาลตัดสินว่าที่ดินตรงสองไร่เศษนั้นเป็นของ นาง ข.

<u>วิเคราะห์</u>

จากเรื่องนี้การที่ นาย ก ไปขอยกเลิกออกโฉนดแล้วขอออกโฉนดเฉพาะรายทำให้เห็นว่าอาจมีสาเหตุที่ นาย ก ต้องการรุกล้ำที่ดินตรงนั้นเพราะมีกองทรายสูงอยู่ ถ้าขายทรายก็จะได้เงินหลายแสน ทำให้ฝ่ายนาย ก อยากขายทรายก็เป็นไปได้ แต่นาง ข ต้องการเพียงที่ดินของแกเท่านั้น ซึ่งเรื่องนี้เมื่อเข้าสู่กระบวนการศาล ศาลท่านก็ตัดสินเหมือนเห็นกับตา แต่นั่นเป็นการว่ากันตามพยานหลักฐาน ที่ทนายเอามาสู้หักล้างกัน

สำหรับค่าใช้จ่ายฝ่ายโจทก์ไม่ได้ถามเพราะไม่สามารถไถ่ถามได้ เนื่องจากมารยาทของชุมชนนั้นทำไม่ได้ สิ่งนี้เป็นความจริงของสังคมคือไม่มีใครอยากบอกเรื่องส่วนตัว ส่วนจำเลยจ่ายไปต่ำสุดประมาณสี่หมื่น ซึ่งมีค่าทนาย เสียค่ารถ ค่าเสียเวลา ที่ต้องบอกเป็นจำนวนเงินแบบประมาณเพราะเวลาจ่ายจริงนั้นจุกจิกมาก นอกจากค่าทนายที่จำได้เพราะต้องจ่ายเป็นเงินก้อน แต่มีค่าจิปาถะอย่างเช่น ค่าเดินทาง ค่าเอกสาร ค่ากินระหว่างไปติดต่อหรือไปศาล และไม่มีใครจดบันทึกเรื่องค่าใช้จ่าย ตอนนั้นเสียเท่าไหร่ไม่ว่าขอให้ชนะก่อน

ถ้าเปรียบเทียบกับเรื่องที่ดินที่ผู้ใหญ่สำเริงเป็นผู้นำเสนอในเวทีระดับตำบลเช่นกัน เป็นการไกล่เกลี่ยในหมู่บ้านไม่ต้องเสียเงินเลยสักบาท

ได้บทเรียนแก่ชาวบ้านว่าถ้ามีเรื่องอย่าไปถึงศาลเลย แต่บางท่านดื้อบอกว่าเสียเท่าใดไม่ว่าขอให้ศาลตัดสิน ซึ่งตัวอย่างเรื่องราวที่มีในชุมชนนี้จะได้เป็นบทเรียนว่าถ้าไปศาลต้องเสียเงิน เสียเวลาไป 4 ปี

<u>กรณีศึกษาเรื่องที่ 2</u> เรื่องขัดแย้งเรื่องที่ดิน เก็บข้อมูลโดยนายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นางจำรัส อินทร์สง นางวัลยา คงทน และนางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ ให้ข้อมูลโดยผู้ใหญ่สำเริง ช่วยเมือง หมู่ที่ 2 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง เหตุเกิดเมื่อ ปี พ.ศ.2547

นาย ม อายุ 70 ปี บ้านอยู่ที่หมู่ที่ 2 ต. ปากแจ่ม เป็นเจ้าของสวนยางพารา มีเขตแดนติดถนนใหญ่ หลักฐานการครอบครองเป็นโฉนดที่ดิน ได้เกิดข้อพิพาทกับนาย ค อายุ 55 ปี อยู่หมู่ที่ 2 ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินที่อยู่ติดกันแต่อยู่ด้านในของนาย ม เข้าไป โดยที่ดินของนาย ค มีหลักฐานการครอบครองเป็น ภบท.5 สาเหตุเกิดจากนาย ม ได้มาแจ้งกับผู้ใหญ่สำเริงว่า นาย ค ปลูกต้นสะเดาเทียมรุกล้ำเข้ามาในที่ดินของตน บริเวณเขตแดนที่ติดกันเป็นจำนวน20 ต้น และบริเวณเขตแดนนั้นมีหลักฐานชัดเจนคือ ได้ปลูกต้นไผ่ตงเป็นเขตไว้แล้ว

เมื่อผู้ใหญ่สำเริงเข้าไปในพื้นที่ ดูแนวเขตที่ดินแล้วก็ได้เชิญคู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาเจรจาพร้อมกัน โดยโน้มน้าวให้นาย ค ยอมถอนต้นสะเดาเทียมออกเนื่องจากแนวเขตที่ดินเห็นหลักโฉนดชัดเจนว่านาย ค ปลูกล้ำเข้าไปจริง แต่นาย ค ไม่ยอม ผู้ใหญ่พยายามเจรจากันประมาณ 5 ครั้ง ได้พาทั้งกำนัน ทั้งทนายความชาญยุทธ์ ซึ่งโดยปกติแล้วนาย ค ก็เป็นคนที่ดื้อรั้น ไม่ยอมใครและถือว่าเป็นคนที่ตั้งรกรากในเขตพื้นที่นี้สมัยแรกเริ่ม

ก่อนหน้านี้ประมาณ ปี พ.ศ. 2537 นาย ค ก็เคยมีกรณีพิพาท เรื่องแนวเขตแดนมาก่อนโดยได้อ้างว่าต้นยางที่ปลูกใหม่ในสวนของตน อายุประมาณ 1 ปี โดนคนที่ใช้เส้นทางสัญจรหักยอดทำให้เกิดความเสียหายดังนั้นจึงปิดเส้นทางที่ใช้สัญจรผ่านสวนของตนเองเสีย ไม่ว่าใครจะขอผ่านทางก็ไม่ให้ แต่ปัจจุบันเมื่อต้นยางโตขึ้น คนก็กลับมาใช้สัญจรตามปกติและยังกระทบกระทั่งเรื่องเขตแดนอีกหลายครั้ง พูดง่ายๆว่ามีปัญหาเรื่องเขตแดนทุกแห่ง

เมื่อไม่สามารถที่จะเจรจาได้นาย ม จึงไปแจ้งความและฟ้องร้องต่อศาล ระยะที่ดำเนินคดีค้างอยู่ในศาลประมาณ 4 ปี ซึ่งผู้ใหญ่ก็ไม่ทราบขั้นตอนการดำเนินคดีรู้ว่าไปกันหลายครั้ง เมื่อปลายปี 2550 ศาลได้ตัดสินให้นาย ค แพ้คดี เมื่อผู้ใหญ่ได้สอบถามค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของทั้งสองฝ่าย พบว่าแต่ละฝ่ายหมดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีไปไม่ต่ำกว่าฝ่ายละ 50,000 บาท หลังจากนั้นทั้งสองฝ่ายก็อยู่กันปกติ ไม่ได้มีข้อขัดแย้งอื่นๆ อีก ปลายปี 2551 นาย ม เสียชีวิตแล้วส่วนนาย ค ตอนนี้นิสัยดีขึ้นเพราะว่าไม่มีใครยอมคบ จึงเริ่มไปงานสังคมบ้าง แต่ที่บ้านของแกเลี้ยงหมาไว้หลายตัวแกไม่ยอมให้ใครเข้าไปยุ่งบริเวณบ้านในสวนยางของแก

<u>วิเคราะห์</u> *สาเหตุด้วยเป็นนิสัยและพฤติกรรมส่วนตัวของนาย ค ที่ไม่ยอมรับฟังเหตุผล ดื้อรั้นและมักมีปัญหาเรื่องแดนกับผู้ที่มีที่ดินอยู่ติดกันเสมอ เรื่องนี้เมื่อผู้ใหญ่ได้รับแจ้งก็ไปดูที่เกิดเหตุ ทำให้รู้ว่าใครมีการล้ำแดนจริง จึงใช้การพูดคุยแบบเป็นกันเอง ยกเรื่องกฎหมายและหลักฐานมาเพื่อชี้ให้ทั้งสองฝ่ายได้เข้าใจ ให้ยอมรับความจริงและความถูกต้องเอา ความเป็นผู้ใหญ่ที่มีความเป็นกลางมาใช้แต่ผลของการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จเพราะเป็นข้อขัดแย้งที่มีฝ่ายหนึ่งไม่ยอมรับการหาทางออกเพื่อแก้ปัญหา จึงต้องไปแจ้งความดำเนินคดีผ่านกระบวนการยุติธรรม โดยฟ้องศาลใช้เวลาในการดำเนินการกันอยู่ 4 ปี หมด*

ค่าใช้จ่ายไปกว่า คนละ 50,000 บาท บทเรียนจากเรื่องนี้ทำให้เข้าใจว่ากรณีคนดื้อรั้น ไม่มีเหตุผลไม่ยอมเจรจาก็ต้องเจอกับบทเรียนในการต่อสู้คดีหรืออื่นๆ ที่สำคัญ และเห็นง่ายๆ คนที่มีนิสัยแบบนี้เป็นคนที่ไม่ค่อยคบหาหรือเข้าสังคมกับใคร ทำให้ขาดความสัมพันธ์กับชุมชน

<u>กรณีศึกษาเรื่องที่ 3</u> หลานยิงน้า เก็บข้อมูลโดยนายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม ให้ข้อมูลโดยอดีตผู้ใหญ่ด้อม ศรีคง หมู่ที่ 7 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง เหตุเกิด 2 กันยายน พ.ศ. 2545

นายประเสริฐ ผุดภักดี มาแจ้งผู้ใหญ่ด้อมว่า เมื่อคืนมีงานเลี้ยงวันเกิดที่บ้านได้เกิดเหตุนายธีระวุธ ผุดภักดี ซึ่งเป็นหลานนายประเสริฐ อายุประมาณ 17 ปี ที่ดื่มสุราจนเมาก่อเรื่องโดยได้ขว้างขวดเหล้าและนำทะเลาะวิวาท ซึ่งการขว้างขวดเหล้าก็ไม่ได้เจาะจงว่าจะขว้างใคร แต่ตนเป็นเจ้าภาพจึงเข้าไปตักเตือนต่อว่านายธีระวุธ ว่าอย่าทำแบบนี้ เห็นไหม เพื่อนๆเขากำลังสนุกๆกันอยู่ ทำให้นายธีระวุธโกรธที่ถูกต่อว่า ก็ได้พูดว่า กลับบ้านก็ได้ แต่อีกเดี๋ยวสนุกแน่ หลังจากนั้นนายธีระวุธ กลับบ้านไปประมาณหนึ่งชั่วโมงได้กลับมาพร้อมเอาปืนมายิงใส่นายประเสริฐหนึ่งนัด แต่กระสุนพลาดไปถูกกระจกบ้านแทน

รุ่งเช้า แม่นายธีระวุธ และญาติผู้ใหญ่ (ย่าและน้า)ได้มาหาตนพร้อมทั้งไปไกล่เกลี่ยขอร้องกับนายประเสริฐว่าอย่าเอาเรื่องกันเลย ที่ลูกชายทำไปเพราะความเมา ซึ่งตอนที่ไม่เมามันก็มีนิสัยก็เรียบร้อยดี พูดง่าย เข้าใจง่าย แต่นายประเสริฐได้ตอบกลับไปว่า “ ผมไม่ยอมต้องเอาเรื่องซักทีแล้ว ที่ผมเตือนเนื่องจากความหวังดี ไม่อยากให้มีเรื่องทะเลาะวิวาท หรือเหตุการณ์อื่นๆ เกิดขึ้น แต่มันกลับจะฆ่ากัน ผมไม่ยอม” เนื่องจากว่านายประเสริฐเป็นคนตรงไปตรงมากับหลานคนนี้ก็เคยต่อว่าและขัดแย้งกันมาหลายครั้ง จึงไม่ค่อยลงรอยกันเท่าไรนัก จากนั้นนายประเสริฐเข้าไปแจ้งความที่สถานีตำรวจห้วยยอด ในข้อหาพยายามฆ่า ระหว่างการดำเนินคดี แม่นายธีระวุธก็จ้างทนายสู้คดี ตอนนั้นนายธีระวุธก็ไปอยู่เสียที่กรุงเทพ ต่อสู้คดีอยู่ประมาณหนึ่งปีกว่าจนศาลตัดสินพิพากษาจำคุก 5 ปี 9 เดือน ตอนนี้ก็กักขังอยู่ที่เรือนจำเหรียงห้อง

<u>วิเคราะห์</u> *สาเหตุเนื่องจากนิสัยเปลี่ยนเมื่อเมาสุรา ประกอบกับเคยขัดแย้งกันมาหลายครั้งก่อนหน้านี้ ทำให้นายธีระวุธ ขาดสติไปเอาปืนมายิงนายประเสริฐ ผู้ใหญ่บ้านเมื่อได้รับแจ้งให้ช่วยไกล่เกลี่ยเพื่อไม่ให้เป็นคดีความก็ใช้ญาติพี่น้องมาไกล่เกลี่ยแต่ไม่สำเร็จเนื่องจากการขัดแย้งกันมาก่อนหน้าหลายครั้งแล้ว ผลของเรื่องนี้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ศาลตัดสินจำคุก 5 ปี 9 เดือน เป็นบทเรียนว่าคนเดิมๆ กระทำผิดซ้ำหลายครั้ง บ่อยครั้งเข้าอาจทำให้เกิดเป็นรอยร้าวที่ฝังลึกนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้นและไกล่เกลี่ยไม่ได้ในที่สุด*

แต่เรื่องนี้ก็ยังไม่รู้ว่าการลงโทษด้วยการจำคุกจะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือความโกรธเคืองกันและกันได้หรือไม่ ต้องรอดูหลังจากครบตามคำตัดสิน เพราะบทเรียนที่ผ่านมาหลายๆคดีพบว่าการลงโทษเช่นนี้ยิ่งทำให้คนที่ถูกตัดสินบอบช้ำ ยิ่งคดีที่ไม่ได้รุนแรงร้ายแรงนักหรือไม่ใช่เป็นนิสัยฝังอยู่

ในตัวก็ยิ่งทำให้คนได้รับโทษกลับยิ่งมีจิตใจย่ำแย่เนื่องจากถูกสังคมเอาผิดบีบคั้น ก็ไม่รู้ว่าจะมีการลงโทษแบบใดที่ทำให้คนกลับตัว สังคมให้อภัยแล้วเกิดความรักต่อกันได้บ้าง

❀❀ หมายเหตุ เรื่องราวอื่นๆที่เหลือนำเสนอในภาคผนวก❀❀

การเปรียบเทียบการจัดการโดยกระบวนการยุติธรรมชุมชนกับยุติธรรมกระแสหลัก

ทีมวิจัยขอยกผลการศึกษาจากข้อมูลหนังสือยุติธรรมชุมชน : บทบาทการอำนวยความยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน.สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)[1] เนื่องจากบทวิเคราะห์นี้เป็นการเปรียบเทียบที่ตรงกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ (ทีมวิจัยชุมชนเองอาจจะไม่ได้ใช้ภาษาทางวิชาการมากเท่าหนังสือเล่มนี้)

ยุติธรรมชุมชน	ยุติธรรมกระแสหลัก
1. มีพื้นฐานจากการสร้างพลังของคนในชุมชนที่ต้องการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้เกิดในชุมชนของตน จากความศรัทธา ความเชื่อมั่น การให้อภัย การยกย่องให้เกียรติและการคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	1. มีพื้นฐานจากการใช้อำนาจของรัฐในการควบคุมเพื่อไม่ให้มีการทำผิดกฎเกณฑ์หรือกติกาที่กำหนดไว้เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม
2. มีกระบวนทัศน์ในการอำนวยความยุติธรรมภายใต้กรอบความเป็นธรรมหรือความยุติธรรมทางสังคม	2. มีกระบวนทัศน์ในการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาหรือความยุติธรรมตามกฎหมาย
3.การดำเนินกิจกรรมจะใช้พื้นที่ของชุมชนที่เกิดปัญหาอาชญากรรมหรือปัญหาที่เหตุเกิดเป็นพื้นที่รองรับในการแก้ปัญหานั้นๆ โดยให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน	3.พื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยจะเน้นในหน่วยงานที่ตั้งของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่
4. ระเบียบ กฎเกณฑ์และกติกาในการดำเนินการจะเป็นการกำหนดร่วมกันโดยประชาชนในชุมชนนั้น โดยคำนึงถึงความสอดคล้องตามประเพณีวัฒนธรรมและความรู้สึกถึงความเป็นธรรมร่วมกันของชุมชน	4. ระเบียบ กฎเกณฑ์และกติกาในการดำเนินการจะเป็นการกำหนดโดยรัฐตามตัวบทกฎหมายหรือระเบียบวาระที่เกี่ยวข้อง
5. การแก้ปัญหาไม่เน้นการต่อสู้เพื่อแพ้ชนะ แต่จะเน้นการหาทางออกที่ทุกฝ่ายรับได้ โดยให้ความสำคัญกับผู้กระทำผิดและผู้เสียหายโดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม	5. รูปแบบในการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาอาชญากรรมมีลักษณะเป็นการต่อสู้เพื่อเอาชนะระหว่างผู้กระทำผิดฝ่ายหนึ่งและรัฐอีกฝ่ายหนึ่งโดยมีผู้เสียหายเป็นตัวประกอบ

[1] กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ (บรรณาธิการ). ยุติธรรมชุมชน:บทบาทการอำนวยความยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). 2550

6. การอำนวยความยุติธรรมเน้นที่ **“การแก้ปัญหา”** ที่เกิดขึ้น	6. การอำนวยความยุติธรรมมีลักษณะเป็น**“การดำเนินงานเชิงคดี”**
7. การจัดองค์กรใช้ความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่ายในแนวราบ และมีรูปแบบที่มีความยืดหยุ่นสูง	7. การจัดองค์กรมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์แนวดิ่งและมีรูปแบบที่แน่นอน
8. มองความยุติธรรมเป็นประสบการณ์ร่วมของกลุ่มที่สามารถเข้าถึง เรียนรู้ และรับรู้ร่วมกันทั้งชุมชน	8. มองความยุติธรรมเป็นประสบการณ์ส่วนบุคคลเฉพาะตัวผู้ที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมหรือความขัดแย้งในคดีหนึ่งๆ

จากตารางดังกล่าวเห็นว่ายุติธรรมชุมชนมีความแตกต่างกับยุติธรรมกระแสหลักอยู่หลายประการ อย่างไรก็ตามการดำเนินการตามแนวคิดเรื่องยุติธรรมชุมชนนั้นมิได้มองแยกส่วนจากระบบยุติธรรมของรัฐโดยเด็ดขาด เป็นมาตรการที่ผสมผสานระหว่างกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เป็นมาตรการหรือกลยุทธ์ในการเข้าไปเสริมกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักให้มีความยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการอำนวยความยุติธรรมอย่างแท้จริง

4.1.2 การศึกษาเชิงปริมาณ เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บบันทึกทั้ง 71 เรื่องมาแบ่งเป็นประเด็นปัญหาต่างๆ ได้ดังนี้

ประเด็นปัญหา	รวม (เรื่อง)	ไกล่เกลี่ยจบในชุมชน	ไกล่เกลี่ยจบในชั้นตำรวจ (โรงพัก)	ขึ้นศาล	เรื่องที่ยังดำเนินการ
ที่ดิน	20	15	-	5	(ขึ้นศาล1)
ทะเลาะวิวาท/ทำร้ายร่างกาย/ก่อความวุ่นวาย	17	14	2	1	
สัตว์เลี้ยงทำลายข้าวของ/พืชพันธ์	10	10	-	-	
ลักขโมย	10	9	-	1	
อุบัติเหตุ	4	4	-	-	
ชู้สาว	4	4	-	-	
ทำลายทรัพย์สิน	2	1	1	-	
ไฟไหม้	2	2	-	-	
กู้ยืม/จ่ายเงินปลอม	2	2	-	-	
รวม	**71**	**61**	**3**	**7**	
เปอร์เซ็นต์		**85.91**	**4.23**	**9.86**	

จากผลการแยกแยะข้อมูลพบว่าการจัดการปัญหาทั้งหมด 71 เรื่องสามารถจัดการในชุมชนได้ 61 เรื่องคิดเป็น 85.91 เปอร์เซ็นต์ เรื่องที่จัดการที่โรงพักจำนวน 3 เรื่องคิดเป็น 4.23 เปอร์เซ็นต์ เรื่องที่ถึงศาลจำนวน 7 เรื่องคิดเป็น 9.86 เปอร์เซ็นต์ เห็นได้ว่ากระบวนการของชุมชนยังมีศักยภาพในการจัดการปัญหาได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นกระบวนการที่สามารถลดเรื่องที่ไปถึงโรงพักถึงศาลได้เป็นอย่างดี เป็นจุดเบื้องต้นของการจัดการปัญหาก่อนที่จะลุกลามเข้าสู่กระบวนการ สำหรับทั้ง 71 เรื่องแยกเป็นปัญหาที่ดิน 20 เรื่องสามารถไกล่เกลี่ยจบในชุมชน 15 เรื่อง ขึ้นศาล 5 เรื่อง ปัญหาทะเลาะวิวาท/ทำร้ายร่างกาย/ก่อความวุ่นวาย 17 เรื่อง ปัญหาสัตว์เลี้ยงกินอาสิน/ทำลายทรัพย์สิน 10 เรื่อง ปัญหาลักขโมย 10 เรื่อง ปัญหาอุบัติเหตุ 4 เรื่อง ปัญหาชู้สาว 4 เรื่อง และมีปัญหาทำลายทรัพย์สิน 2 เรื่อง ปัญหาไฟไหม้สวน2 เรื่อง กู้ยืมและจ่ายเงินปลอม 2 เรื่อง ทั้งหมดทำให้เห็นว่ามีปัญหาประเด็นหลักๆ อยู่ 4 ประเด็น คือเรื่องที่ดิน ทะเลาะวิวาท/ทำร้ายร่างกาย สัตว์เลี้ยงทำลายทรัพย์สิน และลักขโมย

ปัญหาเรื่องที่ดินซึ่งเกิดขึ้นมากที่สุด แต่ก็สามารถจัดการไกล่เกลี่ยได้ในชุมชนค่อนข้างสูง แต่ที่ไปถึงศาลก็มีหลายเรื่อง หากไปดูลักษณะของเรื่องที่ขึ้นศาลพบว่าเป็นเรื่องมรดกและการแย่งชิงที่ดินกันมีทั้งแบบระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน และชาวบ้านกับรัฐด้วย สำหรับเรื่องที่จบในชุมชนนั้นทำให้เห็นศักยภาพด้านการไกล่เกลี่ยทั้งเรื่องการรุกล้ำแดน การปลูกต้นไม้ล้ำแดน แต่ปัญหาแบบนี้หากตามแก้ไปก็จะยิ่งเหนื่อยเพราะด้วยต่างฝ่ายต่างก็ต้องการทำกินให้คุ้มค่าที่ดินที่สุดจนล้ำแดนคนอื่น จึงทำให้ได้ความรู้เรื่องการออกกติกาเรื่องการเว้นเขตแดน ห้ามปลูกต้นไม้ใดตรงริมแดนทั้งสองฝ่ายจะทำให้ป้องกันปัญหาได้ ส่วนเรื่องที่เอกสารสิทธิ์ไม่ชัดปัญหานี้คงต้องทำร่วมกับหน่วยงานทั้งเรื่องการจัดการที่ดินให้เป็นระบบ รวมถึงที่ดินที่ยังเป็นปัญหาเรื่องการรุกล้ำเขตอุทยานฯ เจ้าหน้าที่และชุมชนต้องร่วมกันดำเนินการให้เหมาะสมเพื่อกันการรุกล้ำต่อไป

ปัญหาทะเลาะวิวาท ส่วนใหญ่เกิดจากกลุ่มคนเมา และวัยรุ่น เมื่อรู้แหล่งก่อปัญหาก็จะมีแนวทางการดูแลเฝ้าระวัง และลดสภาพที่สร้างกลุ่มก่อเหตุ เช่น ให้วัยรุ่นหรือกลุ่มเยาวชนได้มีกิจกรรมสร้างสรรค์ในชุมชน ลดการกินเหล้าหรือการเฝ้าระวังกลุ่มคนเมา

ปัญหาสัตว์เลี้ยง ปัญหานี้เกิดขึ้นตามสภาพความเปลี่ยนแปลงของวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนที่มีการปลูกยางพารามากขึ้น พื้นที่ที่เป็นที่ปล่อยเลี้ยงสัตว์น้อยลง สัตว์เลี้ยงเมื่อปล่อยไม่ล่ามเชือกไว้ก็จะเข้าไปกินต้นยางพาราที่เป็นต้นเล็ก แต่เมื่อเกิดปัญหาขึ้นทุกเรื่องจะไกล่เกลี่ยได้ เพราะเมื่อคนปล่อยถูกชดใช้ค่าเสียหายก็มักจะดูแลวัวดีขึ้น เมื่อไม่มีที่ปล่อยเลี้ยงก็ต้องล่ามวัวให้กินหญ้าเป็นที่เป็นทาง หรือไม่บางคนก็ปลูกหญ้าในสวนยางไว้เลี้ยงวัว แต่สำหรับการป้องกันคงจะเป็นเรื่องการให้ผู้เลี้ยงล่ามวัวให้ดีและคนปลูกยางเล็กก็ต้องทำรั้วกันวัวด้วย เพราะวัวก็ไม่ได้เลี้ยงกันทุกบ้าน ที่มีเลี้ยงอยู่ก็ไม่กี่รายนัก

สำหรับเรื่องลักขโมยพบว่าเป็นอยู่เฉพาะคน ซึ่งจะต้องมีการติดตามเฝ้าระวังกันต่อไป แต่ส่วนใหญ่เป็นการลักเล็กขโมยน้อย และทุกเรื่องชุมชนจะรู้กันว่าใครเป็นคนกระทำและมีการลงโทษและปรับการชดใช้ในแบบของชุมชน แต่ถ้าให้ดีก็คงไม่ให้มีเสียดีกว่า คงต้องคิดหาวิถีทางกันต่อไป เพราะคนขโมยก็มีหลายแบบเช่นกัน คือทั้งเป็นโดยนิสัย บางคนก็เพราะฐานะยากจน

4.2 เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน หน่วยงานของรัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้อง

1) การสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน การสร้างการเรียนรู้ในระดับชุมชนแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับทีมวิจัย กับระดับชาวบ้านหรือกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน

สร้างการเรียนรู้กับทีมวิจัย เป็นการเรียนรู้จากกิจกรรมการเก็บบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์แยกแยะข้อมูล การอบรมเครือข่ายอาสาสมัครฯ

โดยเฉพาะในเวทีวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งทีมวิจัยได้แยกเป็นกลุ่มย่อยตามกลุ่มหมู่บ้านแล้วมีพี่เลี้ยงมาช่วยกันฝึกทำการวิเคราะห์เรื่องราวทำให้เกิดการเรียนรู้เรื่องการจัดการปัญหาของชุมชนดีขึ้นมาก เพราะได้วิเคราะห์สาเหตุ ผู้เกี่ยวข้อง การจัดการ และผล ดังตัวอย่างของการวิเคราะห์กลุ่มย่อยในวันที่ 28 พฤศจิกายน 2551 วันนั้นคุณวีระยุทธ์ คุณทวีศักดิ์ นำเรื่องราวที่ได้บันทึกมาฝึกวิเคราะห์ในประเด็นที่ดินจำนวน 2 เรื่อง เพื่อที่จะได้เติมเต็มข้อมูลกันด้วย และมีผู้ใหญ่โอภาสเล่าเรื่อง เมาแล้วตีหัว เมื่อมาวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันสรุปออกมาได้ว่า สาเหตุเกิดมาจากคู่กรณีได้นั่งดื่มสุราด้วยกันในงานศพ เมื่อดื่มเหล้าหมด ก็จะไปหาที่ดื่มใหม่ แต่ระหว่างทางที่ขับรถจักรยานยนต์กันไปนั้น ได้มีเรื่องขัดแย้งกันขึ้น เนื่องจากคนที่ขับไม่เห็นด้วยกับคนที่ซ้อนท้าย ทำให้คนที่นั่งซ้อนท้ายไม่พอใจเลยเอาขวดสุราตีหัวคนขับรถจักรยานยนต์บาดเจ็บ รุ่งขึ้นคนที่บาดเจ็บจะไปแจ้งความที่ป้อมตำรวจประจำตำบลแต่มาบอกผู้ใหญ่บ้านให้ทราบก่อน ผู้ใหญ่เลยตามคู่กรณีมาคุยกันก็ตกลงที่จะชดให้ค่ารักษาพยาบาลให้ เรื่องก็ยุติ เนื่องจากนั่งกินเหล้าด้วยกันอยู่ทุกวันจึงสามารถพูดจากันได้ง่ายเมื่อหายเมาและมีการชดใช้ค่าเสียหายกันเรื่องก็จบวันหลังก็มานั่งกินเหล้ากันอีก ส่วนเรื่องที่ดิน นายทวีศักดิ์ นาโค ได้นำเสนอรายละเอียดบนชาร์ทเพื่อโยงให้เห็นการวิเคราะห์ว่า ที่ดินที่มีปัญหาเรื่องการปลูกต้นไม้ริมแดนคนที่เข้าไปเป็นคนกลางในการเจรจาได้เข้าไปในพื้นที่จริงเพื่อดูสภาพการปลูกพืช พบว่ามีการปลูกต้นสะเดาเทียมริมแดนจริง แต่แถวที่ปลูกไม่ตรง ตอนเริ่มแถวก็ตรงดี เมื่อเข้าตรงกลางแถวต้นสะเดาเริ่มเข้าไปในพื้นที่ของอีกฝ่ายหนึ่งจริง ทีมที่เข้าไกล่เกลี่ยได้ดึงเชือกให้ตรงแล้วก็เจรจาว่าให้ยอมกัน เรื่องที่เกิดก็จบ เนื่องจากว่าทีมไกล่เกลี่ยประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่เข้าไป ลูกบ้านมีความเชื่อถือ และเป็นกลางพอ

จะเห็นว่าเวทีการฝึกวิเคราะห์ทำให้เรียนรู้สิ่งที่เราทำอยู่ในชุมชนเรามาตลอด เพียงแต่เราไม่เคยที่จะคิดว่าเป็นความรู้หรือจะเป็นเทคนิคขั้นสูงใดๆ ทำไปตามสัญชาตญาณ แต่ความจริงแล้วการจัดการปัญหาของชุมชนนั้นลึกๆ ความคาดหวังภายในใจของผู้ไกล่เกลี่ยต้องการให้ทุกคนในชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยความรักสามัคคี แม้มีเหตุกระทบกระทั่งขัดแย้งกันบ้างแต่ให้ทุกอย่างคลี่คลายอย่างเหมาะสม ไม่ทำให้เกิดความโกรธแค้นโกรธเคืองกัน เพื่อสร้างระบบความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชน เพราะความเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกันจึงรักชุมชนของตนเอง

สร้างการเรียนรู้กับชาวบ้านในชุมชน จัดเป็นเวทีประชาสัมพันธ์ เวทีนำเสนอระดับตำบล และจัดการปัญหาความขัดแย้งระหว่างทาง

- เวทีประชาสัมพันธ์เป็นการร่วมกับผู้ใหญ่บ้านที่มีเวทีประจำเดือนอยู่แล้ว ทีมวิจัยจะไปร่วมให้ความรู้เรื่องสิทธิและเสรีภาพเบื้องต้น เพื่อให้ชาวบ้านได้รับรู้เรื่องสิทธิต่างๆ เพิ่มขึ้น หากวันไหนใครประสบปัญหาจะได้มาหากรรมการศูนย์ได้
- เวทีนำเสนอระดับตำบลนั้นได้นำเสนอกรณีศึกษาเพื่อให้เป็นบทเรียนแก่ชุมชนว่ากระบวนการจัดการแบบยุติธรรมชุมชนนั้นมีผลดีอย่างไร และกระบวนการที่ต้องขึ้นศาลนั้นมีใครเกี่ยวข้อง มีกระบวนการอย่างไร ต้องมีความสูญเสียอย่างไรบ้าง และหากต้องใช้กระบวนการของศาลจะต้องมีความรู้ด้านกฎหมายใดบ้าง ตัวอย่างการสร้างการเรียนรู้ในเวทีระดับตำบล ซึ่งผู้ใหญ่สำเริงเล่ากรณีศึกษาของชุมชนเรื่องที่ดิน เป็นบทเรียนสอนว่าถึงในชุมชนจะมีคนขัดแย้งกันแต่ก็พูดคุยกันได้ ไม่ต้องไปถึงโรงถึงศาลเพราะถ้าถึงศาลมีแต่เสียกับเสีย ส่วนกรณีศึกษาเรื่องที่ดินอีกเรื่อง เล่าโดยกำนันเผดิม โชติรัตน์ ทำให้เห็นว่าถ้าคนเราอยากได้ที่ดินแล้วต้องไปต่อสู้กันในชั้นศาลนั้นมีแต่เสียกับเสียจริงๆ และก็เสียกันทั้งสองฝ่ายด้วย

เวทีในชุมชนนั้นทีมวิจัยที่เป็นกรรมการศูนย์เริ่มจัดเวทีในลักษณะการให้ความรู้จากข้อมูลของชุมชนซึ่งเป็นกรณีที่เกิดกับชาวบ้านที่มีตัวตนในชุมชนจริงๆ จึงทำให้ชาวบ้านเข้าใจได้ง่าย รู้ว่าการจัดการโดยกลไกกรรมการศูนย์หรือผู้นำชุมชนนั้นมีประโยชน์หรือมีคุณค่าอย่างไร ในเวทีระดับตำบลนอกจากมีกรณีตัวอย่างเพื่อการเรียนรู้แล้ว ยังได้เชิญเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐมาฟังการนำเสนอของทีมวิจัย และช่วงท้ายของเวทีก็ให้เจ้าหน้าที่ได้ให้ความรู้ในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมาย และตอบข้อซักถามของชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้แบบเวทีที่ชุมชนจัดเองได้

2) การสร้างการเรียนรู้ให้กับเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ และผู้เกี่ยวข้อง

การสร้างการเรียนรู้ให้กับหน่วยงานของรัฐ และผู้เกี่ยวข้องนั้นใช้กิจกรรมหลายอย่างดำเนินการระหว่างทำโครงการ โดยมิใช่เป็นการสั่งการหรือการบอกว่าหน่วยงานต้องเชื่อ แต่เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้หน่วยงานได้มารับฟังและพูดคุยเพื่อเชื่อมภารกิจกับงานยุติธรรมชุมชน เพื่อสร้างความมั่นใจแก่กรรมการศูนย์และให้หน่วยงานรับรู้ว่าชุมชนมีความมุ่งมั่นตั้งใจทำงาน กิจกรรมที่จัด ได้แก่ การจัดเวทีนำเสนอระดับตำบล การจัดเวทีอบรมสร้างเครือข่าย เวทีนำเสนอระดับจังหวัด เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้/ถอดบทเรียนระหว่างทาง สำหรับการเรียนรู้ของหน่วยงานนั้นคิดว่าโดยภารกิจของหน่วยงานเองเขาเองก็มีความรู้เรื่องของยุติธรรมชุมชนอยู่บ้างแล้ว เพียงแต่ระบบยุติธรรมของสังคมไทยนั้นยังมีช่องว่างให้ผู้ที่มีโอกาสเหนือกว่าเอาเป็นทางหากินหรือสร้างอำนาจและเอาชนะต่อกัน ดังนั้นการสร้างการรับรู้จึงเป็นไปเพื่อเปิดพื้นที่ให้กับชุมชน และเป็นการเสนอการใช้รูปแบบอันมีคุณค่าในสังคม

<u>สร้างการเรียนรู้แก่ตำรวจ</u> ใช้เวทีนำเสนอระดับตำบลในการบอกเล่าการทำงานและเล่ากรณีศึกษาซึ่ง**พันตำรวจโทสมศักดิ์ ศรีแสง** รองผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรห้วยยอด มาร่วมรับฟังในเวทีนำเสนอระดับตำบลของทีมวิจัยเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2552 ในตอนกล่าวปิดการประชุมการเรียนรู้ของชาวตำบลปากแจ่ม ท่านสมศักดิ์บอกว่า *"ดีใจที่พวกเราให้ความสนใจเพราะนั่งฟังกันสองชั่วโมงครึ่ง ได้ประโยชน์มากเลย หลายคนได้ฟังทั้งแนวทางและการทำโครงการที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างยิ่ง คิดว่าต่อไปคงพบกันที่อื่นไม่ใช่พบกันที่โรงพักมาแจ้งความ หวังว่าโครงการนี้จะทำให้ชุมชนเราสังคมเราอยู่กันอย่างมีความสุข ไม่ต้องไปเสียค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น แล้วก็รบกันเปล่าๆ ไม่มีประโยชน์เลย แล้วกลับมาต่างคนก็ต่างบอกว่าไซกูเอาเบี้ย(ทำไมกูเอาเงิน)ไปให้เพื่อนเหม็ด(หมด) ให้ทนายมั๋ง เสียค่าวิ่งเต้นคดีมั่ง แล้วเสียเวลาทำมาหากิน แล้วระหว่างเป็นคดีความท่านลองไปถามแล้วว่าเขานอนไม่หลับ ไม่มีความสุขเลย วันๆคิดแล้วเครียดๆมากๆเลย ลำบากมาก ดังนั้นถ้าหากว่าเรื่องเกิดขึ้นแล้วจบได้เราจะมีความสุขมากก็อยากให้ทุกคนประสบแต่ความสุข ชุมชนเรามีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ แล้วทำไมต้นไม้ครึ่งต้น ดินนิ้วหนึ่งก็ไม่ยอมกัน นั้นคือปัญหาจริงๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน หวังว่าต่อไปพวกเราคงจะไม่เกิดแล้วถือว่าเป็นเรื่องดีมากๆ ที่มีโครงการนี้ มีศูนย์ยุติธรรมเกิดขึ้น คิดว่ารัฐบาลก็มีเป้าหมายให้เราได้อยู่กันอย่างมีความสุข ถือว่าที่ผ่านมา 2 ชั่วโมงครึ่งมีประโยชน์กับพวกเราอย่างมาก ขออวยพรให้พวกเรามีความสุขในทุกๆ เรื่อง"*

<u>สร้างการเรียนรู้แก่ปลัดอำเภอ</u> นายวิโรจน์ อินทร์สว่าง ปลัดอาวุโสอำเภอห้วยยอด ได้รับเชิญมาพูดคุยในหัวข้อบทบาทอาสาสมัครยุติธรรมชุมชนต่อสังคม ท่านได้กล่าวไว้ในเวทีพัฒนาเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่มว่า *"คิดว่าทุกคนน่าจะเข้าใจกันมากเพราะทำงานกันมานานแล้ว และมาทำด้วยใจเพราะไม่มีเงิน สำหรับคำว่าอาสาสมัครยุติธรรมนั้นบทบาทคือว่าทำอย่างไรในเหตุการณ์ เรื่องราวที่เกิดในชุมชนให้มีความยุติธรรม ที่ปากแจ่มมีปัญหาทั้งเรื่องเหมืองของลุ้นเส้ง ที่ป่าไม้จับดำเนินคดีก็ต่อสู้กันมาไม่รู้กี่ครั้ง เป็นเวลากว่า 10 ปีแล้วไม่รู้ว่าเป็นเช่นไรบ้างเพราะไม่ได้ติดตามตลอด เรื่องนี้มีนายอำเภอเข้ามาเป็นหัวหน้าฝ่ายสอบสวน หลังจากนั้นก็มีปัญหาเรื่องจะระเบิดหินภูเขาอีก ต่อมาก็จะทำเหมืองหินอ่อน ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่ชุมชนได้รับรู้รับทราบผลกระทบกับชุมชน แต่เรื่องระดับใหญ่ๆ พวกเราคงไม่ได้เข้าไปร่วมด้วยเพียงแต่ได้รับฟังข้อมูล แต่คิดว่าเรื่องอาสาสมัครยุติธรรมชุมชนทางหน่วยงานคงมาพูดในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ในตำบลปากแจ่มมีเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ไม่ใช่น้อย ที่อำเภอก็มีศูนย์ดำรงธรรมอยู่ ก็เข้าไปเดือนหนึ่งเรื่องหรือสองเรื่อง อย่างเดือนนี้เป็นเรื่องของหมู่ที่ 6 เรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับถนน เรื่องน้ำท่วม เพราะว่าพอสร้างถนนแล้วน้ำท่วมบ้าน ท่วมเรือกสวนไร่นา ตอนนี้กำนันคงยังไม่ทราบเดี๋ยวคงจะส่งกลับมาให้พื้นที่จัดการ คงจะส่งให้ อบต. เพราะเป็นผู้สร้างถนน สำหรับอาสาสมัครที่มีหมู่บ้านละ 5 คนเรื่องที่ควรจะทำคือเรื่องข้อพิพาทของพี่น้องในหมู่บ้าน ไม่ต้องให้ไปถึง สต.ปากแจ่ม หรือ สภ.ห้วยยอด ตอนนี้เรื่องที่ร้องเรียนไปที่อำเภอมากคือเรื่องการปิดทางเดิน สมัยพ่อแม่เข้าได้ พอลูกมารับมรดกก็ปิดทาง ชาวบ้านเดือดร้อนก็มาร้องเรียน ร้องเรียนกำนัน ส่วนที่ร้องเรียนมายังอำเภอก็มาดู*

พื้นที่ ดูหลักฐานว่ากันไปตามหลักฐาน ส่วนใหญ่เกิดเรื่องเพราะทะเลาะกันและส่วนใหญ่จะเป็นคนที่รู้จักกัน โดยมากก็เป็นญาติพี่น้องกัน การไกล่เกลี่ยคือการที่สองฝ่ายคือคนร้องกับคนถูกร้องมาคุยกัน โดยมีคนกลางอย่างอาสาฯหรือผู้นำที่จะพูดคุยดูเหตุดูผล ดูความเป็นกลาง และด้วยความเคารพนับถือต่อตัวผู้นำต่างคนก็จะต่างคุยอะลุ่มอล่วยกันได้ ต่างคนต่างให้ จะได้ไม่ต้องขึ้นศาล กรณีที่ดินตัวอย่างที่มาร้องเรียนที่อำเภอคือเรื่องปิดทางเข้า เป็นที่ตาบอดคืออีกฝ่ายเป็นโฉนดและในโฉนดไม่ได้ระบุไว้ว่ามีทางสาธารณะแต่ทางนี้ใช้เดินกันมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่สิบๆปีแล้ว อาจจะดำเนินการให้เป็นทางจำเป็นที่ใช้กันมานาน บางรายอาจจะต้องซื้อทางเข้า แต่ต้องไปแบ่งแยกในโฉนดให้เรียบร้อยจะได้ไม่เป็นปัญหาต่อ การฝึกอบรมครั้งนี้ เนื่องจากบทบาทฐานะผู้นำ ผู้หลักผู้ใหญ่ที่ได้รับการนับหน้าถือตา และท่านเป็นคนใหญ่คนหนึ่ง ท่านก็สามารถพูดคุย หรือหากเขามาปรึกษาหารือกับท่าน ท่านช่วยได้โดยไม่ต้องไปใช้ถึงข้อกฎหมาย เอาข้อเท็จจริงก็พอ เมื่อใช้ข้อเท็จจริงไม่จำเป็นต้องไปโรงไปศาล ไม่ต้องถึงตำรวจ เรื่องเล็กๆ น้อยๆ ทำอย่างไรให้สมน้ำสมเนื้อ นั้นบทบาทของท่านคือทำอย่างไรให้เรื่องเล็กๆไม่เป็นเรื่อง เรื่องใหญ่ๆ ให้เป็นเรื่องเล็ก ไม่ต้องขึ้นโรงขึ้นศาลเสียเงินเสียทอง เสียเวลา เสียความรู้สึก โดยเฉพาะเสียหน้าด้วย บ้านเราบางคนยอมขึ้นโรงขึ้นศาลเพื่อเอาชนะเท่าที่เห็นๆ ในประสบการณ์ส่วนใหญ่เป็นเรื่องไม่เป็นเรื่อง ส่วนผู้ไกล่เกลี่ยเองต้องวางตัวเป็นกลาง มีความยุติธรรม ก่อนที่จะไปให้ความยุติธรรมกับคนอื่น การให้น้ำหนักกับคู่กรณีแต่ละฝ่ายต้องหาข้อมูลจากการซักการถาม หลักฐาน เอกสาร พูดคุยกับคนเกี่ยวข้องคนข้างเคียงคนที่รู้เรื่องดี ทำให้ทั้งสองข้างเท่ากัน แล้วก็ไม่มีผู้ใดแพ้ สองคนชนะทั้งสอง ทำอย่างไรให้ชนะทั้งสองคน ท่านก็จะประสบความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย ถือว่าวันนี้ท่านได้ตัดยางมาแล้ว สิ่งที่มารับคือกำไร ที่ท่านจะได้นำไปใช้ในการจัดการกรณีพิพาทในบ้านของท่าน และให้ช่วยกันทุกฝ่าย และทำให้มีความเป็นหนึ่งเดียว เพื่อความสงบสุข"

<u>สร้างการเรียนรู้แก่เจ้าหน้าที่หน่วยงานของกระทรวงยุติธรรม</u> ดำเนินการผ่านกิจกรรมหลายๆ อย่าง เช่น เวทีนำเสนอระดับตำบล เวทีนำเสนอระดับจังหวัด เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายยุติธรรมตรัง มีผลสะท้อนจากเจ้าหน้าที่หน่วยงาน ตัวอย่างเช่น

คุณโกเมน รอตโกมิน ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดตรัง ได้กล่าวไว้ในเวทีนำเสนอระดับตำบลของปากแจ่มว่า *"เป็นแนวคิดว่าน่าจะมีองค์กรในชุมชนที่ทำหน้าที่แก้ปัญหา ศูนย์ยุติธรรมชุมชนจึงเกิดขึ้นด้วยการรวมตัวของพี่น้องภายใต้รัฐธรรมนูญที่บอกว่ารวมตัวกันเป็นองค์กรเป็นกลุ่มได้ และในภายภาคหน้าถ้ากลุ่มนี้รวมตัวกันชัดเจนมีกรรมการ มีระเบียบ มีการบริหารการเงิน มีกิจกรรม ที่ชัดเจน ท่านสามารถขอจดทะเบียนเป็นองค์กรสาธารณะประโยชน์กับทางพัฒนาสังคมแล้วขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินกิจกรรม"*

ทนายวิวัติ ทนายอาสาประจำสำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรังได้บอกไว้ในเวทีนำเสนอระดับตำบลของทีมกรรมการศูนย์ปากแจ่มว่า *"คดีแพ่งถือหลักว่าการตกลงกันได้ของคู่ความเป็นความยุติธรรมสูงสุด"*

คุณภควัติ พุ่มไพบูลย์ จากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรัง บอกว่า *"ยุติธรรมชุมชน คือความสามัคคีของชุมชนที่เขาพูดกันว่าความสมานฉันท์ คืออยู่กันแบบพี่น้องให้อภัยซึ่งกันและกัน ถ้าวัวไปกินยางแหลงกันได้ จึงขอแนะนำว่าการไกล่เกลี่ยเรื่องไหรก็ตามให้ไกล่เกลี่ยในชุมชนเพราะถ้าถึงโรงพักเรื่องบางเรื่องไกล่เกลี่ยได้จริงแต่กฎหมายมันค้ำอยู่ว่าห้ามไกล่เกลี่ย ตำรวจพอถึงโรงพักแล้วก็ต้องทำตามหน้าที่ของยุติธรรมกระแสหลักทันทีเพราะถ้าไม่ทำเขาผิด บางเรื่องบางราวเราก็หยบไกล่เกลี่ยเอาก็ได้ นี่คือการเปิดช่องให้เรา แต่เขาไม่เปิดแบบโจ่งแจ้งแต่เปิดแบบกลายๆ คนตายหนึ่งคนเอาเบี้ยสามแสนกับเอาไปติดหรางสามสิบปีนั้นก็ไม่คุ้มกัน เพราะเอาคนไปติดหรางก็ต้องกลับมาแก้แค้นกันหล่าว สำหรับศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นงานของกระทรวงยุติธรรมโดยมีเป้าหมายเพื่อลดความขัดแย้งเพื่อให้พี่น้องอยู่กันด้วยความสุขของชุมชน สำหรับงานของ สกว.วันนี้มันเกี่ยวข้องกับงานวิจัย พี่น้องที่เก็บข้อมูลให้กับ สกว.น่าภาคภูมิใจเพราะในอนาคตต่อไปเขาจะนำข้อมูลการไกล่เกลี่ยไปประมวลผลเพื่อกำหนดเป็นนโยบายในอนาคต ตอนนี้มี พรบ.การบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติแล้ว หลายๆกระทรวงมี พรบ.กำกับหมดแล้ว การวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบว่าการไกล่เกลี่ยมันดีจริงไม๊เพราะต่อไปรัฐจะต้องส่งเสริมการไกล่เกลี่ยระดับชุมชนเพื่อสกัดกั้นการนำคดีขึ้นสู่ศาล เหมือนที่กำนันว่าตอนนี้คดีค้างอยู่ที่ศาลเจ็ดพันกว่าเรื่อง วันหนึ่งตัดสินได้ไม่เกิน 6 คดี คิดดูว่ามันจะเสร็จต่อใด(เมื่อใด) พยานตายไปก็มั้งแล้ว บางเรื่องโจทก์ตายไปแล้ว คดีดำเนินถึง 14 ปี ทั้งโจทก์ทั้งพยานตายหมดแล้ว ดังนั้นถ้าเราทำได้ตามที่แหลง ที่ลุงจัดบอกว่าตำบลปากแจ่มมีคนประมาณ 4,000 กว่าคน คุยกับรองผู้กำกับก็ทราบว่าที่ปากแจ่มมีเรื่องขึ้นโรงพักน้อยมากเลย แสดงว่าที่เรารวมกลุ่มกันทำยุติธรรมชุมชนนั้นลดภาวการณ์ขึ้นโรงพักได้ครัน(มาก) รองผู้กำกับแกบอกว่าดีใจถ้าเป็นแบบนี้ได้ ถามว่าโรงพักเขามีกฎหมายให้ไกล่เกลี่ยหรือไม่นั่นก็มีอยู่ แล้วอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็มีกฎหมายรองรับเรื่องไกล่เกลี่ยใช่หรือไม่ อัยการก็มี ศาลก็มี แต่ไม่พ้นข้อครหา พอยกให้ผู้ใหญ่กำนันไกล่เกลี่ยสาๆเอาเบี้ยเสียแล้วหล่าว พอถึงโรงพักสาๆ สารวัตรเอาเสียแล้วหล่าว พอถึงศาลสาๆ ศาลเอาเสียแล้วหล่าว ดังนั้นกระทรวงยุติธรรมจึงก่อเกิดศูนย์เพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ในอนาคตจะมีนโยบายออกมา ถ้าข้อมูลนี้จริงนโยบายก็จะออกมาเหมาะสม แต่ถ้าพี่น้องให้ข้อมูลเท็จนโยบายก็ออกมาไม่ถูกต้องไม่เที่ยงธรรม ในอนาคตจึงจะมีข้อกำหนดคดีอาญาจากข้อมูลของชุมชน"*

4.3 เพื่อให้ได้แนวทางการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมและยั่งยืน

แนวทางการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมและยั่งยืนนั้น ภายใต้โครงการนี้ก็ไม่ทราบว่าเกิดผลสำเร็จมากน้อยสักเพียงไหน แต่เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยสิ่งที่เราทำอยู่ตลอดในชุมชน ดังนั้นถามว่างานดูแลชุมชนมันจะหายไปหรือไม่ก็คงไม่ได้หายไป แต่สิ่งที่อาจจะหยุดไปหากไม่ได้ทำต่อคือ ความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานบางหน่วยงาน เรื่องการทำงานเป็นทีม หรือเรื่องกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม แต่ก็พอประเมินได้ว่าหากต้องการให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเกิดการทำงานอย่างยั่งยืนต้องมีการบริหารจัดการหรือการดำเนินงานของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

1) กรรมการศูนย์

<u>การคัดกรรมการศูนย์</u> การคัดคนถือเป็นสิ่งสำคัญในขั้นต้น เพราะต้องคัดคนที่เหมาะกับงาน อย่างงานนี้คืองานยุติธรรมชุมชน ยุติธรรมชุมชนคืองานดูแลให้ความเป็นธรรม จัดการปัญหาให้กับชาวบ้าน โดยบทบาทภารกิจก็เป็นของผู้นำชุมชนที่ทำอยู่แล้ว ถือว่าทำกันมาตั้งแต่อดีตก็ว่าได้ เป็นแบบแผน จารีต ของสังคมไทยที่ต้องมีผู้นำกลุ่มเพื่อความเป็นระเบียบในชุมชนนั้นๆ ซึ่งผู้นำนั้นก็ต้องมีคุณสมบัติที่เพียบพร้อม (มีใจ) แม้ผู้นำในปัจจุบันอาจมีระบบการเมืองการปกครองมาครอบอีกทีหนึ่ง แต่ถึงอย่างไรผู้นำก็มาจากการเลือกของคนในชุมชน คนในชุมชนมักเลือกคนที่เขาพึ่งได้ และดูแลเขาได้ ดังนั้นด้วยเหตุนี้ผู้นำจึงถูกเลือกขึ้นมา และผู้นำก็มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลความสงบสุขของลูกบ้าน สำหรับกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่มนั้น แม้จะเกิดเป็นการเฉพาะกิจในงานของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หรือ สกว.ตรัง แต่โดยเนื้องานชุมชนก็รู้ว่าผู้นำเป็นกลุ่มที่ตรงกับภารกิจนี้ แม้จะมีการใช้ชื่อว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชน แต่สำหรับชุมชนนั้นผู้นำก็คือผู้ดูแลสารทุกข์สุขดิบให้กับชาวบ้านจึงเป็นงานเดียวกัน กลุ่มผู้นำและผู้สนใจ ผู้ที่ชอบจึงเข้ามาทำงานนี้ โดยวิธีการคัดในตอนแรกนั้นจะเลือกกันมาโดยมีผู้เต็มใจ สมัครใจทำ บางคนก็ถูกคนอื่นเสนอว่าให้ทำ บางคนอยู่ทีมเดียวกันก็ต้องร่วมกัน หรือบางคนไม่ได้มาแต่ถูกเสนอกันบ้าง เมื่อทำงานไปก็จะค่อยๆ กลั่นกรองเหลือผู้ที่ชอบจริงๆ แต่ก็ยังคงเหลือกลุ่มผู้นำที่รักและพร้อมจะดูแลชุมชนของตนเอง

<u>การบริหารงาน</u> ในการจัดการโครงการจำเป็นต้องวางคนให้เหมาะกับงาน ที่สำคัญคือการทำงานเป็นทีม เพราะถึงจะได้คนมีใจมาแล้วก็ตามแต่หากทำคนเดียวก็มักไม่สำเร็จ สำหรับตำบลปากแจ่มมีผู้ที่เป็นคนประสานงานในระดับทีมวิจัยและติดตามความก้าวหน้างานของสมาชิกทีมวิจัยแต่ละท่าน ได้แก่ คุณจัดและคุณประทีป และคุณจัดเป็นผู้ประสานงานกับส่วนงานราชการและหน่วยงานภายนอก รวมทั้งเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงาน สกว. ตรัง หรือหน่วยงานราชการที่สังกัดกระทรวงยุติธรรมในจังหวัดตรังด้วย มีกำนันเผดิมเป็นเสาหลัก (แกนหลัก) ในพื้นที่ในการผลักดันให้ขับเคลื่อนงาน หัวหน้าโครงการคือคุณประทีปดูแลทั่วไปรวมถึงการเงิน ซึ่งค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการทำงานต้องทำด้วยความโปร่งใสและผู้ดูแลการเงินเป็นที่ยอมรับของทีมสมาชิก จะแจ้งการใช้จ่ายงบประมาณของโครงการเกือบทุกครั้งที่มีกิจกรรม

การประสานงานกับหน่วยงานราชการ อย่างเช่น สำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรัง กิจกรรมที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ต.ปากแจ่มประสานงานกับสำนักงานยุติธรรมจังหวัด มี 2 กรณี 1. การประสานงานเพื่อที่จะขอใช้สิทธิตามกฎหมาย ตามที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ให้บริการเช่น การปรึกษาข้อกฎหมาย และ 2. การประสานเพื่อจัดงานอบรมหรือเข้ารับการอบรม ส่วนการประสานงานกับสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดตรังนั้นเพราะเครือข่ายบางคนได้รับการอบรมเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติด้วยจึงมีกิจกรรมเข้าร่วมกับสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดตรังเสมอ งานด้านยุติธรรมชุมชนมีการขับเคลื่อนงานจากหลายๆหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาผลักดันในพื้นที่ ดังนั้นคนในชุมชนหรือทีมวิจัยจำเป็นที่จะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับการทำงานหน่วยงานต่างๆ เสมอ

<u>การเรียนรู้</u> ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากของทีมวิจัย และชุมชน ภายใต้โครงการนี้ทำให้เกิดสิ่งใหม่คือพบว่าข้อมูลความรู้นั้นมีอยู่ในประสบการณ์ของผู้เฒ่าผู้แก่ อดีตผู้นำ ผู้นำคนปัจจุบัน รวมถึงคนที่เคยมีประสบการณ์พิพาทกันมาก่อนที่อยู่ในชุมชนอยู่แล้ว เมื่อก่อนชุมชนไม่ได้เป็นผู้เก็บข้อมูลและเรียนรู้เอง จึงไม่รู้ว่าเป็นงานวิจัยได้ แต่เมื่อได้จัดทีมเก็บข้อมูลการจัดการปัญหาของชุมชนในครั้งนี้ ซึ่งได้เรื่องราวที่เรียกว่าระดับชาวบ้านบันทึกเองจำนวน 71 เรื่องจึงทำให้เกิดการเรียนรู้อีกหลายๆ อย่าง พบว่าในข้อมูลนั้นมีบทเรียน แง่คิด และคุณค่าดีๆ ที่สะท้อนความรู้ของชุมชน รวมถึงยังบอกถึงแนวทางในการทำงานต่อ หรือการทำงานเพื่อชุมชนเพื่อส่วนรวมต่อได้ ดังนั้นการเรียนรู้สำคัญเพราะสภาพชุมชนตอนนี้อ่อนแอลง เฉพาะเรื่องยุติธรรมชุมชนก็สะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านถูกเอารัดเอาเปรียบจากระบบรัฐ ชาวบ้านที่ด้อยโอกาสยังเข้าไม่ถึงความเป็นธรรม ชาวบ้านยังขาดความรู้ด้านกฎหมายอีกหลายๆด้านจนถูกเอารัดเอาเปรียบ และผู้ที่รู้กฎหมายก็ใช้ไปในทางเอาเปรียบ ดังนั้นหากไม่ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ขึ้นมา สิ่งไม่ดีต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็จะลุกลามมากขึ้น และอาจจะทำให้ชุมชนอ่อนแอจนล่มสลายลงไปได้ ดูแค่การต่อสู้กันในชั้นศาล คนที่เป็นญาติเป็นพี่น้องกันกลับจะเอาชนะกันให้ได้ ขาดซึ่งความปราณีความเห็นอกเห็นใจกัน จึงคิดว่าหากชุมชนได้พัฒนาศักยภาพตนเอง พัฒนาการเรียนรู้ทางด้านสังคมวัฒนธรรม จารีต ประเพณีอันดีงาม ที่เคยมีมาแต่อดีต และที่มีอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งต้องยอมรับว่าระบบที่ไม่เหมาะสมต้องถูกแก้ไข แล้วนำความรู้เหล่านี้มาปรับให้เท่าทันกับยุคสมัยใหม่ ก็น่าจะสร้างชุมชนที่เข้มแข็งขึ้นมาได้

2) ชุมชน

<u>การสร้างการเรียนรู้</u> เมื่อกรรมการศูนย์เกิดการเรียนรู้แล้ว สิ่งที่ต้องทำต่อคือต้องสร้างการเรียนรู้ให้แก่ชุมชนด้วย คำว่าชุมชนก็จะประกอบไปด้วยหลายๆ ส่วนที่อยู่ในชุมชน ได้แก่ประชาชน กลุ่มต่างๆ องค์กรต่างๆ เช่น อบต. อปพร. อสม. เป็นต้น เพราะชุมชนทุกวันนี้ขาดความรู้อย่างมาก อย่างเรื่องการไปขึ้นโรงขึ้นศาลแล้วเกิดความสูญเสีย การไม่ได้รับการดูแลสิทธิ์ การขาดโอกาสในการเข้าสู่กระบวนการอย่างเป็นธรรม ดังนั้นการที่กรรมการศูนย์นำความรู้เหล่านี้มาขยายต่อในชุมชนจึงมี

ประโยชน์มาก ในโครงการที่ผ่านจัดเป็นเวทีนำเสนอระดับตำบล เวทีประชาสัมพันธ์ตามเวทีประชาคมของแต่ละหมู่บ้านที่มีอยู่แล้ว และจัดเวทีอบรมขยายเครือข่าย ก็ได้ผลดีระดับหนึ่ง แต่คิดว่าต้องมีการจัดต่อเนื่องจะเกิดประโยชน์มาก ซึ่งลักษณะการจัดคือเป็นการนำเรื่องราวของชุมชนเราเองมาสร้างเป็นความรู้กันเอง ไม่ต้องท่องจำหลักวิชาการที่ยุ่งยากมาเรียนกัน ยกเรื่องของชุมชนเราเองที่เกิดแล้วชี้ให้เห็นว่าทำให้รู้อะไรบ้าง ใช้ภาษาชาวบ้านที่เข้าใจง่าย เพราะหากเป็นภาษาที่ยากก็คงจะไม่สามารถเข้าใจได้ และที่สำคัญเรื่องที่ให้ความรู้กับชาวบ้านต้องตรงกับความต้องการจริงหรือตรงกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นหรือกำลังมีอยู่จริง ไม่ใช่เป็นการให้ความรู้แบบที่หน่วยงานกำหนดหัวข้อลงมาแบบนี้จะไม่ได้ผลหรือตรงความต้องการ ส่วนสิ่งที่ยากเกินจะเข้าใจก็ต้องเชิญผู้รู้มาช่วยอธิบายโดยต้องเลือกคนที่เข้าชุมชนได้ด้วย

3) ผู้เกี่ยวข้อง/ผู้ร่วมภารกิจ มีหลายๆ ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และมีบทบาทภารหน้าที่ต่างๆ กันไป สำหรับบทบาทตามภารกิจของหน่วยงานนั้นๆ ถือว่าเป็นบทบาทหลักของแต่ละหน่วยงาน แต่สำหรับงานเครือข่ายยุติธรรมชุมชนพบว่าเป็นการทำงานแบบความสัมพันธ์ไม่เป็นทางการ อย่างนายจัด โชติรัตน์ที่เป็นผู้ประสานงานของพื้นที่ เป็นอาสาสมัครของกรมคุ้มครองสิทธิฯ ที่สัมพันธ์กันอยู่กับยุติธรรมจังหวัดตรัง ก็เป็นการทำงานแบบไม่เป็นทางการเมื่อมีปัญหาก็เข้าไปพบไปปรึกษาพูดคุย และให้ความช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกันและกัน หน่วยงาน สกว.ตรังก็เป็นผู้อุดหนุนทุนให้ชุมชนได้เกิดกระบวนการทำงานแบบใหม่และพัฒนาศักยภาพมากขึ้น และยังมีหน่วยงานอื่นๆ อีกมากมากที่เกี่ยวข้องกับชุมชนซึ่งก็เป็นผู้มาร่วมช่วยหนุนการจัดการปัญหากันได้

<u>หน่วยงานอาจต้องหนุนเสริมตามบทบาทภารกิจอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม</u> ที่แล้วมาหน่วยงานหลายๆ หน่วยงานก็ทำงานร่วมกันอยู่แล้ว มีบ้างที่ไปด้วยกันได้ดี แต่ก็มีหลายอย่างที่ไปกันคนละทาง หากมีกิจกรรมที่ทำให้หน่วยงานได้ลงมาในชุมชนแล้วมาทำความเข้าใจกับชุมชนได้ก็จะเป็นการดี เพราะหน่วยงานจะได้รู้ว่าชุมชนต้องการอะไรกันแน่ โดยสรุปว่าหน่วยงานเหล่านั้นน่าจะปรับเปลี่ยนการทำงานให้เข้าใจชุมชน เข้าใจสังคมมากขึ้น และร่วมกับชุมชนเพื่อการแก้ปัญหา ดูแลชุมชนด้วยวิธีการอันเหมาะสม โดยเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนก่อนจะได้รู้ว่าแท้จริงชุมชนเป็นอยู่อย่างไร และชุมชนทำงานกันอยู่อย่างไร หน่วยงานจะช่วยเหลืออย่างไรตามบทบาทหน้าที่ที่เป็นข้อระเบียบของกระทรวงนั้นๆ

4.4 ผลที่เกิดจากการทำงานวิจัย

พัฒนาทักษะการเขียน

ทีมวิจัยทำงานเรื่องไกล่เกลี่ยมามาก ส่วนใหญ่ทำแล้วไม่ได้บันทึก ทำแล้วก็จบกันถือว่าเป็นเรื่องปกติ แต่เมื่อมาทำงานวิจัยมีการเก็บข้อมูล ทีมพี่เลี้ยงบอกว่าต้องมีการบันทึกเรื่องราวความขัดแย้งหรือเรื่องที่เป็นกรณีพิพาท กว่าจะบันทึกกันได้นานมาก คนที่บันทึกมาก่อนเช่นคุณวีระยุทธ์ หรือ น้าจัด หรือ ทวีศักดิ์ แต่เป็นการบันทึกเรื่องที่ได้ลงไปเก็บข้อมูลมา ส่วนของกำนันเผดิมมีบันทึกอยู่แล้วที่สมุดรายงานราชการ แต่ต้องไปขยายความให้ละเอียดขึ้นเนื่องจากที่บันทึกได้บันทึกอย่างสั้นๆ ไว้ และการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ก็ทำให้ทักษะการเขียนของหลายๆ คนดีขึ้น

พัฒนาทักษะการเก็บข้อมูล

ทีมวิจัยได้ทดลองจนกระทั่งได้วิธีการเก็บข้อมูลเป็น 2 รูปแบบ

1) เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการบันทึกเรื่องจากประสบการณ์โดยตรงของตนเอง ที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ย ในตอนแรกเนื่องจากว่ากรรมการไม่มีความมั่นใจพี่เลี้ยงแนะนำว่าให้ทดลองบันทึกข้อมูลจากเหตุการณ์ที่เป็นประสบการณ์ที่ตนเองเคยทำออกมาเป็นเรื่องๆ ว่ามีกี่เรื่อง แล้วค่อยมาเติมรายละเอียดทีหลังว่าแต่ละเรื่องมีรายละเอียดอะไรบ้าง

หลังจากนั้นจะมีการประชุมทีมเพื่อนัดทีมวิจัยมาประชุมรวมกัน และนำข้อมูลที่เก็บมาได้มาร่วมกันพิจารณาว่าเมื่อเขียนมาอย่างนี้แล้วสามารถเข้าใจเหมือนกันหรือไม่ และจำเป็นต้องเติมรายละเอียดส่วนใดบ้างเพื่อให้ข้อมูลครบ แต่ทีมวิจัยต้องใช้เวลานั่งนึกนาน ๆ หรือบางที่นึกออกไม่หมดก็จะลงไปถามคนที่เป็นเจ้าของเรื่องเพื่อทวนสอบรายละเอียดให้แน่ใจ

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เป็นการจัดชุดเก็บข้อมูลแล้วร่วมลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์ ผู้นำที่เคยไกล่เกลี่ยในอดีต ผู้นำปัจจุบัน ผู้ที่มีข้อพิพาท เนื่องจากว่าทีมวิจัยไม่คุ้นชินกับการสัมภาษณ์ เมื่อนั่งคุยนั่งถกกันไป พบว่าการที่ขอเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลนั้นต้องทำการอธิบายวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลรู้ชัดก่อนว่าทีมวิจัยจะนำข้อมูลนี้มาศึกษาเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นของชุมชนเพื่อเรียนรู้เรื่องราวสาเหตุของข้อพิพาทและการจัดการเพื่อยุติข้อพิพาทโดยชุมชนและผลหลังจากที่ได้มีการจัดการเรื่องราวข้อพิพาทนั้น การเก็บข้อมูลแบบนี้ฝึกให้ทีมวิจัยรู้จักวางแผน แบ่งบทบาทอย่างเหมาะสม พอลงพื้นที่บางท่านที่ให้ข้อมูลได้ฝากความคิดความเห็นไว้หลายอย่าง ล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์กับทีมวิจัยเป็นอย่างยิ่ง เช่น เวลาที่เข้าไกล่เกลี่ย สถานที่ที่ใช้ไกล่เกลี่ย หรือเทคนิคต่างๆ เช่นการใช้เวลา การสร้างข้อตกลงกันก่อน ความรู้ ความประทับใจหลายอย่างเกิดขึ้นระหว่างลงพื้นที่เก็บข้อมูล

ความเป็นทีม

ทีมวิจัยได้ทำงานร่วมกัน ซึ่งโดยปกตินั้นผู้นำชุมชนได้พบปะแค่พูดคุยกันบางครั้งบางโอกาสเท่านั้น แต่ไม่เคยได้นั่งแลกเปลี่ยนเรื่องราวที่เกิดในชุมชนกันอย่างจริงจัง สำหรับการทำงานครั้งนี้ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกันบ่อยมาก และเรื่องที่นำมาพูดคุยก็เป็นเรื่องราวหรือปัญหาที่เกิดในชุมชนของเราทำให้เราได้พัฒนาความคิด เกิดความรู้จากการแลกเปลี่ยน ที่สำคัญคือการพบปะพูดคุยสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้เกิดการทำงานเป็นทีมกันมากขึ้น

ความรู้เทคนิคในการไกล่เกลี่ย

เมื่อมีการยกกรณีศึกษาเพื่อนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ บางกรณีศึกษาเป็นเรื่องที่ทีมวิจัยไม่เคยพบมาก่อน เมื่อมีการนำมาวิเคราะห์ร่วมกัน สามารถสร้างการเรียนรู้ได้ทั่วทั้งกลุ่ม ซึ่งคนที่ไม่ทราบเรื่องจะซักถามเกี่ยวกับสาเหตุที่มาและบริบทแวดล้อม วิธีการที่ทำ พร้อมทั้งผลสุดท้ายที่เรื่องจบลง พร้อมแลกเปลี่ยนความเห็นกันว่าเมื่อเกิดกรณีแบบนี้ขึ้นจะแก้ปัญหาระยะยาวกันอย่างไรได้

การเรียนรู้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

สำหรับการร่วมเวทีอบรมของหน่วยงานซึ่งก็จัดขึ้นบ่อยเช่นกัน แม้จะจำเนื้อหาสาระที่เขาให้ได้น้อย แต่ในการสัมมนาร่วมกับหน่วยงานราชการภาครัฐในจังหวัดตรังที่ให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม เช่น เมื่อมีการสัมมนาจะมีตัวแทนสำนักงานอัยการ กรมคุ้มครองสิทธิ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดตรัง กรมบังคับคดี เป็นต้น มาพูดเล่าที่มาที่ไปของกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องของแต่ละหน่วยงานให้ตัวแทนกรรมการศูนย์ที่เข้าร่วมฟัง ก็ทำให้คนที่เข้ามาร่วมสัมมนาได้รับความรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น เมื่อท้ายเวทีจะเปิดให้มีการซักถาม ทีมสมาชิกส่วนใหญ่ก็จะนั่งเงียบแต่บางส่วนจะถามจากกรณีที่เกิดกับตนเองและประสบอยู่ในพื้นที่ของตน เพื่อขอความเห็นในการหาทางออกว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถให้การช่วยเหลือได้อย่างไร และบางเรื่องก็ทำให้กรรมการศูนย์สามารถประสานงานได้ง่ายขึ้นเพราะได้รู้ช่องทางมากขึ้น

4.5 ผลการตอบโจทย์วิจัย

แนวทางสร้างการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่มควรจะเป็นอย่างไร

- **ปัญหาความขัดแย้งของชุมชนตำบลปากแจ่มเป็นอย่างไร มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร ใครเกี่ยวข้องบ้าง**
    - หากพิจารณาว่าปัญหาความขัดแย้งของชุมชนตำบลปากแจ่มเป็นอย่างไรพบว่าปัญหาความขัดแย้งอาจเป็นเรื่องธรรมดาที่สามารถเกิดขึ้นได้เพราะวิถีของความเป็นคนที่มีความคิด จิตใจ หลักคิด นิสัย พฤติกรรมทุกๆ อย่างต่างกัน จึงเป็นต้นเหตุทำให้ก่อเกิดความขัดแย้งขึ้นได้ทั้งนั้น อีกทั้งยังมีสาเหตุอีกหลายๆ ระดับที่เกี่ยวโยงให้เกิดความขัดแย้งได้เพิ่มขึ้น เช่น ระบบการศึกษาทำให้คนรู้กฎหมายมากขึ้นจึงเอากฎหมายมาต่อสู้กัน หรือระบบการดำเนินชีวิตแบบแข่งขันทำให้คนเห็นแก่ตัวมากขึ้นจึงเอารัดเอาเปรียบต่อกัน ความเจริญทางด้านเทคโนโลยี การพัฒนาของประเทศที่มุ่งเพียงแค่ด้านพัฒนาเศรษฐกิจแต่ขาดการพัฒนาด้านสังคม จิตใจและจิตวิญญาณอันดีงาม เป็นต้น ความขัดแย้งยังแตกต่างกันที่ระดับเป็นหลายระดับอีก เช่น ระดับบุคคลต่อบุคคล ระดับชาวบ้านกับรัฐ เป็นต้น หากพิจารณาถึงวิธีแก้ปัญหาพบว่ามี 2 แบบคือระบบยุติธรรมชุมชน กับระบบรัฐ (การใช้อำนาจทางการของรัฐ) บางเรื่องก็จัดการโดยระบบยุติธรรมชุมชน บางเรื่องก็ใช้ทั้งระบบชุมชนและระบบรัฐ บางเรื่องก็เข้าสู่ระบบรัฐอย่างเดียว และผู้เกี่ยวข้องก็เป็นไปตามระบบต่างๆ ถ้าเป็นระบบชุมชนผู้เกี่ยวข้องก็จะเป็นคู่กรณี ญาติๆของคู่กรณี ผู้นำที่เป็นคนไกล่เกลี่ยหรือคนกลาง แต่หากเรื่องเข้าสู้ระบบรัฐผู้เกี่ยวข้องมีจำนวนมากและผู้เกี่ยวข้องเพิ่มขึ้นทีละระดับ
- **แนวทางการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนควรจะเป็นอย่างไร**

    แนวทางการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนตำบลปากแจ่มควรจะเป็นอย่างไร สำหรับคำตอบที่มาจากการเรียนรู้ในการวิจัย พบว่า
    - **ใช้วิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่ใช้อยู่แต่เดิมต่อ** เช่น เรื่องการหาคนที่คู่กรณีให้ความเคารพเชื่อถือ (ควาญ) ซึ่งคนไกล่เกลี่ยก็ต้องมีคุณสมบัติที่ดีด้วย การไกล่เกลี่ยเป็นทีมกรณีที่ต้องมีความเป็นกลางและมีข้อมูลหลากหลาย ที่สำคัญคือระบบความสัมพันธ์ ความเมตตา บารมี ของผู้ไกล่เกลี่ยหรือคนกลาง เป็นระบบที่มุ่งหวังให้คู่กรณีคืนดีกัน และเกิดความพอใจต่อการจัดการด้วยกันทั้งสองฝ่าย เป้าหมายเพื่อความสงบ และการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นมิตรของคนในชุมชน ไม่มีแพ้ชนะ แต่ทั้งคู่ต่างก็พอใจ (ชนะ-ชนะ)

- **เรียนรู้ภายใน/เสริมความรู้ใหม่หรือความรู้ภายนอกเพิ่ม** เนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ชุมชนต้องเท่าทันกับความรู้ทั้งความรู้คุณค่าเดิม อย่างเช่น ประวัติศาสตร์ การปกครอง ประเพณี จารีต วัฒนธรรม เป็นต้น ส่วนความรู้ใหม่นั้นก็เกิดขึ้นอยู่ตลอดทั้งกฎหมาย กระแสการพัฒนา จึงต้องเรียนรู้สิ่งเหล่านี้อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการเท่าทันกับการแก้ปัญหา
- **สร้างการเรียนรู้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง** ด้วยระบบการจัดการกับปัญหามีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด ต้องให้ชาวบ้านในชุมชนรับรู้ข้อมูลความจริงของสภาพชุมชนที่เป็นอยู่ ฝึกการคิดวิเคราะห์มากขึ้น เพราะผู้ที่มักถูกเอารัดเอาเปรียบเข้าไม่ถึงความเป็นธรรมกลุ่มใหญ่ที่สุดของประเทศก็เป็นกลุ่มชาวบ้าน ยิ่งเป็นคนจนและไม่ได้รับการศึกษามักจะถูกผู้ที่ได้เปรียบทางฐานะและชนชั้นสูงกว่าหรือคนที่มีพรรคพวกในสังคมมากกว่าเอารัดเอาเปรียบอยู่ตลอด
- **สู่แนวทางการจัดการ/ป้องกันปัญหา หรือแก้ปัญหาที่สาเหตุที่แท้จริง** เช่นเรื่องที่ดิน เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนที่ดินมีมูลค่าสูงขึ้น จึงเกิดปัญหาการล้ำแดน การแย่งชิงมรดกมากขึ้น ต้องมีกติกาของชุมชนในเรื่องการเว้นเขตแดน หรือออกเอกสารให้ถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด การโอนมรดกโดยถูกต้องเป็นลายลักษณ์อักษรหรือมีพยานรับรู้ ส่วนเรื่องทะเลาะวิวาทที่เกิดจากการดื่มสุรา ต้องมีการควบคุมกลุ่มคนหรือการสอดส่องดูแลอย่างใกล้ชิด เป็นต้น
- **สร้างรูปแบบหรือแนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เหมาะสม**โดยมีรูปแบบการจัดการด้วยระบบชุมชนให้มากที่สุด เพราะเป็นกระบวนการคลี่คลายความขัดแย้งที่ถึงระดับภายในจิตใจแบบสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งจะแบบไกล่เกลี่ยคนเดียว เป็นคู่ เป็นทีม หรือเป็นวงไกล่เกลี่ยก็แล้วแต่ขึ้นกับการพิจารณาความเหมาะสม ส่วนเรื่องที่รุนแรงหรือเกินความสามารถหรือกลไกกรรมศูนย์พิจารณาเห็นชอบว่าต้องเข้าสู่กระบวนการตำรวจหรือศาลก็ต้องหาวิธีการว่าทำอย่างไรให้การตัดสินมีความถูกต้อง มีข้อมูลข้อเท็จจริงที่เป็นจริง ประชาชนสามารถใช้สิทธิอย่างเป็นธรรมไม่ใช่ใครมีเงินก็ได้เปรียบ ส่วนคนจนคนโง่คนไม่รู้ก็เสียเปรียบ ส่วนระบบของเจ้าหน้าที่ก็น่าจะเพิ่มเรื่องของความเมตตา ความสัมพันธ์ และการลงพื้นที่เรียนรู้สังคมและชุมชนให้มากขึ้น ซึ่งจากการทำวิจัยเห็นว่ากระบวนการของชุมชนด้วยความที่เป็นคนชุมชนเดียวกันสามารถทำการสืบเสาะหาข้อมูลได้ง่ายและทำได้ถูกต้องมากกว่า (หากทำอย่างจริงจังจริงใจ) ยิ่งถ้าทำเป็นทีมจะลดแรงกดดันเรื่องการแบ่งพรรคแบ่งพวกได้ ดังนั้นหากบันทึกของชุมชนซึ่งภายใต้โครงการนี้ทีมวิจัยได้ฝึกการเขียนบันทึกเรื่องที่เป็นเหตุการณ์ที่มีสภาพแวดล้อมและบริบทเงื่อนไขอื่นๆ ได้ระดับหนึ่งแล้ว เห็นว่าบันทึกแบบนี้น่าจะใช้ในชั้นศาลระหว่างกระบวนการสืบเสาะได้ สิ่งที่

ต้องพัฒนาคือจะต้องสร้างกลไกของชุมชนที่มีคุณภาพ มีความโปร่งใส ทำงานเป็นทีม ได้รับความเชื่อถือ น่าจะเป็นการระบบที่ดีต่อไปในอนาคตได้

- **สร้างกลไกชุมชน** ซึ่งก็คือผู้นำในระบบการปกครองของชุมชนที่มี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ส.อบต. ผู้อาวุโส ผู้นำตามธรรมชาติ ผู้ที่มีใจรักชุมชน ให้ผู้นำกลุ่มต่างๆ ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองมากขึ้น แล้วร่วมกันทำงานเป็นทีม เพราะปัญหาหลายๆ ปัญหาต้องการการคิดหาทางออกร่วม และมีความเป็นกลางไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก รวมทั้งการทำงานแบบมีส่วนร่วมทำให้ชาวบ้านเกิดความพอใจและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปย่อผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และศึกษาเปรียบเทียบคดีในพื้นที่ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม 2) เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน ผู้เกี่ยวข้องและหน่วยงานของรัฐ และ 3) เพื่อให้เกิดแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมและยั่งยืน วัตถุประสงค์ทั้งสามข้อตั้งขึ้นมาเพื่อตอบโจทย์หรือปัญหาของศูนย์ฯที่ว่า กรรมการศูนย์ฯไม่มีความมั่นใจและไม่รู้บทบาทของตัวเอง ไม่มีผลการทำงานที่เป็นรูปธรรม ส่งผลให้ชาวบ้านไม่รู้จัก หน่วยงานของรัฐเองก็ไม่รู้จักและไม่ยอมรับ จากปัญหาดังกล่าวก่อเกิดเป็นโครงการวิจัยนี้ขึ้น โดยเชื่อว่าการที่จะแก้ปัญหาทั้งหมดได้ต้องเริ่มจากการที่ทำให้กรรมการศูนย์ฯมีความมั่นใจในตัวเองเสียก่อน และการสร้างความมั่นใจต้องสร้างจากที่สิ่งตัวเองรู้นั่นคือความรู้ประสบการณ์การจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนที่มีอยู่ในตัวกรรมการทุกคน โดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อดึงความรู้นั้นออกมา โดยการทำกิจกรรมการเก็บบันทึกข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งจากประสบการณ์ตรงของตัวเอง จากกลุ่มเป้าหมาย เช่น คู่กรณีที่เคยมีข้อพิพาทกัน คนที่เคยมีคดีความขึ้นโรงขึ้นศาล อดีตผู้นำและผู้อาวุโสในชุมชนที่มีประสบการณ์ด้านการไกล่เกลี่ย แล้วก็นำข้อมูลที่เก็บได้มาวิเคราะห์เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันภายในทีม โดยแต่ละเรื่องจะวิเคราะห์ให้เห็นสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้ง ลักษณะนิสัยของคู่กรณีและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น บางเรื่องจะเห็นว่ามีมีที่สามคอยยุยงทำให้จัดการปัญหายาก รวมถึงวิธีการจัดการปัญหาและผลลัพธ์ของเรื่องราวนั้น นอกจากจะวิเคราะห์เพื่อให้ทีมกรรมการได้เรียนรู้แล้ววัตถุประสงค์อีกอย่างหนึ่งของการวิเคราะห์เรื่องราวคือให้ทีมกรรมการศูนย์ฯที่เป็นทีมวิจัยนั้นเข้าใจว่าเก็บข้อมูลไปทำไม ข้อมูลมีประโยชน์อย่างไร ตลอดจนเรียนรู้ว่าข้อมูลเรื่องราวที่สมบูรณ์นั้นต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้นทีมพี่เลี้ยงได้นำข้อมูลดังกล่าวไปแยกประเด็นและเปรียบเทียบปัญหาที่ยุติในชุมชน ปัญหาที่ยุติที่โรงพักหรืออำเภอ และสุดท้ายคือปัญหาที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เมื่อได้ข้อมูลชุดนี้มาแล้วทีมวิจัยก็จะนำข้อมูลชุดดังกล่าวไปจัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชนผ่านการจัดเวทีนำเสนอระดับตำบล เวทีนำเสนอข้อมูลระดับตำบลมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน ผู้เกี่ยวข้อง และหน่วยงานของรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่สอง โดยคาดหวังว่าเมื่อได้นำเสนอข้อมูลชุดนี้ไปแล้วจะทำให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมเกิดการเรียนรู้และเปรียบเทียบได้ว่าการจัดการปัญหาแต่ละรูปแบบมีข้อดีข้อเสียต่างกันอย่างไร และเหตุใดจึงต้องมีศูนย์ยุติธรรมในชุมชน กระบวนการยุติธรรมชุมชนดีอย่างไร ส่วนผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ และเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นได้เชิญมาร่วมเวทีเพื่อรับฟังการนำเสนอว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีการทำงานอย่างเป็นรูปธรรมและช่วยเหลือชาวบ้านได้จริง เพราะฉะนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้าใจและเห็นความสำคัญตรงนี้และ

หนุนเสริมอย่างถูกทิศทาง ในลักษณะของความร่วมมือไม่ใช่การสั่งการเหมือนแต่ก่อน การจัดเวทีในชุมชนเป็นการฝึกฝนและพัฒนาทีมวิจัยในเรื่องต่างๆ ทั้งเรื่องการบริหารจัดการ อย่างเช่น สถานที่ อาหาร และการเชิญคน การนำเสนอข้อมูลในเวทีเป็นโอกาสในการพัฒนาทักษะการพูดนำเสนอในที่สาธารณะ ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดเวทีคือ ทีมวิจัยมีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น ทั้งในเรื่องการจัดเวทีด้วยตนเอง และการดำเนินเวที ชาวบ้านก็เริ่มเห็นการทำงานที่เป็นรูปธรรม แต่ก็ยังไม่มากนักคงต้องอาศัยการจัดเวทีให้มากกว่านี้ สำหรับหน่วยงานก็รู้จักมากขึ้นและพร้อมให้ความร่วมมือในการทำงานของศูนย์ฯ แม้ว่าบางหน่วยงานจะยังคงยึดรูปแบบเดิมในการทำงานก็ตาม สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่สามเพื่อให้ได้แนวทางการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมและยั่งยืนนั้นประกอบด้วยกลไก 3 ระดับ คือ กรรมการศูนย์ฯ ชาวบ้าน/ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการ ซึ่งแต่สะส่วนก็มีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป แต่ก็สัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ซึ่งด้วยการทำงานโดยมีกระบวนการเช่นนี้จึงสร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้นกับกรรมการศูนย์เพื่อการทำงานต่อไปได้

5.2 บทเรียนการวิจัยด้านต่างๆ

บทเรียนเรื่องการคัดคนเข้ามาทำงาน

แรกเริ่มของการจัดตั้งทีมกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่ม ได้มาโดยการจัดตั้งตามตำแหน่งหน้าที่ของการเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. เป็นการเริ่มต้นแบบไม่ใคร่เข้าใจนัก แต่ก็อยากจะทำ กระทั่งได้ทำโครงการวิจัยในช่วงแรกได้มีการจัดตั้งทีมวิจัยโดยมาจากคนที่เป็นกรรมการศูนย์ฯที่เข้าร่วมการประชุมเป็นประจำ ส่วนกรรมการคนอื่นๆที่ห่างหายไปนั้นไม่ได้ถูกเลือกเป็นทีมวิจัย เมื่อได้ดำเนินกิจกรรมในโครงการก็พบปัญหาเหมือนเดิม คือ คนที่เป็นทีมวิจัยไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องอีก มาบ้างไม่มาบ้าง เป็นเหตุให้เหลือทีมวิจัยน้อยคนที่ทำงานนี้และเข้าใจจริงๆ แม้ว่าภายหลังจะมีการดึงคนใหม่ๆ เข้ามาร่วมทีมอยู่เรื่อยๆแต่ก็ยังไม่มีใครสนใจเข้ามาทำงานนี้อย่างจริงจัง มีนักวิจัยที่เป็นแกนหลักประมาณ 4 คนบทบาทหน้าที่ส่วนใหญ่จึงอยู่ในความรับผิดชอบของแกนหลักทั้งหมด แล้วยังมีทีมรองในระดับพื้นที่อีก 4 คน ส่วนคนอื่นๆนั้นมีบทบาทน้อย เมื่อมีบทบาทน้อยการให้ความสำคัญกับงานนี้ก็น้อยลงไปเช่นกัน บทเรียนในเรื่องการคัดคน ซึ่งในช่วงแรกเป็นการจัดตั้งกันขึ้นมาไม่ได้มาด้วยความสมัครใจและเข้าใจแต่มาด้วยตำแหน่ง เมื่อมาเจอกับงานวิจัยท้องถิ่นที่ต้องอาศัยเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การลงมือทำจริง และการบริหารความสัมพันธ์ของทีม เมื่อทำไปแล้วทีมวิจัยเหลือน้อยคนลงเรื่อยๆ การกระจายงานไปยังคนอื่นก็เป็นไปได้ยาก

บทเรียนเรื่องกลุ่มคนที่เข้ามาทำงาน

กลุ่มคนที่เข้ามาทำงานวิจัยในประเด็นยุติธรรมมีทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ส.อบต. และคนที่เป็นแกนนำในชุมชน ส่วนกำนันนั้นมีบทบาทในงานครั้งนี้มากแต่ขอเป็นที่ปรึกษา ให้สมาชิก อบต. เป็นหัวหน้าโครงการ และคนอื่นๆ ขับเคลื่อน แต่พบว่าแม้จะหลากหลายตำแหน่งและบทบาทแต่

ด้วยภารกิจของยุติธรรมชุมชนที่ครอบคลุมทุกด้าน ดังนั้นไม่ว่าผู้นำกลุ่มไหนในชุมชน ทุกกลุ่มทำงานนี้ได้

บทเรียนเรื่องการเก็บข้อมูล

โครงการนี้เน้นเรื่องการเก็บข้อมูลเป็นสำคัญ เนื่องด้วยเห็นว่าข้อมูลเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ทีมวิจัยเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ แต่กระบวนการที่ให้ได้มาซึ่งข้อมูลนั้นต้องอาศัยเวลาในการฝึกฝนเป็นอย่างมาก ในช่วงแรกที่ทีมวิจัยต้องเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายตามที่วางแผนนั้น ไม่มีทีมวิจัยคนใดเก็บได้เลย สาเหตุมาจากหลายประการด้วยกัน เช่น ไม่กล้าเขียน ไม่รู้เขียนอย่างไร ไม่รู้ว่าลงไปบอกกับกลุ่มเป้าหมายว่าอย่างไร จะเก็บข้อมูลไปทำไม เพื่ออะไร และให้ใคร ตอนนั้นทีมวิจัยยังมืดมนมองไม่เห็นว่าเก็บข้อมูลมาเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับตัวเองและให้กับคนในชุมชนอย่างไร จึงไม่มีความมั่นใจที่จะลงไปเก็บ แล้วเรื่องการเขียนเป็นสิ่งที่ทีมวิจัยไม่ได้ถนัดเลย บางคนไม่สามารถบันทึกด้วยตัวเองได้ ยิ่งถ้าต้องถามไปแล้วก็บันทึกไปเป็นเรื่องที่ยากเอาการอยู่ แล้วยังมีเรื่องของความยากลำบากใจของทีมวิจัยที่ลงไปเก็บข้อมูลต้องลงไปสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายต้องตอบคำถามและต้องเจอกับคำถามที่ว่าจะถามไปทำไมเมื่อตัวเองก็รู้ดีอยู่แล้ว จะถามอะไรอีก จะให้เล่าอะไรอีก เมื่อเจอกับปัญหาดังกล่าวพี่เลี้ยงจึงแนะนำว่าจากที่เก็บจากกลุ่มเป้าหมาย ให้ทีมวิจัยฝึกเก็บบันทึกข้อมูลจากประสบการณ์ของตัวเองก่อน โดยคาดหวังว่าการบันทึกข้อมูลจากประสบการณ์ตรงของตัวเองจะทำให้ทีมวิจัยเข้าใจเรื่องการเก็บข้อมูลมากขึ้น ว่าเก็บข้อมูลไปทำไม เพื่ออะไร และข้อมูลมีประโยชน์อย่างไรบ้าง รวมทั้งพี่เลี้ยงมาชวนฝึกวิเคราะห์ระหว่างการเก็บข้อมูล หลังจากนั้นทีมก็วางยุทธศาสตร์ใหม่คือลงเก็บข้อมูลเป็นทีม ไปพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลก่อน แล้วนัดวัน แล้วชวนกัน 3-4 คน ตามที่แต่ละคนว่างแล้วลงกันไปสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย ให้คนหนึ่งจนบันทึกคนที่เหลือช่วยกันพูดคุย จนกระทั่งเก็บข้อมูลได้มา

บทเรียนเรื่องการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ต้องนำมาวิเคราะห์ คือ ข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่ทีมวิจัยจัดเก็บหรือบันทึกมาจากประสบการณ์ของตัวเองและที่เก็บมาจากกลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนการวิเคราะห์หรือพูดให้เข้าใจแบบชาวบ้านก็คือการแยกแยะข้อมูลเรื่องราวออกเป็นส่วนๆนั้น ถือเป็นขั้นตอนที่ยากเย็นอยู่เหมือนกันสำหรับทีมวิจัย จำเป็นต้องอาศัยทีมพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาช่วยเหลือ เพราะการวิเคราะห์เรื่องราวหนึ่งๆนั้นต้องให้รู้ถึงสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้ง กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง ผลลัพธ์ของเรื่องราว ลักษณะนิสัยของคู่กรณี การวิเคราะห์ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีบทบาทกับเรื่องราว ตลอดจนทำให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องและสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาเป็นบทเรียนสำหรับตัวเองและบอกต่อกับคนอื่นได้ สำหรับกิจกรรมการวิเคราะห์เรื่องราวเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันนั้นทีมวิจัยปากแจ่มได้ทำตอนมีเวทีประชุมประจำเดือนแล้วแบ่งเป็นกลุ่มย่อยตามหมู่บ้านทำการเลือกเรื่องวิเคราะห์ นอกจากนี้ยังมีการนัดวันวิเคราะห์ด้วยกันเป็นกลุ่มเล็กๆ ในหมู่บ้านด้วย เพื่อจะได้ฝึกวิเคราะห์กันได้มากขึ้น

(นอกเหนือจากมีเวทีที่รวมกันทุกหมู่บ้านแล้ว) โดยกระบวนการจะเลือกเรื่องที่น่าสนใจหรือเรื่องที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ในชุมชนที่กำลังอยู่ในความสนใจมาวิเคราะห์ เพราะการชวนวิเคราะห์จะทำให้รู้ข้อมูลในหลายด้านจากผู้เข้าร่วม ส่วนคนที่ทำหน้าที่ชวนวิเคราะห์นั้นต้องเป็นคนที่มีประสบการณ์ สามารถคิดเชื่อมโยงเรื่องราวที่เกิดขึ้นทั้งหมดได้ มองทุกอย่างทะลุจากเหตุที่เป็นปรากฏการณ์ รวมถึงสามารถชี้ให้ผู้เข้าร่วมเห็นว่าเรื่องนี้มีประโยชน์อะไร หรือผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้อะไรบ้างจากเรื่องนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลจึงเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ทำหน้าที่ชวนวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งการวิเคราะห์ที่ผ่านมานั้นก็ไม่ได้ถือว่าละเอียดหรือถูกต้องสมบูรณ์ และก็ทำได้ไม่หมดเพราะข้อมูลมีมาก

บทเรียนจากการจัดการข้อมูล

ตำบลปากแจ่มสามารถจัดเก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งได้ทั้งหมด 71 เรื่อง ซึ่งต้องนำข้อมูลที่บันทึกแต่ละเรื่องมาเรียบเรียง วิเคราะห์หาสาเหตุ วิธีการจัดการปัญหา ผลของการจัดการปัญหา และบทเรียนที่ได้รับจากเรื่องราวนั้นๆ ซึ่งต้องใช้เวลานานในการวิเคราะห์และเป็นไปไม่ได้ที่จะเอาเรื่องที่บันทึกได้ทั้ง 71 เรื่องนั้นมาวิเคราะห์เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันได้หมด เพราะยังต้องมีกิจกรรมอื่นๆอีก นักวิจัยคนที่จะทำข้อมูลแบบนี้ได้ก็หาได้ยากเพราะคนที่จะรับทำหน้าที่นี้รู้สึกว่าเป็นภาระที่หนักเกินไป จึงต้องอาศัยให้พี่เลี้ยงช่วยนำข้อมูลไปจัดการเมื่อพี่เลี้ยงเป็นผู้ทำก็ทำให้ทีมวิจัยรู้เรื่องข้อมูลน้อยกว่า การพูดนำเสนอข้อมูลนี้ก็น้อยลงไปด้วย อีกอย่างคือข้อมูลที่เก็บมาได้ทั้งหมด 71 เรื่องนั้น เป็นข้อมูลที่มากเกินไปสำหรับชาวบ้านในการนำมาจัดการ ทั้งเริ่มแรกเรื่องของการบันทึกที่ต้องให้สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่ทำได้นั่นก็ยากแล้วซึ่งทีมวิจัยชาวบ้านเองก็ทำไม่ได้ ข้อมูลที่ได้มาบางเรื่องจึงไม่สมบูรณ์ เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลไม่ได้รู้เรื่องราวที่ละเอียดมากนัก และการเข้าให้ถึงแหล่งข้อมูลที่เป็นเจ้าของเรื่องจริงๆนั้นก็เป็นไปได้ยาก โดยเฉพาะเรื่องราวที่จบลงแบบไม่ดี จากนั้นข้อมูลก็นำมาจัดพิมพ์เรียบเรียงและเติมเต็มข้อมูลให้สมบูรณ์ วิเคราะห์แต่ละเรื่อง นำมาแยกประเด็น และวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพและปริมาณ ซึ่งถือว่ายังยากสำหรับความเป็นชาวบ้านอยู่ ซึ่งหากต้องทำให้ได้ดีนั้นคงต้องฝึกการปฏิบัติแบบนี้ซ้ำๆ ไปเพื่อการพัฒนาการที่ดีขึ้น

บทเรียนจากการจัดเวทีพูดคุยในชุมชน

การวิจัยในครั้งนี้มีการพบปะพูดคุยกันบ่อย และมีเวทีหลายแบบ หลายระดับ (กำนันถึงกับได้พูดเปรยว่าโครงการนี้เขาเอาจริง พี่เลี้ยงลงพื้นที่ถี่มาก เราต้องเอาจริงแล้ว) แล้วการพบปะพูดคุยก็ไม่ใช่ว่าจะราบรื่น บางครั้งทีมวิจัยก็มาน้อย บางครั้งก็พูดคุยไม่ค่อยได้เรื่องอะไรมาก แต่คิดว่าการมาพบปะพูดคุยกันนั้นเป็นกิจกรรมที่ดีเพราะจะทำให้แต่ละคนได้มาพบเจอ ได้แลกเปลี่ยนสารทุกข์สุขดิบ ได้มาแลกเปลี่ยนการทำงาน เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แต่เวทีแต่ละครั้งที่จัดเราก็ไม่แน่ใจว่าดีหรือไม่ แต่หากจะปรับได้ก็อยากให้เวทีพบปะนี้ก่อประโยชน์มากที่สุดและให้ทุกคนมีส่วนร่วม ไม่น่าเบื่อเกินไป

ส่วนบทเรียนจากการจัดเวทีนำเสนอระดับตำบลนั้นคิดว่าก็มีสิ่งดีๆ อยู่มาก เพราะทีมกรรมการเองแต่ก่อนนั้นมักมีการประชุมที่เป็นวาระการแจ้งเรื่องต่างๆ ชาวบ้านก็มานั่งฟังเฉยๆ บางครั้งก็ทำประชาคมให้ยกมือ แต่เวทีนำเสนอระดับตำบลนั้นแม้ชาวบ้านจะไม่ได้พูด แต่สิ่งที่นำเสนอนั้นต่างไป เพราะเราเอาเรื่องตัวเองมาพูด อย่างกรณีศึกษานั้นเป็นเรื่องจริงที่ชาวบ้านขัดแย้งกัน แต่เราก็กล้าเอามาพูด เพราะความคิดเปลี่ยนไปแล้ว เมื่อก่อนเราอาจคิดว่าเป็นการละลาบละล้วง แต่ครั้งนี้เรื่องนั้นกลับกลายเป็นบทเรียนความรู้เพื่อชุมชนเราเอง ส่วนเจ้าหน้าที่ที่มาในเวทีก็ต้องมานั่งฟังเราก่อน แล้วช่วงท้ายถึงจะให้โอกาสพูดและต้องพูดในเรื่องที่เรากำหนดไว้ ทำให้สิ่งที่เขาพูดนั้นเป็นประโยชน์กับเราจริงๆ เขาได้พูดในสิ่งที่เราต้องการรู้ ไม่ใช่อย่างเวทีอบรมที่หน่วยงานจัดกันอยู่ ที่ถูกกำหนดประเด็น กำหนดเรื่องมาแล้ว ส่วนชุมชนมีหน้าที่เกณฑ์คนให้ได้ตามที่เขาต้องการ และคนไหนที่สัมพันธ์กันอยู่ก็ต้องแบกรับการหาคนเข้าร่วมเวทีให้ได้ตามจำนวนที่หน่วยงานต้องการอยู่ตลอดไป แต่เวทีระดับตำบลแบบชาวบ้านจัดได้มีการจัดที่แตกต่างกันออกไปแล้ว

5. 3 ปัญหาในการวิจัย

การเขียนบันทึกการทำกิจกรรม

กำนันเผดิมเป็นคนที่บันทึกเรื่องราวการทำงานไว้ แต่ว่าส่วนใหญ่ไม่ละเอียดพอทราบที่มาที่ไปพอคร่าวๆ และทีมวิจัยบางคนก็เขียนหนังสือไม่ถนัด จึงทำหน้าที่ช่วยพูดช่วยคุย ช่วยสัมภาษณ์ ในระยะแรกการบันทึกข้อมูลและการเขียนจะเป็นอุปสรรคที่ใหญ่สุด แกนนำทีมวิจัยและพี่เลี้ยงช่วยกันปรับและช่วยกันขับเคลื่อนจนทำให้ทีมเต็มใจที่จะบันทึกข้อมูลต่างๆ มากขึ้น

การลงเก็บข้อมูล

ก่อนลงเก็บบันทึกเรื่องในชุมชนการเขียนก็เป็นปัญหาอีกคือต้องหาคนเขียน แต่เนื่องจากว่าในทีมมีคนเขียนบันทึกได้หลายคนจึงได้แบ่งบทบาทหน้าที่กันก่อนลงพื้นที่ การลงเก็บข้อมูลทีมวิจัยจะนัดกันไปเป็นทีมโดยเลือกลงเก็บข้อมูลกับผู้นำชุมชนหรือผู้ที่เคยเป็นอดีตผู้นำและทราบว่าเคยมีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยหรือกลุ่มเป้าหมายที่มีคดีความ แต่ต้องมีการอธิบายให้ชัดเจนว่าเรากำลังทำอะไร ข้อมูลที่เก็บนี้ทีมเก็บเพื่อนำข้อมูลมาศึกษาถึงสาเหตุและลักษณะความขัดแย้งของชุมชนและนำมาเรียบเรียงวิเคราะห์ในการเกิดความขัดแย้งแต่ละครั้งมีวิธีการและมีคนเข้ามาเกี่ยวข้องในรูปแบบใดบ้าง เมื่อมีการอธิบายเช่นนี้ส่วนใหญ่ ผู้ให้ข้อมูลเต็มใจที่จะให้ข้อมูลที่เป็นประสบการณ์แต่ก็มีบ้างที่ขอให้ปิดชื่อจริงหรือว่าให้ ใช้ชื่อสมมุติแทน เพื่อที่จะป้องกันปัญหาจากการเข้าใจผิดจากเจ้าของเรื่อง แต่จากการที่เราเข้าไปเก็บเรื่องหรือเก็บข้อมูลเหล่านี้พบว่าบางเรื่องเป็นข้อมูลที่ได้มาจากคนกลาง ซึ่งไม่ทราบข้อมูลอย่างละเอียดที่เกี่ยวข้องทั้งหมดนอกเหนือจากบทบาทของตน ทำให้ข้อมูลไม่ครอบคลุมสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นเรื่องที่ยากเนื่องจากทีมวิจัย ไม่ถนัดในการนั่งวิเคราะห์ จะถนัดเป็นแบบนั่งเล่า นั่งคุยกันฟัง และที่สำคัญคือขาดคำถามและการวิเคราะห์ของข้อมูลที่มี เช่นเมื่อเล่าเรื่องจบก็จบกันแต่เมื่อมีพี่เลี้ยงเข้ามาร่วมด้วยก็มักจะถามคำถามที่ทำให้ทีมวิจัยเรายังรู้ไม่หมด เช่น เรื่องที่เกิดและจบลง ถ้าตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้วมีโทษหรือเขียนไว้ว่าอย่างไร และยังมีคำถามอีกหลายคำถามที่ทำให้เรื่องๆ หนึ่งเกิดความน่าสนใจ บางคำถามก็ไม่ต้องตอบแต่ชวนให้ฉุกคิด อย่างเช่นว่าถ้ามีปัญหาปลูกไม้ล้ำแดนกันมากทั้งๆ ที่เอกสารสิทธิ์ชัดแล้วจะทำอย่างไร ทำไมถึงเกิดปัญหาเช่นนั้นมาก คำถามชวนให้คิดและหาคำตอบ หรือบางคำถามว่ามีใครคอยชี้แนะให้เขาทำอย่างนั้นหรือไม่ ดังนั้นคำถามจึงทำให้เกิดการวิเคราะห์

การบูรณาการกับหน่วยงาน

งานด้านยุติธรรมชุมชนมีการขับเคลื่อนกิจกรรมจากหลายๆหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงมาทำในพื้นที่ปากแจ่มหลายๆ งาน และวัตถุประสงค์ของการทำโครงการจะขึ้นอยู่กับภารกิจของหน่วยงานเป็นสำคัญ ดังนั้นคนในชุมชนหรือทีมวิจัยจำเป็นที่จะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับการทำงานของหน่วยงานต่างๆ เสมอ ซึ่งนำไปสู่คำถามที่ว่าจะทำอย่างไรให้คนในชุมชนสามารถบูรณาการภารกิจที่หน่วยงานต่างๆ นำลงไปให้ทำหรือขับเคลื่อนในพื้นที่ เพื่อสามารถก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แก่ชุมชนในพื้นที่ได้ โดยผู้นำหรือชุมชนเองไม่ต้องแบกรับภารกิจการประชุมที่ดูเหมือนจะมากเกินความจำเป็น

เป็นงานเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมถือว่าเป็นกระบวนการที่มีอำนาจ อย่างศาลก็ถือว่าเป็นอำนาจการตัดสินสูงสุด ดังนั้นงานที่ทำจากชุมชนยังไม่สามารถไปเปลี่ยนแปลงอะไรหลายๆ อย่างที่ไม่เป็นธรรมอยู่ในระบบของสังคมไทยได้ เพราะในระบบนั้นมีเส้นสาย มีอำนาจที่ระดับชาวบ้านแทรกแซงไม่ได้ ดังนั้นการทำเรื่องยุติธรรมชุมชน โดยดูแลเรื่องความขัดแย้งให้ได้รับการคลี่คลาย ดูแลเรื่องสิทธิที่ดินทำกิน ดูแลเรื่องสิทธิในทรัพยากรของชุมชน และต้องรักษาความเป็นธรรมให้ชุมชนก่อน สิ่งที่ทำจึงคิดว่าในเบื้องต้นต้องดูแลคนในชุมชนด้วยชุมชนกันเองก่อน และต้องให้ชุมชนที่มีปัญหาตระหนักและหลีกเลี่ยงเรื่องการใช้ความไม่เป็นธรรมด้วย

5. 4 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน นโยบายและการวิจัยในอนาคต

ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

- ออกกติกา หรือระเบียบของชุมชนในเรื่องต่างๆตามฐานของข้อมูลที่เก็บได้ เช่น การเว้นเขตแดนและงดปลูกต้นไม้ริมแดน เรื่องป่าไม้ เรื่องที่ดิน เรื่องวัวกินยาง เป็นต้น
- หาแนวร่วมเพิ่มเติม โดยการดึงคนใหม่ๆที่สนใจเข้ามาเรียนรู้
- บูรณาการการทำงานให้เป็นหนึ่งเดียวกันในด้านการจัดการความยุติธรรมในชุมชน เนื่องจากกลุ่มคนที่ทำงานด้านนี้ล้วนเป็นคนกลุ่มเดียวกัน แต่ตอนนี้ยังเกิดความรู้สึกว่าเป็นงานคนละส่วน ใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสร้างความเป็นหนึ่งเดียวให้ได้ แต่ไม่ใช่ไปเพิ่มหมวกอีกใบให้กับคนกลุ่มนี้ เพราะมีจำนวนหมวกหลายใบอยู่แล้ว
- บันทึกข้อมูลการจัดการความขัดแย้งและข้อมูลการจัดการปัญหาของชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลเปรียบเทียบในแต่ละเดือน ทำให้เห็นว่าศูนย์ฯมีการทำงานจริง ชี้ให้เห็นว่าปัญหาใดเพิ่ม ปัญหาใดลด
- แยกประเด็นปัญหาของข้อมูลให้ชัดเจน เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงป้องกัน
- ประชุมอย่างต่อเนื่อง แต่ต้องมีการจัดกระบวนการประชุมในรูปแบบใหม่ ปรับเปลี่ยนจากวิธีการเดิมๆที่มีประธานพูดคุยอยู่คนเดียว เพราะรูปแบบนั้นทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดการเรียนรู้และมีส่วนร่วมน้อย
- ต้องมีการทำงานในรูปแบบนักจัดการชุมชน ที่ไม่ได้ทำเฉพาะการไกล่เกลี่ยอย่างเดียว แต่รวมถึงการปกป้องดูและสิทธิของคนในชุมชนด้วย
- เติมความรู้จากภายนอกอยู่เสมอ เช่น ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ผ่านการเรียนรู้จากเรื่องราวที่เกิดขึ้นใหม่
- ทำให้ศูนย์ฯเป็นศูนย์กลางของชุมชนในทุกๆเรื่อง ไม่เฉพาะเรื่องการจัดการความขัดแย้งเท่านั้น แต่หมายถึงการดูแลความเป็นธรรมในทุกๆเรื่อง
- ทำให้ชุมชนเห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องของเขาไม่ใช่ของหน่วยงาน และคนที่ได้ประโยชน์ไม่ใช่ใครอื่นนอกจากคนในชุมชน
- กล้าที่จะแสดงความต้องการของตัวเอง ไม่ใช่ทำตามเจ้าหน้าที่หน่วยงานสั่งการมาอย่างเดียว เพราะการสั่งการของรัฐเช่นนั้นจะไม่เกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างแท้จริง และงบประมาณที่ได้มาก็เท่ากับสูญเปล่า
- จัดเวทีในชุมชนให้มากขึ้นเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนและประชาสัมพันธ์ศูนย์ฯไปในตัว
- สร้างการมีส่วนร่วมและให้บทบาทกับผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน เพื่อดึงเข้ามาร่วมทีมทำงานให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะต่อนโยบายและการวิจัยในอนาคต

- จัดตั้งศูนย์ฯประสานงานระดับจังหวัดเรื่องยุติธรรมชุมชนที่มีรูปแบบแตกต่างจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพราะหลายๆ ครั้งที่ชาวบ้านไม่สามารถเข้าถึงความเป็นธรรมได้ และยังขาดนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญต่อการแก้ไขปัญหาสังคมที่มีจิตเมตตาอย่างแท้จริงมาทำงานโดยไม่ติดกับตำแหน่ง บทบาท หน้าที่
- สรรหาทนายความ หรือเจ้าหน้าที่ หรือนักวิชาการที่สามารถลงใกล้ชิดกับชุมชน พอที่จะเป็นที่ปรึกษาให้กับชาวบ้านได้ โดยไม่เห็นเงินเป็นตัวตั้ง
- อบรมเพิ่มศักยภาพในการทำงานให้กับชาวบ้าน อาทิ ทักษะการเขียนบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนรายงานการวิจัย อบรมพลังกลุ่มหรือการทำงานเป็นทีม เพื่อสร้างความสามัคคีและกระตุ้นการทำงานร่วมกัน รวมถึงเรียนรู้ที่จะเข้าใจคนอื่นมากขึ้น เป็นต้น
- เจ้าหน้าที่ของกรมฯ ต่างๆ ในระดับนโยบายต้องกล้าเปลี่ยนการทำงานตามชุมชน ถ้าชุมชนเปลี่ยนแล้ว แต่หน่วยงานไม่เปลี่ยน บางครั้งชุมชนก็ไม่กล้าเปลี่ยนเพราะอย่างไรเสียก็ต้องทำตามหน่วยงานสั่งการโดยที่ไม่กล้าขัด
- ทำอย่างไรก็ได้ให้กระบวนการยุติธรรมชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักหรือเป็นกระบวนการปฏิบัติการร่วมกัน แต่อย่าให้ติดระบบที่ขาดจิตเมตตา โดยเฉพาะบันทึกข้อมูลการจัดการความขัดแย้งของกรรมการศูนย์ฯที่จะสามารถนำไปเป็นหลักฐานในชั้นศาลได้ หรือการลงมาสืบเสาะหาความจริงเกี่ยวกับคดีต่างๆในชุมชนซึ่งพัฒนากลไกชุมชนขึ้นมา เพราะคนในชุมชนจะรู้เรื่องของคนในชุมชนดีที่สุด
- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพต้องอบรมเพิ่มศักยภาพของกรรมการในด้านการรับเรื่องร้องทุกข์ของคนในชุมชน เรื่องค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา โดยยกกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่นำมาสร้างการเรียนรู้ และควรทำเวิร์คช็อปเพื่อให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ภายหลังจากที่อบรมแล้วสำนักงานยุติธรรมจังหวัดต้องให้บทบาททีมกรรมการศูนย์ฯในการรับเรื่องราวในเบื้องต้น เพราะจะทำให้ทีมกรรมการได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ทำให้เกิดความมั่นใจ และทำให้เห็นว่าศูนย์ฯมีการทำงานอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานเองก็ให้การยอมรับและเป็นการแบ่งเบาภาระของหน่วยงานไปอีกแรงหนึ่ง
- ส่งเสริมการทำวิจัยแบบชาวบ้าน คือการเรียนรู้จากข้อมูลความจริงที่ทำให้เกิดการคิดวิเคราะห์เชื่อมโยง และสร้างการเรียนรู้ได้ อาจไม่ต้องเรียกว่าวิจัยก็ได้แต่เป็นการทำโดยที่มีการคิดวิเคราะห์ การใช้ข้อมูลความจริงพัฒนาการปฏิบัติงาน
- การพัฒนาระบบการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมชุมชน เช่น ทนายความ ผู้พิพากษา ตำรวจ เจ้าหน้าที่ในกระทรวงหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวกับการดูแลความเป็นธรรมของประชาชน(ซึ่งก็คงทุกกระทรวงที่ต้องดูแลความเป็นธรรม) เรียนแบบเรียนรู้ชุมชนเพราะใน

ชุมชนมีการจัดการดูแลปัญหาต่างๆ ที่เป็นระบบชุมชนอยู่แล้วด้วยและเรียกว่าภูมิปัญญาความรู้ก็ว่าได้ ซึ่งสามารถใช้ได้ดีอยู่ และระบบการศึกษาแบบเรียนรู้ชุมชนจะเกิดความสัมพันธ์เป็นการศึกษาแบบพัฒนาทางด้านจิตใจด้วย เพราะบางเรื่องนั้นต้องเป็นระบบของความสัมพันธ์และการเจริญงอกงามของจิตใจ ไม่ใช่ระบบแบบเครื่องจักรกล

5. 5 ข้อค้นพบ

ข้อค้นพบจากการทำวิจัย

- หัวใจสำคัญของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอย่างหนึ่ง คือ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- การเปลี่ยนแปลงใดๆต้องเริ่มจากชุมชน แต่เมื่อชุมชนเริ่มเปลี่ยนแล้ว หน่วยงานก็ต้องยอมรับและปรับเปลี่ยนตามด้วย
- ยุติธรรมชุมชนเป็นประเด็นที่สร้างรูปธรรมยาก เพราะเป็นประเด็นที่พัฒนาสังคม และพัฒนาจิตใจ ผลหรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนเหมือนกับด้านอื่นๆ อย่างด้านเกษตรกรรม อาชีพ หรืออื่นๆที่ต้องลงมือปฏิบัติจริง
- การทำงานที่เป็นอยู่ ณ ขณะนี้เป็นการทำงานที่สวนทางกับความเป็นจริงบางอย่างในสังคม จึงยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงระบบของราชการได้ เพราะโครงสร้างของราชการหยั่งรากฝังลึกเกินกว่าการทำโครงการๆเดียวจะแก้ไขได้ คงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย
- การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นรูปแบบเวทีที่พัฒนาศักยภาพของทีมวิจัยได้มากกว่าการอบรมและการศึกษาดูงานของหน่วยงานที่ทำอยู่เป็นประจำ
- การทำโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพของชาวบ้านนั้น ควรทำอย่างต่อเนื่องหาไม่แล้วคงไม่สามารถทำให้ชุมชนเข้มแข็งอย่างที่หวังไว้ได้ ที่สำคัญต้องสร้างความตระหนักให้คนที่ทำงานชุมชนรู้สึกว่าทำไปเพื่อชุมชนของตัวเอง ไม่ใช่ทำให้หน่วยงานหรือว่าใครอื่น
- ถ้าเป็นไปได้การทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นควรบูรณาการหน่วยงานที่ลงไปทำกับชุมชนเข้าด้วยกัน ควรร่วมกันทำแบบองค์รวมไม่แยกส่วน เพราะการทำแบบแยกส่วนจะทำให้ชาวบ้านสับสนสวมหมวกหลายใบ ทั้งที่เป็นงานเดียวกันและต้องการทำเพื่อชุมชนเหมือนกัน

ข้อค้นพบจากกระบวนการทำงานของทีมวิจัย (คน)

- ทีมวิจัยที่เป็นแกนหลักในการทำงาน เป็นกลุ่มคนที่มีความตั้งใจ มีเวลาและเสียสละเพื่อการทำงาน มีอยู่ในทีมหลักประมาณ 8 คน แล้วยังมีทีมวิจัยที่เข้ามาประชุมอย่างต่อเนื่องแต่ไม่ใช่แกนหลักในการทำงาน เป็นกลุ่มคนที่เข้าร่วมการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง แต่ไม่ได้มีบทบาทในการทำกิจกรรมหรือว่าการขับเคลื่อนงานมากนัก ดังนั้นการทำงานเป็นทีมจะต้องวางบทบาทของแต่ละคนอย่างเหมาะสม

ข้อค้นพบจากกระบวนการทำงานของทีมวิจัย (บทบาทหน้าที่)

- **ทีมวิจัยที่เป็นแกนหลักในการทำงาน** ซึ่งตำบลปากแจ่มนั้นมีกันอยู่ประมาณ 8 คน ได้แก่ กำนันเผดิม นายจัด นายประทีป นายธีระยุทธ์ นางฤทัยรัตน์ นายทวีศักดิ์ นางวนิดา นางบุญเย็น บทบาทในการประสานงานกับพี่เลี้ยงเพื่อนัดแนะในการทำกิจกรรมในพื้นที่ซึ่งก็มีอยู่ 2 คน บทบาทในการทำเอกสารการเงิน 1 คน และการบันทึกการทำกิจกรรม 2 คน นอกจากนี้ยังมีบทบาทในด้านการเคลื่อนงานในพื้นที่อยู่กันเป็นทีม แล้วทั้งทีมยังเป็นแกนนำหลักในการทำกิจกรรมการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูลผ่านการจัดเวทีนำเสนอข้อมูลระดับตำบลด้วย การมีทีมจึงทำให้สามารถใช้ศักยภาพของแต่ละคนอย่างเหมาะสมได้
- **ทีมวิจัยที่มาประชุมอย่างต่อเนื่อง แต่ไม่ใช่แกนนำหลัก** มีบทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่นการเก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้ง การวิเคราะห์ข้อมูล การเติมเต็มข้อมูล และการจัดเวทีนำเสนอข้อมูลระดับตำบล ซึ่งมีความสำคัญเช่นกัน เพราะจะเป็นทีมรองที่เกิดการเรียนรู้และอาจนำไปสร้างการเรียนรู้ในพื้นที่ตนเองต่อได้

ข้อค้นพบจากกระบวนการทำงานของทีมวิจัย (กระบวนการทำงาน)

- **การวางแผนการทำงาน/กิจกรรม** ก่อนจะทำกิจกรรมใดๆทีมวิจัยต้องมาวางแผนก่อนว่ากิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์อะไร ทำแล้วเกิดอะไรขึ้นบ้าง เมื่อมองเห็นผลที่จะเกิดขึ้นแล้วก็มาวางแผนกันว่าจะทำอย่างไร โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมผ่านการระดมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด รวมถึงการวางบทบาทของทีมวิจัยในกิจกรรมนั้นๆด้วย
- **การเตรียมการ/การซักซ้อม** เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นก่อนลงมือการทำกิจกรรมจริง อาทิเรื่องการเก็บข้อมูล ก่อนที่จะมีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากลุ่มเป้าหมายจริงๆ ทีมวิจัยต้องมาเตรียมกันก่อนว่าจะเก็บข้อมูลกับใครบ้าง และจะถามอย่างไร อธิบายให้คนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเข้าใจอย่างไร หรืออย่างการจัดเวทีนำเสนอข้อมูลระดับตำบลก็เช่นกันที่ต้องมีการเตรียมการในด้านต่างๆทั้งเรื่องเนื้อหาการนำเสนอ คนนำเสนอต้องมาเตรียมเนื้อหาและซักซ้อมก่อนว่าจะนำเสนออย่างไร เพื่อเพิ่มความมั่นใจในวันนำเสนอจริง
- **การลงมือทำจริง** เป็นขั้นตอนที่ทีมวิจัยได้ลงมือทำจริง หลังจากที่ได้มีการวางแผนและเตรียมการมาก่อนหน้านั้นแล้ว โดยมากหากมีการวางแผนและเตรียมการมาดีผลที่เกิดขึ้นก็จะไม่แตกต่างจากที่คาดการณ์ไว้มากนัก ตรงข้ามหากกิจกรรมนั้นไม่ได้เตรียมความพร้อมเท่าที่ควรผลก็ออกมาตรงกันข้าม
- **การสรุปผลการทำกิจกรรม** เป็นการสะท้อนผลการทำกิจกรรมในด้านต่างๆว่าเกิดขึ้นตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ส่วนไหนดีแล้วส่วนไหนต้องปรับปรุง เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการทำงาน และนำสิ่งดีมาทำต่อ

- **การเรียนรู้** เป็นสิ่งสำคัญเพราะหากทำโดยไม่คิดวิเคราะห์ก็เรียกได้ว่าทำไปตามที่เขาสั่งหรือวางระบบลงมา เพราะปฏิบัติการแบบชุมชนนั้นเป็นภูมิปัญญา คุณงามความดีที่สั่งสมเรียนรู้และถ่ายทอดสู่รุ่นต่อรุ่น ดังนั้นคุณค่า ความดีต่างๆ ของชุมชนจึงต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ แล้วทำให้เราคิดได้ว่าสิ่งนี้ดีสิ่งนี้ไม่ดี ก่อเกิดปัญญาแล้วนำมาปรับใช้ต่อได้

ภาคผนวก

บันทึกเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งของชุมชน ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

<u>เรื่องที่ 1 โกรธกันก่อนดีไหม</u>

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม

ผู้ให้ข้อมูล อดีตผู้ใหญ่ด้อม ศรีคง หมู่ที่ 7 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

เก็บข้อมูลวันที่ 17 ตุลาคม 2551

เหตุเกิดเมื่อ วันที่ 17 มิถุนายน 2549 ที่หมู่ที่ 7 ต.ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง โดย นางสาวกุ (ชื่อเล่น) กับนางสาว แนน (ชื่อเล่น) เป็นเพื่อนนักเรียนรุ่นอายุประมาณ 14-15 ปี บ้านก็อยู่ใกล้กัน ในวันนั้นไปโรงเรียนได้วิ่งเล่นกันอยู่ในสนามโรงเรียนปากแจ่ม ขณะที่วิ่งเล่นอยู่ด้วยกัน นางสาวกุได้วิ่งไปชนเอานางสาวแนน ล้มลง ทำให้ทั้งคู่เข้าใจกันผิด นางสาวแนนคิดว่านางสาวกุ แกล้งจึงเกิดการโต้เถียงถึงขั้นด่าพ่อล่อแม่กัน หลังจากนั้นทั้งสองฝ่ายได้ทะเลาะตบตีกัน เพื่อนๆ ที่อยู่ในเหตุการณ์เข้าไปช่วยห้ามและแยกคู่กรณีออกจากกัน หลังจากการตบตีนางสาวแนนรู้สึกเจ็บที่หัวไหล่มีอาการคล้ายหัวไหล่หลุดซึ่งเจ็บมากๆ เพื่อนๆ จึงช่วยกันพานางสาวแนนกลับไปส่งที่บ้าน เมื่อถึงที่บ้าน พี่ชายของนางสาวแนนถามว่าน้องสาวของตนเองเป็นอะไร นางสาวแนนก็บอกว่ารบกับนางสาวกุมาสงสัยหัวไหล่จะหลุด ทำให้พี่ชายนางสาวแนนโกรธมาก รีบไปที่สนามที่โรงเรียนเพื่อจะทำร้ายนางสาวกุกลับคืนแทนน้องสาว แต่ชาวบ้านแถวนั้นและเพื่อนในสนามช่วยกันห้ามไว้โดยพูดในทำนองที่ว่า “ อย่าทะเลาะกันเลยลูก บ้านก็อยู่ใกล้กัน เล่นกันอยู่ทุกวัน จะรบกันทำไม” ทำให้พี่ชายนางสาวแนน ยอมเลิกราแต่ก่อนจะกลับได้กล่าวขู่นางสาวกุว่า “อีกุ ทีหลังถ้ามึงทำกับน้องกูอีก มึงเจ็บแน่”

ตอนเย็นเมื่อแม่ของนางสาวกุ กลับมาจากทำงานทราบเรื่องที่เกิดเมื่อตอนกลางวัน จึงได้พานางสาวกุไปที่บ้านนางสาวแนนและให้นางสาวกุ ไปขอโทษและปรับความเข้าใจกับนางสาวแนน พร้อมทั้งให้เงินเป็นค่ารักษาพยาบาลเป็นเงิน 1,500 บาท ทุกวันนี้ทั้งสองคน ไปไหน มาไหนด้วยกัน ตลอดถือว่าเป็นเพื่อนซี้กันไปเลยยังกับคนๆ เดียวกัน

วิเคราะห์

สาเหตุ

- เมื่อเกิดเหตุความขัดแย้งกันขึ้น โดยทั่วไปคนเรามักจะใช้อารมณ์เป็นสิ่งแรกในการตัดสินใจและมักทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกัน แต่เรื่องนี้เมื่อเด็กทะเลาะกันแล้วก็มีคนช่วยแยกทั้งคู่ออกจากกัน แต่เรื่องก็ยังไม่ได้จัดการพูดคุยทำความเข้าใจกัน จนเมื่อมีพี่ชายนางสาวแนนทราบเรื่องด้วยความรักความเป็นห่วงน้องก็ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจที่จะเอาผิดอีกฝ่ายด้วย

เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย

- เรื่องนี้ผู้เป็นแม่ของนางสาวกุ ซึ่งมีวุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่มากกว่า เห็นวิธีการที่เหมาะสม

คือการต้องขอโทษและรับผิดชอบ ซึ่งเมื่อแม่พานางสาวกุไปพูดคุยแบบเป็นกันเอง เข้าอกเข้าใจ ยกเรื่องความเป็นเพื่อนของทั้งคู่ ใช้ความเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติในการเข้าไกล่เกลี่ย ก็ทำให้เรื่องจบโดยดี เด็กที่โกรธกันอยู่ก็กลับคืนดีเพราะผู้ใหญ่ชี้นำทางที่เหมาะที่ควร และกลายเป็นว่าเด็กคู่นี้เป็นเพื่อนซี้กันเสียอีกจากเหตุการณ์ในครั้งนี้

ผลของการไกล่เกลี่ย

- เด็กทั้งคู่กลับมาเป็นเพื่อนกันเหมือนเดิม และญาติผู้ใหญ่ก็ไม่ได้เข้าใจผิดกันเพราะต่างก็เข้าใจต่อเหตุการณ์ที่เป็นเรื่องเล็กน้อยของเด็กๆ

เงื่อนไขที่ทำให้จัดการได้โดยดี

- ความเป็นเครือญาติ และความเป็นผู้ใหญ่(วุฒิภาวะ)ของผู้ปกครองของเด็ก

บทเรียนจากเรื่องนี้

วัยรุ่นเป็นวัยที่อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ มักใช้อารมณ์ในการแก้ปัญหา ดังนั้นผู้ปกครอง ต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจและการแก้ปัญหา และต้องเข้าใจปัญหาของเด็ก พร้อมทั้งต้องรู้จักทำเหตุการณ์นั้นให้เป็นบทเรียนสอนเด็กได้ด้วย

<u>เรื่องที่ 2 บุกรุกที่สาธารณะ</u>

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นางจำรัส อินทร์สง นางวัลยา คงทน นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่สำเริง ช่วยเมือง หมู่ที่ 2 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

เก็บข้อมูล เดือนธันวาคม 2551

ประเภทคดี ที่ไปสู่ศาลอยู่ระหว่างการดำเนินคดี

เมื่อ ปี พ.ศ. 2548 มีชาวบ้านจากหมู่ที่ 1 ตำบลน้ำผุด (เป็นชุมชนอยู่ติดกับตำบลปากแจ่ม) จำนวน 3 ราย ได้เข้าไปบุกรุกแผ้วถางในพื้นที่ปลูกป่าของกรมทรัพยากรธรณีที่ทำการปลูกป่าทดแทนในพื้นที่เหมืองแร่เก่าที่หมดการสัมปทานบัตรเหมืองแร่ดีบุก(ปลูกทดแทนในปี พ.ศ. 2537) ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 2 ต. ปากแจ่ม หน้าศูนย์บ้านพักคนชราบ้านศรีตรัง สำหรับที่มาของป่าเนื้อที่รวมกว่า 100 ไร่นี้เดิมพื้นที่นี้มีชาวบ้านครอบครองหลักฐานใบครอบครองที่ดินเป็น สคอ. เนื่องจากพื้นที่นี้มีแร่ดีบุกสมบูรณ์จึงได้ขายให้แก่ผู้เข้ารับสัมปทานบัตรไปจนหมดการสัมปทาน แล้วพื้นที่ผืนนี้ก็ถูกจัดการเป็นพื้นที่ป่าดังที่ว่า ซึ่งในปีที่ทำการปลูกป่านั้นทางกำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ได้ขอกันพื้นที่ออกจากโครงการว่างเปล่าไว้ 2 ไร่ เพื่อจะไว้ใช้เป็นสนามกีฬาประจำตำบล ตอนนั้นมีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งเข้าไปลุกขนำในที่ว่างนั้น ทางกรมฯจึงได้จ้างให้เขาดูแลสวนป่าที่ปลูกประมาณ 3 ปีให้ค่าตอบแทนเดือนละประมาณ 4,000 บาท เมื่อหมดระยะเวลา(ปี พ.ศ. 2541) ก็เลิกจ้าง แต่ชาวบ้านที่ดูแลป่าก็ยังอยู่ในพื้นที่ต่อเนื่องไม่ยอมย้ายออก เมื่อปี 2548 ลูกหลานของชาวบ้านคนนั้นจำนวน 3 ราย ได้เข้าไปแผ้วถางพื้นที่ขยายออกจากที่ว่าง 2 ไร่เดิมเป็น 20 กว่าไร่ และปลูกยางพารา (ปัจจุบันอายุ 3 ปี) ทางผู้ใหญ่และกำนันในพื้นที่เข้าไปห้ามปราม และ

ให้ออกจากพื้นที่บุกรุกโดยยกกฎหมายและลักษณะสภาพความเป็นจริง แต่เขาก็ไม่ยอมรับฟังอ้างว่าเป็นที่ดินเดิมของตนเองมีหลักฐานเป็น สค. ๑ สามารถครอบครองได้ ปัจจุบันทางกรมทรัพยากรธรณี ได้มอบโอนพื้นที่ป่าปลูกให้อยู่ในการดูแลของสำนักงานป่าไม้แขวงวังวิเศษ และทางป่าไม้แขวงวังวิเศษได้ไปแจ้งความดำเนินคดีและทำบันทึกการจับกุมผู้บุกรุกทั้งสามราย (ไม่ได้จับกุมคน) ส่งเรื่องให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อดำเนินการตามกฎหมายป่าไม้ ซึ่งได้มีหนังสือดำเนินคดีส่งมาที่ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านแล้ว และคงมีการดำเนินคดีต่อไปซึ่งต้องทำการติดตามผลการตัดสินจากศาลว่าจะมีคำพิพากษาว่าอย่างไร

วิเคราะห์

สาเหตุ

- การเข้าทำกินในพื้นที่ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าของรัฐ เป็นการกระทำที่ผิดต่อกฎหมาย

เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย

- เนื่องจากเรื่องนี้เป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่เป็นของรัฐ เป็นคดีบุกรุกพื้นที่ป่า ดังนั้นรัฐจึงจัดการไปตามกฎหมายกับผู้บุกรุกพื้นที่

ผลของการไกล่เกลี่ย

- การจัดการของผู้นำชุมชนคือเข้าไปตักเตือนให้ออกจากพื้นที่และหยุดการเข้าทำกินในพื้นที่ป่า แต่ไม่ได้ผล ทั้งสามคนจึงถูกศาลฟ้อง

บทเรียนจากเรื่องนี้

- ปัญหาที่ดินสำหรับพื้นที่ตำบลปากแจ่มนั้นก็ยังมีอีกหลายแบบ อย่างเรื่องที่ดินที่ชาวบ้านได้ขายให้กับบริษัทสัมปทานนั้นก็มีอยู่หลายแปลงแต่เมื่อหมดการสัมปทานแล้ว รัฐก็ไม่ได้เข้าจัดการโดยการมีส่วนร่วมกับชุมชน คนที่เป็นเจ้าของเดิมก็ต้องการได้ที่ดินกลับ ดังนั้นต่างคนต่างก็ทำตามที่ตนเองต้องการกันไป จนกลายเป็นปัญหาใหญ่ระหว่างรัฐกับชาวบ้าน

<u>เรื่องที่ 3 ขัดแย้งเรื่องแนวเขตที่ดิน</u>

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธิ์ ทองแจ่ม นางจำรัส อินทร์สง นางวัลยา คงทน นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่สำเริง ช่วยเมือง หมู่ที่ 2 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

สัมภาษณ์ เดือนธันวาคม 2551

ประเภท ไกล่เกลี่ยได้ในชุมชน

เหตุเกิดที่หมู่ที่ 2 ต.ปากแจ่ม เมื่อ ปี พ.ศ. 2551 นางบุญทิพย์ อ่อนชุบ เจ้าของสวนยาง (มีหลักฐานการครอบครองเป็นโฉนดที่ดิน) มาแจ้งกับผู้ใหญ่สำเริงว่านางสุนีย์ เทียนเต้ง ได้ปลูกต้นยางรุกล้ำเข้ามาในเขตที่ดินของตนจำนวน 25 ต้น ให้ผู้ใหญ่ไปช่วยไกล่เกลี่ยให้ด้วย เมื่อผู้ใหญ่สำเริงเข้าไปที่เกิดเหตุก็เรียกทั้งคู่มาตกลงกันว่าหากตัดสินว่าอย่างไรให้ยอมรับกันตามนั้น โดยนางสุนีย์อ้างว่า ที่ดิน

เดิมของตนก่อนที่จะทำโฉนดตรงนี้มีลักษณะโค้ง แต่ตอนทำโฉนดเจ้าหน้าที่ได้ปักหลักโฉนดตรง ตอนนั้นตนเองได้เซ็นยินยอมไปให้ เมื่อดูสภาพพื้นที่จริงตรงบริเวณที่ขัดแย้งพบว่าที่ดินของนางบุญทิพย์ได้ปลูกยางไว้ก่อนแล้วและต้นยางอายุก็หลายปีแต่ยังไม่ได้เปิดกรีด ส่วนที่ดินบริเวณที่ปลูกยางต้นเล็กล้ำเข้าไปเป็นพื้นที่ว่างแถวยาวไปตามแนวเขต นางบุญทิพย์อ้างว่าต้นยางของตนที่ปลูกพร้อมกันตอนที่เริ่มทำสวนได้ตายไปตนเองทิ้งว่างไว้ไม่ได้ซ่อมแซม และที่ริมเขตแดนที่ดินมีต้นไผ่ตงที่ปลูกในพื้นที่ของตนเป็นเครื่องหมายและมีหลักโฉนดอยู่ ในขณะที่ที่ดินของนางสุนีย์มีสภาพ เป็นที่นาร้างไถใหม่และเพิ่งปลูกยางใหม่ในปีแรก

ผู้ใหญ่สำเริงจึงให้เจ้าของพื้นที่หาหลักโฉนด ให้จึงเชือกเพื่อดูแนวเขตที่ดินก็พบว่าต้นยางที่ปลูกใหม่จำนวน 25 ต้นนั้นอยู่ในเขตที่ดินนางบุญทิพย์จริง จึงบอกให้สามีนางสุนีย์ ขุดต้นยางออกและให้ทั้งคู่เว้นระยะแนวต้นไม้ห่างจากเขตแดนข้างละ 50 เซนติเมตร ตามแนวเชือก ซึ่งทั้งคู่ก็ยอมทำตามโดยดีเนื่องจากหลักฐานที่มีอยู่สามารถชี้วัดได้ชัดเจน

วิเคราะห์

สาเหตุ

- เนื่องจากที่ดินทั้งสองแปลงที่อยู่ติดกันนั้น เขตแดนที่เกิดความขัดแย้งดูได้ยาก เจ้าของที่แปลงหนึ่งจึงได้ปลูกรุกล้ำเข้าไปในที่ดินอีกแปลงหนึ่ง

เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย

- ผู้ใหญ่บ้านมาช่วยดู และดึงเชือกวัดตามหลักโฉนด ทำให้ความจริงปรากฏว่าว่าใครรุกล้ำใคร ซึ่งผู้ที่ปลูกยางล้ำเข้าไปก็ต้องแก้ไขจัดการเอายางออก
- นอกจากได้จัดการเอายางที่ปลูกล้ำที่ดินผู้อื่นออกแล้ว ยังให้ปลูกยางโดยเว้นระยะเขตแดน 50 เซนติเมตร เพื่อป้องกันเรื่องต้นยางโตขึ้นมาล้ำแดนกันอีก

ผลของการไกล่เกลี่ย

- ผู้ที่ปลูกยางล้ำแดนคนอื่นก็ต้องยอมรับ เพราะตอนแรกผู้ใหญ่บ้านได้ให้กติกาไว้แล้วว่าต้องเชื่อผู้ใหญ่ จึงได้ถอนยางออก

บทเรียนจากเรื่องนี้

- เมื่อที่ดินมีมูลค่า และสร้างรายได้จากการปลูกยางพาราได้ แม้ได้ปลูกเพิ่มเพียงน้อยนิดก็มีผู้ที่กระทำ ดังนั้นบทบาทของผู้ใหญ่บ้านมีความสำคัญที่จะช่วยดูแลวางกติกาไม่ให้มีการแดนกัน

เรื่องที่ 4 ไม้ล้มตีกำแพง

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นางจำรัส อินทร์สง นางวัลยา คงทน นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่สำเริง ช่วยเมือง หมู่ที่ 2 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

สัมภาษณ์ เดือนธันวาคม 2551

เหตุเกิดเมื่อ 20 สิงหาคม 2551

นายสุวรรณ หนูสังข์ มาแจ้งกับผู้ใหญ่สำเริงว่าต้นกระท้อนที่ปลูกในที่ดินของนางกัลยา นาเลื่อน บ้านติดกันได้ล้มลงมาตีกำแพงบ้านของตนที่ก่อปูนด้วยอิฐบล๊อคจนได้รับความเสียหาย ตนได้ไปบอกนางกัลยาซึ่งเป็นญาติแล้วโดยบอกว่าต้นกระท้อนเป็นต้นไม้ที่นางกัลยาปลูกและอยู่ในที่ดินของนางกัลยาให้นางช่วยรับผิดชอบให้ด้วย แต่นางกัลยากลับบอกว่าไม้มันล้มไปเองจะมาว่ากันได้อย่างไร ผู้ใหญ่สำเริงได้ลงไปที่เกิดเหตุพบว่าไม้ได้ตีกำแพงเสียหายจริง ค่าเสียหายตีเป็นเงินได้ประมาณ 1,000 บาท เมื่อผู้ใหญ่ได้เชิญทั้งคู่มาพูดคุยกัน นายสุวรรณได้บอกว่าตนขอค่าเสียหายเป็นค่าอิฐ ค่าปูนเพื่อซ่อมกำแพง 2,000 บาท แต่นางกัลยาไม่ยินยอมชดใช้ใดๆทั้งสิ้น นายสุวรรณเลยไปแจ้งความที่สถานีตำรวจ ร้อยเวรได้เชิญนางกัลยาไปเจรจา สุดท้ายนางกัลยายอมจ่ายค่าเสียหายเป็นเงิน 1,500 บาท เพื่อให้เรื่องจบที่สถานีตำรวจ

วิเคราะห์

สาเหตุ

- เมื่อต้นไม้ที่มีเจ้าของล้มใส่กำแพงบ้านที่เป็นสิ่งก่อสร้างเสียหาย ฝ่ายที่เป็นผู้เสียหายก็ต้องการให้เจ้าของต้นไม้ได้รับผิดชอบต่อเรื่องที่เกิด แต่เรื่องนี้อีกฝ่ายไม่ยอม คุยขอร้องกันไม่ได้ จึงต้องมีคนกลาง

เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย

- การไกล่เกลี่ยของผู้ใหญ่บ้านให้เจ้าของต้นไม้ช่วยรับผิดชอบค่าเสียหายนั้นไม่ได้ผลเมื่ออีกฝ่ายไม่ยอมจ่ายให้ เรื่องจึงไปถึงการแจ้งความ เมื่อตำรวจได้รับการแจ้งความก็เห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยและเป็นคดีทางแพ่งควรใช้วิธีการคุยกัน แต่การคุยของตำรวจนั้นมีอำนาจของกฎหมายและเรื่องการเป็นความเป็นน้ำหนักในการช่วยให้เรื่องจบได้ ดังนั้นผู้ที่สร้างความเสียหายแก่ผู้อื่นจึงต้องรับผิดชอบ เพราะถ้าเรื่องถึงศาลก็คงไม่คุ้มกันแน่เพราะแทนจะจ่ายแค่หนึ่งพันสองพัน อาจจะต้องจ่ายกันหลายพัน

ผลของการไกล่เกลี่ย

- นางกัลยาเจ้าของต้นไม้ที่ล้มทับกำแพงจึงยอมจ่ายค่าเสียหายซึ่งต่อรองกันได้ที่ 1,500 บาท ทั้งที่ในตอนแรกถ้าจ่ายที่ชุมชนก็จ่ายเท่ากัน

บทเรียนจากเรื่องนี้

- บ่อยครั้งที่เมื่อเกิดเรื่องคนที่คิดว่าตนเองหัวหมอหรือมีความดื้อรั้นมักจะไม่ยอมที่จะรับผิดท่า

เดียว แต่หากเขาคำนึงถึงความเป็นญาติ และความเป็นจริงของเหตุการณ์รวมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นก็คงไม่ต้องไปโรงพักกันให้ลำบาก หรือไม่ต้องมาหมางใจกันด้วยเรื่องเล็กๆ น้อยๆก็ได้ เพราะการอยู่ด้วยกันจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน

เรื่องที่ 5 ขัดแย้งเรื่องที่ดิน

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นางจำรัส อินทร์สง นางวัลยา คงทน นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่สำเริง ช่วยเมือง หมู่ที่ 2 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

สัมภาษณ์ เดือนธันวาคม 2551

เหตุเกิดเมื่อ ปี พ.ศ.2547

นายม่อย เอียดสีทอง อายุ 70 ปี บ้านอยู่ที่หมู่ที่ 2 ต. ปากแจ่ม เป็นเจ้าของสวนยางพารา มีเขตแดนติดถนนใหญ่ หลักฐานการครอบครองเป็นโฉนดที่ดิน ได้เกิดข้อพิพาทกับนายคล่อง เสนีย์ อายุ 55 ปี อยู่หมู่ที่ 2 ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินที่อยู่ติดกันแต่อยู่ด้านในของนายม่อยเข้าไป โดยที่ดินของนายคล่องมีหลักฐานการครอบครองเป็น ภบท.5 สาเหตุเกิดจากนายม่อยได้อ้างกับผู้ใหญ่สำเริงว่า นายคล่องปลูกต้นสะเดาเทียมรุกล้ำเข้ามาในที่ดินของตน บริเวณเขตแดนที่ติดกันเป็นจำนวน20 ต้น และบริเวณเขตแดนนั้นมีหลักฐานชัดเจนคือ ได้ปลูกต้นไผ่ตงเป็นเขตไว้แล้ว

เมื่อผู้ใหญ่สำเริงเข้าไปในพื้นที่ ดูแนวเขตที่ดินแล้วก็ได้เชิญคู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาเจรจาพร้อมกัน โดยโน้มน้าวให้นายคล่องยอมถอนต้นสะเดาเทียมออกเนื่องจากแนวเขตที่ดินเห็นหลักโฉนดชัดเจนว่านายคล่องน่าจะปลูกล้ำเข้าไปจริง แต่นายคล่องไม่ยอม ผู้ใหญ่พยายามเจรจากันประมาณ 5 ครั้ง ได้พาทั้งกำนัน ทั้งทนายความ ชาญยุทธ์ ซึ่งโดยปกติแล้วนายคล่องเป็นคนที่ดื้อรั้น ไม่ยอมใครและเป็นคนที่ตั้งรกรากในเขตพื้นที่นี้สมัยแรกเริ่ม

ก่อนหน้านี้ประมาณ ปี พ.ศ. 2537 นายคล่องก็เคยมีกรณีพิพาท เรื่องแนวเขตแดนมาก่อนโดยได้อ้างว่าต้นยางที่ปลูกใหม่ในสวนของตน อายุประมาณ 1 ปี โดนคนที่ใช้เส้นทางสัญจรหักยอดทำให้เกิดความเสียหายดังนั้นจึงปิดเส้นทางที่ใช้สัญจรผ่านสวนของตนเองเสีย ไม่ว่าใครจะขอผ่านทางก็ไม่ให้ แต่ปัจจุบันเมื่อต้นยางโตขึ้น คนก็กลับมาใช้สัญจรตามปกติและยังกระทบกระทั่งเรื่องเขตแดนอีกหลายครั้งพูดง่ายๆว่ามีปัญหาเรื่องเขตแดนทุกแห่ง

เมื่อไม่สามารถที่จะเจรจาได้นายม่อย เอียดสีทอง จึงไปแจ้งความและฟ้องร้องต่อศาล ระยะที่ดำเนินคดีค้างอยู่ในศาลประมาณ 4 ปี ซึ่งผู้ใหญ่ก็ไม่ทราบขั้นตอนการดำเนินคดีรู้ว่าไปกันหลายครั้ง เมื่อปลายปี 2550 ศาลได้ตัดสินให้นายคล่องแพ้คดี เมื่อผู้ใหญ่ได้สอบถามค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของทั้งสองฝ่าย พบว่าแต่ละฝ่ายหมดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีไปไม่ต่ำกว่าฝ่ายละ 50,000 บาท ปัจจุบันนี้ทั้งสองฝ่ายก็อยู่กันปกติ ไม่ได้มีข้อขัดแย้งอื่นๆอีก ปลายปี 2551 นายม่อยเสียชีวิตแล้วส่วนนาย

คล่องตอนนี้ดีขึ้นเพราะว่าเมื่อไม่มีใครยอมคบก็เริ่มไปงานสังคมบ้างแล้ว แต่ที่บ้านของแกเลี้ยงหมาไว้หลายตัวแกไม่ยอมให้ใครเข้าไปยุ่งบริเวณบ้านในสวนยางของแก

วิเคราะห์

สาเหตุ

- เป็นนิสัยและพฤติกรรมส่วนตัวของนายคล่องที่ไม่ยอมรับฟังเหตุผล ดื้อรั้น

เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย

- ใช้การพูดคุยแบบเป็นกันเอง ยกเรื่องกฎหมายและหลักฐานมาเพื่อชี้ให้เห็นทั้งสองฝ่าย
- ใช้ความเป็นผู้ใหญ่ที่มีความเป็นกลางและเป็นเจ้าหน้าที่ในการเข้าไกล่เกลี่ย

ผลของการไกล่เกลี่ย

- ไม่สำเร็จเพราะเป็นข้อขัดแย้งที่มีฝ่ายหนึ่งไม่ยอมรับการหาทางออกเพื่อแก้ปัญหา
- ผ่านกระบวนการยุติธรรม โดยฟ้องศาลตัดสิน ใช้เวลา 4 ปีหมดค่าใช้จ่ายไปกว่า คนละ 50,000 บาท

บทเรียนจากเรื่องนี้

กรณีคนดื้อรั้น ไม่มีเหตุผลไม่ยอมเจรจาก็ต้องเจอกับบทเรียนในการต่อสู้คดีหรืออื่นๆ ที่สำคัญและเห็นง่ายๆ คือจะเป็นคนที่ไม่ค่อยคบหาหรือเข้าสังคมกับใคร

<u>เรื่องที่ 6 วัยรุ่นขวางสิบล้อ</u>

ผู้ที่เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นางจำรัส อินทร์สง นางวัลยา คงทน นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่สำเริง ช่วยเมือง หมู่ที่ 2 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

สัมภาษณ์ วันที่ 13 ธันวาคม 2551

เกิดเหตุ ประมาณ ปี พ.ศ. 2546

ประเภท ไกล่เกลี่ยได้ในชุมชน

เหตุเกิดที่บริเวณสะพานถนนทางหลวงหน้าบ้านพักคนชราบ้านศรีตรัง เป็นรอยต่อระหว่างตำบลน้ำผุดกับตำบลปากแจ่มหมู่ที่ 2 มีวัยรุนกลุ่มหนึ่ง ประมาณ 11 คน ดื่มสุราแล้วนึกสนุกเลยไปนั่งตั้งวงกันกลางถนนบนสะพาน (ตอนกลางวัน) พอดีมีรถสิบล้อขับมาทางนี้ กลุ่มวัยรุ่นก็ขวางรถสิบล้อไว้แล้วใช้เหรียญขว้างใส่กระจกหน้ารถ โชคดีที่กระจกหน้ารถไม่แตกเสียหาย คนขับรถสิบล้อจึงได้ไปแจ้งกับผู้ใหญ่สำเริงที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่สำเริงได้ไปที่เกิดเหตุพร้อม อพปร. 6 นายพร้อมอาวุธปืน เมื่อไปถึงก็พบกลุ่มวัยรุ่นดังกล่าวโดยเป็นเด็กจากตำบลน้ำผุดที่อยู่ติดกัน ผู้ใหญ่เลยให้ อพปร. คุมตัวเด็กทั้งหมดมาที่ทำการผู้ใหญ่บ้านและให้คนไปตามพ่อแม่เด็กและผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลน้ำผุดมารับตัวกลับ และชี้แจงกับกลุ่มวัยรุ่นกลุ่มนี้ว่าในครั้งนี้จะให้อภัย ต่อไปถ้าทำอย่างนี้อีกจะส่งตำรวจ

เพราะว่าการขวางทางสัญจรนั้นผิดกฎหมายหากโดนข้อหาร่วมกันปล้นจะว่าอย่างไร และหากสิบล้อเบรกไม่ทัน ชนเข้าจะเกิดผลอย่างไร ตายแล้วไม่สามารถฟื้นได้ มันไม่ใช่เรื่องสนุก เด็กๆ ก็รับปากว่าจะไม่ทำอีก โดยให้ผู้ปกครองของเด็กรับรู้ด้วย เมื่อผู้ปกครองมารับก็ให้กลับไป

วิเคราะห์

สาเหตุ

- ความคึกคะนองและการเมาสุราของเด็กวัยรุ่น ทำอะไรโดยไม่ได้คิด

เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย

- ใช้ภารกิจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน มาไกล่เกลี่ย
- ใช้การอบรมและคาดโทษหากกระทำอีก

ผลของการไกล่เกลี่ย

- เรื่องนี้ผู้ไกล่เกลี่ยใช้การพูดคุยชี้เหตุชี้ผล ยกผลเสียที่จะเกิดขึ้น

บทเรียนจากเรื่องนี้

วัยรุ่นเป็นวัยที่อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ มักใช้อารมณ์ในการแก้ปัญหา จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ใหญ่จะต้องช่วยกันสอดส่องดูแลและเข้าใจพวกเขา พร้อมชี้นำไปในทางที่ถูกที่ควร

<u>เรื่องที่ 7 ขัดแย้งเรื่องที่ดิน</u>

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นางจำรัส อินทร์สง นางวัลยา คงทน นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่สำเริง ช่วยเมือง หมู่ที่ 2 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

สัมภาษณ์ วันที่ 13 ธันวาคม 2551

เหตุเกิด ประมาณเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549

ประเภท ไกล่เกลี่ยได้

นางยศ นุ่นขาว ขัดแย้งกับนายจำเนียร แคล้วสุข โดยก่อนหน้านี้ประมาณ 2 ปี นายจำเนียรได้ปลูกหมากและต้นสะเดาเทียมประมาณ 30 ต้นรุกล้ำเข้ามาในที่ดินของนางยศ และนางยศได้บอกกล่าวให้นายจำเนียรถอนต้นไม้นั้นออกแต่นายจำเนียรไม่ยอมถอน อ้างว่าเป็นเขตที่ดินของตน ตนมีสิทธิที่จะปลูกได้ เมื่อต้นไม้โตขึ้น นางยศเห็นว่าการพูดคุยไม่ได้ผลแล้ว นางยศจึงไปหาผู้ใหญ่สำเริงเข้าไปในพื้นที่เพื่อช่วยไกล่เกลี่ย เมื่อผู้ใหญ่สำเริงเข้าไปในพื้นที่เกิดเหตุและดูหลักฐานโฉนดที่ดินแล้วก็เรียกทั้งสองฝ่ายมาคุยกันและถามนายจำเนียรว่าจะเอากันแบบไหน หากตกลงกันไม่ได้ต้องไปคุยกันที่สถานีตำรวจ ซึ่งนายจำเนียรจะต้องถูกดำเนินคดีข้อหาบุกรุกเนื่องจากหลักฐานที่มีบอกได้เลยว่านายจำเนียรบุกรุกเข้าไปจริง แต่ยังปลูกเข้าไปอีก เมื่อผู้ใหญ่ชี้แจงแบบนี้นายจำเนียรเลยยอมรับและยอมให้ผู้ใหญ่เป็นคนตัดต้นไม้ทิ้งทั้งหมด โดยดึงเชือกในแนวเขตก่อน ซึ่งทั้งคู่ก็ยอมรับโดยดี

วิเคราะห์

สาเหตุ

- การไม่ยอมรับในหลักฐานที่มีอยู่

เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย

- ผู้ใหญ่บ้านต้องยกเอากฎหมายมาชี้โทษหรือผลที่อาจจะได้รับจากเจตนาที่จะทำความผิดให้คู่กรณีฟัง เพื่อที่จะให้ทั้งคู่ยอมรับฟังความเห็นและเจรจากันได้ง่ายขึ้น

ผลของการไกล่เกลี่ย

- เรื่องนี้ผู้ไกล่เกลี่ยใช้การพูดคุยโดยยกผลเสียที่จะเกิดขึ้น ทำให้คู่กรณีสามารถตกลงกันได้

บทเรียนจากเรื่องนี้

ที่ดินที่มีหลักฐานก็มีการบุกรุกได้ เจ้าของที่ดินจะต้องดูแลหลักโฉนด และที่ดินของตนอยู่เสมอ หากไม่สามารถเจรจากับคู่กรณีได้แล้วต้องมีการดำเนินการอย่างอื่นควบคู่มาด้วยเพื่อที่จะแก้ปัญหาได้

เรื่องที่ 8 ความรักวัยรุ่น 1

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นางจำรัส อินทร์สง นางวัลยา คงทน นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่สำเริง ช่วยเมือง หมู่ที่ 2 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ 2 กันยายน พ.ศ. 2545

นางวรรณี เพชรหนู อยู่ที่หมู่ที่ 2 ได้พานายปรีชา เพชรหนู ซึ่งเป็นลูกชาย อายุ 17 ปี และนางสาวกรกฎ รักพวก มาแจ้งผู้ใหญ่สำเริงว่าทั้งคู่รักชอบพอกัน และเต็มใจที่จะอยู่ด้วยกันโดยที่นายปรีชา เพชรหนู เป็นช่างยนต์อยู่ในตลาดทับเที่ยง จ. ตรัง และฝ่ายหญิงเป็นนักศึกษาอาชีวะ ซึ่งอายุยังไม่ถึง 18 ปี ผู้ใหญ่สำเริงได้สอบถามว่า ทั้งคู่เต็มใจมาด้วยกันหรือว่าบังคับขู่เข็ญกันมาหรือไม่ นางสาวกรกฎ บอกว่าเต็มใจที่จะมาอยู่เอง และรักกันได้ประมาณ 2 เดือนแล้ว นายปรีชาบอกว่า ไม่ได้บังคับขู่เข็ญมาแต่อย่างใด และทั้งคู่ก็เต็มใจที่จะมาอยู่ร่วมกัน ผู้ใหญ่สำเริงเลยลงบันทึกและลงชื่อไว้เป็นหลักฐานเพื่อใช้ในกรีที่มีปัญหาภายหลัง และได้แนะนำให้นางวรรณี นำผู้ใหญ่ไปจัดการตามประเพณีให้เหมาะสม ซึ่งญาติทางฝ่ายหญิงก็ไม่ขัดข้อง ซึ่งปัจจุบันทั้งคู่ก็แต่งงานและอยู่กินกันปกติ

วิเคราะห์

สาเหตุ

- เป็นเรื่องความรักของวัยรุ่น

เทคนิคที่ใช้

- ผู้ใหญ่สอบถามและรับทราบเรื่องราวบันทึกไว้เป็นหลักฐานและก็ได้แนะนำให้ญาติผู้ใหญ่ดำเนินการตามประเพณีต่อไปเพื่อป้องกันหากมีการดำเนินคดีทางอาญาทีหลัง

ผลของการไกล่เกลี่ย

- เนื่องจากเป็นปัญหาที่เสี่ยงต่อคดีอาญา กรณีพรากผู้เยาว์ อายุไม่เกิน 18 ปี ดังนั้นเมื่อผู้ใหญ่บ้านรับทราบปัญหาแล้วก็แนะนำให้ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายชายดำเนินการตามประเพณีต่อไปให้เรียบร้อย

บทเรียนจากเรื่องนี้

เรื่องนี้เรียกว่ากันไว้ก่อนดีกว่าแก้ เพราะคดีแบบนี้เรียกว่าเป็นคดีพรากผู้เยาว์ การมาแจ้งกับผู้ใหญ่บ้านนั้นถือว่าฝ่ายชายนั้นมีความรับผิดชอบไม่ใช่พาฝ่ายหญิงมาโดยพละการ แต่หากเรื่องแบบนี้แจ้งความกับตำรวจไปจะกลายเป็นคดีอาญาที่ยอมความไม่ได้ ดังนั้นทั้งคู่จะต้องให้พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายตกลงกันให้เป็นที่เรียบร้อย ไม่เช่นนั้นเมื่อแจ้งความไปแล้วจะถอนเรื่องไม่ได้

<u>เรื่องที่ 9 ลักขี้ยาง</u>

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นางจำรัส อินทร์สง นางวัลยา คงทน นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ช่วยมนัส คงเฝือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

สัมภาษณ์ 30 ตุลาคม 2551

เหตุเกิด ประมาณวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2551

เหตุการณ์เกิดที่บ้านควนลางสาด หมู่ที่ 10 ตำบลนาท่ามเหนือ อ.เมือง จ.ตรัง นายแม็ง หนูซำ ได้เข้าไปหาขี้ยางในสวนยางพาราของนายเลิศ นิ่มนวล ซึ่งนายเลิศได้ตัดยางไว้เพื่อทำขี้ยาง เนื่องจากก่อนหน้านี้ขี้ยางในสวนนายเลิศได้สูญหายไปหลายครั้งแล้ว นายเลิศจึงแอบซุ่มในสวนเพื่อรอจับตัวว่าใครเป็นคนขโมยขี้ยางของตน เมื่อพบว่านายแม็งเป็นคนเข้ามาหาขี้ยางจึงออกมาด่าและบอกว่าตนเองจับขโมยได้แล้ว ไม่เสียทีที่อุตส่าห์ซุ่มดู นายแม็งก็ได้พูดว่า “ ขี้ยางสวนแกฉันเพิ่งได้มาหาวันนี้ วันก่อนไม่เคยเข้ามาหา” นายเลิศพูดว่า “ไม่ได้เข้ามาหาพรือ ขี้ยางเราสูญเป็นสิบกว่าหนแล้ว” เมื่อมีปากเสียงและตกลงกันไม่ได้ ในที่สุดก็เกิดการชกต่อยกันขึ้น นายแม็งสู้ไม่ได้ จึงวิ่งหนีไป โดยทิ้งรถจักรยานยนต์ไว้ นายเลิศโกรธมากเห็นรถจักรยานยนต์จอดอยู่เลยผลักรถนายแม็ง ล้มลงเกิดความเสียหาย

นายแม็งได้เดินกลับไปที่บ้านและใช้ให้ภรรยากลับไปเอารถจักรยานยนต์ที่ตนทิ้งไว้ที่สวนนายเลิศ ภรรยานายแม็งก็ไปทะเลาะกับนายเลิศอีกจากสาเหตุที่นายเลิศผลักรถล้มจนเสียหาย เมื่อตกลงกันไม่ได้ ภรรยานายแม็งจึงไปแจ้งผู้ใหญ่นิรุตต์ ขัวญเมือง และผู้ช่วยเขียด เมื่อทั้งคู่มาตกลงกัน นายเลิศก็ยอมรับว่า ที่ทำลายจักรยานยนต์นายแม็งเสียหายนั้นเพราะโกรธที่มีคนมาลักขี้ยางในสวนหลายครั้ง วันนี้ซุ่มดูจึงรู้ว่าเป็นนายแม็งที่เข้ามาหาขี้ยางในสวน

นายแม็งจึงอ้างว่า เพิ่งเคยเข้ามาหาขี้ยางที่สวนนายเลิศวันนี้ ก่อนนี้ไม่เคยเข้ามาเลย ผู้ใหญ่และผู้ช่วยฯจึงช่วยกันพูดว่าเรื่องนี้ให้เลิกแล้วต่อกันนะ เพราะทั้งสองฝ่ายก็ได้รับความเสียหาย นายแม็งเองก็

เพิ่งมาหาครั้งแรกก่อนหน้านี้จะบอกว่าเป็นนายแม็งหลายครั้งก็ไม่ได้ และนายเลิศเองก็ทำลายรถจักรยานยนต์นายแม็งเสียหาย ส่วนนายแม็งก็โดนข้อหาลักขโมยเนื่องจากไปหาขี้ยางในสวนเขาจริง ทั้งคู่จะได้ไม่ต้องมีเรื่องมีราวกันไปมากกว่านี้ ซึ่งทั้งสองฝ่ายก็ยินยอมกันด้วยดี

หมายเหตุ เนื่องจากขณะนั้นยางพารา ราคาดี ทำให้ขี้ยางราคาสูงตามไปด้วย มีชาวสวนหลายรายที่ตัดยางพาราเพื่อทำเป็นขี้ยาง โดยเมื่อตัดเสร็จแล้วก็ไม่เก็บน้ำยางไปแต่จะทิ้งไว้ในภาชนะที่ใช้รองที่โคนต้นเพื่อให้น้ำยางแข็งตัวและจะตัดยางให้น้ำยางสะสมจนเต็มภาชนะประมาณทุกสามถึงสี่วันแล้วจะมาเก็บเป็นก้อนยาง(ขี้ยาง)นำไปขายเป็นขี้ยาง ซึ่งปัจจุบันราคาสูง แต่ก่อนหน้าที่ยางพาราจะมีราคาแพงอย่างนี้คนที่มีสวนยางน้อยหรือว่าเป็นคนขยันจะเข้าไปหาขี้ยางที่เป็นเศษน้ำยางพาราที่แห้งที่โคนต้นหรือที่ค้างแห้งติดอยู่ในภาชนะ (หลังจากที่เจ้าของสวนได้เก็บน้ำยางเสร็จแล้ว) นำมารวมเป็นก้อนๆ ไว้ขายเป็นรายได้เสริม ส่วนใหญ่เจ้าของจะไม่หวงเนื่องจากส่วนนี้จะมีปริมาณน้อย และได้ราคาถูก

วิเคราะห์

สาเหตุ

- ขี้ยางพารา ราคาแพง
- นายเลิศเองก็ต้องการแสดงให้เห็นว่ามีการดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อไม่ให้คนอื่นๆมาเก็บหรือขโมยขี้ยางในสวนของตนอีก

เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย

- มีคนกลางในการเจรจา ขอร้องทั้งสองฝ่ายชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของแต่ละฝ่ายที่ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทและความเสียหายด้วยกันทั้งคู่ แล้วอย่าให้โกรธเคืองหรือขัดแย้งกันต่อ

ผลของการไกล่เกลี่ย

- ต่างฝ่ายต่างยินยอมเลิกราไป เนื่องจากไม่มีหลักฐานชัดเจน และได้รับความเสียหายทั้งสองฝ่าย

บทเรียนจากเรื่องนี้

เมื่อราคาสินค้าหรือผลผลิตแพงขึ้น ก็จะมีคนที่คอยหาเงินจากสินค้าที่ราคาสูงขึ้นนั้น ทั้งแบบถูกต้องและแบบไม่ถูกต้อง บางคนก็ให้ได้มาซึ่งผลผลิตจากน้ำพักน้ำแรงบางคนก็ไปเอาของเพื่อนโดยไม่ได้คิดถึงจิตใจของเจ้าของ จึงทำให้มีการขัดแย้งกันมากขึ้น ต่างกับอดีตที่การออกไปหาขี้ยางจากเศษเหลือๆนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อย สิ่งเหล่านี้ผู้ที่มีสวนยางพารามากๆ ถือว่าแบ่งปันกันได้ ซึ่งคนที่ลำบากก็ได้หาขายเป็นรายได้เพิ่มในแต่ละวัน เพราะในอดีตนั้นคนที่หาขี้ยางขายมักเป็นคนที่ขยันและอดทน

เรื่องที่ 10 หลานยิงน้า

ผู้ที่เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม

ผู้ให้ข้อมูล อดีตผู้ใหญ่ด้อม ศรีคง หมู่ที่ 7 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

สัมภาษณ์ 17 ตุลาคม 2551

เหตุเกิด ประมาณ 2 กันยายน พ.ศ. 2545

นายประเสริฐ ผุดภักดี มาแจ้งผู้ใหญ่ด้อมว่า เมื่อคืนมีงานเลี้ยงวันเกิดที่บ้านได้เกิดเหตุ นายธีระวุธ ผุดภักดี ซึ่งเป็นหลานนายประเสริฐ อายุประมาณ 17 ปี ที่ดื่มสุราจนเมาก่อเรื่องโดยได้ขว้างขวดเหล้าและนำทะเลาะวิวาท ซึ่งการขว้างขวดเหล้าก็ไม่ได้เจาะจงว่าจะขว้างใคร แต่ตนเป็นเจ้าภาพจึงเข้าไปตักเตือนต่อว่านายธีระวุธ ว่าอย่าทำแบบนี้ เห็นไหม เพื่อนๆเขากำลังสนุกๆกันอยู่ ทำให้นายธีระวุธ โกรธที่ถูกต่อว่า ก็ได้พูดว่า กลับบ้านก็ได้ แต่อีกเดี๋ยวสนุกแน่ หลังจากนั้น นายธีระวุธ กลับบ้านไปประมาณหนึ่งชั่วโมงได้กลับมาพร้อมเอาปืนมายิงใส่นายประเสริฐ หนึ่งนัด แต่กระสุนพลาดไปถูกกระจกบ้านแทน

รุ่งเช้า แม่นายธีระวุธ และญาติผู้ใหญ่ (ย่าและน้า)ได้มาหาตนพร้อมทั้งได้เข้าไปไกล่เกลี่ยขอร้องว่าอย่าเอาเรื่องกันเลย ที่ลูกชายทำไปเพราะความเมา ซึ่งตอนที่ไม่เมามันก็มีนิสัยก็เรียบร้อยดี พูดง่ายเข้าใจง่าย แต่นายประเสริฐ ได้ตอบกลับไปว่า “ ผมไม่ยอมต้องเอาเรื่องซักทีแล้ว ที่ผมเตือนเนื่องจากความหวังดี ไม่อยากให้มีเรื่องทะเลาะวิวาท หรือเหตุการณ์อื่นๆ เกิดขึ้น แต่มันกลับจะฆ่ากัน ผมไม่ยอม” เนื่องจากว่านายประเสริฐเป็นคนตรงไปตรงมากับหลานคนนี้ก็เคยต่อว่าและขัดแย้งกันมาหลายครั้ง จึงไม่ค่อยลงรอยกันเท่าไรนัก จากนั้นนายประเสริฐเข้าไปแจ้งความที่สถานีตำรวจ ห้วยยอด ในข้อหาพยายามฆ่า ระหว่างการดำเนินคดี แม่นายธีระวุธก็จ้างทนายสู้คดี ตอนนั้นนายธีระวุธก็ไปอยู่เสียที่กรุงเทพ ต่อสู้คดีอยู่ประมาณหนึ่งปีกว่า จนศาลตัดสินพิพากษาจำคุก 5 ปี 9 เดือน ตอนนี้ก็กักขังอยู่ที่เรือนจำเหรียงห้อง

วิเคราะห์

สาเหตุ

- นิสัยเปลี่ยนเมื่อเมาสุรา ประกอบกับเคยขัดแย้งกันมาหลายครั้งก่อนหน้านี้ ทำให้นายธีระวุธขาดสติไปเอาปืนมายิงนายประเสริฐ

เทคนิคที่ใช้

- ใช้ญาติพี่น้องมาไกล่เกลี่ยแต่ไม่สำเร็จเนื่องจากการขัดแย้งกันมาก่อนหน้าหลายครั้งแล้ว

ผลของคดี

- เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ศาลตัดสินจำคุก 5 ปี 9 เดือน

บทเรียนจากเรื่องนี้

การไกล่เกลี่ยคนเดิมๆ หลายครั้ง ซ้ำบ่อยเข้าทำให้เกิดเป็นรอยร้าวที่ฝังลึกอาจนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้นและไกล่เกลี่ยไม่ได้ในที่สุด

เรื่องที่ 11 สัตว์เลี้ยง

ผู้เก็บข้อมูล นางบุญเย็น สุวรรณอัมพร

ผู้ให้ข้อมูล นายฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ หมู่ที่ 3 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณเดือนกุมพาพันธ์ พ.ศ. 2551

นายถวิลมีที่ดินว่างเปล่าอยู่บริเวณหลังป้อมตำรวจเก่า (หมู่ที่ 3 ต. ปากแจ่ม)ได้พลิกฟื้นใช้เป็นที่ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ แต่ไม่ได้ทำรั้วป้องกัน แต่ก็ดูแลใส่ปุ๋ยรดน้ำหญ้าที่ปลูกนั้นอย่างดี เกิดปัญหาว่ามีวัวแอบเข้าไปกินหญ้าที่นายถวิลปลูกไว้หลายครั้งโดยที่ไม่สามารถจับได้ว่าเป็นวัวของใคร ทำให้นายถวิลรู้สึกโกรธมาก จึงพูดเปรยๆในวงเหล้าวันหนึ่งถึงความคับแค้นใจ ขณะนั้นมีนายมานิตอยู่ด้วย นายมานิตได้พูดขึ้นว่าวางยาพิษเสียเลย หลังจากนั้นนายถวิลได้นำยาฆ่าแมลง (ฟูราดาน) เข้าไปวางเป็นกับดักในแปลงหญ้า ผ่านไป 2-3 วันปรากฏว่า วัวของนายมานิตได้ล้มตายลง 2 ตัวสาเหตุมาจากแอบไปกินหญ้าในแปลงนายถวิล และกินยาฆ่าแมลงเข้าไปด้วย นายมานิตได้ไปหานายถวิลและเรียกร้องค่าเสียหาย 7,000 บาท แต่นายถวิลไม่ให้ บอกว่าไม่ทราบว่าทำไมวัวตาย ตนไม่เกี่ยว นายมานิตมาหากำนันตำบลปากแจ่ม กำนันเรียกทั้งคู่มาถามว่าจะว่ากันอย่างไร นายถวิลไม่ยอมรับ แต่หลังจากนั้นแม่ของนายถวิลมาบอกว่าจะยอมชดใช้ค่าเสียหายให้ 5,000 บาท แก่นายมานิต นายมานิตเลยตกลงตามนั้น

วิเคราะห์

สาเหตุ

- การทำสวนโดยไม่ทำรั้วป้องกันโดยถือว่าเจ้าของสัตว์เลี้ยงต้องดูแลสัตว์เลี้ยงเอาเอง
- การไม่ได้ปรับความเข้าใจกัน แต่แก้ปัญหาด้วยความรุนแรง ความสะใจ

เทคนิคที่ใช้

- กำนันเป็นคนกลางเพื่อเปิดช่องให้ทั้งคู่เจรจากัน และแม่นายถวิลยินยอมรับผิดชอบแทน

ผลของการจัดการ

- แม่นายถวิลรับผิดชอบแทน โดยจ่ายค่าเสียหายให้ 5,000 บาท

บทเรียนจากเรื่องนี้

- การแก้ปัญหาโดยการใช้ความรุนแรงกลับไม่ใช่การแก้ปัญหาแต่เป็นการสร้างปัญหาเพิ่มขึ้นอีก

เรื่องที่ 12 ชู้สาว

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นางจำรัส อินทร์สง นางวัลยา คงทน นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นายมนัส คงเฝือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

สัมภาษณ์ เหตุเกิดประมาณ พ.ศ. 2547

เป็นเรื่องระหว่าง นาย เค (ชื่อสมมุติ) อายุประมาณ 16 ปี ซึ่งมีนิสัยเจ้าชู้ ชอบจีบสาวๆไปทั่ว แต่เด็กชายคนนี้ก็หน้าตาดี ตอนนี้เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนห้วยยอด บ้านอยู่ที่หมู่ที่ 3 กับนางสาว อ้อม (ชื่อเล่น) อายุประมาณ 15 ปี เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 บ้านอยู่ที่หมู่ที่ 5 ติดกับโรงเรียนบ้านคลองคุ้ย เรื่องเกิดขึ้นที่โรงเรียนบ้านคลองคุ้ย โดยปกตินายเคจะไปเล่นฟุตบอลที่โรงเรียนเป็นประจำและนายเคเองก็ชอบพออยู่กับนางสาวอ้อมอยู่ก่อนแล้ว เนื่องจากเรียนอยู่ที่โรงเรียนเดียวกัน วันนั้นเวลาประมาณ 18.00 น. ที่สนามฟุตบอลซึ่งไม่มีคนเล่นและแถวนั้นก็ไม่มีใคร เลยนายเคนั่งคุยกับนางสาวอ้อมอยู่ น้องชายของอ้อมรู้เข้าจึงได้ไปบอกนางดาผู้เป็นมารดาของนางสาวอ้อม นางดาเมื่อรับรู้เข้าก็ไม่พอใจเป็นอันมากเข้าไปที่โรงเรียน เมื่อไปถึงนายเคเห็นเข้าก็ตกใจวิ่งหนีทันทีโดยทิ้งรถมอเตอร์ไซค์ไว้ นางดาเลยหาว่านายเคจะทำไม่งามกับลูกสาวของตน

เย็นนั้นบิดาของอ้อมจึงไปแจ้งความกับตำรวจที่ป้อมสายตรวจตำบลปากแจ่มว่านายเคจะทำไม่งามกับลูกสาวของตน ตำรวจบอกว่าเรื่องอย่างนี้ให้ไปพูดคุยกันก่อน ให้ตกลงกันว่าจะเอากันอย่างไร นางดาก็กลับมาที่บ้านได้มาบอกกับนายมนัส คงเฝือ กับนายว่อง คงจริง (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 ทั้งคู่) ให้ไปพูดกับนายเคให้ทางญาติของนายเคมาพบกัน ทั้งหมดมาคุยกันที่บ้านของอ้อม ซึ่งนายวิเชียรหมื่นละม้าย น้าเขยของนายเค บอกว่าจะเอาอย่างไร ให้นางดาบอกมา นางดาบอกว่าขอเรียกค่าเสียหาย 10,000 บาท และห้ามนายเคมายุ่งเกี่ยวกับลูกสาวของตนอีก เนื่องจากต้องการให้ลูกสาวเรียนหนังสือให้จบ นายวิเชียรก็ตกลงและหลังจากนั้นเด็กทั้งคู่ก็ห่างๆกันไป

วิเคราะห์

สาเหตุ

- ความรักแบบวัยรุ่น ซึ่งเกิดการกระทำที่ผิดประเพณีทำให้ผู้เป็นบิดามารดาฝ่ายหญิงเสียหน้าจึงได้เรียกร้องเอาค่าเสียหาย

เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย

- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ได้ประสานให้เกิดวงพูดจาพร้อมกันทั้งสองฝ่าย เพื่อหาข้อยุติ โดยให้ทั้งสองฝ่ายได้ยื่นเงื่อนไขข้อตกลงกันเองว่าจะเอาอย่างไร และต่างฝ่ายต่างก็หาแนวทางที่ยอมรับร่วมกันได้เอง

ผลของคดี

- ทั้งสองฝ่ายยอมรับในเงื่อนไขที่ต่างก็เสนอกันมา แล้วก็ปฏิบัติตาม เด็กทั้งคู่ก็ห่างๆกัน

บทเรียนจากเรื่องนี้

- บิดามารดาต้องเข้าใจพฤติกรรมของเยาวชนและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เปิดกว้างและเชื่อมต่อสื่อสารกันได้ง่ายจนเด็กมักมีเรื่องชู้สาวในวัยเรียน ต้องหาช่องทางดูแลให้เด็กได้เรียนหนังสือต่อเพื่ออนาคตที่ดีกว่า

เรื่องที่ 13 วัวชนยาง

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นางจำรัส อินทร์สง นางวัลยา คงทน นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นายมนัส คงเฝือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2548

เวลา ประมาณ 10.00 น. นายไข ประมวลศิลป์ เจ้าของสวนยางอายุมาณ 5 ปี ในเนื้อที่ 6 ไร่ ซึ่งที่ดินอยู่ในเขตชุมชนพื้นที่หมู่ที่ 5 ติดถนน แต่บ้านนายไขอยู่ห่างจากสวนยางพาราไปประมาณ 2 กิโลเมตร ได้มาหานาย มนัส คงเฝือ ซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านว่ามีวัวของ นายอ้วน ไกรเทพ เป็นลูกวัวชนตัวผู้ 1 ตัว บ้านอยู่ที่คนละฝั่งถนนกับสวนยางพารา ลูกวัวนั้นได้มาล่ามข้างถนนแต่เชือกยาวถึงโคนต้นยางของตน วัวชนก็ชนต้นยางหลายครั้งแล้วและตนก็เคยพูดคุยตักเตือนว่าอย่าเอามาผูกไว้ เพราะต้นยางเสียหาย แต่นายอ้วนก็ไม่ฟังคงถือว่าไม่น่ามีปัญหาอะไรเพราะแค่วัวเอาเขาไปชนต้น ครั้งนี้ก็เอามาผูกอีก วัวชนเอาต้นยางหนึ่งต้นจนเปลือกกะเทาะหลุดร่อนออกหมด อีกทั้งที่ผ่านมาก็ทำมาหลายต้นแล้วให้นายมนัสไปที่เกิดเหตุดูให้หน่อย นายมนัสไปที่เกิดเหตุปรากฏว่าเห็นต้นยางแล้วก็เป็นจริงดังที่นายไขมาบอก จึงนัดทั้งคู่มาตกลงกันที่ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5

เมื่อทั้งสองฝ่ายอยู่กันพร้อมหน้า นายมนัสก็ถามนายอ้วนว่าจะเอาอย่างไรกัน นายมนัสพูดต่อว่านี่ไม่ใช่ครั้งแรกที่วัวชนยางนายไขที่ผ่านมานั้นนายไขเองก็ไม่เอาเรื่อง แต่ครั้งนี้นายไขบอกว่าไม่ยอมแล้ว นายอ้วนก็บอกว่า แล้วนายไขจะว่าอย่างไร นายไขบอกให้นายมนัสพูดแทนว่าขอให้ชดใช้ค่าเสียหายเป็นเงิน 500 บาท นายอ้วนก็บอกว่า “เกรงใจไขเล่า เสียให้ก็ได้” คือตกลงจะจ่าย นายมนัสก็บันทึกไว้เป็นหลักฐานและ ให้ลงชื่อรับทราบไว้ทั้งคู่กรณี นายไขก็ว่า “ให้ผู้ช่วย สองร้อย” นายมนัสว่าไม่เอาเพราะว่าหากรับเงินนี้วันหลังซักวันหนึ่งเรื่องนี้ก็จะถึงหูนายอ้วน ต่อไปนายมนัสไม่สามารถที่จะพูดไกล่เกลี่ยกับใครได้อีก เป็นอันว่าเรื่องจบลงโดยดี

วิเคราะห์

สาเหตุ

- เป็นเพราะไม่มีที่เลี้ยงสัตว์ นายอ้วนต้องล่ามวัวที่ข้างถนนใกล้สวนยาง ลูกวัวหนุ่มจึงใช้เขาถูต้นยางทำความเสียหายแก่ต้นยาง ทำให้เจ้าของยางไม่พอใจเพราะเกิดขึ้นหลายครั้งแล้ว

เทคนิคที่ใช้

- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นคนกลางที่ได้รับความเกรงใจ ได้รับแจ้งก็เข้าดูสถานที่ แล้วก็นัดทั้งสอง

ฝ่ายมาพร้อมกันที่บ้านผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้าน

- ผู้ช่วยใช้เทคนิคการให้ข้อมูลของฝ่ายที่มาแจ้งกับอีกฝ่าย เพื่อให้อีกฝ่ายได้ตอบกลับ เพื่อให้สองฝ่ายได้แลกเปลี่ยนข้อมูลต่อกัน โดยผู้ช่วยเป็นคนกลางในการถ่ายทอดข้อมูลแต่ละฝ่าย เพราะคู่กรณีอาจไม่อยากพูดกันตรงๆ
- เรื่องนี้เจ้าของสวนยางเพียงอยากให้เจ้าของวัวได้ดูแลไม่ให้มาทำลายต้นยางอีก และเรียกค่าชดใช้กันเล็กน้อย

ผลของการจัดการไกล่เกลี่ย

- ตกลงกันได้ด้วยดี นายอ้วนรับปากเรื่องจะดูแลวัวและชดเชยค่าเสียหายห้าร้อยบาท

บทเรียน

เห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ แต่เรื่องที่ก่อความเสียหายเกิดขึ้นซ้ำๆ นั้นมักจะทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้เสมอ เมื่อเรื่องก่อเป็นความขัดแย้ง ผู้เสียหายจึงต้องคิดจัดการให้ปัญหาคลี่คลายไปในทางที่ไม่ให้เกิดซ้ำอีก จึงไปหาผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่คนในชุมชนให้การเคารพนับถือช่วยพูดคุย แล้วผู้ช่วยก็ใช้วิธีการดูที่เกิดเหตุ และเป็นคนกลางในการถ่ายทอดข้อมูลของสองฝ่าย แล้วก็เกิดการคุยเพื่อการชดใช้สิ่งที่เสียหายและเพื่อให้ไม่เกิดปัญหาซ้ำอีก อีกฝ่ายจึงยอมรับผิดและจะจัดการดูแลวัวให้ดีขึ้น ผู้ใหญ่บ้านเห็นว่าควรทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อกันไม่ให้อีกฝ่ายเบี้ยวสัญญา แล้วทุกอย่างก็ยุติลง

<u>เรื่องที่ 14 วัวกินยาง</u>

เก็บข้อมูลโดย นายจัด โชติรัตน์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นางชาลี ชัยเพชร หมู่ที่ 3 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เก็บข้อมูลวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2551

เหตุเกิด ประมาณเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2551

นางพัชรี โชติรัตน์ มีสวนยางเพิ่งปลูกใหม่ ข้างบ้านนางชาลี วันหนึ่งประมาณเที่ยงวันนางพัชรี ได้สำรวจที่สวนพบว่ามีรอยต้นยางเสียหายน่าจะเกิดจากวัวเข้าไปกัดกิน เลยมาบอกนางชาลี ชัยเพชรว่าวัวไปกินยางของตน นางชาลีบอกว่า “วัวฉันผูกไว้แล้ว แต่คิดว่าคงจะหลุดไป” และเมื่อไปที่เกิดเหตุเพื่อดูรอยพบว่าเห็นรอยวัวเดินเป็นทาง โดยที่สวนนางพัชรีและบ้านนางชาลีอยู่ติดกัน นางพัชรี ก็ทำรั้วกั้น เป็นแนวไม่ตลอดด้วย แต่นางชาลีก็ไม่ว่าอะไรบอกว่าจะชดให้ เมื่อนับต้นยางก็ประมาณ 170 ต้น นางชาลีก็บอกว่าจะซื้อต้นยางให้ใหม่ ขณะนั้นปลูกยางได้ประมาณ 2-3 เดือนเอง และนางชาลีก็มาช่วยปลูกให้ด้วย เรื่องก็จบลง

วิเคราะห์

สาเหตุ

- วัวหลุดจากเชือกที่ล่ามเข้าไปกินต้นยางในสวนที่ติดกับบ้าน ทำให้อีกฝ่ายได้รับความ

เสียหายและไปแจ้งกับเจ้าของวัวด้วยตนเอง

เทคนิคที่ใช้

- ความสัมพันธ์ใกล้ชิด เนื่องจากสวนและบ้านอยู่ใกล้กันทั้งคู่พูดคุยกันเอง เรื่องก็จบที่ฝ่ายเจ้าของวัวขอซื้อต้นยางมาปลูกให้ใหม่ และช่วยปลูกให้ด้วย

ผลของการจัดการปัญหา

- ตกลงกันโดยนางชาลีซื้อต้นยางให้ใหม่และช่วยกันปลูกจนเสร็จ ทั้งคู่ก็ยังดีต่อกัน แถมยังดีต่อกันมากขึ้นด้วย

บทเรียนจากเรื่องนี้

บางเรื่องถ้าปัญหาที่เกิดไปเกิดขึ้นกับคนที่พูดคุยตกลงกันโดยความสุภาพและความเข้าใจที่ดีได้ก็เป็นเรื่องง่าย อย่างเรื่องนี้ทั้งสองคนนี้ถือว่าเป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกันมาก เมื่อฝ่ายผู้ได้รับความเสียหายไปบอกอีกฝ่าย อีกฝ่ายก็ไม่มีบ่ายเบี่ยงไปดูสถานที่เกิดเหตุแล้วก็ยอมรับผิดชอบ แสดงสปิริตด้วยตนเอง มีน้ำใจซื้อต้นยางให้ใหม่แล้วมาช่วยปลูกด้วย จะเห็นว่าความขัดแย้งที่จัดการโดยไม่มีคนกลางนั้นก็ยังมีได้หากทั้งสองฝ่ายรู้ว่าการดีต่อกันดีกว่าต้องมาทะเลาะให้เสียเวลาหรือเสียน้ำใจกันเปล่าๆ เพราะสุดท้ายแล้วเพื่อนบ้านกันความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันนั้นมีค่าที่สุด

เรื่องที่ 15 ทำร้ายร่างกาย

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นางจำรัส อินทร์สง นางวัลยา คงทน นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นายมนัส คงเฝือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ 2546

ตอนตีสี่ (04.00 น.) ขณะที่นางบุญพา ไทยกลาง อายุ 47 ปี กำลังตัดยางอยู่ที่สวนยางในเนื้อที่ประมาณ 4ไร่ แถมยังห่างไกลผู้คน มีใครไม่ทราบได้แอบมาทำร้ายด้วยการตบศีรษะ จนนางบุญพาตกใจสลบไปประมาณหนึ่งชั่วโมงรู้สึกตัวประมาณ ตีห้า (05.00) เมื่อฟื้นขึ้นมาก็กลับบ้าน และตอนเช้ามาแจ้งความกับนายมนัส คงเฝือ (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) นายมนัสเมื่อได้รับแจ้งก็ไปดูที่เกิดเหตุทันที ก็ พบรองเท้าแตะสีขาวสภาพกลางเก่าขนาดใหญ่ ตกอยู่ 1 ข้าง และพบบริเวณลำห้วยอีกหนึ่งข้าง ซึ่งใกล้ๆห้วยเป็นสวนของนายหงับ นิลละออ เพราะรองเท้านั้น นายมนัส จำได้ว่าเป็นรองเท้าของนายหงับ จึงเก็บรองเท้าแตะไว้เป็นหลักฐาน แล้วไปบอกนายดำ กับนายอ้น นิลละออ ซึ่งเป็นพี่ชายของนายหงับ ให้ไปช่วยพูดหน่อย ตอนแรกนายหงับเองก็ไม่ยอมรับ แต่นายมนัสบอกว่าถ้านายหงับไม่ยอมรับจะส่งรองเท้าไปพิสูจน์ลายนิ้วเท้าของมึง พี่ชายก็พูดว่าหากมึงทำมึงก็รับไม่งั้นกูก็ไม่ช่วย นายหงับจึงยอมรับว่าทำจริง นางบุญพา ไทยกลาง ซึ่งเป็นเจ้าทุกข์ ไม่ได้เอาเรื่องอะไร เพียงอยากรู้ว่าใครทำเท่านั้น เมื่อรู้แล้ว นางบุญพาถามว่า ตบหัวแกทำไม นายหงับจึงบอกว่า โกรธที่นางบุญพาทวงหนี้ค่าเหล้าที่ติดค้างร้านค้าอยู่

นางบุญพาเองบอกว่าไม่นึกว่านายหงับจะโกรธ นายมนัสจึงกล่าวว่า เมื่อติดค้างหนี้จริงก็จ่ายกันไป จะได้ไม่เกิดเรื่องอย่างนี้อีก นายหงับก็ตกลงว่าจะจ่ายคืนให้ไป ส่วนนางบุญพาก็ไม่ได้เรียกร้องอะไร เพียงแต่อยากรู้ว่าใครทำเท่านั้นเอง ที่จริงนางบุญพานั้นสงสัยอีกคนหนึ่ง แต่เมื่อได้มาทราบอย่างนี้ก็ไม่ติดใจเอาความ ส่วนพี่ๆนายหงับก็ขอรับรองพฤติกรรมของน้องให้

วิเคราะห์

สาเหตุ

- นายหงับเกิดความไม่พอใจที่นางบุญพาทวงหนี้ที่ติดค้าง จึงทำร้ายร่างกายเขาด้วยความโกรธ

เทคนิคที่ใช้

- ผู้ช่วยเมื่อได้รับแจ้งก็ไปดูสถานที่เกิดเหตุทันที และก็ได้พบหลักฐานเป็นรองเท้า และมีร่องรอยการเดินของคนร้าย และด้วยความเป็นคนบ้านเดียวกันจึงรู้กันว่ารองเท้าเป็นของใคร เพราะโดยสภาพชุมชนแล้วรองเท้าของชาวบ้านคู่หนึ่งมักมีความจำเพาะว่าเป็นของใคร เมื่อรู้แล้วก็ต้องวิเคราะห์ว่าต้องให้ใครไปถามถึงจะรู้เรื่องก็คือพี่ชายของเจ้าของรองเท้า จนกระทั่งได้รู้ความจริง แล้วก็ไปพบคนผิดโดยให้พี่ชายนายหงับไปด้วยเพื่อรับรองพฤติกรรม แล้วก็ให้มีการจัดการปัญหาเก่าที่สร้างความโกรธเคืองกัน แล้วให้เลิกแล้วต่อกัน

ผลของการจัดการปัญหา

- ตกลงไม่เอาความกัน

บทเรียน

เรื่องนี้ด้วยผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นคนในชุมชนจึงออกติดตามเหตุการณ์ได้ทันที เมื่อพบหลักฐานก็รู้ได้ว่าเป็นของใคร แต่บางเรื่องไม่ใช่ว่าจะต้องจัดการเองคนบางคนต้องมีควาญหรือผู้ที่เขาเกรงใจ จึงต้องเลือกคนที่เข้าไปคุยให้เหมาะ แล้วจึงได้รู้เรื่องตกลงจัดการปัญหาและสามารถเคลียร์ความในใจกัน เรียบร้อยด้วย

<u>เรื่องที่ 16 ปืนลั่น</u>

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นางจำรัส อินทร์สง นางวัลยา คงทน นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นายมนัส คงเฝือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ 2551

นายประยุทธ์ หนูซำ บ้านเดิมอยู่ตำบลลำภูรา เป็นเขยแต่งเข้ามาในพื้นที่บ้านภรรยาอยู่ที่หมู่ที่ 5 อายุ 38 ปี มีอาชีพทำสวนยางและรับซื้อน้ำยาง นั่งล้อมวงตอนค่ำกับนาย โอ เกื้อคง นายเทียน นายแยก ที่รับจ้างแบกไม้และตัด(กรีด)ยางบ้าง ขณะนั่งคุยกันที่ขนำในสวนปาล์มของโกวงค์ อยู่ที่หมู่ที่ 6 ช่วงนั้นเวลาประมาณ 20.00 กว่าๆ นายประยุทธก็นั่งทำความสะอาดปืนขนาด .22 (ไม่มีทะเบียน) ไปด้วย หัวข้อเรื่องที่คุยก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเรื่องเที่ยวป่า ล่าสัตว์ แล้วก็ต้มน้ำ ดื่มกาแฟไปด้วย ทำไปทำมา

กระสุนที่ค้างลำกล้อง ได้ลั่นใส่นายโอ (อายุประมาณ 24 ปี) เข้าที่บริเวณหน้าอกชายโครงด้านซ้าย กระสุนตุงติดใน บุคคลทั้งหมดได้นำตัวนายโอ ส่งโรงพยาบาลห้วยยอด ส่วนนายประยุทธได้หลบหนีไปก่อนด้วยความตกใจ พ่อแม่นายโอจึงได้มาแจ้งกับนายมนัส ซึ่งตามศักดิ์แล้วนายโอเป็นหลานนายมนัสด้วย นายมนัสก็ตามไปที่โรงพยาบาลและได้โทรศัพท์คุยกับพ่อแม่ของนายประยุทธ์ ซึ่งทั้งคู่ก็รับผิดแทนลูกคือนายประยุทธแล้วบอกว่าไม่ได้ตั้งใจ พร้อมจะชดใช้ค่ารักษาพยาบาลให้ นายโอรักษาตัวประมาณ 7 วัน และไปผ่ากระสุนออกหลังจากนั้นอีกสิบกว่าวันใช้จ่ายประมาณ 10,000 กว่าบาท ซึ่งถือว่าเหตุเกิดจากความไม่ได้ตั้งใจและตกลงช่วยเหลือกัน ตอนนี้ทั้งกลุ่มยังเดินเที่ยวกันเหมือนเดิม

วิเคราะห์

สาเหตุ

- ความประมาทขณะเช็ดปืน ทำให้ปืนลั่นใส่ผู้อื่นจนบาดเจ็บ

เทคนิคที่ใช้

- นายประยุทธ์ถึงแม้จะหนี แต่ทำไปด้วยความตกใจกลัว เมื่อผู้ช่วยโทรศัพท์หาพ่อแม่ของนายประยุทธ์ทั้งสองก็แสดงความรับผิดชอบยอมรับผิด และจ่ายค่ารักษาพยาบาล ทำให้อีกฝ่ายไม่ได้เอาเรื่องกันแต่อย่างใด

ผลของการจัดการปัญหา

- ทั้งหมดก็มาเที่ยวกันเหมือนเดิม ไม่ได้โกรธเคืองหรือเลิกคบกัน เพราะต่างก็เข้าใจกันว่าเป็นเหตุสุดวิสัย แต่ก็คงไม่ประมาทอีกต่อไป

<u>เรื่องที่ 17 วัยรุ่นทำลายศาลา</u>

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นางบุญเย็น สุวรรณอัมพร

ผู้ให้ข้อมูล นายชิต เพ็ชรทรัพย์ หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2546

เก็บข้อมูลวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2552

มีศาลาข้างถนนหลังหนึ่งที่สามแยกวัดคลองคุ้ยขนาดประมาณ 2.5 x 3 เมตร เสาไม้ฝังดินหลังคาโครงเหล็กมุงด้วยสังกะสี มีฝาเป็นไม้กระดาน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยฯ สายตรวจและคนอื่น ๆช่วยกันสร้างไว้เพื่อให้ชาวบ้านใช้ประโยชน์ในการแวะพักริมทาง ใช้เวลาทำกันอยู่ประมาณสี่วันจึงสร้างเสร็จ ตกเย็นวันที่สร้างเสร็จพอดีมีงานศพในวัดคลองคุ้ย ก็มีเด็กชายวัยรุ่นประมาณ 7 คนอายุช่วง15-16 ปี มีทั้งเรียนและไม่เรียนหนังสือแล้ว คงกินเหล้าเมากันมาบ้าง ตอนค่ำก็ได้ขี่จักรยานยนต์มา 4-5 คัน หยุดจอดคุยกันอยู่ที่บริเวณสามแยกเข้าบ้านหน้าเขา หน้าศาลาริมทางหลังนั้นที่สร้างไว้

อยู่ๆมีวัยรุ่นคนหนึ่งในกลุ่มก็เสนอขึ้นว่า เรามาทำเรื่องขึ้นสักเรื่องหวา อีกคนถามต่อว่าทำไหรดี คนแรกก็บอกว่า เรามารื้อศาลาทิ้งดีกว่า แล้วก็ช่วยกันทำลาย ก็ใช้เวลาไม่นานนัก ช่วยกันผลักจนล้มลง จากเนินจนไม้ เหล็กบิดเอียงหมด ใช้การไม่ได้ทั้งหลัง

รุ่งเช้าประมาณหกโมงเช้า มีคนๆหนึ่งไปบอกผู้ใหญ่ชิตว่ามีวัยรุ่น ประมาณ 7 คน มารื้อศาลา สามแยกเมื่อคืน ทางผู้ใหญ่ชิตก็ถามว่ารู้ปรือ คนนั้นก็ตอบว่าเมื่อคืนผมเมาแล้วกลับบ้านไม่ไหวนอนอยู่แถวนั้นพอดี จึงได้เห็นเหตุการณ์ ตลอดว่าเป็นวัยรุ่นคนไหนบ้าง

10 โมงเช้า วันนั้น ทางผู้ใหญ่ชิต ก็เรียกวัยรุ่นทั้ง 7 คนนั้นมาสอบถามรายละเอียดที่เกิดขึ้น เนื่องจากเป็นคนกันเองเด็กยอมรับสารภาพทั้งสิ้น ทางผู้ใหญ่ชิดได้เสนอข้อตกลงให้เลือกว่าหนึ่งจะเลือกติดคุกในข้อหาทำลายทรัพย์สินสาธารณะ ส่วนสองจะสร้างศาลาให้ใหม่ โดยมีการขอขมาด้วย ? เจตนาเพื่อถามดูและต้องการดูว่าพ่อแม่เด็กจะให้ความร่วมมือด้วยไหม วัยรุ่นทั้ง 7 ก็เลือกข้อเสนอที่ 2 ต้องสร้างให้เสร็จภายใน 7 วัน เป็นอันว่าจบสิ้นกัน จนศาลาก็สร้างเสร็จ ส่วนพ่อแม่ก็รับรองพฤติกรรมลูกให้

วิเคราะห์

สาเหตุ

- วัยรุ่นคึกคะนอง

เทคนิคที่ใช้

- ให้โอกาสเด็กกลับตัวและให้พ่อแม่รับรองความประพฤติพร้อมทั้งให้ไถ่โทษโดยการสร้างศาลาใหม่

ผลของการจัดการปัญหา

- เด็กๆ พร้อมพ่อแม่ก็ช่วยกันสร้างศาลาให้ใหม่จนเสร็จ

<u>เรื่องที่ 18 เขตแดน</u>

ผู้เก็บข้อมูล นาย จัด โชติรัตน์ นางบุญเย็น สุวรรณอัมพร

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่ชิต เพ็ชรทรัพย์ หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2547

เก็บข้อมูลวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2552

ประมาณปี พ.ศ. 2546 นางสมพิศ เมืองช่วย อายุ 40 ปี ซึ่งมีที่ดินเป็นสวนยางพาราบริเวณที่เชิงเขา หลักฐานเป็นโฉนด ที่ดินมีเนื้อที่ 7 ไร่ ได้มาด้วยการซื้อที่ดินจากเจ้าของเดิมคือนายเวียง ฤทธิมา และก็ทำการโค่นล้มยางเพื่อปลูกใหม่ ปลูกวางร่องแบบตัดขั้นบันไดหลังจากนั้น 1 ปี นางยุพิณ ประมวลศิลป์ อายุ 43 ปี มาซื้อที่ดินที่อยู่ติดกับนางสมพิศจากนายเวียง จำนวนประมาน 5ไร่ที่เหลืออยู่ และก็โค่นต้นยางเพื่อปลูกใหม่เหมือนกัน แต่วางแนวร่องยางที่ปลูกไม่เหมือนกันโดยปลูกเป็นรูปยาวทอดแนวจาก

ยอดลงตีนควน(เชิงเขา) ซึ่งการวางร่องที่ไม่เหมือนกันทำให้มีปัญหาเรื่องแนวเขตแดนที่ติดต่อกัน เนื่องจากว่าตกลงกันไม่ได้ว่าใครเป็นฝ่ายรุกล้ำเขตแดนกัน

โดยที่นางสมพิศได้มาแจ้งผู้ใหญ่ชิตก่อนว่านาง ยุพิณ ปลูกยางล้ำที่ดินของตน วันรุ่งขึ้น นางยุพิณก็มาแจ้งว่านางสมพิศปลูกยางล้ำที่ดินของตน ให้ผู้ใหญ่ไปไกล่เกลี่ยที ผู้ใหญ่ก็ไปที่เกิดเหตุและเห็นว่านายเวียง เจ้าของที่ดินเดิมได้ปลูกต้นสะเดาเทียมไว้เป็นแนวไว้ก่อนที่ริมแดนแล้วต้นขนาดเท่าเสาบ้าน แต่ว่าไม่ได้เป็นแถวตรง เมื่อคุยกันครั้งแรกให้รับในเขตแดนที่เป็นต้นเทียมนั้นแต่ต่างคนก็ไม่ตกลง ผู้ใหญ่ก็กลับ

ไปๆมาอยู่สองอาทิตย์ ครั้งที่สามผู้ใหญ่ก็ไปที่สวนที่เป็นปัญหาอีกก็เจรจาให้เอาหลักฐานการถือครองของทั้งคู่มาผู้ใหญ่ก็ให้เอาหลักฐานที่ดินของทั้งสองมาเปรียบเทียบกัน แต่ทั้งสองก็ได้ปลูกยางทับซ้อนกันอยู่ที่เขตแดนผู้ใหญ่ชิตก็เลยตัดสินใจขอข้อตกลงว่าใช้เชือกชักแนวให้ตรงและให้ล้มต้นเทียมที่ตรงเส้นออกและขุดคูเป็นแนวแดนโดยให้อยู่ในที่ดินฝ่ายละครึ่งของคู ทั้งสองก็ยินยอมตามนั้น

วิเคราะห์

สาเหตุ

- แนวเขตที่ดินไม่ชัดเจน ที่ดินมีการซื้อขายเปลี่ยนมือทำให้เจ้าของใหม่ เข้าใจแนวเขตที่ดินไม่ตรงกัน

เทคนิคที่ใช้

- ผู้ใหญ่ได้รับแจ้งจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายจึงเข้าไปดูที่เกิดเหตุ แล้วเสนอทางออกแก่คู่กรณีกันที่สวน แต่ไม่ตกลง
- ไปพูดคุยหาข้อตกลงกันหลายครั้ง ครั้งสุดท้ายจึงเอาหลักฐานมาแบ่งแนวเขตใหม่ให้ถูกต้องให้พอใจทั้งสองฝ่าย แล้วให้ขุดคูพร้อมตัดต้นเทียมที่อยู่กึ่งกลางออกเพื่อให้เกิดความชัดเจน

ผลของการจัดการ

- ทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้ ต่างคนก็ต่างปลูกยางของตนเอง

เรื่องที่ 19 ลักทรัพย์ (ยางแผ่น)

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นางบุญเย็น สุวรรณอัมพร
ผู้ให้ข้อมูล นายชิต เพ็ชรทรัพย์ หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง
เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2545
เก็บข้อมูลวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2552
ประเภท ขึ้นศาล

นายอภิชาต (ชื่อเล่นเปียก) ฤทธิมา อายุ 32 ปี อาชีพรับจ้างทั่วไปแต่เคยมีประวัติลักขโมยมาก่อน ได้ขโมยยางแผ่นของนางเพียร เพชรคง อายุ 55ปี บ้านอยู่หมู่ที่ 5 จำนวน 23 ผืน(แผ่น)โดยใช้วิธีงัด

ประตูโรงเก็บที่สร้างไว้ในสวนยางออก เมื่อคนตัดยางนำผืนยางเสร็จแล้วก็จะตากไว้ให้แห้งที่ในโรงนี้ และเมื่อแห้งแล้วก็จะนำกลับบ้านต่อไป นายอภิชาตมีพฤติกรรมหลังจากขโมยของแล้วคือหนีออกจากพื้นที่ไปอยู่บ้านเมียที่ ต. ปากคม อ.ห้วยยอด

นางเพียรได้แจ้งผู้ใหญ่ชิต (ผู้ใหญ่ในขณะนั้น) ทางผู้ใหญ่ชิตก็เคยให้โอกาสนายอภิชาตมา 2 ครั้งแล้ว คือผู้ใหญ่ชิตทราบว่านายอภิชาตเป็นคนขโมยยางแต่ไม่มีพยานหลักฐาน นายอภิชาตก็ไม่รับว่าเป็นคนขโมย จึงมีการคาดโทษและเฝ้าจับตามองพฤติกรรม วันที่เกิดเหตุครั้งนี้นายอภิชาตได้เข้าไปงัดประตูโรงเก็บและขโมยยางแผ่นไปตอนหัวรุ่ง และเข้ามาขโมยซ้ำอีกครั้งตอนเย็นของอีกวันหนึ่งโดยมีเพื่อนมาช่วยด้วยอีกคนหนึ่ง รวมแล้วเป็นสองคนและรถจักรยานยนต์สองคัน ผู้ใหญ่และผู้ช่วยพร้อมเจ้าหน้าที่สายตรวจได้ซุ่มดูและตามไปจับกุมนายอภิชาตถึงที่บ้านภรรยาในเขตตำบลปากคมโดยประสานกับผู้ใหญ่เอียดของ ต. ปากคม แม่ของนายอภิชาตด่าว่าผู้ใหญ่ชิตหาว่าใส่ร้ายลูกชายและตัดสินใจต่อสู้คดี ผู้ใหญ่พร้อมผู้ช่วยก็ขึ้นศาลเบิกความพยานไปหนึ่งครั้ง ต่อมาจำเลยก็รับสารภาพศาลตัดสินจำคุก 2 ปี (แม่นายอภิชาตทราบคำตัดสินก็ร้องให้) พร้อมต้องคืนของกลางคือยางแผ่นจำนวน 23 ผืน ให้เจ้าของด้วย หลังจากนั้นทราบว่าเมื่อพ้นโทษออกมาก็ยังขโมยอีกหลายครั้งและโดนจับกุมติดคุกอีกครั้งหนึ่ง

วิเคราะห์

สาเหตุ

- นายอภิชาติเป็นโจรลักเล็กขโมยน้อย ในพื้นที่จนเป็นนิสัย

ผลของคดี

- โดนจับกุมตัวตัดสินจำคุกแต่ก็ไม่มีการเปลี่ยนพฤติกรรมใดๆ ออกจากคุกก็มาขโมยอีกและก็ติดคุกอีก

บทเรียนจากเรื่องนี้

นายอภิชาต แม้ว่าจะโดนลงโทษ ตามกฎหมายไปแล้วแต่ก็ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเมื่อออกจากคุกมาแล้วก็ยังมีพฤติกรรมขโมยเหมือนเดิม และจะเห็นได้ว่าแม่ของนายอภิชาตก็มีส่วนส่งเสริมให้นายอภิชาตประพฤติเช่นนี้เนื่องจากตอนที่ถูกจับกุมว่าขโมยของยังคิดว่าผู้ใหญ่ชิตใส่ร้ายป้ายสีลูกชายของตนและตั้งทนายต่อสู้คดี

เรื่องที่ 20 ทะเลาะวิวาท

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นางบุญเย็น สุวรรณอัมพร

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่ชิต เพ็ชรทรัพย์ หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2541

เก็บข้อมูลวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2552

เหตุเกิด ในวงเหล้า ที่วัดคลองคุ้ย ซึ่งตอนนั้นมีงานศพในวัด นายราย เกื้อจันทร์ อายุ 56 ปี ได้ดื่มเหล้าเมา (นายรายมีนิสัยเมาแล้วก่อเรื่องเป็นประจำ) ตอนแรกก็นั่งอยู่คนละวงกันเมื่อเริ่มเมาแล้วก็ย้ายมานั่งวงเดียวกับนายประสม(อายุประมาณ 34ปี) ซึ่งเป็นญาติกัน แต่นายรายพูดจาไม่รู้เรื่อง มีการด่าพ่อล้อแม่นายประสมไปหลายครั้ง จนนายประสมทนไม่ไหว เลยชกต่อยกัน นายรายล้มลงหัวไปถูกขอบม้านั่งทำให้นายรายได้รับบาดเจ็บที่ศีรษะเย็บแผล 5 เข็ม

รุ่งเช้านายราย ได้มาแจ้งผู้ใหญ่ชิต เพ็ชรทรัพย์ แล้วก็ไปแจ้งความที่ สภอ. ห้วยยอด ทาง ร้อยเวรได้บอกว่าให้ผู้ใหญ่บ้านไปไกล่เกลี่ยกันก่อน ผู้ใหญ่ชิตพร้อมนายมนัสผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านก็เรียกทั้งคู่มาคุยกัน แล้วก็ถามว่าเรื่องราวเป็นอย่างไร นายประสมก็บอกว่านายรายเป็นคนหาเรื่อง พูดจาด่าพ่อแม่ตนก่อนก็เลยชกต่อยกัน เมื่อเจรจากันนายรายต้องการเรียกค่าเสียหาย 7,000 บาท นายประสมไม่ยอมจ่ายเพราะคิดว่าตนไม่ผิด ผู้ใหญ่ก็ช่วยต่อรองว่าลดให้เหลือ 5,000 บาท โดยผู้ช่วยมนัสบอกว่ามีข้อแม้ว่านายรายต้องจ่าย 2,500 บาทด้วยเพราะเป็นคนผิดที่ไปด่าแม่นายประสมถือว่ามีส่วนร่วมในการก่อเหตุเหมือนกัน ส่วนนายประสมก็จะจ่าย 2,500 บาท ที่ได้ชกต่อยนายราย ก็พูดกันหลายครั้งให้ทั้งคู่ตกลงกัน สุดท้ายทั้งคู่ก็ยอมรับข้อตกลงกันโดยดี และทำการจ่ายเงินกันที่บ้านผู้ใหญ่โดยมีผู้ใหญ่เป็นพยาน เรื่องก็ไกล่เกลี่ยจบกันในวันนั้นแต่ก็พูดจากันอยู่นาน

วิเคราะห์

สาเหตุ

- นายรายมีพฤติกรรมเมื่อดื่มสุราแล้วนิสัยเปลี่ยนแปลงไปหลายๆครังเป็นชอบก่อเรื่อง

เทคนิคที่ใช้

- ผู้ใหญ่พร้อมผู้ช่วยประสานให้เกิดการตั้งวงเจรจาโดยมีคนกลางร่วมไกล่เกลี่ยเพื่อช่วย เชื่อมความเข้าใจระหว่างสองฝ่าย
- คนกลางจำแนกแจกแจงให้เห็นสาเหตุที่มาที่ไปของเรื่องที่เกิดว่าไม่ได้มีสาเหตุจากคนใดคนหนึ่งก่อน แต่ว่าเป็นการสร้างปัญหาร่วมกันทั้งสองฝ่าย ให้ทั้งสองฝ่ายมีส่วนในการรับผิดชอบของเรื่องครั้งนี้
- วางเงื่อนไขการใช้ค่าชดใช้ที่ต่างคนต่างก็ต้องจ่าย สุดท้ายคนก่อเหตุที่ได้รับบาดเจ็บต้องทำแผลก็ได้รับการชดใช้ แต่ก็ไม่ต้องมีการใช้จ่ายมาก ดังที่ผู้ช่วยได้มีเทคนิคการพูดว่า “นายรายต้องจ่าย 2,500 บาทด้วยเพราะเป็นคนผิดที่ไปด่าแม่นายประสมถือว่ามีส่วนร่วมในการก่อเหตุเหมือนกัน ส่วนนายประสมก็จะจ่าย 2,500 บาท ที่ได้ชกต่อยนายราย” นี่เป็นหลักการ

คิดหลักการพูดแบบชาวบ้าน คือไม่ได้มีใครผิดมากกว่าใครเลยต่างก็ต้องรับผิดชอบด้วยกันทั้งคู่

ผลของเรื่องราว

- เรื่องนี้เห็นว่าแม้ไปแจ้งความที่โรงพัก แต่ตำรวจก็รู้ว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย ต้องส่งกลับมาให้ชุมชนจัดการจะดีกว่า
- เรื่องนี้ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยร่วมกันเจรจากันจบเรื่อง ต่างฝ่ายต่างก็รับผิดชอบ และต่างก็พอใจ

เรื่องที่ 21 วัวกินยางวัด

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นางบุญเย็น สุวรรณอัมพร

ผู้ให้ข้อมูล นายชิต เพ็ชรทรัพย์ หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2548

เก็บข้อมูลวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2552

เหตุเกิดที่วัดคลองคุ้ย เมื่อวัวได้เข้าไปกินต้นยางพาราของทางวัดคลองคุ้ย โดยเจ้าของวัวก็อยู่ในละแวกใกล้เคียงก็มีกันอยู่ 2-3 เจ้า ผู้ดูแลสวนยางพบว่าต้นยางถูกวัวกินอีกครั้งนี้ก็มาแจ้งผู้ใหญ่บ้านว่าวัวที่เลี้ยงไว้บริเวณใกล้เคียงได้เข้าไปกินยางที่เพิ่งปลูกของวัดพร้อมทั้งอาสิน? อื่นๆ ด้วย ซึ่งตนก็เคยพูดกับเจ้าของวัวแล้ว แต่ไม่มีใครรับหรือแก้ไขแต่อย่างใด ยังคงปล่อยวัวเข้า
มาอีก

ทางผู้ใหญ่ชิตจึงได้ไปพบและพูดคุยกับเจ้าของวัว และมีแนวคิดขึ้นว่า พระปลูกต้นไม้ต้นยาง ส่วนเจ้าของวัวเป็นเจ้าคุณ เปรียบเทียบว่าพระกับเจ้าคุณ ใครใหญ่กว่ากัน หลังจากที่พูดไปอย่างนั้น เจ้าของวัวก็ไม่มีใครปล่อยวัวเข้ามาอีกเลย เป็นการเตือนว่าไม่ควรจะให้วัวนั้นไปรบกวนของวัด

วิเคราะห์ การไกล่เกลี่ยของผู้ใหญ่เป็นการพูดเพื่อให้เจ้าของวัวซึ่งวัวเข้าไปทำลายข้าวของ มีความเคารพต่อพระ เพราะถือว่าเป็นนักบวช

เรื่องที่ 22 ขับรถชนบ้าน

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นางจำรัส อินทร์สงค์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์
นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม

ผู้ให้ข้อมูล นายสำเริง ช่วยเมือง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง เหตุเกิด 9 มิ.ย. พ.ศ. 2540

นายอานนท์ แก้วพานทอง ได้ขับรถกระบะไปชนบ้านของนางหบ ขาวนิ่ม เป็นเหตุให้บ้านพังเสียหายมาก นายอานนท์ก็ยินดีที่จะชดให้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้น โดยการให้ช่างมาสำรวจที่เสียหาย ตกลงกันเป็นค่าเสียหายที่จำนวนเงิน 98,664 บาท ก็จ่ายกันที่บ้านผู้ใหญ่สำเริง ช่วยเมือง เรื่องก็จบลงด้วยดี

เรื่องที่ 23 ลักขนุน

ผู้เก็บข้อมูล นาย จัด โชติรัตน์ นางจำรัส อินทร์สงค์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์
นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม

ผู้ให้ข้อมูล นายสำเริง ช่วยเมือง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด 12 มิ.ย. พ.ศ 2551

นายเอียด รอดศรี อายุ 45 ปี อยู่ที่หมู่ที่ 2 ได้มาหาผู้ใหญ่สำเริง ช่วยเมือง ที่บ้านและได้เล่าให้ผู้ใหญ่ฟังว่าลูกขนุนในสวนหายไปจำนวนสองลูก แกเห็นกะตาว่านางจัดมาเก็บลูกขนุนและกำลังแบกกลับไปตอนแกเข้ามาพอดี จากการสืบตามทราบว่านางจัด ชูเพชร มีแฟนทำงานอยู่ที่อุทยาน งานการก็ไม่มีเป็นชิ้นเป็นอัน ไม่มีที่ทำกิน ฐานะยากจน และชอบเล่นการพนัน อยู่บ้านห่างกันประมาณหนึ่งร้อยเมตรได้เข้าไปลักลูกขนุน เอาไปขายนาง เนสิรี ดำหอม ขอให้ผู้ใหญ่ไกล่เกลี่ยให้ด้วย ผู้ใหญ่ก็เรียกนาง จัดมาสอบถามพร้อมๆ กัน นางจัดก็ยอมรับว่าเข้าไปลักจริง นายเอียด ชูศรี ตอนแรกเรียกร้องค่าเสียหายหนึ่งพันบาทบอกว่าเสียความรู้สึก แต่ผู้ใหญ่สำเริงบอกว่าเรียกร้องมากไป เอาแค่พียงสี่ร้อยบาทก็น่าจะพอ สมเหตุสมผลกับค่าลูกขนุนแล้ว จึงตกลงเรียกค่าเสียหายลูกหนุนเป็นเงิน 400 บาท นางจัดก็ยินดีชดใช้ให้ โดยมีผู้ใหญ่เป็นพยานและผู้ใหญ่ก็พูดคุยกับนางจัดว่าวันหลังอย่าทำแบบนี้อีก เพราะอย่างไรเสียก็เป็นคนบ้านเดียวกันไว้พึ่งพาอาศัยกันดีกว่า และผู้ใหญ่ก็เตือนคนที่รับซื้อว่าต้องดูก่อนว่าคนที่มาขาย มีสวนหรือไม่ ไม่ใช่ซื้อสุ่มสี่สุ่มห้า

วิเคราะห์

สาเหตุ

- นางจัดต้องการหารายได้ จึงได้ขโมยเอาลูกขนุนไปขาย

เทคนิคที่ใช้

- เรียกคนที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมาคุยกันสอบถามข้อเท็จจริง
- ให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

ผลของการจัดการ

- ทุกฝ่ายยุติกันได้

เรื่องที่ 24 ที่ดินริมแดน

ผู้เก็บข้อมูล นาย จัด โชติรัตน์ นายประทีป สุขสนาน นายทวีศักดิ์ นาโค
นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม

ผู้ให้ข้อมูล นายสมปอง สมบูรณ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

สัมภาษณ์ เก็บข้อมูล 20 พ.ย. 2551

นายสุทัศน์ สุวรรณ อยู่บ้านเลขที่ 16/1 ม. 6 ต. ปากแจ่ม มาแจ้งผู้ใหญ่สมปองว่า นางยุพิน สมบูรณ์ อยู่บ้านเลขที่ 18 หมู่ที่ 6 ต.ปากแจ่ม ได้ปลูกต้นยางล้ำเข้าไปในที่ดินของตน ผู้ใหญ่ก็เข้าไปที่เกิดเหตุ ในครั้งแรกก็เข้าไปดูคนเดียวก่อนพบว่าที่ดินของนายสุทัศน์มีประมาณ 8 ไร่ กำลังเปิดกรีด ส่วนของนางยุพินมีประมาณ 6 ไร่ เพิ่งปลูกใหม่ ครั้งที่สองคราวนี้นัดหมายก็ไปพร้อมกันทั้งหมด เมื่อไปถึงผู้ใหญ่ถามทั้งสองฝ่ายว่าที่ดินนี้มีหลักฐานอะไรบ้าง ทั้งคู่ก็บอกว่า เป็น นส. 3 ก. และที่ระหว่างแดนของที่ดินทั้งคู่มีต้นสะเดาเทียมอายุประมาณ 3 ปี ต้นขนาดข้อมือปลูกที่บริเวณริมแดน 10 ต้น ผู้ใหญ่ก็ถามอีกว่าใครเป็นผู้ปลูก ทั้งคู่ก็บอกว่าตนเป็นผู้ปลูก ผู้ใหญ่เห็นท่าไม่ดีเลยบอกว่านั้นลองเอาเชือกมาดึงว่าเป็นอย่างไรตอนแรกทั้งคู่ก็ไม่ยอมให้ดึงเชือกผู้ใหญ่ก็บอกว่าไม่ยอมก็ต้องเสียเงินเชิญพนักงานที่ดินมารังวัด ทั้งคู่ก็ยอมให้ดึงเชือกผลปรากฏว่าเมื่อนำเชือกมาดึงให้ตรง ต้นสะเดาอยู่ในที่ดินนายสุทัศน์ 3 ต้น ที่เหลืออีก 7 ต้นอยู่ในที่ดินของนางพิณ ผู้ใหญ่เลยถามว่าต้นที่หัวแถวต้นแรกใครเป็นผู้ปลูก ทั้งคู่ก็บอกว่า ฉานเป็นผู้ปลูกอีกเหมือนกัน ก่อนหน้านี้ผู้ใหญ่ก็ได้แอบสืบถามว่าชาวบ้านที่มีสวนอยู่ใกล้กับทั้งคู่คือนางงาน สมบูรณ์ ว่าใครเป็นผู้ปลูกต้นเทียม นางงานให้ข้อมูลว่า นายสุทัศน์เป็นผู้ปลูก ผู้ใหญ่จึงบอกว่า “พันนี้เทียมพวกนี้ฟันออกเลย จะได้ไม่ต้องมีปัญหาเมื่อโตขึ้น” ทั้งสองจึงพูดว่าให้ผู้ใหญ่นั่นแหละเป็นคนฟันเมื่อตัดต้นเทียม และได้เขตแดนที่ยอมรับกันทั้งสองฝ่ายเสร็จแล้วผู้ใหญ่ก็บอกให้นางพินที่ปลูกยางล้ำเข้าในที่ดินของนายสุทัศน์ให้ถอนยางออก นางพินก็ยินยอมขุดต้นยางนั้นออก และผู้ใหญ่ก็ได้กำชับว่าทีหลังให้เว้นไว้มั่ง ให้เว้นสักครึ่งเมตร อย่าปลูกให้ถึงแดนแรง หลังจากนั้นก็ไม่มีปัญหาอะไรต่างคนต่างอยู่และก็ไม่ขัดแย้งกันอีก

วิเคราะห์

สาเหตุ

- แนวเขตที่ดินไม่ชัดเจนเนื่องจากว่าได้มีการล้มไม้ยางพาราเพื่อปลูกใหม่ ทำให้แนวเขตที่ดินไม่ชัดเจน

เทคนิคที่ใช้

- ผู้ใหญ่บ้านเมื่อได้รับแจ้ง ก็ได้เข้าไปดูที่เกิดเหตุก่อน แล้วสืบถามข้อมูลจากคนใกล้เคียง
- พิจารณาข้อมูลแล้วยื่นข้อเสนอและการตัดสินที่ไม่ให้ฝ่ายใดได้เปรียบหรือเสียเปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง

ผลของคดี

- ตกลงกันด้วยดี ทั้งคู่กรณีก็อยู่กันเหมือนเดิม

เรื่องที่ 25 รถชน

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นายประทีป สุขสนาน

ผู้ให้ข้อมูล นาย สุนทร ล้วนแก้ว ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 ต. น้ำผุด อ. เมือง จ. ตรัง

เกิดเหตุ พ.ศ. 2549

นายสุนทรได้เล่าให้ฟังว่าขณะแกกำลังเก็บน้ำยางอยู่ที่บ้าน ก็มีนายวิมลขี่รถจักรยานหน้าตาซีดเซียวเข้ามาจอดพูดว่า “ผู้ช่วยแขบ(รีบ) ไปดูที่ร้านค้าบ้านน้านิด แต่แรกเดี๋ยว(เมื่อตะกี้) ผมขี่รถจะรีบไปทำงานได้เฉี่ยวชนเด็กหญิงนุ่นล้มลง ผมนั้นไม่กล้าจอดดูเพราะกลัวญาติจะทำร้าย เลยแขบ (รีบ) มาหาผู้ช่วยให้ไปแลที (ดูให้หน่อย) พันปรือ(อย่างไรเสีย) ผมขอรับผิดชอบ” หลังจากนั้นนายสุนทรก็ได้ไปที่เกิดเหตุ ไปถึงก็มีผู้ใหญ่และ อปพร. อยู่กันก่อนแล้ว ก็ช่วยกันพาเด็กหญิงนุ่นไปโรงพยาบาลตรัง จากการสอบถามผู้อยู่ในเหตุการณ์นั้นพอจะได้ความว่าเด็กรีบข้ามถนนไปซื้อขนม บังเอิญนายวิมลนั้นขี่รถมาพอดี นายวิมลเห็นเด็กวิ่งข้ามก็ได้เบรกรถจนเสียการทรงตัวแต่ก็ไม่ทันจึงชนเอาเด็กหญิงนุ่นดังกล่าว จากนั้นผู้ใหญ่และ อปพร.ก็ได้มาพบนายวิมล นายวิมลก็ได้พูดกับผู้ใหญ่ว่า “ค่าหมอ ผมขอรับผิดชอบเองให้ผู้ใหญ่และทีมงานช่วยเจรจาให้ที ผมนั้นที่ชนแล้วไม่ได้ช่วยเหลือเพราะกลัวถูกทำร้าย เดี๋ยวคนอื่นหรือพี่น้องเด็กจะว่าได้ว่า ชนแล้วหนี” หลังจากนั้นผู้ใหญ่บ้านและทีมงานก็ได้ไปที่โรงพยาบาล ก็พบว่าเด็กหญิงนั้นขาหัก ก็ได้พูดคุยกับพ่อแม่ของเด็กว่า นายวิมลนั้นจะช่วยค่าหมอ และอย่าเอาเรื่องราวกันได้มั๊ย เพราะมันเป็นเหตุสุดวิสัย พ่อ-แม่ของเด็กก็ได้พูดว่า “ตรงนั้นเข้าใจดี ไว้ค่อยพูดกันก็ได้ หลังออกจากโรงพยาบาล น้องวิมลนั้นเขาก็ไม่ได้แกล้ง” หลังจากเด็กหญิงนุ่นออกจากโรงพยาบาล นายวิมลก็ได้ไปขอโทษและชดใช้ค่าหมอและยังให้เงินไว้ 10,000 บาท โดยผู้ใหญ่และทีมงานเป็นสักขีพยาน

วิเคราะห์

เห็นว่าอุบัติเหตุนั้นก็เกิดขึ้นได้โดยไม่ตั้งใจแม้ในพื้นที่ชนบท แต่ด้วยถนนหนทางที่พัฒนาสะดวกสบายขึ้น แต่เมื่อเกิดอุบัติเหตุหากไม่ร้ายแรงนักในชุมชนจะมีวิธีการของชุมชนคือการยอมรับผิดและการมีน้ำใจให้ความช่วยเหลือผู้บาดเจ็บก่อนเสมอ ซึ่งต่างกับกฎหมายที่ต้องเอาแพ้เอาชนะหรือต้องการคนผิดคนถูกให้ได้ โดยไม่ได้ใส่ใจว่าต้องมีความเห็นอกเห็นใจในเพื่อนมนุษย์

เรื่องที่ 26 แบงค์(ธนบัตร)ปลอม

ผู้เก็บข้อมูล นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม

ผู้ให้ข้อมูล นาย เรียง ษัฏเสน หมู่ที่ 7 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ 29 พ.ย. 2551

ตอน 20.30 น นายกิ๊ก ศรีสุข บ้านอยู่ในหมู่ที่ 7 ตำบลปากแจ่ม มาซื้อของที่บ้านนายเรียง ที่หมู่ที่ 7 ต. ปากแจ่ม โดยซื้อเหล้า 1 แบน บุหรี่ 1 ซอง เบียร์ 2 ขวด แล้วจ่ายค่าของด้วยแบงค์พัน(ธนบัตรใบละหนึ่งพันบาท) จากนั้น เวลาประมาณ 24.20 นายกิ๊ก ก็มาซื้อ บุหรี่อีก 1 ซอง โดยจ่ายด้วยแบงค์พันอีก

เจ้าของร้านก็แปลกใจถามว่า ไม่มีแบงค์ย่อยหรือ เมื่อตอนหัวค่ำก็มาซื้อครั้งหนึ่งแล้ว นายกิ๊กก็บอกว่าไม่มี เจ้าของร้านก็ทอนเงินให้ไป จนเช้าวันต่อมา เจ้าของร้านได้เข้าไปซื้อของที่ตลาดทับเที่ยง ก็นำแบงค์พันนั้นไปใช้ แม่ค้าในตลาดพลิกแบงค์ไปมาสองสามครั้งก็คืนกลับให้ บอกว่าดูแล้วน่าจะเป็นแบงค์ปลอม จากนั้นนายเรียงก็ไปหานายกิ๊ก สอบถามเหตุการณ์เรื่องราวจึงทราบว่า เงินดังกล่าวนายไบรท์ เพชรฤทธิ์ ซึ่งเป็นเพื่อนกับนายกิ๊กให้นายกิ๊กมาซื้อของให้ นายเรียงจึงไปหาแม่ของนายไบรท์ (ตอนนั้นนายไบรท์ พอทราบเลาๆล่วงหน้าอยู่บ้างแล้ว จึงหลบให้แม่มารับหน้าแทน) นายกิ๊กจึงบอกว่าให้นายไบร์ทนำเงินค่าของที่ซื้อไปและเงินทอนเมื่อคืนมาให้ตนด้วย ตนจะไม่เอาเรื่องใดๆ เพราะเห็นว่าเป็นคนบ้านเดียวกัน นายไบรท์บอกว่า เงินนี้ได้มาจากนายเขียวกับนายหมู ซึ่งเป็นเพื่อนของนายไบรท์อีกทีหนึ่ง นายเรียงบอกว่าสองคนนั้นให้ไปจัดการเอาเอง แต่ให้นายกิ๊ก กับนายไบรท์ เป็นผู้รับผิดชอบเงินของตน และจะไม่เอาความผิดใดๆ โดยที่มีญาติทั้งสองฝ่ายเป็นพยานหลังจากนั้นไม่กี่วัน นายกิ๊กกับนายไบรรท์ ก็นำเงินสองพันบาทมามอบให้นายเรียงเอง

วิเคราะห์

สาเหตุ

- ความไม่รู้ว่าจะมีแบงค์ปลอมในชุมชน ซึ่งช่วงนั้นก็มีข่าวแบงค์พันปลอมระบาดมาก สันนิฐานว่ามาจาก อ.กันตัง

เทคนิคที่ใช้

- เนื่องจากนายเรียงขายของชำเล็กๆดังนั้นมีแบงค์พันไม่กี่ใบในแต่ละวันที่ได้รับจากการซื้อของ จึงง่ายที่จะจำว่าได้รับมาจากใครบ้าง

ผลของการจัดการ

- นายเรียงขอเงินทอนและค่าของคืน

บทเรียนจากเรื่องนี้

- ต้องมีการติดตามข่าวสารให้ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ และเมื่อมีอาชีพค้าขายก็ต้องสังเกตแบงค์ได้

<u>เรื่องที่ 27 ฟันคอ</u>

ผู้เก็บ/ให้ข้อมูล นาง บุญเย็น สุวรรณอัมพร ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม
อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ 4 ตุลาคม พ.ศ 2551

เมื่อเวลาประมาณ 12.00 น. มีวัยรุ่นชายประมาณ 5 คน อายุรุ่นราวๆ 14-16 ปี ซึ่งยังเป็นเด็กนักเรียนจากอำเภอนาโยง ได้ขับขี่รถจักรยานยนต์ เป็นพาหนะมาถึงหน้าโรงเรียนบ้านคลองคุ้ย โดย นาย ก. (ชื่อสมมุติ) ที่เป็นหนึ่งในนั้น ได้ใช้ลูกขวานฟันเข้าที่คอของนาย วัชระ บาลรุ่ง ซึ่งเป็นเด็กวัยรุ่นใน

พื้นที่ หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม ลูกของนายวะเรต บาลรุ่ง แต่ว่าอาจจะเป็นที่ขวานไม่คมหรือเหตุผลอื่นใดไม่ทราบ นายวัชระได้รับบาดเจ็บเป็นแผลเพียงเล็กน้อย เพื่อนๆ ของนายวัชระและญาติได้ไล่ตาม เด็กวัยรุ่นทั้ง 5 คนนี้ไปจนไปจนมุมที่บ้านหลังหนึ่งที่วัยรุ่นกลุ่มนี้น่าจะรู้จักกัน พ่อแม่ของผู้เสียหายได้มาตาม ผู้ใหญ่บุญเย็นที่บ้านแล้วก็ออกกันไป ผู้ใหญ่ไปถึงพบว่าทั้งสองฝ่ายคุมเชิงกันอยู่ก็ ให้เจ้าของบ้านที่เด็กไปจนมุมอยู่โทรตามผู้ปกครองของทั้ง 5 คน ให้มารับรู้ด้วย

ซึ่งจากการสอบถามพบว่าทั้งสองฝ่ายก็มีเรื่องขัดกันอยู่บ้าง เพราะนายวัชระเองก็ทำตัวเป็นเจ้าถิ่น ส่วนอาวุธของวัยรุ่นที่มาก็มี ลูกขวาน 1 อัน สนับมือ 2 อัน ไม้ 1 อัน เหมือนเป็นการตั้งใจมาทะเลาะกัน เมื่อผู้ปกครองเด็กจากนาโยงมากันแล้ว นายวะเรต ที่เป็นพ่อของนายวัชชระบอกว่าไม่ยอมที่ลูกชายได้รับบาดเจ็บขอเรียกค่าเสียหาย 5,000 บาท ผู้ใหญ่ก็บอกว่าให้ทั้งคู่คุยกันเองก็แล้วกัน คู่กรณีก็ยินยอมที่จะจบเรื่องกันโดยยอมชดใช้ค่าเสียหายให้ และรับผิดกับการกระทำของเด็กครั้งนี้แล้วก็พาเด็กๆ กลับบ้าน

เรื่องที่ 28 ยิงฟ้า

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นายโสภณ ปรงแก้ว
ผู้ให้ข้อมูล นาย สุนทร ล้วนแก้ว ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 ต. น้ำผุด อ. เมือง จ. ตรัง
เหตุเกิด 29 พ.ย. 2551

เสียงปืนดัง สอง สามนัด ที่น้ำตกเขาหลัก ต. น้ำผุด อยู่ติดกับหมู่ที่ 2 ตำบลปากแจ่ม ผู้ใหญ่และผู้ช่วย พร้อมด้วย อปพร. เข้าใจว่ามีเหตุร้ายเกิดขึ้น จึงขับรถยนต์เข้าไปดูว่าเผื่อว่ามีเรื่องร้ายแรงอะไรเกิดขึ้นที่น้ำตก ขณะที่กำลังจอดรถ พบวัยรุ่นนั่งอยู่ 4-5 คน และผู้ช่วยสุนทรสังเกตเห็นว่ามีเด็กบางคนพอเห็นกลุ่มคนที่มาเลยโยนปืนไปข้างก้อนหินอย่างฉุกละหุก ผู้ใหญ่และทีมงานก็ถามว่า มาจากไหน บ้านอยู่ไหน ชื่อไหร ลูกเต้าเหล่าใคร และเข้าไปค้นดูที่ใต้เพิงหิน พบปืน .38 หนึ่งกระบอก เมื่อถามว่าใครเป็นเจ้าของ ก็ไม่มีใครกล้ารับ ผู้ใหญ่ก็บอกว่า ให้รับเสียดีๆ จะไม่มีการเอาเรื่องราวๆใดๆทั้งสิ้น แต่อยากรู้สาเหตุว่าทำไมจึงยิงปืน ถามไปถามมา สัก 20 นาที นายนิ้ง บอกว่าบ้านอยู่ตำบลนาหมื่นศรีแถวถ้ำช้างหาย รับว่าเป็นเจ้าของและเป็นคนยิงปืน ผู้ใหญ่จึงบอกว่าเป็นลูกผู้ชาย กล้าทำก็กล้ารับ นายนิ้งก็บอกต่อว่าที่ยิงนั้น ยิงฟ้าหนุกๆ (สนุก)ไม่ได้ยิงคน ผู้ใหญ่ก็บอกว่า รู้ไหมที่ยิงปืนทำให้คนอื่นที่มาเที่ยวเค้าตกใจ ซึ่งวันนั้นมีนักท่องเที่ยวเข้ามาพักผ่อนหลายคน ทำแบบนี้มันผิด พวกที่มาเที่ยว เขามาหาความสบายใจ มาหาความสุข นี่พวกลูกๆมาทำให้เสียบรรยากาศหมด รู้ไหมคนที่นี่ไม่มีใครทำกัน จากนั้นผู้ใหญ่และทีมงานได้พูดให้วัยรุ่นฟังว่า ปืนต้องยึดไว้ก่อน นายนิ้งตกใจจนหน้าซีด ยกมือไหว้จะขอปืนกลับ บอกว่าไม่มีปืนก็ไม่กล้ากลับบ้าน พ่อรู้เอาตายเพราะว่าแอบเอาปืนพ่อมาโดยที่พ่อไม่รู้ ขอผมกลับต๊ะ ผู้ใหญ่พูดอีกว่า ปืนให้กลับแน่ แต่ให้พาพ่อแม่มาเอา นายนิ้งอ้อนวอนอยู่ครู่หนึ่งเห็นว่าไม่ได้ปืนคืนแน่ ก็ชวนเพื่อนๆกลับบ้าน

หลังจากนั้นสองวันพ่อแม่ของนายนิ้ง ก็มาหาผู้ใหญ่ที่บ้าน และขอโทษที่ลูกมาก่อเหตุในพื้นที่ต่อไปจะดูแลไม่ให้เกิดเรื่องอย่างนี้อีก พูดคุยกันโดยดีสักพักหนึ่ง ผู้ใหญ่ก็คืนปืนกลับไป

วิเคราะห์

สาเหตุ

- การที่วัยรุ่นเมาสุราและคึกคะนองตามประสาแล้วนำปืนของพ่อมาเล่น

เทคนิคที่ใช้

- ผู้ใหญ่พูดด้วยความใจเย็น นิ่มๆ ไม่หยาบคาย คุยด้วยเหตุด้วยผลกับทีมวัยรุ่น และยึดของกลางคือปืนไว้ได้ ให้เด็กพาพ่อแม่มารับปืนกลับ เพื่อให้พ่อแม่ได้รับทราบพฤติกรรมของลูก

ผลของคดี

- ผู้ปกครองมารับทราบพฤติกรรมของลูก และรับปากจะดูแลความประพฤติ

บทเรียนจากเรื่องนี้

- วัยรุ่นเป็นวัยเสี่ยง หากเมาและมีอาวุธร้ายแรงในครอบครองจะย่ามใจสามารถทำอะไรก็ได้โดยไม่ยั้งคิด บางครั้งอาจสร้างความเดือนร้อนได้
- การเก็บปืนต้องเก็บในที่มิดชิดไม่ให้เด็กเอามาเล่นได้ง่ายๆ

เรื่องที่ 29 ที่ดินปากเปล่า

ผู้เก็บข้อมูล นาย จัด โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ช่วยผู้ใหญ่คล่อง บ้านหนองหอย หมู่ที่ 3 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522

นายผุด ทองขาว ได้เข้าไปถางป่าใสที่เป็นที่ดินเขตทุ่งเลี้ยงสัตว์ (เป็นที่ดินสงวนของรัฐ)ในบริเวณที่ดินที่นายเอื้อนอ้างว่าได้ทำการจับจองไว้นานมาแล้ว แต่เป็นการจับจองด้วยปากเปล่า และก็ทิ้งให้รกร้างว่างเปล่าไว้ไม่ได้ทำอะไร เมื่อนายเอื้อนเห็นนายผุดเข้าไปในบริเวณที่ดินของตนบ่อยก็สงสัยจึงตามไป พบว่านายผุดกำลังถางป่าที่ตนเองจองไว้อยู่จึงห้ามว่าที่ตรงนี้ตนจองไว้แล้ว ห้ามไม่ให้ถางต่อ นายผุดไม่สนใจยังเดินหน้าถางต่อไปเพราะถือว่าเป็นที่ดินสาธารณะและก็ไม่มีใครใช้ประโยชน์ คิดว่าถ้าใครเข้าทำกินก็เป็นที่ของคนนั้น นายเอื้อนจึง รีบไปแจ้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคล่องว่าให้ไปช่วยพูดกับนายผุดหน่อย เพราะนายผุดกำลังบุกรุกที่ดินของตนอยู่ ผู้ช่วยไปถึงก็เห็นว่านายผุดถางจริงก็เรียกทั้งคู่เข้ามาและบอกว่าที่ดินตรงนี้เป็นของนายเอื้อนได้จองไว้แล้ว ให้นายผุดไปถางที่อื่น และทั้งคู่ให้ยุติเพียงเท่านี้ นายผุดเห็นผู้ช่วยคล่องพูดอย่างนั้นก็เลยหยุดถาง

วิเคราะห์

สาเหตุ

- การจับจองที่ดินของรัฐโดยปากเปล่าไม่มีหลักฐานหรือว่าเครื่องหมายใดๆ โดยไม่ได้ทำกิน

หรือใช้ประโยชน์ ในสมัยนั้นใช้การพูด/บอก/เล่าเป็นการแสดงถึงสิทธิ คนที่เหลือก็จะยอมรับสิทธิของคนอื่นไม่มีการเข้าถือครองซ้ำหรือแย่งชิง

เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย

- ใช้ผู้ที่มีอำนาจที่เป็นผู้นำในชุมชน (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) เข้าไปคุยเพื่อให้หยุดการกระทำ การถางป่า

ผลของการจัดการ

- นายผุดเลิกถางป่าส่วนที่นายเอื้อนอ้างว่าได้จับจองไว้แล้ว

เรื่องที่ 30 ยิงปืน

ผู้เก็บข้อมูล นาย จัด โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นาย เชิ่ม อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2525

สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2552

นายจ่าง ทองรักษ์ บ้านอยู่ใกล้กับ นาย เจริญ ทองผึ้ง นายจ่างไปได้ข่าวแว่วมาว่า นายเจริญน่าจะคิดไม่ซื่อตีท้ายครัวตนเอง ด้วยความเข้าใจผิด และความหึงหวง นายเจริญก็ไปเอาปืนกับมีดพร้ามาจะยิงนายเจริญ ผู้ใหญ่ได้ยินเสียงดังเลยวิ่งตามออกมาดูเห็นนายจ่างถือปืนอยู่ก็บอกว่าให้หยุดกันก่อนทั้งคู่แล้วถามว่ามีเรื่องอะไรกัน พลันได้ยินนายเจริญกล่าวออกมาว่า ต่อเดี๋ยวจะไปแจ้งความที่โรงพักห้วยยอด ผู้ใหญ่ได้ยินก็บอกว่าทั้งคู่ให้หยุดแล้วบอกว่าทั้งคู่ก็ไม่ได้รับบาดเจ็บใดๆเลย แล้วอีกอย่างบ้านก็อยู่ใกล้กัน ให้เลิกแล้วต่อกันเท่านี้ ที่ผิดใจอะไรกันก็ให้หยุดเพียงเท่านี้ ทั้งสองคนก็ยินยอมกันโดยยอมรับคำเตือนของผู้ใหญ่บ้าน เพราะที่รบกันที่จริงก็ไม่ได้มีหลักฐานการกระทำผิดใดๆ เพียงแต่รู้สึกโกรธเท่านั้น

เรื่องที่ 31 หม้อแบตเตอรี่

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นางจำรัส อินทร์สง นางวัลยา คงทน นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นาย มนัส คงเฝือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2540

นายเคี่ยมเป็นคนเฝ้าของของบริษัทโจมทองศิลา (ประกอบการโรงโม่หิน) ที่ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 5 มาแจ้งกับนายมนัสว่า หม้อแบตเตอรี่ รถตักหินหนักประมาณ 50 กิโลกรัม หายไปตอนเมื่อคืนนี้ โดยโดนขโมยถอดออกจากรถซึ่งนายเคี่ยมสืบมาประมาณ 5 วันแล้ว นายมนัสสงสัยว่า ในพื้นที่ถ้าจะมีขโมยก็มีผู้ต้องสงสัยว่าเป็นนายเปียก ที่แกมีอาชีพตัดยาง เมื่อเกิดความสงสัยก็ได้ตามไปดูลาดเลาที่บ้านนายเปียก

พร้อมกับนายรงค์คนรู้จักกัน ไปถึงพบน้องและน้องเขยของนายเปียกที่เป็นใบ้ทั้งคู่ที่ขนำติดกัน ซึ่งขนำทั้งคู่ไฟฟ้ายังเข้าไม่ถึงเนื่องจากอยู่ในสวนยางบนควน (บนเขา) เมื่อเห็นผู้ช่วยมนัสมาทั้งคู่ก็ส่งภาษาใบ้บอกเนื่องจากว่ากลัวจะถูกเรื่องด้วยโดยชี้มาที่ผู้ช่วยมนัสและชี้ไปที่บ้านนายเปียกเลย เมื่อไปที่บ้านพบแม่ของนายเปียก อายุก็ 50 กว่าปี ทั้งหมดเข้าไปนั่งในบ้านและผู้ช่วยมนัสพูดว่ารู้ว่าเปียกไปเอาหม้อแบตเตอรี่มา โดยบรรทุกกับรถจักรยาน เนื่องจากที่เกิดเหตุห่างกันไม่ถึงหนึ่งกิโลเมตร แม่นายเปียกไม่รับ บอกไม่มี ผู้ช่วยก็ย้ำว่าเปียกเอามาแน่ ไม่คืนของมาจะจับเติ้นไปด้วย แม่นายเปียกก็นิ่งชะงัก ผู้ช่วยมนัสก็บอกว่าถ้าให้ของกลับก็ไม่ติดใจเอาเรื่องอะไร ในที่สุดแม่นายเปียกยอมรับว่าเปียกเอามาจริงแต่ไม่บอกว่าอยู่ที่ไหน ต้องคุยกันอีกพักใหญ่จึงรู้ว่าอยู่ที่ใต้ที่นั่งที่ผู้ช่วยมนัสนั่งอยู่ โดยที่นายเปียกเอามาใช้ดูทีวี ส่วนนายเปียกนั้นได้หนีไปแล้ว นายมนัสก็บอกว่าให้เอาของกลางคืนมาแล้วจะไม่เอาเรื่องราวใดๆ แม่ของนายเปียกก็นำของออกมาคืนให้ ใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมงในการนั่งคุยกันเพื่อจะได้เข้าใจและให้คนขโมยยอมรับผิด นายเปียกนั้นมีลูกสามคน ตอนนี้ก็เริ่มเปลี่ยนพฤติกรรมบ้างแล้วและ เริ่มทำงานเพื่อสร้างเนื้อสร้างตัวบ้าง

วิเคราะห์

สาเหตุ

- นายเปียกมีพฤติกรรมที่ชอบขโมยของอยู่แล้ว

เทคนิคที่ใช้

- ใช้จิตวิทยาในการสอบสวน เพราะนายเปียกมีความน่าสงสัยที่สุด โดยขู่จะเอาโทษร่วมด้วยและให้อภัยหากยอมรับผิด

ผลของคดี

- ได้ของกลางกลับคืน เรื่องก็จบ

เรื่องที่ 32 ลักน้ำมัน

ผู้เก็บ/ให้ข้อมูล นางบุญเย็น สุวรรณอัมพร หมู่ที่ 5 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

เหตุเกิด 23 พ.ค. 2551

คืนวันที่ 23 พ.ค. 2551 ตอนกลางคืน มีรถแมคโค และรถสิบล้อ ของบริษัทโจมทองศิลา จำกัด (บริษัทในพื้นที่มีสัมปทานหินและโรงโม่หิน) ได้เข้ามารับเหมาทำถนนลาดยางในหมู่ที่ 5 ทำงานประมาณหนึ่งเดือนผ่านมาแล้ว โดยที่ตอนเย็นเมื่อเสร็จงานแล้ว หัวหน้าควบคุมงานก็จะหาที่จอดรถและวางอุปกรณ์ทั้งหมดใกล้ๆกับพื้นที่ที่งานเสร็จ ตอนที่เกิดเหตุรถทั้งหมด(มีรถสิบล้อ และรถแมคโค) นำมาจอดที่บ้านนายอดิเรก วัฒนา ซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นวันที่สองแล้วที่จอดไว้ตรงนี้รุ่งขึ้นพบว่าน้ำมันดีเซลในถังน้ำมันของรถสิบล้อหนึ่งคันและรถแมคโคหนึ่งคันแห้งสนิท ปริมาณน้ำมันที่หายไปประมาณกว่า 200 ลิตร (ราคาตอนนั้นอยู่ที่ สามสิบกว่าบาทต่อลิตร) แต่มีสายข่าวในพื้นที่มารายงาน

ผู้ใหญ่ตั้งแต่เมื่อคืนเกิดเหตุน้ำมันหายว่าน่าจะเป็นคนกลุ่มที่มีการนั่งดื่มสุราในบริเวณใกล้ๆแถวนั้นเมื่อคืนและทราบข่าวว่ามีการท้าทาย ยั่วยุกันเพื่อทดสอบความกล้าและหาเงินดื่มสุรา ผู้ใหญ่ก็โทรศัพท์ไปที่นายรัญ ซึ่งเป็นผู้ควบคุมดูแลกิจการของบริษัทถามว่าทราบเรื่องเมื่อคืนแล้วหรือไม่ นายรัญตอบว่าทราบแล้ว แต่ยังไม่โวยวายโดยจะสืบดูก่อนซึ่งอาจเป็นลูกน้องของบริษัทหรือคนนอก เนื่องจากเคยเกิดเหตุการณ์ลักษณะนี้ก่อนหน้านี้แล้ว ผู้ใหญ่ก็บอกว่าทางนี้พอจะทราบว่าใครเอาไปตนจะจัดการให้ นายรัญจะเอาอย่างไร นายรัญบอกว่าตนขอน้ำมันคืนหรือไม่ก็เอาเงินมา 10,000 บาท แต่เงินนี้จะมอบให้โรงเรียนคลองคุ้ยเป็นโครงการอาหารกลางวัน ผู้ใหญ่ก็คุยกับผู้ช่วยฯอดิเรกเนื่องจากเกิดเหตุการณ์ที่บ้านผู้ช่วย ให้ไปจัดการพูดคุยกับกลุ่มที่เข้ามาเอาน้ำมัน โดยคนที่เข้ามาขโมยน้ำมันให้เหตุผลว่ารายได้น้อยไม่พอกิน ผู้ช่วยก็บอกว่า รายได้น้อยแต่ทำอย่างนี้ ผลที่ตามมามีแต่ข้อเสียมากกว่าข้อดี ทั้งเรื่องค่าเสียหาย และโทษทางอาญา คดีความอีกมากที่จะต้องจ่ายหากถูกฟ้องดังนั้นให้คิดให้ดีแล้วก็นำของของเขามาคืนซึ่งก็พูดหลายครั้งระหว่างที่คนที่เอาน้ำมันไปรวบรวมเงินเพื่อนำมาคืน โดยมี ดต. สุวิทย์ โชติรัตน์ สายตรวจตำบลปากแจ่มเป็นคนประสานเรื่องระหว่างผู้ใหญ่และบริษัทรับเหมาฯ หลังจากนั้นผู้ช่วยดิเรก ก็ได้รวบรวมเงินจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 10,000 บาทมาคืน โดยที่นำมาให้ในวันที่ 14 มิ.ย. 2551

ผู้ใหญ่บุญเย็นก็ให้ จ่าเขียด (ดาบ สุวิทย์ โชติรัตน์) สายตรวจตำบลปากแจ่มเป็นคนกลางที่ส่งมอบเงินให้ทางนายรัญหัวหน้าคุมงานของบริษัท ประมาณ 2 เดือนหลังจากนั้น (ถนนตอนนั้นก็กำลังทำต่อยังไม่เสร็จ) ทางบริษัทก็ให้เสมียนนำซองขาวจ่าหน้าซองเรียบร้อยใส่เงินมามอบให้ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จึงนำซองเงินนี้ไปให้ อ.สมศักดิ์ โรงเรียนคลองคุ้ย เพื่อบริจาคทำโครงการอาหารกลางวันเด็กนักเรียนต่อไป

วิเคราะห์

สาเหตุ

- การท้าทาย พูดจากระตุ้นในวงเหล้าขณะที่คนในวงมีอาการเมาสุรา จึงเกิดความหึกเหิมกระทำการที่ผิด

เทคนิคที่ใช้

- ผู้ใหญ่มีสายข่าวที่เชื่อถือได้และทราบนิสัยของคนในพื้นที่ดี
- มีการประสานเจรจาต่อรองระหว่างเจ้าทุกข์กับคนที่ก่อเรื่องเพื่อรับผิดชอบเรื่องที่เกิดในพื้นที่
- การให้ข้อมูลด้านการดำเนินคดีและโทษทางอาญา ผลดีผลเสียของเรื่องที่เกิดแก่คนที่ทำผิดเพื่อให้ตัดสินใจกลับตัว

ผลของการจัดการปัญหา

- เจรจากันได้และนำเงินที่ชดใช้คืนกลับไปสนับสนุนอาหารกลางวันแก่เด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองคุ้ย (โรงเรียนในพื้นที่)

เรื่องที่ 33 บุกรุที่ดิน

ผู้เก็บ/ให้ข้อมูล นางบุญเย็น สุวรรณอัมพร หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ 4 ก.ค. 2549

นางมาดี แก้วจร (ลูกสะใภ้นางซ้วนผู้เป็นเจ้าของที่ดินแปลงนี้) เป็นผู้ดูแลของสวนยางเปิดกรีดแล้วตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ 5 เข้ามาแจ้งผู้ใหญ่บุญเย็นว่า ที่ดินของตนแปลงหนึ่ง(มีหลักฐานเป็น นส 3) ซึ่งติดกับที่ดินนายเรียม ไทยกลาง (ที่ดินนายเรียงมีหลักฐานเป็น โฉนด)โดยมีห้วยแห้งเล็กๆ เป็นเขตแดน ที่ดินแปลงนี้นายเรียมซื้ออ้างว่าซื้อต่อมาจากเจ้าของเดิมซึ่งได้ตายไปแล้วและเคยชี้เขตแดนไว้โดยวาจา ต่อมานายเรียมได้โค่นล้มไม้ยาง และได้ย้ายหลักแสดงเขตที่ดินของตนที่ปักอยู่ที่ริมห้วยที่เป็นที่โค้งด้วยการขุดออกมาและจ้างรถไถมาดันเนื้อดินไปถมห้วย แล้วย้ายหลักปูนจากจุดเดิมเข้ามาปักในที่ดินของตน ตนได้พูดคุยกันแล้วก็ไม่รู้เรื่อง เมื่อผู้ใหญ่ไปที่เกิดเหตุ พบว่าที่นางมาดีให้การนั้นสอดคล้องกับที่เห็น โดยที่ดินที่ถมใหม่มีเนื้อที่ประมาณสองงานและนายเรียมได้ขุดสายห้วยใหม่เป็นแนวตรงแต่ว่าที่ดินแปลงนี้ได้ปลูกยางไปแล้วประมาณหนึ่งปี นางซ้วนผู้เป็นเจ้าของที่ดินเพิ่งทราบเนื่องจากว่าไม่ได้เข้ามาที่สวนยาง เมื่อผู้ใหญ่มาพูดคุยกับนายเรียมแกก็ไม่ยอม โดยที่นายเรียมเองก็รู้ว่าตนเองบุกรุก แต่คิดว่าไม่ผิด เพราะเข้าใจว่าที่ที่บุกรุกเข้าไปนั้นเป็นที่ดินว่างเปล่าเป็นห้วยแห้ง ไม่มีน้ำ ไม่ได้อยู่ในหลักฐานของใคร และตอนที่ซื้อมาเมื่อก่อนเจ้าของเดิมบอกว่าเป็นที่ดินที่เขาขายมาด้วย โดยวัดเป็นหน้ากว้างประมาณ 2 เมตร ผู้ใหญ่ขอดูหนังสือหลักฐานพบว่าเป็นโฉนดที่ดินทำในปี 2548 โฉนดที่ดิน ก็พบว่านายเรียมบุกรุกจริง นายเรียมก็ไม่ยอมรับอีก จริงๆแล้วเมื่อตอนเริ่มดันที่ดินตอนแรก นายมนัสเคยเตือนนายเรียมไว้แล้วว่าจะมีปัญหาแน่ถ้าทำอย่างนี้ นายเรียมก็ไม่ยอมฟัง ผู้ใหญ่จึงบอกว่า เอาอย่างนี้ก็แล้วกัน เมื่อตกลงไม่ได้ก็ให้ไปเชิญที่ดินมารังวัดจะได้รู้กันว่าใครกันแน่ที่ถูกหรือผิด ถ้าใครบุกรุกคนนั้นต้องเสียค่ารังวัดจะตกลงไหม ทั้งคู่ก็ตกลงด้วยวาจามีพยานรู้เห็นหลายคน

ประมาณ 1 สัปดาห์หลังจากที่ นางซ้วนซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินก็ไปแจ้งฝ่ายรังวัด เจ้าหน้าที่ที่ดินก็ขึ้นมารังวัดที่ดินกันใหม่ พบว่า นายเรียมเป็นคนเคลื่อนย้ายโฉนดจริง จึงต้องชดใช้ค่ารังวัดตามที่ตกลงกัน ซึ่งประมาณว่าเป็นเงิน 4,000 กว่า บาทและนางซ้วนได้ขอยื่นเรื่องทำโฉนดที่ดินแปลงนี้ด้วยเลย

วิเคราะห์

สาเหตุ

- นายเรียมต้องการได้ที่ดินที่เข้าใจว่าเป็นของตน

เทคนิคที่ใช้

- ดูหลักฐานการถือครองที่ดิน(โฉนด) ที่มี และยื่นขอรังวัดสอบเขตใหม่เพราะเป็นการจัดการที่ถูกต้องตามกฎหมายและให้ผลที่ดีที่สุด
- การตกลงให้คนที่เป็นฝ่ายบุกรุกต้องจ่ายค่าสอบเขตที่ดิน

ผลของการจัดการ

- เมื่อสอบเขตแล้วนายเรียมบุกรุกจริง นายเรียมต้องจ่ายค่าสอบเขตประมาณ 4,000 บาทและ

นางซ้วนก็รีบยื่นเรื่องขอออกโฉนดที่ดินแปลงนี้เลย

บทเรียนจากเรื่องนี้

- เจ้าของที่ดินไม่ควรที่เพิกเฉยปล่อยทิ้งร้างเป็นปี ควรเข้าไปดูแลที่ดินของตนบ่อยๆ

เรื่องที่ 34 ชิงมรดก

ผู้เก็บข้อมูล นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นางบุญเย็น สุวรรณอัมพร หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ค. 2551

ประเภท ขึ้นศาล

เมียนายใบ้และนายอภิชาตเป็นพี่น้องกัน มีมรดกที่ดินที่พ่อคือนายเวียงมอบให้ทั้งคู่ไว้ โดยสร้างบ้านอยู่ในที่ดินผืนเดียวกันสองหลังในเนื้อที่ประมาณ 1ไร่ นายอภิชาตเป็นคนพูดจาเชื่อถือไม่ค่อยได้อยู่กับแม่หลังหนึ่ง มีลูกสองคน ไม่ได้ทำงานเป็นหลักแหล่ง มีเมียหลายคน เมื่อได้ทรัพย์สินมาก็ขายเพื่อนำไปใช้จ่ายเสีย ส่วนบ้านอีกหลังหนึ่งเป็นส่วนมรดกของพี่สาวนั้น พ่อได้มอบให้หลาน ที่เกิดจากลูกสาวและนายใบ้พี่เขยเป็นเอกสารสิทธ์ นส 3 ซึ่งทั้งคู่พี่น้องมีเรื่องกระทบกระทั่งตลอดเรื่องมรดกส่วนที่เป็นของหลานซึ่งได้ระบุไว้ในหลักฐานเรียบร้อยแล้ว

นายอภิชาตเคยมาแจ้งผู้ใหญ่ว่านายใบ้ที่เป็นพี่เขย ขู่จะทำร้ายร่างกาย และทำลายทรัพย์สินที่อยู่อาศัย มีปัญหากันมาตลอด ต่อมานายอภิชาตได้พาแม่ไปแจ้งดาบตำรวจสุวิทย์ โชติรัตน์ ว่านายใบ้พี่เขยจะยิงแม่และตัวเอง แต่กระสุนพลาดไม่โดน สาเหตุคงจะมาจากที่แม่ของตนจะยกสมบัติให้หลานที่เป็นลูกของตนซึ่งเป็นทำให้นายใบ้ไม่พอใจ จริงๆแล้วตอนหลังผู้ใหญ่สอบถามชาวบ้านแถบนั้นก็ไม่มีใครได้ยินเสียงปืนเลย และนายอภิชาตก็พาแม่ไปแจ้งความที่สถานีตำรวจห้วยยอดด้วยโดยแจ้งความทั้งนายใบ้และหลานชายทั้งคู่ ตอนเย็นวันนั้นตำรวจก็มาควบคุมตัวนายใบ้พร้อมของกลางคือปืนแก๊ป 1 กระบอก ส่วนหลานชายไม่อยู่ที่บ้านพอดี แล้วนำมาขังไว้ที่โรงพักห้วยยอด วันนั้น หลานชายได้มาพบผู้ใหญ่บุญเย็นที่บ้านเพื่อปรึกษาเรื่องที่ถูกตำรวจจับ ผู้ใหญ่จึงแนะนำว่าให้ไปเยี่ยมพ่อที่สถานีตำรวจห้วยยอดเสียเลย เมื่อไปถึงตำรวจรออยู่ก็ควบคุมตัวไว้ เมื่อค้นที่บ้านก็พบปืนปากกา หนึ่งกระบอกเพิ่ม แต่ไม่มีเครื่องกระสุน ทั้งคู่ก็ถูกขังอยู่ห้องเดียวกัน

เมียนายใบ้มาหาผู้ใหญ่เพื่อขอความช่วยเหลือ ผู้ใหญ่ก็ขึ้นไปที่สถานีตำรวจพูดกับนายอภิชาตว่าทำไมทำกับนายใบ้อย่างนี้มันไม่เคยมีปัญหากับใคร ขับรถก็ไม่เป็น ทางตำรวจก็เรียกแม่นายอภิชาตมาให้การ แม่นายอภิชาตก็อายุประมาณ 60 ปีแล้ว ด้วยความที่เกรงใจลูกชายและก็นายอภิชาตเลี้ยงดูอยู่ก็บอกว่าเรื่องที่นายอภิชาตแจ้งความนั้นเป็นความจริง ตำรวจได้ส่งฟ้อง ข้อหามีอาวุธปืนไว้ในครอบครองนายใบ้ให้การอะไรไม่ได้ (พูดไม่ได้ เขียนไม่ได้) ก็ถูกตัดสินจำคุก 6 เดือนข้อหาครอบครองอาวุธปืน

ส่วนลูกชายถูกส่งสถานพินิจ ปัจจุบันทั้งคู่ออกจากคุกมาแล้วประมาณเดือนธันวาคม ที่ผ่านมา นายใบ้ออกมาก็อยู่บ้านเฉยๆ ตอนนี้ก็ไปตัดยางจ้างอยู่ที่จังหวัดสงขลา

วิเคราะห์

สาเหตุ

- นายอภิชาตต้องการครอบครองมรดกเดิมที่บิดายกให้หลานชาย คือลูกนายใบ้ (ที่เป็นใบ้)

การจัดการและผล

- นายใบ้และหลานชายถูกแจ้งข้อหาทำร้ายร่างการ แล้วถูกส่งฟ้องศาลดำเนินคดีความแต่เป็นเรื่องการครอบครองอาวุธปืน จนถูกติดคุกคดีมีอาวุธปืนแก็ปในครอบครอง

บทเรียนจากเรื่องนี้

- คนที่รู้กฎหมายบ้างสามารถใช้ช่องของกฎหมายเอารัดเอาเปรียบคนที่ขาดโอกาส เห็นว่าสังคมปัจจุบันความสัมพันธ์ของความเป็นพี่น้อง ญาติมิตรเริ่มเปลี่ยน ด้วยการปลูกฝังค่านิยมแก่คนเราเรื่องการสร้างเงิน สร้างฐานะ การมีสมบัติ จึงกลายเป็นพี่สามารถต่อสู้กับน้องหรือน้องต่อสู้กับพี่ได้ แล้วการต่อสู้เรื่องมรดกที่ดินนั้นไม่ได้ต่อสู้กันตรงๆ แต่จะพัวพันไปเรื่องทำร้ายร่างกายหรือการยัดข้อหาก็ได้เรื่องแบบนี้เกิดขึ้นในสังคมมากขึ้น

<u>เรื่องที่ 35 เลื่อยไม้เถื่อน</u>

ผู้เก็บข้อมูล นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ หมู่ที่ 3 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ. ศ. 2536

นายอำไพ คงเมือง อยู่หมู่ที่ 3 โดนเจ้าหน้าที่ป่าไม้แขวงเขากอบ (เขตฯ) ร่วมกับเจ้าหน้าที่อุทยานฯเขาปู่เขาย่า (หน่วยน้ำตกปากแจ่ม) จำนวน 12 นาย เข้าค้นที่บ้านเวลา ประมาณ เก้าโมงเช้า เนื่องจากว่านายอำไพ ได้ใช้ช้างชักลากต้นตะเคียน 3 พอน(ชื่อต้นไม้) เลื่อยเรียบร้อยแล้วที่บ้านประมาณ 50 แผ่น จากป่าบนเขาในเขตอุทยานลงมาใกล้บ้านเพื่อที่จะเลื่อยแปรรูปเป็นไม้สร้างบ้าน นายจัด โชติรัตน์ ออกจากบ้านไปเจอเข้าพอดี บริเวณนั้นมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้เต็มไปหมด ป่าไม้ใช้ให้นายอำไพไปตามกำนันมา แต่พอดีวันนั้นกำนันไม่อยู่ นายจัดได้พูดคุยกับเจ้าหน้าที่อยู่ประมาณสอง ชั่วโมงครึ่ง โดยขอให้เห็นใจนายอำพัน เพราะกำลังจะทำบ้านจริงๆ ไม่ได้เลื่อยขาย นายสมคิด เขตตะเคียน เป็นเจ้าหน้าที่แขวงเขากอบและก็รู้จักกับนายจัดมาก่อนเป็นการส่วนตัวก็บอกว่าครั้งนี้ให้เพราะว่าเห็นแก่นายจัดที่เป็นพี่ชายของกำนัน และเจ้าหน้าที่ก็บอกแก่นายอำไพว่าไม่ให้ต้นไม้อีก หลังจากนี้ ถ้าเอามาอีกจะจับ นายอำไพ คงเมืองก็ตกลงซึ่งการที่เจ้าหน้าที่เข้ามาจับกุมนั้นมีคนโทรไปแจ้งให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ทราบจริงๆ แล้วก็เป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย แต่นายจัดเห็นว่าเอามาสร้างบ้านของตัวเองไม่ได้เอามาขายน่าจะอะลุ้มอล่วยกันได้ ไม่นานนายอำไพก็สร้างบ้านเสร็จ

วิเคราะห์

สาเหตุ

- นายอำไพเลื่อยไม้เถื่อน คือไปเอาไม้จากเขตอุทยานฯ ซึ่งผิดกฎหมาย

เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย

- เพราะผู้นำกับเจ้าหน้าที่รู้จักกันมาก่อน จึงได้ขอร้องไว้ให้ละเว้นการจับกุม
- พูดขอความเห็นใจโดยยกเหตุผลว่าเพื่อการสร้างบ้านของตนเองไม่ใช่เลื่อยขาย

ผลของการจัดการ

- เจ้าหน้าที่ก็กลับไป ไม่ได้ดำเนินคดีแต่ก็บอกห้ามไม่ให้เลื่อยไม้ต้นอื่นอีก

บทเรียนจากเรื่องนี้

- ของจากป่านั้นอดีตชาวบ้านก็ใช้ประโยชน์มาตลอดแต่เพื่อการดำรงชีวิต/และงานส่วนรวม ไม่ได้ทำเพื่อขายหรือมุ่งหากำไร ซึ่งครั้งนี้เขาก็ทำเช่นนั้นเหมือนกันเพียงแต่มีกฎหมายมาควบคุมอยู่เท่านั้น

<u>เรื่องที่ 36 พระทำร้ายวัวชาวบ้าน</u>

ผู้เก็บข้อมูล นาย จัด โชติรัตน์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล อดีตผู้ใหญ่เชิ่ม นิลละออ หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2521

พระเขียวอยู่ที่วัดคลองคุ้ย หมู่ที่ 5 ได้ปลูกยางในพื้นที่วัด ประมาณ 1 ปี โดนวัวของนาย เจือบ นิลละออ เข้าไปกินยางประมาณ 20 ต้น ซึ่งก็เคยไปกินหลายครั้งแล้วและการปลูกยางสมัยก่อนลำบากมาก ใช้แต่แรงคนอย่างเดียวเครื่องมือก็มีแต่มีดพร้าและจอบ พระเขียวเดินผ่านมาพอดี จึงคว้ามีดพร้าขว้างไปที่วัวโดนเข้าที่ขาเลือดไหลได้รับบาดเจ็บ เมื่อตกเย็นนายเจือบมาต้อนวัว เห็นที่ขาวัวเป็นแผลก็เดินย้อยรอยมาที่เกิดเหตุเห็นรอยเลือดอยู่ที่สวนยางวัด ก็คิดว่าพระน่าจะทำร้ายวัวของตน นายเจือบจึงไปแจ้งผู้ใหญ่เชิม ผู้ใหญ่ก็ถามกลับว่าจะทำอย่างไรในเมื่อวัวก็ไปกินยางหลายครั้งแล้ว ที่รู้ก็เพราะว่าวัดได้ตามมาไปดูหลายครั้งและตนก็เป็นผู้ที่ดูแลสวนอยู่เหมือนกัน อันที่จริงถ้าวัวไม่เจ็บนายเจือบก็ ต้องเสียค่ายางให้กับวัด แล้วจะเอากันอย่างไรดี นายเจือบก็อึกอัก ไม่รู้จะพูดว่าอย่างไร ผู้ใหญ่ก็บอกว่า เอาอย่างนี้ วัวก็ไปรักษากันเอง เลิกแล้วต่อกัน ต้นยางเดี๋ยวจะเอาเงินวัดไปซื้อมาใหม่

เรื่องที่ 37 วัวกินข้าว

ผู้เก็บข้อมูล นาย จัด โชติรัตน์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นาย เชิ่ม นิลละออ หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2525

นายเรียง สำนักโหนด ทำนาปลูกข้าว ไร่ ที่สวนยางปลูกใหม่ บริเวณสวนของวัดคลองคุ้ย ที่หมู่ที่ 5 วันหนึ่งโคนวัวของนายเริก กองมี ประมาณ 3 ตัว ที่ปล่อยเลี้ยงโดยไม่ได้ล่าม เข้าไปกัดกินต้นข้าวประมาณ 200 กอ นายเวียงก็ไปแจ้งผู้ใหญ่เชิ่ม ผู้ใหญ่ก็เรียกทั้งคู่มาคุยกันว่าจะเอาอย่างไร นายเรียงก็บอกว่าวัวนี้เป็นฝูงของนายเริกแน่เพราะตนจำได้ นายเริกก็ยอมรับว่าเป็นวัวของตนจริง ผู้ใหญ่ก็ว่าจะว่าอย่างไรกัน นายเรียงก็บอกว่า ตนไม่เอาอะไร เพียงแต่อยากให้เกิดความชัดเจนว่าเจ้าของวัวเป็นใคร เนื่องจากที่ตนปลูกข้าวก็ไม่ได้ทำรั้วเป็นเขตกั้นป้องกันวัวเข้ามา เพียงแต่จะได้รู้ไว้และครั้งหลังอย่าให้วัวเข้ามากินของตนอีก ครั้งนี้ไม่เอาอะไร ครั้งหลังเอาแน่

เรื่องที่ 38 ชิงทรัพย์

ผู้เก็บข้อมูล นาย จัด โชติรัตน์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นาย เชิ่ม นิลละออ หมู่ที่ 5 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2524

นายสารา รอดบุญ ได้มาแจ้งผู้ใหญ่เชิ่ม นิลละออว่า ได้มีคนร้ายจำนวน 1 คนมาดักแย่งเงินของหลานสาวตน ขณะที่ตนให้เงินหลานสาว 100 บาทไปซื้อเหล้า จุดเกิดเหตุอยู่ระหว่างบ้านนายราน กับนางแป้น เมื่อนายสารา มาแจ้งผู้ใหญ่ก็บอกว่าเงินแค่ 100 บาท อย่าไปสนใจอะไรเลย และบอกว่าลองไปสืบๆ ดูเพราะคิดว่าน่าจะเป็นคนใกล้ตัว ผู้ใหญ่ไม่อยากเอาเรื่องอะไร ประมาณ 10 วันผ่านไป นายสาราไปสืบก็รู้ว่าคนที่เอาไปไม่ใช่คนอื่นไกลแต่เป็นหลานอีกคนหนึ่งของนายสาราเอง

เรื่องที่ 39 ทำร้ายร่างกาย

ผู้เก็บข้อมูล นาย จัด โชติรัตน์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นายเชิ่ม นิลละออ หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2523

เก็บข้อมูล 27 ก.พ. 2552

นายประสิทธ์ อั้นซ้าย เป็นนักพนัน ได้ยืมเงินลูกชายนายขลุด คงแก้วเพื่อนในวงเล่นด้วยกัน ตอนที่แพ้พนันเพื่อมาถอนทุน ด้วยจำนวนเงินเท่าไหร่ไม่ทราบแน่ชัด ลูกชายนายขลุดก็ให้ยืม วันหนึ่งลูกชายนายขลุดก็ทวงถามหนี้พนัน ในวงเล่น นายประสิทธ์ก็บอกว่าไม่มีจะให้ ขอผลัดไว้ก่อน ลูกชายนายขลุดก็ตกลง หลังจากนั้นไม่นานทั้งคู่ก็นั่งเล่นการพนันในวงเดียวกันอีก วันนั้นลูกนายขลุดแพ้จน

หมดตัวเลยทวงถามเงินจากนายประสิทธ์อีกนายประสิทธ์บอกว่าไม่มีจะเอาอย่างอื่นแทนเอาไหม ก็มีปากเสียงกัน หลังจากเกิดเรื่อง 2 วัน ลูกชายนายขลุดโดนยิงด้วยปืนลูกซองเสียชีวิตโดยไม่ทราบว่าใครยิง แต่ทุกคนคาดว่าน่าจะเป็นนายประสิทธ์แน่ เพราะนายประสิทธ์ได้หายตัวไปจากบ้านในวันนั้นเอง นายขลุดก็มาแจ้งที่ผู้ใหญ่เชิ่ม ผู้ใหญ่บอกว่าเรื่องนี้ให้ไปแจ้งตำรวจก็แล้วกัน ซึ่งนายประสิทธ์ก็หนีคดีอยู่จนปัจจุบัน

เรื่องที่ 40 ปล้นพระ

ผู้เก็บข้อมูล นาย จัด โชติรัตน์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นายเชิ่ม นิลละออ หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2523

เก็บข้อมูล 27 ก.พ. 2552

เย็นวันหนึ่งในปี 2523 เวลาประมาณ 19.00 น. ในวัดคลองคุ้ย พระเขียวกับนายยอดนั่งคุยกันอยู่ที่นอกกุฏิ มีคนร้าย 2 คน ขี่จักรยานยนต์เข้ามาในวัดและขึ้นไปบนกุฏิ คนแรกใช้มีดจี้ขู่ให้หลวงเขียวนอนลงไป อีกคนก็ใช้มีดขู่ให้นายยอดเข้าไปในห้องและค้นหาเงินได้เงินไปจำนวนประมาณ 1,300 บาท แต่ไม่ได้ทำร้ายใครทั้งสิ้นและรีบวิ่งจากไป เมื่อผู้ใหญ่ทราบข่าวก็มาที่พระเขียวในวัดเพื่อสอบถามข่าวคราว พระบอกว่าไม่อยากเอาเรื่อง ใครทำดีก็เห็นกันไม่นาน ใครทำชั่วก็เห็นในไม่ช้า ผู้ใหญ่ก็เลยไม่ไปแจ้งที่สถานีตรวจ เรื่องก็ไม่ได้สืบต่อเลยไม่ทราบว่าเป็นใคร คนร้ายเลยลอยนวล

เรื่องที่ 41 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ขายต้นยาง

ผู้เก็บข้อมูล นาย จัด โชติรัตน์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ หมู่ที่ 3 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2543

เก็บข้อมูล 28 ก.พ. 2552

นายชนะ ชัยเดช กับ นายปลื้ม โชติรัตน์ มีสวนยางพาราติดกันอยู่ที่บริเวณหน้าน้ำตกปากแจ่ม เป็นที่ดินไม่ได้มีหลักฐานการถือครอง วันหนึ่งนายสมโชค นุ่นสงค์ ซึ่งเป็นหัวหน้าอุทยานฯ ได้ขอที่ดินนายชนะ เพื่อทำที่จอดรถนักท่องเที่ยวประมาณ 2 ไร่เศษ นายชนะก็ให้ สถานที่ที่ทางอุทยานฯ ต้องการโค่นเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เมื่อเจ้าหน้าที่อุทยานโค่นต้นยางของนายชนะก็โค่นล้ำเข้าไปในพื้นที่ดินของนายปลื้มประมาณ 20 - 30 ต้น นายปลื้มมาเห็นเข้าก็ไปถามเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่โค่น คือนายสมนึก สุดยิ่ง นายสมนึกบอกว่าไม่ทราบเขตแดนอยู่ที่ตรงไหน นายปลื้มบอกว่าก่อนที่จะโค่นนั้นตนก็มาชี้แนวเขตที่ดินให้ดูกันอย่างชัดเจนแล้วยังโค่นเข้าไปอีกจะเอาอย่างไร ขณะนั้นรถบรรทุกก็กำลังเข้ามาขนไม้ยางพาราที่โค่นไว้เพื่อนำไปขาย พอดี

นายปลื้มเลยมาปรึกษานายจัด โชติรัตน์ นายจัดบอกว่าทำอย่างนี้มันไม่ถูก ขณะที่รถบรรทุกเข้ามาขนไม้ยางพาราที่หน้าอุทยาน นายจัดบอกว่าไม่ให้เอาไม้ออก ปิดทางถ้าไม่พูดกันให้รู้เรื่อง ขณะนั้นหัวหน้าอุทยานคือนายสมโชคอยู่ด้วยก็ถามว่าจะเอาอย่างไร นายจัดบอกว่าต้องชดใช้ให้นายปลื้มเจ้าของสวน เพราะไม้ยางเป็นของนายปลื้ม นายสมโชคก็ตอบตกลง จ่ายเงินจำนวน 3,000 บาทโดยคิดเหมาจ่ายกัน นายปลื้มก็ตกลง รถบรรทุกก็ได้ออกจากเขตอุทยานได้

วิเคราะห์

สาเหตุ

- เจ้าหน้าที่ต้องการโค่นให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมให้สวยงาม เพื่อทำที่จอกรถและนายปลื้มไม่ได้อยู่ด้วยตอนที่ทำการโค่น

เทคนิคที่ใช้

- เจรจาต่อรองโดยอ้างการปิดถนนทางเข้าออกไม่ให้รถบรรทุกไม้วิ่ง

ผลของการจัดการ

- นายสมโชค นุ่นสงค์ ชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดจากการโค่นไม้ให้นายปลื้ม

เรื่องที่ 42 วัวกินยาง

ผู้เก็บข้อมูล นาย จัด โชติรัตน์ , นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นายสวัสดิ์ โชติรัตน์ หมู่ที่ 3 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ 2549

เก็บข้อมูล 28 ก.พ. 2552

ระหว่าง นายมานิตย์ โชติรัตน์ กับนางประกอบ วรรณบวร เหตุเกิดที่หมู่ที่ 3 ต.ปากแจ่ม วัวของนายมานิตย์ที่เลี้ยงแบบปล่อยให้หากินเองในป่าขี้ทรายบริเวณขุมเหมืองประมาณ 10 ตัว หลุดออกมากินยางที่เพิ่งปลูกของนางประกอบ วรรณบวร เป็นจำนวน 20 ต้น พร้อมด้วยพืชอายุสั้นอื่นเช่น ต้นถั่วลิสง มันเทศ โดยที่สวนยางเองก็ไม่ได้มีการทำรั้วกั้นแต่อย่างใด เมื่อนางประกอบพบเข้าก็มา บอกกับนายสวัสดิ์ โชติรัตน์ ซึ่งเป็นสารวัตรกำนัน นายสวัสดิ์ก็เข้าไปในสวน นับแล้วต้นยางเสียหาย 20 ต้น นางประกอบบอกว่าวัวเป็นของนายมานิตย์ เพราะตนจำได้และเป็นคนไล่วัวออกไปเอง นายมานิตย์ก็ยอมรับโดยดี นางประกอบบอกว่าขอเรียกค่าเสียหาย 4,000 บาท นายมานิตย์ก็ยอมจ่ายให้ นายสวัสดิ์ได้เป็นพยานของทั้งคู่แต่ก็ไม่ได้ทำบันทึกอะไรไว้

วิเคราะห์

สาเหตุ

- วิธีการเลี้ยงสัตว์แบบปล่อยให้หากินเองเนื่องจากไม่มีที่ดินสำหรับเลี้ยงสัตว์
- เจ้าของสวนไม่มีการทำรั้วเพื่อป้องกันสัตว์เลี้ยงเข้ารบกวน

เทคนิคที่ใช้

- เจรจาพูดคุยด้วยดี

ผลของการจัดการ

- ตกลงค่าเสียหาย 4,000บาทและต่างฝ่ายต่างก็จบเรื่อง ไม่โกรธเคืองกัน

เรื่องที่ 43 วิวาห์เหาะ

ผู้เก็บข้อมูล นาย จัด โชติรัตน์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นายเชิ่ม นิลละออ หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2521

เก็บข้อมูล 24 ก.พ. 2552

ค่ำวันหนึ่งประมาณ 20.00 น. ในปี 2521 นางติ๋ม มาบอกผู้ใหญ่เชิ่มว่านายบุญมาก อายุ 20 ปี ซึ่งเป็นบุตรนางติ๋ม ได้พานางสาวประคอง อายุสุข อายุประมาณ 18 ปี บุตร นายพิณ นางปลื้ม อายุสุข มาอยู่ด้วยที่บ้าน ผู้ใหญ่ก็บอกว่าพรุ่งนี้ให้พาทั้งคู่มาที่บ้านเพื่อลงบันทึกไว้เป็นหลักฐาน เพื่อป้องกันถ้าว่ามีปัญหาเกิดขึ้นภายหลัง ตอนเช้านางติ๋มก็พาทั้งคู่มาที่บ้าน ผู้ใหญ่ก็ถามฝ่ายหญิงว่ามาด้วยความเต็มใจใช่ไหม ไม่ได้ถูกฝ่ายชายข่มขู่หรือบังคับมานะ ฝ่ายหญิงบอกว่ามาเอง เพราะคบหาดูใจกันมากว่า 3 ปีแล้ว ผู้ใหญ่เชิ่มถามฝ่ายชายว่าจะรับผิดชอบทุกอย่างใช่ไหม ฝ่ายชายบอกว่าตกลง ผู้ใหญ่ก็ให้เด็กทั้งคู่ลงลายมือเป็นหลักฐาน

เรื่องที่ 44 ทำร้ายร่างกาย

ผู้เก็บข้อมูล นาย จัด โชติรัตน์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นายเชิ่ม นิลละออ หมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2524

เก็บข้อมูล 25 ก.พ. 2552

ช่วงปี พ.ศ. 2521-2523 ตำบลปากแจ่มเป็นพื้นที่สีแดงอยู่ในเขตการดูแลของคอมมิวนิสต์ พื้นที่หมู่ที่ 5 มีการทำเหมืองแร่ดีบุกมีกรรมกรเหมืองแร่เข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก มีคนตายมากมายโดยที่กฎหมายไม่สามารถเข้ามาดูแลถึงได้ รวมทั้งชาวบ้านที่แอบทำเหมืองที่ไม่ได้มีสัมปทานไปด้วย โดยสังเกตเห็นว่าคนที่เป็นคอมมิวนิสต์จะเป็นคนมาจากที่อื่น คนใต้ก็มีคนภาคกลางก็มี แต่งตัวธรรมดาแต่เป็นคนนอก ใช้ผ้าสีน้ำเงินห้อยคอ เขาเข้ามาที่บ้านแล้วถามว่าผู้ใหญ่เป็นฝ่ายไหน ก็ต้องบอกว่าอยู่เป็นกลาง ถ้าเข้าป่าจะเข้าเป็นคนสุดท้าย ซึ่งหากเลือกฝ่ายไม่ว่าอยู่ฝ่ายไหนจะถูกฝ่ายตรงข้ามยิงทิ้งและต้องอยู่แบบอย่าพูดมาก นายประดิษฐ์ซึ่งเป็นผู้จัดการเหมืองไม่ได้เป็นคนในพื้นที่ ได้ขี่รถกระบะบรรทุกไม้ไผ่ออกจากเหมืองตามถนนรถบรรทุกแร่ที่เป็นถนนไม่ได้ลาดยางอะไร เมื่อผ่านโค้งที่สามแยกหน้าวัดคลองคุ้ย โดนคนร้ายลอบยิงด้วยปืนลูกซองเสียชีวิต ในเขตหมู่ที่ 5 ต. ปากแจ่ม ในช่วงเวลาประมาณ 18.00 น.

ซึ่งคนร้ายที่มาซุ่มยิงนายประดิษฐ์ ไม่มีใครเห็นและไม่ทราบจำนวน หลังจากนั้นญาติของนายประดิษฐ์ได้มาแจ้งกับผู้ใหญ่เชิ่ม นิลละออ ผู้ใหญ่พร้อมญาตินายประดิษฐ์ได้ไปแจ้งตำรวจและคืนนั้นก็ต้องมานั่งเฝ้าศพกันไว้หนึ่งคืนเนื่องจากตำรวจไม่กล้าเข้ามาตอนกลางคืนกว่าจะมาก็เกือบเที่ยงของอีกวันหนึ่ง ส่วนคดีก็เงียบหายไปไม่ได้มีการจับคนร้าย

เรื่องที่ 45 สงกรานต์เลือด

ผู้เก็บ/ให้ข้อมูล นางวนิดา โชติรัตน์ หมู่ที่ 3 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด 13 เม.ย. 2547

สถานที่เกิดเหตุ ม. 8 ตำบลน้ำผุด อ. เมือง จ. ตรัง

นายสม (ชื่อสมมุติ) ได้ชวนเพื่อนๆ ประมาณ 6 คนทั้งหญิงและชายไปเที่ยวสงกรานต์กันในวันที่ 13 เมษายน 2547 โดยขับรถจักรยานยนต์หลายคันไปเที่ยวที่ อ.ย่านตาขาว จังหวัดตรัง ซึ่งนายสมก็ตั้งใจว่าพาเพื่อนไปเยี่ยมบุตรของตนที่เพิ่งคลอดประมาณสองเดือนที่บ้านแม่ยายที่ อ. ย่านตาขาวด้วย

ระหว่างทาง จาก ต.ปากแจ่ม ผ่านหมู่ที่ 8 ต.น้ำผุด ได้เจอกลุ่มวัยรุ่นประมาน 30 คน ที่ดักสาดน้ำข้างถนน กลุ่มวัยรุ่นโบกเพื่อให้หยุดรถแล้วชวนให้กินเหล้าสังสรรค์กัน และขอเงินนายสม เพื่อที่ซื้อเหล้าเพิ่ม ดูเหมือนว่าเรื่องทุกอย่างจะเป็นไปด้วยดี ถ้าไม่มีเด็กเจ้าถิ่นไปลวนลามเด็กผู้หญิงคนหนึ่งที่มากับกลุ่มนายสม (แฟนของเพื่อนนายสมที่มาด้วย) โดยที่แฟนเพื่อนนายสมได้ร่วมเล่นน้ำและเดินไปล้างหน้าที่ถังน้ำ แต่โดนกลุ่มวัยรุ่นล้อมไว้ และลวนลาม เมื่อนายสมเห็นก็เข้าไปช่วยและห้ามปราม นายสมได้ให้เพื่อนพาแฟนออกจากพื้นที่ไปก่อน ระหว่างสตาร์ทรถก็มีวัยรุ่นคนหนึ่งขว้างมีดพร้าตามหลังรถมา

นายสมกับเพื่อนที่เหลือยังอยู่ต่อเพื่อที่จะเคลียร์เรื่อง โดยหวังว่าอย่าให้มีเรื่องติดค้างกัน แต่นายสมโกรธที่เห็นว่ามีการขว้างพร้าแบบนั้น จึงพูดว่าเราไม่ได้มาเพื่อที่รบราฆ่าฟันอะไร ไม่ควรทำอย่างนี้ กลุ่มวัยรุ่นได้ฟังก็โกรธรุมเข้ากระทืบกลุ่มนายสม นายสมวิ่งหนีไปที่บ้านลุงที่ห่างออกมาประมาณ 500 เมตร นายสมก็ชวนลูกพี่ลูกน้องไปที่เกิดเหตุอีก เมื่อไปถึงไม่ได้ทันที่จะพูดอะไร ก็ถูกกระทืบอีกเป็นรอบที่สอง นายสมบอกว่าที่ผมมาผมเป็นลูกเป็นหลานของที่นี่ ขออย่าให้มีเรื่องกันเลย ลุงของนายสมก็ตามไปที่เกิดเหตุด้วย ตอนนั้นลูกชายของผู้ใหญ่ฉี (ผู้ใหญ่สุวรรณ ม.4 ต. น้ำผุด) ซึ่งอยู่ในกลุ่มของวัยรุ่นเจ้าถิ่นกระชากปืนออกมาซึ่งก็ไม่รู้ว่าจะยิงหรือจะห้าม

ลุงของนายสมก็รีบห้ามบอกว่าทุกคนเป็นญาติกัน และได้พาคนเจ็บไปที่บ้านยายของนายสม และให้น้านายสมโทรศัพท์บอกแม่นายสมให้พาลูกกลับบ้าน สักพักใหญ่ผู้ใหญ่ฉีก็โทรศัพท์มาบอกลุงว่า ทางฝ่ายโน้นมีคนเจ็บเขามาขอให้ผู้ใหญ่มาเรียกค่าเสียหายให้สองแสนบาท โดยที่เมียของผู้ใหญ่เข้ามาคุยกับยายนายสมว่าให้ยอมจ่ายเถอะ แต่ยายของนายสมก็ไม่ได้พูดอะไร น้านายสมจึงโทรศัพท์มาบอกเรื่องราวว่าตอนนี้เมียผู้ใหญ่ฉีเข้ามาคุยเรื่องมีคนเจ็บให้แม่นายสมทราบ แม่นายสมก็นัดว่าจะเข้าไปคุยเรื่องกันที่บ้านผู้ใหญ่ฉี โดยที่มีพ่อนายสมและกำนันตำบลปากแจ่ม(กำนันเผดิม)ไปด้วย ส่วนฝ่ายโน้น

มีพ่อของคนที่ถูกฟันและผู้ใหญ่ฉี เมื่อไปถึงผู้ใหญ่ฉีก็บอกว่า ยอมจ่ายเงินเถอะ เรื่องจะได้ไม่ไปถึงตำรวจ ถ้าไปถึงตำรวจไม่ได้จ่ายแค่นี้นะ อาจถึง 500,000 บาทด้วยซ้ำ กำนันก็บอกว่าไปดูอาการของคนเจ็บก่อนดีไหม ก่อนที่จะมาเรียกตกลงกันว่าจะเรียกเท่าไหร่ แต่พ่อของคนเจ็บบอกว่าตอนนี้คนเจ็บมาอยู่ที่บ้านแล้ว พ่อแม่ของนายสมและกำนันก็บอกว่างั้นไปดูอาการของคนเจ็บที่บ้านก็ได้ แต่พ่อของคนเจ็บบอกว่าไม่ต้องไป ฝ่ายนายสมจึงยืนยันว่าไม่จ่ายเงินให้เพราะไม่ได้เห็นกับตาว่ามีอาการบาดเจ็บแค่ไหนหรือเจ็บจริงหรือไม่

หลังจากนั้นฝ่ายของคนเจ็บก็เงียบไป ญาติของนายสมก็มาบอกว่าให้พ่อนายสมไปแจ้งความที่ สภอ. เมืองตรัง โดยพาเพื่อนกลุ่มนายสมและเพื่อนสาวที่ถูกลวนลามไปด้วย ซึ่งญาติได้ให้ข้อมูลว่ากลุ่มวัยรุ่นที่มีเรื่องด้วยนั้นส่วนใหญ่มีคดีติดตัวทุกคน ไม่นานหลังจากนั้นทางโรงพักก็ส่งหนังสือดังกล่าวให้กลุ่มวัยรุ่นกลุ่มนั้นไปให้การที่โรงพัก ปรากฏว่าหนีหายกันไปหมดไม่ยอมไปสักคน ทางตำรวจจึงโทรมาบอกว่าถ้าผู้ต้องหาไม่ไปก็ให้ลองไกล่เกลี่ยกันดูก่อน ทั้งสองฝ่ายจึงประสานให้ไกล่เกลี่ยกันที่บ้านกำนันละออง ต. น้ำผุด แต่ปรากฏว่าฝ่ายที่ถูกฟันไม่มีใครมาสักคน แล้วก็ไม่ได้ติดต่อมา แม่ของนายสมก็มาหากำนันเผดิมที่บ้าน (ต. ปากแจ่ม) กำนันก็บอกว่าพ่อคนเจ็บฝากข่าวมาบอกว่าไม่เอาเรื่องราวใดแล้ว

วิเคราะห์

สาเหตุ

- วัยรุ่นเมาสุรา แล้วคึกคะนองลวนลามผู้หญิงที่แฟนพามาเที่ยวสงกรานต์

เทคนิคที่ใช้

- หาข้อมูลคู่กรณี เพื่อหาทางต่อรอง
- หาช่องว่างและโอกาสการได้เปรียบทางข้อกฎหมายมาต่อรองเรียกร้องจากฝ่ายตรงข้าม

ผลของการจัดการ

- เรื่องจบไปเงียบๆ ไม่มีการติดตามความคืบหน้าของคดี

บทเรียนจากเรื่องนี้

- ความขัดแย้งของเด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่จะถูกขยายออกให้เป็นเรื่องใหญ่โตด้วยผู้ใหญ่ที่พอรู้กฎหมายอยู่บ้างมาเรียกร้องสร้างความได้เปรียบ กับฝ่ายตรงข้าม

เรื่องที่ 46 ต้นไม้ริมแดน

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์
นายวีระศักดิ์ นาโค นางจำรัส อินทร์สง

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่สำเริง ช่วยเมือง ม.2 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2547

นายม่อย เอียดสีทอง เป็นเจ้าของสวนยางพาราที่ดินติดถนน มีหลักฐานเป็นโฉนดที่ดินได้พิพาทกับนายคล่อง เสนีย์ ซึ่งเป็นเจ้าของสวนยางพาราด้านในติดกับสวนนายม่อย มีหลักฐานที่ดินเป็น ภบท . ๕ สาเหตุเกิดจากนายม่อยอ้างว่านายคล่องปลูกต้นสะเดาเทียมรุกล้ำเข้ามาในที่ดินของตนบริเวณเขตแดน จำนวน 20 ต้น และบริเวณเขตแดนมีหลักฐานที่เห็นชัดคือต้นไม้ไผ่เป็นจุดสังเกต

เมื่อผู้ใหญ่สำเริงเข้าไปไกล่เกลี่ยที่เกิดเหตุ ก็ได้โน้มน้าวให้นายคล่องยอมถอนต้นเทียมที่ริมแดนออกแต่เนื่องจากที่ผ่านมานายคล่องเองมีนิสัยดื้อรั้น และเคยมีกรณีพิพาทอื่นกันมาก่อนแล้วโดยในประมาณปี 2537 นายคล่องอ้างว่าต้นยางที่ปลูกใหม่อายุประมาณ 1 ปี ของตน ถูกหักทิ้งจึงปิดทางเข้าออกสวนทำให้คนที่ใช้ทางผ่านประจำเดือดร้อน และต้องตัดทางเลียบสวนไปทางอื่นแต่ปัจจุบันเมื่อยางโตขึ้นก็กลับมาใช้ทางเดิมอีกแล้ว

นายคล่องไม่ยอมฟังอะไรทั้งสิ้น ผู้ใหญ่ก็บอกว่าแจ้งความดำเนินคดีก็แล้วกัน นายม่อยก็ไปแจ้งความ กว่าศาลจะตัดสินก็ใช้เวลากว่า 4 ปี จนถึงปลายปี 2550 ศาลก็ได้ตัดสินให้นายคล่องแพ้คดี ทีมสำรวจข้อมูลก็ได้ถามว่าค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดีก็ได้คำตอบว่าหมดไปฝ่ายละประมาณ 50,000 บาท ตอนนี้ก็อยู่กันปกติทั้งคู่

เรื่องที่ 47 พยายามฆ่า

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นาย วีระยุทธ์ ทองแจ่ม นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์
นายวีระศักดิ์ นาโค

ผู้ให้ข้อมูล อดีตผู้ใหญ่ถนัด พุฒสม ม.2 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณปี พ.ศ. 2528

เก็บข้อมูล 29 มกราคม 2552

เหตุเกิดที่วงเหล้า นั่งกันอยู่ประมาณ 5 คน ก็มีการทะเลาะกันขึ้น นายบุญเอี่ยมได้ชักปืนลูกซองสั้นมายิงนายแอจนได้รับบาดเจ็บสาหัส ญาติๆ พอทราบข่าวก็รีบมาช่วยเหลือนำตัวส่งโรงพยาบาล และก็มาแจ้งผู้ใหญ่ถนัดให้ทราบ

รุ่งขึ้นผู้ใหญ่ก็เรียกทั้งสองฝ่ายมาคุยกันที่ละฝ่าย (คนละครั้ง) แล้วคอยประสานให้จนทั้งสองฝ่ายยอมรับค่าเสียหายที่ 30,000 บาท ก็ตกลงกันได้โดยไม่ต้องไปสถานีตำรวจ และผู้ใหญ่ก็ให้ทั้งคู่ทำหนังสือไว้เป็นหลักฐาน

เรื่องที่ 48 ตัดถนนบุกรุกที่ดิน

ผู้เก็บข้อมูล นาย จัด โชติรัตน์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางวัลยา คงทน นายประทีป สุขสนาน

ผู้ให้ข้อมูล นางจำรัส อินทร์สงค์ ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณปี พ.ศ. 2549

องค์การบริหารส่วนตำบลปากแจ่มมีโครงการตัดถนนลาดยางผ่านที่ดินของนางจำรัส อินทร์สงค์ ที่เป็นที่ดินหลักฐาน นส. 3 ยาวประมาณ 70 เมตร กว้าง 6 เมตร และที่ดินที่ถนนตัดผ่านเกิดพังลงมาด้านหนึ่งเนื่องจากว่าเป็นที่สูงทางผู้รับเหมาจึงขุดให้เป็นช่องถนนที่ต่ำลงทำให้ที่ดินเดิมอยู่สูงกว่าถนนส่วนที่พังลึกเข้าไปในสวนประมาณ 1 เมตร นางจำรัสได้ไปแจ้ง อบต.ให้มาดูแลและแก้ไขแต่ทาง อบต. ไม่ยอมตกลง นางจำรัสก็บอกว่าที่ดินส่วนตรงนั้นไม่ได้อุทิศให้แต่ทางอบต. ตัดผ่านไปเฉยๆ และได้บอกว่าจะไม่ให้ตัดถนนผ่านเข้ามาอีก ตอนฝนแล้งถนนนั้นไม่พังแต่เมื่อฝนตกหนักก็จะพังทลายลง ตอนนี้รากต้นยางก็ลอยอยู่บนดิน แต่ทางอบต. ก็ยังเฉยอยู่ ทั้งที่จริงอาจจะแก้ปัญหาโดยการใช้ปูนโบกให้ก็ได้ หรือทาง อบต. จะลดความกว้างของถนนส่วนนั้นลงจาก 6 เมตร เหลือเป็น 5 เมตรกว่าก็ได้แต่ตอนนี้ถนนก็สร้างเสร็จแล้ว

วิเคราะห์

สาเหตุ

- ที่ดินเป็นที่สูงถนนตัดลงให้ต่ำ ทำให้ดินส่วนที่สูงพังลงตอนฝนตกหนัก

เทคนิคที่ใช้

- เจรจาด้วยตนเอง

ผลของคดี

- ไม่สามารถแก้ปัญหาอะไรได้

เรื่องที่ 49 เด็กหนีตามกันมา

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางวัลยา คงทน นายประทีป สุขสนาน

ผู้ให้ข้อมูล นางจำรัส อินทร์สงค์ ม.2 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณเดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2551

นางสาวละออ อายุ 17 ปี บ้านอยู่ ที่ ต. น้ำผุด ซึ่งเป็นตำบลติดๆกัน ได้ตาม นายประจักษ์ อินท์สงค์ อายุ 19 ปีมาอยู่ที่บ้านเลขที่ 39 หมู่ที่ 2 ต. ปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ.ตรัง (บ้านยาย) ซึ่งเด็กทั้งสอง รู้จักกันมาได้ประมาณ 6 เดือน ตอนที่ตามกันมาก็ไม่ได้มีการแจ้งผู้ใหญ่ในพื้นที่ให้ทราบเพื่อเป็นหลักฐาน เนื่องจากยายฝ่ายชายได้ไปตกลงกับฝ่ายหญิงว่าจะไปสู่ขอ และนัดวันจัดงานหลังจากที่มากันได้ประมาณ 1 เดือน และผู้ใหญ่ฝ่ายชายได้ตกลงสินสอดกับฝ่ายหญิงประมาณ 79,000 บาท ซึ่งนัดวันแต่งเป็นเดือน 11 แต่ในช่วงเดือน 11 ญาติฝ่ายชายได้เสียชีวิตลง และได้ขอเลื่อนวันแต่งงานออกไป

หลังจากนั้น 2-3 เดือน แม่ของฝ่ายหญิงคาดว่าฝ่ายชายคงไม่แต่งงานเป็นแน่ก็ได้มาพาลูกสาวของตนกลับบ้านและตัวแทนของฝ่ายหญิงมาที่บ้านฝ่ายชาย บอกว่า จะเรียกค่าเสียหาย 79,000 บาท โดยมานั่งคุยกันที่บ้านผู้ใหญ่สำเริง โดยมีนายถนัด พุฒสม อดีตผู้ใหญ่บ้านเป็นพยาน และผู้ใหญ่ได้บอกว่าฝ่ายชายไม่ผิด แต่เมื่อมีสาเหตุที่ช้าไม่ตรงตามสัญญาก็เลยเป็นแบบนี้ ซึ่งญาติทางฝ่ายหญิงไม่พอใจก็พากันกลับ

จากนั้นอีกสองถึงสามวัน สายตรวจประจำตำบลน้ำผุด ได้โทรศัพท์มาให้แม่ของฝ่ายชายไปที่ป้อม โดยมีกำนันละออง รามพูล กำนัน ต. น้ำผุดอยู่ด้วย ฝ่ายหญิงบอกว่าให้จดทะเบียนสมรส แต่ฝ่ายชายไม่ยอม จึงต้องตกลงกันใหม่ ฝ่ายชายยอมจ่ายค่าเสียหายเป็นเงิน 40,000 บาท และตกลงยินยอมกันได้ โดยเด็กทั้งสองก็แยกจากกัน ไม่มีอะไรกันต่อไปอีก

วิเคราะห์

สาเหตุ

- ฝ่ายชายผิดนัดเพราะว่ามีงานศพที่บ้านเลยไม่จัดงานมงคลในปีเดียวกันและฝ่ายชายไม่ยอมจดทะเบียนสมรสด้วย

เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย

- เจรจาตกลงกันทั้งสองฝ่าย โดยมีสายตรวจ กำนัน ผู้ใหญ่เป็นพยาน

ผลของการจัดการปัญหา

- จ่ายเป็นค่าเสียหายให้ฝ่ายหญิง โดยไม่แต่งงานกัน

เรื่องที่ 50 วางเพลิง

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางวัลยา คงทน นายประทีป สุขสนาน

ผู้ให้ข้อมูล นายถนัด พุฒสม ม.2 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณปี พ.ศ. 2528

นายลอม ปลัดศรีช่วย ทำสวนยางพารา 7 ไร่ อายุประมาณ 2 ปี วันหนึ่งไม่ทราบว่าใครเผาป่าไฟได้ไหม้ลามมากินเผาไหม้)สวนยางของนายลอมด้วย นายลอมได้มาแจ้งให้ผู้ใหญ่ถนัดทราบและไปดูที่เกิดเหตุ โดยนายลอมบอกว่าน่าจะเป็นน้องชายของผู้ใหญ่เสนอ ศรีหมอก ทางผู้ใหญ่ถนัด เลยติดต่อประสานงานกับผู้ใหญ่เสนอ ให้มาคุยด้วยเพื่อไกล่เกลี่ยกัน นายลอมได้เสนอให้ทางผู้เผาต้องดูแลสวนยางให้ 3 ปี ทางผู้ใหญ่เสนอ ศรีหมอก ก็ยินยอมตกลงรับผิดชอบ ทางผู้ใหญ่ถนัดก็ทำหนังสือตกลงกันทั้ง 2 ฝ่าย เรื่องก็ยุติลง

วิเคราะห์

สาเหตุ

- มีคนประมาทจุดไฟเผาป่าในสวนใกล้เคียงทำให้ไฟลามมาติดที่สวนยางนายลอม

เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย

- สืบเสาะข้อเท็จจริงก่อน
- เชิญผู้ใหญ่ของอีกหมู่หนึ่งมาเจรจาซึ่งเป็นการเจรจาผ่านผู้ใหญ่บ้าน ต่อรองค่าเสียหาย

ผลของการจัดการ

- นายลอมเสนอให้ทางผู้ที่ทำให้ไฟลุกลามมาเผาสวนดูแลรักษาสวนยางให้เป็นเวลา3 ปี ซึ่งก็ตกลงรับเงื่อนไขกันได้ เรื่องก็จบ

เรื่องที่ 51 หมากกลางแดน

ผู้เก็บข้อมูล นายจัด โชติรัตน์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางวัลยา คงทน นายประทีป สุขสนาน

ผู้ให้ข้อมูล นายถนัด พุฒสม ม.2 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณปี พ.ศ. 2526

มีต้นหมากงอกขึ้นมาหนึ่งต้นที่กลางแดนระหว่างที่ดินของนางสงวนกับนางบุญน้อย แต่ทั้งสองฝ่ายตกลงกันไม่ได้ว่าใครเป็นเจ้าของที่แท้จริง ทั้งสองฝ่ายก็มาหาผู้ใหญ่บ้าน ในวันนั้นผู้ใหญ่ก็ไม่ได้พูดอะไรหรือจะตัดสินอะไร นอนคิดอยู่หนึ่งคืน พอวันรุ่งขึ้นผู้ใหญ่ก็เรียกทั้งสองฝ่ายมาหาเพื่อตกลงกันและถามว่าจะเอากันอย่างไร ทั้งสองฝ่ายก็ยกให้ผู้ใหญ่เป็นคนตัดสินเอง ผู้ใหญ่เลยตัดสินใจให้โค่นต้นหมากทิ้ง ทั้งสองฝ่ายก็ตกลง

วิเคราะห์

สาเหตุ

- ไม่มีใครอยากเสียเปรียบ

เทคนิคที่ใช้

- ผู้ใหญ่ใช้การยืดเวลาออกไปช่วงหนึ่งเพื่อที่จะวิเคราะห์ข้อมูลและวางแผนการจัดการปัญหา
- การเสนอทางออกที่ได้รับการยอมรับทั้งสองฝ่าย ซึ่งเป็นวิธีง่ายๆ แต่ถ้าให้คู่กรณีเขาจัดการกันเองนั้นเป็นเรื่องที่ยาก

ผลของคดี

- ตัดต้นหมากออก ทั้งสองฝ่ายก็ตกลง

บทเรียนจากเรื่องนี้

- ต้นไม้ที่กลางเขตแดนต้องตัดทิ้งตั้งแต่เล็กๆ เพื่อป้องกันปัญหาในอนาคต

เรื่องที่ 52 ทะเลาะวิวาท

ผู้เก็บข้อมูล นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นางละมุล เย่าเฉื้อง ม.5 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณปี พ.ศ. 2544

นายอุดม พิมช่างไม้ มาบอกกับนาง ละมุล เย่าเฉื้อง ผู้เป็นน้าว่า เมื่อสองสามวันก่อนได้ทะเลาะวิวาท มีปากเสียงขัดแย้งกับนายอุดร ที่วงเหล้าในวัดคลองคุ้ยตอนนั้นนั่งกันอยู่สี่ห้าคน นางละมุลเลยไปที่บ้านนายแก้ว ตาของนายอุดร เพื่อปรับความเข้าใจในฐานะพี่น้องและไกล่เกลี่ยให้ญาติช่วยดูแลเด็กวัยรุ่นทั้งคู่อย่าให้มีเรื่องกัน ซึ่งนายแก้วก็รับปากว่าจะจัดการเป็นธุระให้ หลังจากนั้นถึงวันนี้เด็กทั้งคู่ก็เข้าใจกันดี

เรื่องที่ 53 ทะเลาะวิวาท

ผู้เก็บข้อมูล นาย จัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นางจำรัส อินทร์สง นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางวัลยา คงทน

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่ สำเริง ช่วยเมือง ม. 2 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณเดือนมีนาคม 2550

นายเอก สมหวัง กับนาย กา ปานสี วัยรุ่นในหมู่ที่ 2 อายุประมาณ 18 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือนั่งดื่มสุราร่วมกันทั้งวงประมาณ สี่คน ที่ร้านค้าหน้าศูนย์พักคนชราบ้านศรีตรัง เมื่อดื่มจนเมาทั้งสองฝ่ายก็คุยกันไม่เป็นเรื่องเป็นราว หรือพูดเป็นภาษาชาวบ้านว่า พูดไม่เข้าหูทั้งสองฝ่าย เกิดความรุนแรงถึงขนาดชกต่อยกัน เพื่อนในวงห้ามแต่ก็ไม่ฟัง จะต่อยกันให้ได้ ขณะนั้นเพื่อนๆที่อยู่ในวงเหล้าก็ได้ไปบอกนางจิ๊ก ซึ่งเป็นแม่ของนาย กา นางจิ๊กเลยมาแจ้งผู้ใหญ่สำเริงเพื่อให้ไปช่วยห้ามเด็กทั้งคู่ด้วย เมื่อผู้ใหญ่สำเริงไปที่เกิดเหตุพร้อมกับนางจิ๊กแม่ของนายกา และพ่อแม่ของนายเอก ที่ผู้ใหญ่ให้เพื่อนๆไปตามมาด้วย ทั้งคู่ก็เลิกชกต่อยกันแล้วแต่ก็ไม่ได้เจ็บอะไรมากนัก ผู้ใหญ่จึงอบรมเด็กทั้งคู่ว่าอยู่ด้วยกันต้องรักกันเพราะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ผู้ใหญ่ก็ให้เด็กทั้งคู่จับมือกัน และให้รับปากว่าต่อไปจะไม่ทำให้เกิดเหตุการณ์หรือประพฤติตัวแบบนี้อีกซึ่งเด็กสองคนนี้เล่นฟุตบอลเดินอยู่กลุ่มเดียวกัน ทั้งสองฝ่ายก็รับปากโดยมีญาติทั้งสองฝ่ายร่วมเป็นพยานด้วย

วิเคราะห์

สาเหตุ

- เมาสุราแล้วทะเลาะกัน

เทคนิคที่ใช้

- นำผู้ปกครองทั้งสองฝ่ายไปด้วย
- ผู้ใหญ่อบรมให้เด็กรักกันไม่ทะเลาะกันเอง

ผลของคดี

- ก็ดีกันเหมือนเดิมผู้ปกครองไม่ได้ขัดแย้งหมองใจกัน อยู่กันตามปกติ

บทเรียนจากเรื่องนี้

- เด็กทะเลาะกันเดี๋ยวมันก็กลับไปดีกันเหมือนเดิม

เรื่องที่ 54 ปักเสาไฟฟ้า

ผู้เก็บข้อมูล นาย จัด โชติรัตน์ นายทวีศักดิ์ นาโค นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นางจำรัส อินท์สง นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางวัลยา คงทน

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่สมคิด นาเลื่อน ม.1 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

อดีตกำนันชุ่ม สงชู อายุประมาณ 75 ปี มีบ้านเดิมอยู่ในพื้นที่ ม. 7 ต.นาพละ อ.เมือง จ.ตรัง แต่มีสวนยางและย้ายเข้ามาทำกินอยู่ที่พื้นที่หมู่ที่ 1 ต. ปากแจ่ม โดยมีถนนสาธารณะขนาดรถยนต์วิ่งได้เข้าไปถึงสวนของแก (ผ่านสวนอื่นไปสองถึงสามสวน) โดยทางนี้ในอดีตชาวบ้านในพื้นที่ได้เรี่ยไรเงินซื้อที่ดินไว้เป็นทางเข้าออกสาธารณะ แต่เดิมกำนันชุ่มมีเสาไฟฟ้าเข้าบ้านเป็นเสาปักไว้ทางด้านขวาของถนน แต่บ้านของกำนันอยู่ทางซ้ายของถนน จึงติดต่อไปยังสำนักงานไฟฟ้าภูมิภาคเพื่อให้ขยายเขตโดยมาปักเสาไฟใหม่มาทางด้านซ้ายถนนแทน ในการขุดหลุมเพื่อปักเสาไฟฟ้าได้ขุดไปในเขตที่ดินโฉนดของนายมิ้น สมาธิ นายมิ้นก็ไม่ยินยอมให้ขุดจึงเกิดปากเสียงกับกำนันชุ่ม เมื่อตกลงกันไม่ได้ก็ไปตามผู้ใหญ่บ้านมาร่วมตัดสิน เมื่อผู้ใหญ่สมคิดเข้าไปถึงจุดเกิดเหตุและรับฟังข้อมูลแล้ว จึงเจรจากับอดีตกำนันชุ่ม ว่าเนื่องจากผมเป็นคนกลาง ก็ต้องว่าเรื่องราวตามเหตุและผลแต่เนื่องจากที่ดินเป็นของนายมิ้นและเป็นที่โฉนดดังนั้น กำนันก็ไม่สามารถที่ปักเสาไฟฟ้าเข้าไปในเขตที่ดินของนายมิ้นได้ จะทำได้คือต้องขุดเสาไฟมาติดที่ถนนสาธารณะแม้ว่าถนนจะแคบไปบ้างแต่ก็พอที่รถยนต์จะวิ่งได้

โดยนิสัยอดีตกำนันชุ่มเป็นคนที่สักหีดสักหุ้ยก็เอา(นิดหน่อยก็เอา) แต่น่าจะเพราะว่าเป็นคนวัยชราแล้วจึงยอมลดราวาศอกลงและยอมรับในที่สุด โดยขอให้ได้ขุดหลุมลงเสาให้เรียบร้อยก่อน แล้วจะตามผู้ใหญ่และนายมิ้นที่เป็นเจ้าของที่ดินมาดู หากไม่ยอมรับก็จะขุดใหม่ เมื่อผ่านไป 10 วัน กำนันชุ่มก็ได้โทรตามผู้ใหญ่และนายมิ้นมาดู เมื่อไม่มีใครคัดค้านเรื่องก็จบลงโดยดี

วิเคราะห์

สาเหตุ

- โดยนิสัยกำนันชุ่มเป็นคนที่ทำอะไรต้องได้เปรียบ การปักเสาไฟฟ้าก็จ้องการปักออกนอกถนนและไม่ค่อยยอมฟังใคร

เทคนิคที่ใช้

- เจรจาเอาสิทธิของการครอบครองที่ดินมาบอกเล่าตามความจริง
- หาทางออกที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับได้

ผลของคดี

- ทั้งสองฝ่ายยอมรับ ได้ปักเสาไฟฟ้าที่ริมถนนแม้ถนนแคบไปแต่ก็ยังใช้งานได้

เรื่องที่ 55 วัวกินหญ้าที่ปลูก

ผู้เก็บข้อมูล นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางวนิดา โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นางเยื้อน ม.3 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณเดือน พ.ค. 2551

เก็บเมื่อ 17 พ.ย. 2551

ตอนประมาณ เดือน พฤษภาคม 2551 นางเยื้อนได้ไปปลูกหญ้าเพื่อเลี้ยงวัวของตนไว้ในสวนยางของนางนพภา โชติรัตน์ โดยที่ไม่ได้ทำรั้วกั้น บริเวณสวนที่ปลูกยางนั้นก็อยู่ติดกับบ้านของนายขิน เสนีย์ ซึ่งได้เลี้ยงวัวเอาไว้ ปรากฏว่าวัวก็ได้เข้าไปกินหญ้าของนางเยื้อน ครั้งที่ 1 นางเยื้อนก็มาบอกนายขิน นายขินก็ล่ามแม่วัวไว้ แต่ว่าลูกวัวไม่ได้ล่าม ลูกวัวก็เข้าไปกินอีก พอกินครั้งแรกนางเยื้อนก็ใส่ปุ๋ยหญ้าไว้ พอหญ้าขึ้นเขียวก็เลยไปตัด พอไปถึงวัวก็กินอีกเป็นอยู่แบบนี้ประมาณ 2-3 ครั้ง นางเยื้อนทนไม่ไหวเลยไปบอก ดต.สุวิทย์ โชติรัตน์ สายตรวจตำรวจประจำป้อม ต. ปากแจ่ม ให้ไปดูหน่อย ดต. สุวิทย์ ก็บอกว่าไปดูให้แน่ว่าวัวนั้นเป็นของใคร วันหนึ่งนางเยื้อนเข้าไปตัดหญ้าไปถึงพบว่ามีวัวกินหญ้าอยู่ก็โทรศัพท์ไปหาดาบสุวิทย์ และเมื่อชัดว่าเป็นลูกวัวของนายขินแล้ว ก็ไปตามนายขินมาว่าให้ไปดูวัวหน่อย เพราะว่าวัวเข้าไปกินหญ้าที่ปลูกหลายครั้งแล้ว นายขินก็บอกว่าที่ผ่านมาอาจจะไม่ใช่วัวของแกก็ได้ เพราะวัวก็มีของคนอื่นด้วย ที่ผ่านมาก็ไม่มีหลักฐานว่าวัวใครจะมาเหมาว่าเป็นวัวแกทุกครั้งก็ไม่ถูก เมื่อเป็นเช่นนั้น ดต. สุวิทย์ ก็บอกว่า ของๆใครก็ดูแลกันเอาเอง แล้วหลังจากเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นอีก นางเยื้อนก็มาหากำนัน เผดิม โชติรัตน์ เมื่อกำนันมาพูดกับเจ้าของวัวแล้วก็ไม่ได้ผล จนทุกวันนี้นางเยื้อนบอกว่ารำคาญ ปล่อยให้วัวมันกินไปเลย และได้ไปปลูกหญ้าในที่ใหม่

วิเคราะห์

สาเหตุ

- การเลี้ยงวัวแบบปล่อยให้หากินเอง เจ้าของไม่ดูแล
- เจ้าของสวนหรือแปลงหญ้าไม่ได้ทำรั้วป้องกัน

เทคนิคที่ใช้

- การเจรจาระหว่างเจ้าของวัวกับเจ้าของแปลงหญ้า
- มีสายตรวจตำรวจ ช่วยเข้าไปเจรจาแต่ไม่ได้ผล
- กำนันเข้าไปเตือนก็ไม่ได้ผล

ผลที่เกิดขึ้น

- ต่างคนต่างเฉยๆ

เรื่องที่ 56 อุบัติเหตุ

ผู้เก็บข้อมูล นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางวนิดา โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นายสุวิทย์ โชติรัตน์ ม.3 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณเดือน ก.พ. 2549

บนถนนสายน้ำตกปากแจ่มประมาณ 10 โมงเช้า นายสุวิทย์ตัดยางเสร็จก็บรรทุกถังใส่น้ำยาง ออกจากสวนเพื่อนำไปขายที่จุดรับซื้อ เมื่อมาถึงที่เกิดเหตุ นายสุวิทย์ที่บรรทุกน้ำยางมาสองแกลลอน พร้อมภรรยาและลูกนั่งซ้อนท้าย วิ่งมาทางด้านเลนซ้ายของถนน ชนกับรถนางเยาวดี ซึ่งขี่สวนมาแต่วิ่งสวนเลนและตามัวแต่มองข้างทางอยู่ นางฤทัยรัตน์นั่งอยู่หน้าบ้านพอดีเมื่อได้ยินเสียงรถชนก็วิ่งออกมาดู พบว่าทั้งคู่ได้ชนกันและปรากฏว่าทั้งคู่ไม่เป็นอะไรมาก มีเพียงรถเสียหายเล็กน้อย ทั้งสองคัน นางเยาวดีซึ่งกำลังตกใจ อีกหลายคนเข้ามามุงดูต่างคนต่างบอกว่านางเยาวดีผิด ดิฉันเลยบอกว่า เมื่อต่างคนต่างเจ็บแล้วจะว่ากันอย่างไร นางเยาวดีก็บอกว่าเมื่อตัวเองผิดก็จะซ่อมรถนายสุวิทย์ด้วย ภรรยานายสุวิทย์พูดตะคอกใส่นางเยาวดีว่า ดีนะที่ลูกฉันไม่เจ็บด้วย ถ้าลูกฉันเจ็บเรื่องคงไม่จบแค่นี้ ดิฉันก็บอกว่าไหนๆ ก็ไม่เจ็บแล้วก็ถือว่าฟาดเคราะห์กันไปเถอะ เพราะนางเยาวดีเองก็รับปากว่าซ่อมรถให้แล้ว ทั้งสองฝ่ายก็นำรถไปซ่อมกันเรียบร้อย

วิเคราะห์

สาเหตุ

- นางเยาวดีขับขี่รถจักยานยนต์ สวนช่องจราจรและประมาท ทำให้ชนกับผู้อื่น

เทคนิคที่ใช้

- คนกลางช่วยพูดจาเพื่อลดการใช้อารมณ์ของคู่กรณีทั้งคู่ ให้ใช้เหตุใช้ผลมากขึ้น

ผลของคดี

- ตกลงกันได้ นางเยาวดีก็ซ่อมรถให้อีกฝ่ายหนึ่งด้วย

เรื่องที่ 57 อุบัติเหตุ

ผู้เก็บข้อมูล นาง ฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางวนิดา โชติรัตน์ นายจัด โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นายสมปอง แจ้งไข ผู้ช่วยผู้บ้าน ม.3 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

เหตุเกิด ประมาณเดือนสิงหาคม 2550

นายดำ คงแก้ว ขับรถจักรยานยนต์ผิดทางสวนเลนถนนมาแล้วไปชนกับจักรยานยนต์ของนายเกรียงศักดิ์ ศิริวัฒน์ ที่ขี่มาถูกทาง (เลนซ้าย) ที่หน้าสถานีอนามัย ต. ปากแจ่ม หมู่ที่ 3 แต่ทั้งคู่ตกลงกันไม่ได้ นายเกรียงศักดิ์จึงมาหานายสมปอง แจ้งไข ที่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แจ้งว่านายดำ ขับรถชนแต่ไม่รับผิดชอบ ผู้ช่วยสมปองไปที่เกิดเหตุ พบรถนายเกรียงศักดิ์ล้มตกอยู่ที่ทางด้านซ้ายของถนน ส่วนที่เสียหายมีกระจกหน้า ตะกร้าหน้ารถ ล้อหน้า รถของนายดำนั้นจอดอยู่บนถนน เมื่อผู้ช่วยไปถึง ก็พูด

เจรจากันและว่านายดำเองผิดเนื่องจากขับรถสวนเลนขอให้ชดใช้เพียงซ่อมรถให้กับนายเกรียงศักดิ์ นายดำก็ตกลงและนำรถเข้าซ่อมที่อู่ เมื่อซ่อมเสร็จใช้เวลาประมาณ 2 วัน นายเกรียงศักดิ์นำบิลค่าซ่อมไปให้นายดำ นายดำทำท่าบ่ายเบี่ยงอีก นายเกรียงศักดิ์ก็มาหาผู้ช่วยฯสมปองอีกครั้ง ผู้ช่วยฯสมปองก็นัดทั้งคู่มาที่บ้าน และได้เอาใบเสร็จค่าซ่อมประมาณ 2,500 บาทให้นายดำดู บอกว่าดีเท่าไหร่แล้ว นี่ถ้าเรื่องถึงตำรวจอาจจะจ่ายมากกว่านี้ นายดำก็เลยตกลงและนำเงินให้นายเกรียงศักดิ์

วิเคราะห์

สาเหตุ

- นายดำขับรถประมาท

เทคนิคที่ใช้

- ชี้แจงให้ทั้งคู่กรณีเข้าใจเรื่องกฎหมายจรจร และจัดการให้เหมาะสมตามเหตุการณ์ที่เกิดจริง

ผลของคดี

- นายดำยอมเพราะเกรงใจ และหาเหตุผลมาบ่ายเบี่ยงไม่ได้

เรื่องที่ 58 ลักยางแผ่น

ผู้เก็บข้อมูล นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางวนิดา โชติรัตน์ นายจัด โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นายมนัส คงเฝือ อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 20/1 ม.5 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

เหตุเกิด ประมาณปี พ.ศ. 2545

นายนนท์อายุประมาณ 30 ปี พร้อมภรรยา อยู่ที่หมู่ที่ 1 ต.ปากแจ่ม ตื่นประมาณตีสองเพื่อไปกรีดยางที่สวนเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ ในที่เชิงเขา (ที่ควน) ได้ยางประมาณ 10 ผืน (แผ่น) ต่อวันเปิดกรีดมาแล้วประมาณ 2 ปี และเมื่อทำเป็นยางแผ่นแล้วก็ตากเก็บไว้ที่ขนำในสวนให้แห้งก่อน ไม่ได้พากลับบ้านเลย โดยนายนนท์ กลับบ้านทุกวันและมากรีดยางตอนหัวรุ่ง วันหนึ่ง นายนนท์ก็มากรีดยางตามปกติเมื่อตัดยางเสร็จ สังเกตพบว่ายางแผ่นที่ตากอยู่หน้าขนำหายไป 25 แผ่น นายนนท์รู้ว่าถูกมือดีขโมยไปแล้วก็ไปแจ้งกับนายมนัส ซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตอนนั้นประมาณ 10 โมงเช้า นายมนัสถามนายนนท์ว่าสงสัยใครบ้าง นายนนท์ว่าสงสัยนายชู พลชัย อายุประมาณ 45 ปี พฤติกรรมไม่ทำอะไร ชอบเดินไปเดินมา บ้านอยู่ในหมู่ที่ 5 และมีประวัติในด้านนี้ (ลักขโมย) นายมนัสก็บอกว่าผมก็สงสัยนายชูเหมือนกัน ทั้งคู่ก็ไปที่ขนำนายชู ระหว่างทางที่ผ่านไปขนำนายชูต้องผ่านสายห้วย นายมนัสเห็นรอยเกือกบอก (รองเท้าบู๊ท) ที่ริมห้วยและสังเกตเห็นว่ารอยลึกเกิดจากการแบกของหนักแน่นอนก็ตั้งข้อสงสัยว่าน่าจะเป็นนายชูแบกหรือหาบมาเนื่องจากว่าไม่มีทางรถจักรยานยนต์ และเมื่อไปที่บ้านนายชูก็เห็นเกือกบอก มีขี้โคลนอยู่เต็มตั้งอยู่คู่หนึ่ง นายมนัสก็เรียกนายชูและถามว่านี่เกือกนายชูใช่ไหม นายชูก็บอกว่าใช่ ผู้ช่วยมนัสก็ถามว่ามึงไปขโมยยางแผ่นนายนนท์ใช่ไหมนายชูก็อึกอักๆ ขณะนั้นนายมนัสได้เหลือบไปเห็นยางแผ่นซ่อนอยู่ใต้เตียงนายชู เลยพูดต่อว่าหากขโมยยางแผ่นมาก็ให้คืนเขาเสียเถอะจะไม่เอาเรื่อง ไม่เช่นนั้นจะ

ไปแจ้งตำรวจ นายชูก็ไปเอายางทั้ง 25 แผ่นนั้นมาคืน โดยที่นายนนท์ไม่ได้พูดอะไรเลย ตอนนี้นายชูไปอยู่ที่ตำบลน้ำผุด ก็ลดพฤติกรรมอย่างนี้ลงไปบ้าง แต่ก็มีทำบ้างเป็นบางครั้งและเลิกกับภรรยาแล้วมีลูกสองคน ยังไม่ทำงานเป็นชิ้นเป็นอัน

วิเคราะห์

สาเหตุ

- นายชูไม่ได้ทำงานทำการ มีพฤติกรรมเป็นขโมยในพื้นที่
- นายมนัสตากยางแผ่นไว้หน้าขนำไม่เก็บให้เป็นสัดส่วนกันการลักขโมย

เทคนิคที่ใช้

- ผู้ช่วยฯพร้อมผู้ถูกลักทรัพย์ ตามสืบ/และวิเคราะห์พฤติกรรมของคนในพื้นที่ดี
- การสังเกตร่องรอย การหาหลักฐาน เมื่อเจอกับขโมยแล้วก็มีการพูดเพื่อเปิดทางออกให้คนที่ทำผิด โดยบอกว่าหากรับสารภาพเอาของมาคืน จะไม่เอาเรื่อง
- ความเกรงใจในฐานะผู้นำในพื้นที่ จนคนขโมยยอมรับผิดแล้วคืนของกลับ

ผลของการจัดการ

- นายมนัสขอให้นายชูคืนยางแผ่นที่เอามาให้นายนนท์กลับก็จะไม่เอาเรื่อง เรื่องก็จบลง

<u>เรื่องที่ 59 ไฟลามเข้าสวนคนอื่น</u>

ผู้เก็บข้อมูล นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางวนิดา โชติรัตน์ นายจัด โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นายเที่ยง บัวผุด อดีตผู้ใหญ่บ้าน ม.2 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2535

นายไข่ พวกพล ได้ออกปาก (ขอแรง) เพื่อนบ้านประมาณ 6-7 คนรวมทั้งนายชิตเพื่อมาช่วยจุดไฟเผาป่าที่ถางเอาไว้แล้ว (บุกเบิกถางป่าเพื่อปลูกยาง) สวนยางนายไข่ด้านหนึ่งติดกับสวนยางนายสมพงษ์ เอียดนุ้ย และอีกด้านหนึ่งเป็นของนายชิตที่ถางป่าทิ้งเอาไว้แล้วเหมือนกัน ที่บริเวณนี้เป็นที่ลาดชัน (เป็นควน) เมื่อมาถึงก็ตกลงกันว่าจะจุดไฟพร้อมกัน จุดจากบนลงล่าง แต่นายชิตเมื่อไปถึงก็จุดในที่ดินตัวเองด้วยแต่จุดจากล่างขึ้นบน ไฟจึงได้ลามลุกไหม้อย่างรวดเร็ว จากสวนนายชิตผ่านสวนนายไข่และลามเข้าสวนนายสมพงษ์ ซึ่งเป็นสวนที่เปิดกรีดแล้วอายุประมาณ 10 ปี ไฟลุกลามเข้าไปเป็นเนื้อที่ประมาณ 5ไร่ นายสมพงษ์บอกว่านายไข่ต้องรับผิดชอบ นายไข่ก็ยอมรับผิดและจะชดใช้ให้ นายสมพงษ์ เรียกค่าเสียหาย 30,000 บาท นายไข่ก็บอกว่าให้ตามผู้ใหญ่เที่ยงมาเป็นพยาน เมื่อผู้ใหญ่ไปถึงก็บอกว่าเป็นญาติกันไม่ควรจะเรียกร้องกันมากนัก นายไข่ก็ไม่ตั้งใจขอให้ลดลงบ้างน้อยหว่านี้ได้ไหม นายสมพงษ์ก็ลดราคาลงมาเป็น 20,000 บาท เรื่องก็ตกลง

วิเคราะห์

สาเหตุ

- การจุดไฟเผาไร่ไม่ได้ดูทิศทางลม ทำให้ไฟลุกไหม้ลุกลามไปในสวนผู้อื่น ไม่สามารถที่จะดับได้

เทคนิคที่ใช้

- เจรจากันเองแต่หาคนกลางมาเป็นพยานรับรู้ และช่วยต่อรองค่าเสียหาย

ผลของคดี

- ตกลงชดใช้ค่าเสียหาย 20,000 บาท

บทเรียนจากเรื่องนี้

- เวลาเผาป่าหรือเผากิ่งไม้ต้องดูทิศทางลมก่อน เพราะหากไฟลุกเป็นกองใหญ่แล้วจะควบคุมไม่ได้

<u>เรื่องที่ 60 กู้เงินและค้ำประกัน</u>

ผู้เก็บข้อมูล นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางวนิดา โชติรัตน์ นายจัด โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นายเที่ยง บัวผุด อดีตผู้ใหญ่บ้าน ม.1 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ พ.ศ. 2540

นายไสว เมืองราช ขอกู้เงินนอกระบบกับครูทวีเป็นเงิน 10,000 บาท ครูทวีบอกว่าได้แต่ต้อง ไปหาคนค้ำประกันมาด้วย นายไสวเลยไปตามผู้ใหญ่เที่ยง บัวผุด มาค้ำประกัน และทำสัญญากันเรียบร้อย ผู้ใหญ่เที่ยงก็ทำมาหากินอยู่ไปตามปกติ ผ่านไป 2-3 ปี อยู่มาวันหนึ่งครูทวี ได้พาทนายเข้ามาที่บ้านพร้อมกับตำรวจบอกว่าจะมายึดรถของผู้ค้ำประกัน ผู้ใหญ่เที่ยงไม่ยอมและพาคนทั้งหมดไปที่บ้านนายไสว เมื่อไปถึงที่บ้านนายไสว ผู้ใหญ่เที่ยงได้ถามนายไสวว่าตั้งแต่ยืมมานี่ไม่เคยชดใช้หนี้เลยใช่ไหม นายไสวบอกว่าใช่ ผู้ใหญ่เที่ยงบอกว่านี่เป็นเวลาเกือบ 2-3 ปีแล้ว จากเงินต้น10,000 บาท ตอนนี้เป็น 23,000 บาท รวมทั้งต้นทั้งดอกว่าอย่างไร ตอนนี้เรื่องยังไม่ไปที่ศาล แต่ถ้าไม่จ่ายถึงศาลแน่ และผู้ใหญ่ก็จะเดือดร้อนด้วย นายไสวบอกว่าไม่โกงแน่นอนตอนนี้ไม่มีจะให้ ผู้ใหญ่เที่ยงบอกว่าดังนั้นให้ทำเป็นสัญญาผ่อนได้ไหม นายไสวก็ตกลง และตอนนี้หนี้สินก็ชำระหมดแล้ว

วิเคราะห์

สาเหตุ

- เป็นผู้ค้ำประกันเงินกู้ให้แก่นายไสว แต่นายไสวไม่เคยผ่อน จึงถูกเจ้าหนี้ตามในฐานะผู้ค้ำ

เทคนิคที่ใช้

- ผู้ค้ำประกันถามตรงๆ ว่าจะทำอย่างไร แล้วเสนอทางออกให้กับผู้กู้ คือทำสัญญาผ่อน

ผลของการจัดการ

- นายไสวรับผ่อนเงินกู้ให้กับครูทวี

บทเรียน

- บางคนพอยืมเงินผู้อื่นมาแล้วเมื่อไม่มีความสามารถจะจ่ายคืนได้ก็ชอบทำเป็นเฉยๆ พอมีหนี้ก็ไม่ยอมจ่าย ดังนั้นทั้งผู้ค้ำประกันและเจ้าหนี้เองก็ต้องมีการกระตุ้นติดตามและเสนอวิธีการที่เหมาะกับลูกหนี้ และรู้กฎหมายไว้เพื่อบอกกล่าวให้เขารู้จะได้กลัว

เรื่องที่ 61 วัยร่วงเลือดร้อน

ผู้เก็บข้อมูล นายวีระยุทธ์ ทองแจ่ม นายทวีศักดิ์ นาโค นายจัด โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นายด้อม ศรีคง อดีตผู้ใหญ่บ้าน ม.7 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ 2540

เก็บข้อมูล ตุลาคม 2551

มีเรื่องทะเลาะวิวาทกันที่งานศพในวัดปากแจ่ม จากการสอบถามผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ ทราบว่า ลุงคล้อย ทองขาว ได้ใช้ขวดเหล้าตีหัวนายราย เกื้อจันทร์ จนหัวแตกต้องนำส่งโรงพยาบาล ลุงคล้อย ท่านได้เล่าให้ฟังว่า จริงๆแล้ว ลุงรายมานั่งกินเหล้าอยู่ที่วงเดียวกันหลายคน โดยที่ลุงคล้อยอยู่อาศัยคนละหมู่บ้านกับลุงราย และก็ไม่ค่อยได้นั่งกินเหล้าด้วยกันสักเท่าใหร่ วันนั้นเวลาที่ลุงคล้อยพูดอะไร ลุงรายพูดขัดอยู่เสมอ จนได้มีปากเสียงกัน ลุงคล้อยก็พูดขึ้นว่าถ้ามึงเมาแล้วให้ไปหาที่นอนเสีย ลุงรายก็พูดขึ้นว่า กูไม่กลับ ใครทำไหร เถียงกันไปเถียงกันมาในที่สุดลุงคล้อยโกรธจึงหยิบขวดเหล้าตีหัวไปหนึ่งที เมื่อกลับจากโรงพยาบาลลุงรายก็มาแจ้งผู้ใหญ่ด้อม

จากนั้นผู้ใหญ่ด้อมก็นัดทั้งสองฝ่ายมาเจรจาว่าจะเอากันอย่างไร แล้วขอร้องว่าอย่าเอาเรื่องเอาราวกันได้ไหม เพราะว่าทั้งสองคนอายุรวมกันก็เกือบ 200 ปี (แต่ละคนอายุประมาณ 80 กว่าปี) ถ้าไปกินข้าวแดงในคุกก็คงไม่ไหวแล้ว อาจจะเป็นเพราะต่างคนต่างหายเมาแล้ว และนับแล้วก็เป็นญาติกัน ลุงรายก็เรียกค่าทำแผล 2,000 บาท เรื่องก็จบ ตอนนี้ลุงรายกินเหล้าน้อยลงแล้ว

วิเคราะห์

สาเหตุ

- เพราะเมาสุรา ขาดสติ

เทคนิคที่ใช้

- พูดคุยกันเมื่อตอนหายเมาแล้วและทั้งคู่ก็เป็นผู้ใหญ่ มีความอาวุโส เคยเป็นนักเลงกันมาก่อน

ผลของคดี

- จ่ายค่ารักษาพยาบาล 2,000 บาท

บทเรียนจากเรื่องนี้

- เหล้าเป็นน้ำเปลี่ยนนิสัย

<u>เรื่องที่ 62 เขตแดน</u>

ผู้เก็บข้อมูล นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางวนิดา โชติรัตน์ นายจัด โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล นายสมปอง แจ้งไข ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม.3 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

นางวรรณี สุขสนาน ได้ก่อกองไฟเพื่อเผาถ่านที่เขตแดนบ้านติดกับบ้านของนางสำเร็จ มณี ควันไฟก็ลอยเข้าบ้านทำความรบกวนนางสำเร็จ จนนางสำเร็จทนไม่ได้ ไปแจ้งต่อผู้ช่วยฯสมปอง โดยขอให้ไปพูดกับนางมณีว่าให้เลิกเผาถ่าน เพราะตัวเองนั้นมีปัญหากันมาตลอด อยากให้ผู้ช่วยสมปองเข้าไปช่วยแก้ปัญหาให้ด้วย เมื่อผู้ช่วยฯสมปองไปที่เกิดเหตุพบว่า ดต. ไชยยันต์ สายตรวจ ต. ปากแจ่มรออยู่ก่อนแล้ว ทั้งสองมีปัญหาเรื่องเขตแดนกันแต่ตกลงกันไม่ได้ เคยทะเลาะเรื่องนี้กันมาสองครั้งแล้ว ผู้ช่วยสมปองไปถึงก็เรียกคู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาอยู่ด้วยเมื่อทราบว่าขัดแย้งกันเรื่องเขตแดนจึงตกลงกันว่าแบ่งเขตแดนให้เสร็จก่อนเนื่องจากที่ดินทั้งคู่มีหลักฐานเอกสารสิทธ์อยู่แล้วจึงเอาเชือกขึงดึงวัดระหว่างแดนให้ตรงโดยยึดหลักฐานและได้ตัดต้นไม้ที่อยู่ระหว่างแดนออก ๒ ต้น คือ ต้นสะตอของนาง สำเร็จ (ดต. ไชยันต์ตัด) และต้นเงาะของนางวรรณี (ผู้ชวยสมปองตัด) ต้นไม้นี้ก็ไม่แน่ใจว่าใครปลูกก่อนหลัง เมื่อขึงเชือกเสร็จนางสำเร็จบอกให้นางวรรณีเลิกเผาถ่าน นางวรรณีบอกว่า เลิกก็ต่อเมื่อนางสำเร็จยอมรื้อหลังคาบ้านส่วนที่ล้ำเข้ามาในที่ดินของตน นางสำเร็จก็ตกลงรื้อออก ปัจจุบันนี้ เตาถ่านก็เลิกเผา หลังคาบ้านก็รื้อแล้ว เป็นอันว่าตกลงกันเหมือนเดิม

วิเคราะห์

สาเหตุ

- เนื่องจากขัดแย้งเรื่องแนวเขตที่ดิน ไม่สามารถที่พูดคุยกันรู้เรื่อง นางวรรณีจึงก่อไฟเผาถ่านให้ควันลอยเข้าไปสร้างความรำคาญแก่ นางสำเร็จ

เทคนิคที่ใช้

- สืบสวนจนพบสาเหตุของความขัดแย้งที่แท้จริง

ผลของคดี

- แบ่งแนวเขตที่ดินใหม่ ตัดต้นไม่ที่อยู่ระหว่างแดนออก และรื้อหลังคาบ้านที่สร้างล้ำเข้ามาออก เรื่องก็จบ

บทเรียนจากเรื่องนี้

บ้านใกล้เรือนเคียงที่อยู่ติดกันต้องคุยกันเรื่องเขตแดนให้ชัดเจน

เรื่องที่ 63 ปิดทาง

ผู้เก็บข้อมูล นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางวนิดา โชติรัตน์ นายจัด โชติรัตน์

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่เที่ยง บัวผุด ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

อดีตกำนันชุ่ม สงชู ต้องการหาทางเข้าสวนของตน จึงขอซื้อทางผ่านสวนเจ้าต่างๆ ที่เป็นทางผ่าน แต่สวนของนายเอื้อน ที่เป็นทางผ่านเหมือนกัน นายชุ่มผ่านเฉยๆ นายเอื้อนจึงคิดว่าโดนเอาเปรียบ ที่จริงแล้วที่ดินของนายเอื้อนนั้นเป็นปลายติ่งอยู่นิดเดียวแถมเป็นโค้งด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้นายเอื้อนเลยปิดทางไม่ให้อดีตกำนันชุ่มผ่านทางสวนของตน เมื่อโดนปิดทางอดีตกำนันชุ่มเลยมาหาผู้ใหญ่เที่ยงและนายเที่ยงก็บอกว่าให้ไปตามกำนันเผดิมมาด้วย ทั้งผู้ใหญ่และกำนันก็ไปกันที่เกิดเหตุ ปรากฏว่าเป็นความจริงดังที่เล่ากันมา ผู้ใหญ่และกำนันก็แนะนำว่า ให้กำนันชุ่มเบี่ยงทางเข้าไปในที่ของคนอื่นแทนซึ่งกำนันชุ่มก็ต้องขอซื้อทางของอีกคนหนึ่งโดยทำสัญญาซื้อขายทาง มีผู้ใหญ่และกำนันเป็นพยานปรากฏว่าทั้งคู่ระหว่างนายเอื้อนและกำนันชุ่มก็เฉยๆ ทั้งคู่

วิเคราะห์

สาเหตุ

- นายเอื้อนไม่ได้ผลประโยชน์เหมือนกับที่คนอื่นๆได้

เทคนิคที่ใช้

- กำนันแนะนำให้นายชุ่มหลีกปัญหาโดยการขอซื้อทางจากเจ้าของที่ดินเจ้าอื่นที่ติดกันเพื่อเป็นการแก้ปัญหา

ผลของการจัดการ

- นายชุ่มก็สามารถได้ทางเข้าสวน โดยที่ไม่ต้องผ่านทางสวนของนายเอื้อน ความสัมพันธ์ทั้งสองฝ่ายก็ต่างคนต่างเฉยๆ

เรื่องที่ 64 ที่ดิน

ผู้เก็บ/ให้ข้อมูล กำนันเผดิม โชติรัตน์ ม.3 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณ ปี พ.ศ. 2546

บันทึกข้อมูล 15 กุมภาพันธ์ 2552

ประมาณช่วงปี พ.ศ. 2546 - 2547 เป็นช่วงปีที่มีการกำหนดนโยบายออกโฉนดที่ดินให้ชาวบ้านโดยที่รัฐเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ เจ้าของที่ดินเพียงออกค่าใช้จ่ายประมาณ 100 บาท ต่อ 1 แปลง จึงทำให้ราษฎรในพื้นที่นำหลักฐานการถือครองที่ดินของแต่ละคนไปยื่นคำขอออกโฉนดที่สำนักงานที่ดินอำเภอห้วยยอด การยื่นเรื่องขอออกโฉนดครั้งนี้จะต้องมีหลักฐานเป็น สค1 เท่านั้น พร้อมกับนำสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน หากในกรณีเจ้าของที่ดินเสียชีวิตให้แนบสำเนาใบมรณะบัตรไปด้วย หลังจากที่ยื่นเรื่องไว้แล้ว ทางเจ้าหน้าที่ที่ดินจะนัดให้เจ้าของที่แต่ละแปลงให้รอตามวันเวลาที่

กำหนดไว้ พอถึงวันที่นัดหมายเจ้าหน้าที่มารังวัด เจ้าหน้าที่ที่ดินจะนำหลักโฉนดที่ดินมาให้เจ้าของที่ดินในวันที่รังวัด พวกเราทุกคนก็ไปรออยู่ในที่ดินของแต่ละแปลงและนำข้าวห่อไปให้เจ้าหน้าที่ที่ดินที่มารังวัด (กับข้าวมื้อเที่ยง) พวกเราเจ้าของที่ดินดีใจกันมากเมื่อเจ้าหน้าที่ที่ดินมาถึงพร้อมด้วยคน 2-3 คน ได้มาช่วยกันแบกกล้องฝังหมุดโฉนด ต่อจากนั้นเจ้าหน้าที่ก็ทำการรังวัดไปทีละแปลงเรื่อยประมาณ 7 วัน จนเสร็จ ได้เนื้อที่ที่รังวัดไปประมาณ 25 แปลง หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ที่ดินได้นัดเจ้าของที่ดินให้มาลงลายมือชื่อรับรองแนวเขตข้างเคียงทุกคน ถือว่าถูกต้องกัน ณ ที่บ้านกำนัน ตามวันเวลา ทุกคนก็มาพร้อมกันและลงลายมือชื่อเพื่อรับรองแนวเขตเป็นที่เรียบร้อย โดยไม่มีผู้ใดคัดค้านแต่อย่างไร เจ้าหน้าที่บอกว่า ให้รอรับหลักฐานที่ดิน(ใบโฉนด) โดยจะแจ้งกำนันอีกครั้ง นอกจากที่ดินบางแปลงที่ทับซ้อนกับของป่าไม้หรือที่อุทยาน ป่าสงวน จะต้องส่งเรื่องให้คณะกรรมการที่ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งขึ้นมาตรวจสอบก่อน จึงจะได้หลักฐานที่ดิน

อยู่มาประมาณ 2-3 เดือน นายประทีป โชติรัตน์ ได้ไปยื่นเรื่องขอถอนการรังวัดออกโฉนดจากสำนักงานที่ดินจังหวัดห้วยยอด มายื่นเรื่องใหม่เป็นขอออก นส 3 ก. เฉพาะรายทางเจ้าหน้าที่ก็ถอนเรื่องให้จนเรียบร้อย จนมาถึงวันที่นัดรังวัดที่ดินแปลงนี้ ขณะที่เจ้าหน้าที่ที่ดินกำลังรังวัดอยู่นั้น นายประทีปน่าจะชี้แนวเขตรุกล้ำเข้าไปในเขตที่ดินของนางจาย โชติรัตน์ ประมาณสองไร่แต่ที่ดินที่ตรงนั้นเป็นที่ดินเหมืองแร่เก่าเป็นเนินทรายขี้แร่สูงประมาณ 10 เมตรได้ ซึ่งครอบครองสืบทอดที่ดินแปลงนี้มาจากนายเจิม โชติรัตน์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 มีเนื้อที่ประมาณ 4 ไร่เศษ เมื่อนายประทีปได้บอกให้เจ้าหน้าที่ปักหลักโฉนดตามที่นายประทีปบอก นางจายจึงไม่พอใจ ในขณะนั้น ผม(กำนันเผดิม) ก็ยืนอยู่ที่ตรงนั้นด้วยเพราะว่ามีหนังสือจากสำนักงานที่ดินให้กำนันมาเป็นคนกลางการรังวัดที่ดินทุกแปลงในเขตตำบล และรับรองข้างเคียงที่สาธารณะประโยชน์ต่างๆ (แทนนายอำเภอ)พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ตำรวจ หนึ่งนาย คือจ่าสุวิทย์ โชติรัตน์ ตอนนั้นเป็นตำรวจสายตรวจรับผิดชอบตำบลปากแจ่มไปเพื่อรักษาความสงบในกรณีที่มีข้อพิพาทเกิดขึ้น

พอเจ้าหน้าที่ที่ดินรังวัด (นาย ประชา ทองเหมือน)ไปตามนายประทีปชี้เขตที่ดินจนเสร็จเรียบร้อยแล้วเจ้าหน้าที่ก็บอกกับนางจาย ว่าถ้านางจายจะคัดค้านขอให้ทำเรื่องคัดค้านได้ หลังจากนั้นไม่กี่วัน นางจาย สมบัติ ได้ไปพบร้อยเวรที่ สภอ. ห้วยยอด บอกว่าฉันไม่ยอมเพราะได้มีนายประทีปโชติรัตน์ชี้แนวเขตให้เจ้าหน้าที่รังวัดเข้าไปในที่ดินของฉัน นางจายเลยขอแจ้งความไว้ก่อน ทางร้อยเวรได้ลงบันทึกเรียบร้อยแล้ว

หลังจากนั้นอีกไม่กี่วัน ได้มีหนังสือถึงนายประทีป มีเนื้อความว่าให้นายประทีป โชติรัตน์ กับพวก ไปพบร้อยเวรที่สถานีตำรวจภูธรห้วยยอด ตอนเวลา 09.00 น. เป็นเวลานัดของร้อยเวร นายประทีปและนายผ่องได้ไปถึงสถานีตำรวจตามหนังสือที่บอก พอไปถึงร้อยเวรแจ้งนายประทีปว่านางจาย สมบัติ ได้มาแจ้งความว่า นายประทีปและพวก ชี้แนวเขตที่ดินเข้าไปในเขตที่ดินของนางจาย นายประทีปและนายผ่องบอกร้อยเวรว่าที่ดินตรงนั้นเป็นของพ่อผม พ่อมาปลูกมะม่วงหิมพานไว้ตอน

นั้นผมจำได้ นายผ่องบอก นางจายได้ยินดังนั้น นางจายบอกว่าต้นมะม่วงหิมพานนางจายได้ปลูกขึ้นมาเองหลายปีแล้ว ทีนี้ทั้งสองฝ่ายต่างไม่ยอมก็เลยไม่สามารถจะไกล่เกลี่ยกันได้ เลยกลับบ้านทั้งสองฝ่าย

อยู่ต่อมาไม่กี่วัน ทางเจ้าหน้าที่ที่ดินเรียกบุคคลทั้งสองฝ่าย ไปไกล่เกลี่ยอีกครั้งหนึ่ง ที่สำนักงานที่ดินทั้งสองฝ่าย ไม่ยอมตกลงอยู่ดี เจ้าหน้าที่ที่ดินก็ไม่สามารถที่จะไกล่เกลี่ยกันได้ อยู่ต่อมาอีก 15 วัน ได้มีหนังสือจากเจ้าหน้าที่อำเภอมาถึงนางจายมีข้อความดังนี้ เรียน นางจาย สมบัติและนายเผดิม โชติรัตน์ กำนันตำบลปากแจ่ม ให้มาพบปลัดอำเภอฝ่ายปกครอง เพราะได้มีนายประทีป โชติรัตน์ ร้องเรียนไปว่า นางจายและกำนันไม่ให้ความยุติธรรมเกี่ยวกับเรื่องที่ดินแปลงนั้น นางจายเมื่อได้รับหนังสือจากอำเภอห้วยยอด ก็ไปในวันที่นัดและก็เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้ปลัดอำเภอฟัง ท่านปลัดน่าจะเข้าใจเลยไม่กล้าที่จะตัดสินใจว่าใครถูกใครผิดกันแน่ เลยส่งเรื่องที่นายประทีปร้องเรียนทั้งหมดกลับไปยังสำนักงานที่ดินอีกครั้งเพื่อพิจารณาข้อพิพาทอีกครั้งหนึ่งเท่าที่ทราบนายประทีปได้ขอยกเลิกการออกโฉนดเนื่องจากดำเนินการช้า แต่นายประทีปต้องการขายที่ดินแปลงนั้น โดยน่าจะขายให้นายทุนที่ต้องการทำบ่อทรายที่ใช้ในการก่อสร้าง จึงไปชี้แนวเขตที่ดินที่มีกองทรายของนางจายด้วย

ทางเจ้าหน้าที่ที่ดินได้นัดหมาย นายประทีปและนางจายไปไกล่เกลี่ยกันอีกครั้ง ที่สำนักงานที่ดินทั้งสองฝ่ายก็ไปตามนัด ผลปรากฏว่าการไกล่เกลี่ยไม่สามารถตกลงกันได้ ทางเจ้าหน้าที่เลยบอกว่าให้นายประทีปฟ้องศาลแล้วนายประทีปยื่นเรื่องฟ้องศาลทันที หาทนายฝ่ายละ 1 คน ต่อมาศาลนัดสืบพยานโจทก์ นายประทีป โชติรัตน์ จึงหาพยานไปเบิกความที่ศาล โดยมีเจ้าของบริษัทเหมืองแร่ ที่ได้รับสัมปทานดีบุกเหมืองแร่มาหลายปีแล้ว เป็นพยาน ต่อมาประมาณ 2 เดือน ศาลนัดสืบพยานจำเลย มีนายช่างรังวัดที่ดินอำเภอห้วยยอด และนายเผดิม โชติรัตน์ ซึ่งเป็นกำนันและเป็นน้องชาย จำเลย ต่อมาศาลได้นัดสืบพยานจำเลยอีกครั้ง คือเจ้าหน้าที่ที่ดินที่เป็นผู้มารังวัดที่ดินตามโครงการออกโฉนดที่ดินในที่ดินที่มีหลักฐาน สค 1 เมื่อถึงวันที่ 1 สิหาคม 2551 ศาลนัดฟังคำพิพากษา ตาม พยานหลักฐานที่ได้สอบมาทั้งสองฝ่าย ศาลตัดสินให้ที่ดินที่มีปัญหาฟ้องร้องกัน ตกเป็นของนางจาย สมบัติ

ซึ่งนายประทีป สามารถที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาได้ในระยะเวลา 1 เดือน หลังจากเวลาผ่านไปนายประทีป โชติรัตน์ ไม่ได้ยื่นอุทธรณ์ ก็ถือว่ายอมรับคำตัดสินของศาล ใช้เวลาสู้คดีประมาณ 2 ปี ค่าใช้จ่ายที่เสียไปในการดำเนินคดี นางจายจ่ายประมาณ 30,000 บาท นายประทีป ประมาณ 50,000 บาท

วิเคราะห์

สาเหตุ

- แนวเขตที่ดินไม่ชัดเจนเนื่องจากเป็นที่ดินที่ผ่านการทำเหมืองแร่มาก่อนสภาพเป็นกองทรายสูงและเป็นบ่อน้ำลึกๆ
- นายประทีปต้องการออกหลักฐานการถือครองที่ดินเพื่อขายต่อนายทุนที่ต้องการเข้ามาทำประโยชน์จากทรายในที่ดิน

การจัดการและผล

- การไกล่เกลี่ยในชั้นตำรวจไม่ได้ผล
- พิสูจน์สิทธิโดยการฟ้องศาล ใช้เวลาประมาณ 2 ปี และต้องมีค่าใช้จ่ายรวมกันสองฝ่าย ประมาณแปดหมื่นบาท

บทเรียนจากเรื่องนี้

- กรณีพิพาทที่มีคนที่สามมีผลประโยชน์แอบแฝงซ้อนอยู่ด้วยจะทำให้การตกลง หรือการเจรจาไม่สำเร็จ หรือเป็นไปได้ยาก

เรื่องที่ 65 วัวกินยาง

ผู้เก็บ/ให้ข้อมูล กำนันเผดิม โชติรัตน์ ม.3 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด ประมาณเดือนกันยายน 2551

เดือนกันยายน 2551 เวลาประมาณ 18.00 น. กำนันได้รับแจ้งจากนางเผอิญ พิพัฒน์ ๆ เล่าว่าวัวของนายเชื่อม ประมวลศิลป์ ประมาณ 5-6 ตัวที่เลี้ยงแบบปล่อยทุ่งได้เข้าไปกัดกินต้นยางที่ปลูกใหม่ประมาณ 1 ปี ประมาณ 103 ต้น ซึ่งนางเผอิญก็ไม่อยู่ตอนวัวไปกินแต่ว่ามีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 มาบอกให้ทราบนางเผอิญก็ไปคิดค่าเสียหายเบื้องต้นจากนายเชื่อมประมาณ 15,000 บาท นายเชื่อมเห็นว่ามากเกินไปเลยไม่ตกลง รุ่งเช้านางเผอิญเดินทางไปที่ทำการกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางห้วยยอดเพื่อให้เจ้าหน้าที่กองทุนคิดค่าเสียหายตามอายุของต้นยาง เจ้าหน้าที่ได้สอบถามนางเผอิญว่าที่ดินสวนของนางเผอิญอยู่ในเขตหมู่บ้านไหน นางเผอิญก็บอกว่าอยู่ในเขตหมู่ที่ 3 ตำบลปากแจ่ม มีนายเผดิม โชติรัตน์ เป็นกำนัน

ทางเจ้าหน้าที่กองทุนจึงแนะนำให้นางเผอิญมาหากำนันเพื่อเจรจาไกล่เกลี่ยดังนั้นตอนเย็นนางเผอิญ จึงมาที่บ้านกำนัน ในเรื่องค่าเสียหาย กำนันถามว่าสวนมีรั้วหรือไม่ นางเผอิญว่ามีรั้วแต่ว่าสุดรั้วประมาณ 7 เมตรไม่ได้ทำเนื่องจากลวดหนามหมด วัวมันเดินไต่รั้วไปจนเจอก็เข้าไปกินต้นยาง กำนันแนะนำนางเผอิญให้คิดค่าใช้จ่ายในการปลูกยางอายุ 1 ปี เช่น ค่าขุดหลุม ค่าพันธ์ต้นยาง ค่าปุ๋ย ค่าจ้างแรงงานต่างๆ ว่าค่าใช้จ่ายตกต้นละกี่บาท นางเผอิญบอกว่าคิดไม่ถูก กำนันเลยแนะนำว่าหากตามที่เล่ามานาจะคิดเป็นค่าเสียหายเป็นเงินประมาณ 7,500 บาทจะพอใจไหม และให้นางเผอิญไปคุยกับนายเชื่อมที่บ้านหากตกลงกันไม่ได้ให้นายเชื่อมมาที่บ้านกำนันอีกครั้งนางเผอิญจึงไปพบนายเชื่อมเพื่อเจรจาเกี่ยวกับค่าเสียหาย ก็เรียกค่าเสียหายไป 7,500 บาท ตามที่กำนันเสนอ นายเชื่อมก็ตกลงทันที นายเชื่อมพูดขึ้นมาคำหนึ่งว่า ผมจ่าย 8,000 บาท

หลังจากนั้นนายเชื่อมก็โทรศัพท์มาบอกกำนันเผดิมว่าได้ตกลงจ่ายค่าเสียหายเรียบร้อยแล้วจำนวน 8,000 บาทถ้วน

วิเคราะห์

สาเหตุ

- การเลี้ยงวัวแบบปล่อยทุ่งเจ้าของไม่ดูแลและและไม่มีที่สำหรับเลี้ยงสัตว์
- เจ้าของสวนทำรั้วไม่หมด มีช่องที่ปลายรั้ว

เทคนิคที่ใช้

- คิดค่าใช้จ่ายค่าเสียหาย โดยใช้วิธีคิดอย่างเป็นธรรม สมเหตุสมผลไม่ใช่ตั้งเรียกร้องความต้องการ

ผลของเรื่อง

- ทั้งคู่ตกลงกันได้ตามคำแนะนำของกำนัน พอใจทั้งสองฝ่าย

บทเรียนจากเรื่องนี้

- การเลี้ยงวัวใกล้สวนยางปลูกใหม่ต้องระมัดระวัง
- แม้จะไปหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง แต่หน่วยงานก็มักจะให้ไกล่เกลี่ยในชุมชน

เรื่องที่ 66 วางท่อประปา

ผู้เก็บข้อมูล กำนันเผดิม โชติรัตน์ หมู่ที่ 3 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

ผู้ให้ข้อมูล ส.อบต. สมควร แก้วพรม ม.3 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง

เหตุเกิด 15 พฤศจิกายน 2551

วันที่ 15 พ.ย. 2551 เวลา 14.00 น. เหตุเกิดที่หมู่ที่ 3 ต. ปากแจ่ม ได้มีผู้ประกอบการรับเหมาวางท่อประปา โครงการพระราชดำริทำน้ำประปาภูเขา ได้ขุดร่องเพื่อวางท่อส่งน้ำเมนหลักน้ำประปาภูเขาผ่านที่ดินนาย สมคิด โชติรัตน์ บ้านเลขที่ 93 หมู่ที่ 3 ต.ปากแจ่ม โดยผู้รับเหมาได้ขุดต้นยางของนายสมคิด อายุประมาณ 1 ปี ไปประมาณ 30 กว่าต้น นายสมคิดก็เข้ามาคุยกับนายสมควร แก้วพรหม สอบต. หมู่ที่ 3 ว่าจะทำอย่างไร และจะหาวิธีไหนที่จะเอาต้นยางมาทดแทนได้บ้างเนื่องจากเกิดความเสียดาย แต่ก่อนหน้าที่จะทำโครงการทาง อบต.ทำประชาคมและขอให้เจ้าของที่ดินที่ท่อประปาต้องผ่านได้มีการเซ็นหนังสือยินยอมอุทิศให้ใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งนายสมคิดนั้นได้ลงชื่อในหนังสือยินยอมให้ผ่านในเขตที่ดินของตนก่อนหน้านั้นแล้ว ทางนายสมควรก็บอกว่าจะไปลองคุยกับทางผู้รับเหมาให้ เมื่อนายสมควรไปคุยกับผู้รับเหมาบอกว่าตอนที่ขุดถ้าไม่โดนต้นยางก็ทำงานไม่ได้ ไม่รู้จะทำอย่างไรเหมือนกัน และทางผู้รับเหมาก็ยอมที่จะชดใช้ทดแทนสิ่งที่เสียหายให้ และจ่ายเงินให้ หนึ่งพันห้าร้อยบาทเพื่อให้นำไปซื้อปุ๋ยเคมีและลูกยางมาปลูกใหม่ ผลปรากฏว่า การไกล่เกลี่ยได้รับผลสำเร็จเกินคาด เพราะทางผู้รับเหมาคุยกันง่าย และผู้เสียหายก็ไม่ติดใจอะไร

วิเคราะห์

สาเหตุ

- ผู้รับเหมาหลีกเลี่ยงไม่ให้โดนต้นลูกยางไม่ได้เนื่องจากบริเวณแคบรถขุดดินไม่สามารถขุด

ดินเพื่อวางท่อได้

เทคนิคที่ใช้

- การเจรจาพูดคุยขอความเห็นใจจากผู้รับเหมา

ผลของการจัดการ

- ทั้งสองฝ่ายเข้าใจกันด้วยดี ทางผู้รับเหมาก็ซื้อปุ๋ยและลูกยางให้ใหม่โดยจ่ายเป็นเงิน หนึ่งพันห้าร้อยบาท

บทเรียนจากเรื่องนี้

- การพูดคุยขอความเห็นใจกันสามารถที่จะทำให้เรื่องจบได้ด้วยดีทั้งสองฝ่าย

เรื่องที่ 67 เขตแดน

ผู้ให้ข้อมูล นายประดิษฐ์ สงเพชร ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 ต.น้ำผุด อ.เมือง จ.ตรัง

เกิดเมื่อ 25 มีนาคม 2552

เมื่อกลางเดือนสิงหาคม 2551 นายไก่ (ชื่อเล่น) ลูกชายนายแสง ไกรเทพ ได้โทรศัพท์มาหาผู้ใหญ่ว่าให้ไปดูเขตแดนที่ดินหลังบ้านให้หน่อย เพราะตอนนี้นายสมหวัง เอียดละม่อม กำลังจะล้อมรั้วหลังบ้าน โดยที่จะปักเสารั้วเข้าไปในเขตที่ดินของพ่อเขาด้วย อีกอย่างนายสมหวังได้นำลูกกระสุนปืนสั้นใส่ถุงพลาสติกไปแขวนไว้ที่เสาทั้งสองฝั่งด้วย

ผู้ใหญ่เข้าไปที่เกิดเหตุที่เขตที่ดินหลังบ้านนายสมหวัง ปรากฏว่าเห็นลูกกระสุนปืนใส่ถุงพลาสติกแขวนอยู่จริง จากนั้นก็ไปดูที่หลักโฉนด พบว่าหลักโฉนดอยู่ที่กลางต้นสะเดาเทียมพอดี (มีต้นสะเดาเทียม หกเจ็ดต้นที่ริมแดนมีขนาดใหญ่พอสมควรซึ่งนายสมหวังอ้างว่าเป็นผู้ปลูก) ดูแล้วว่าหากนายสมหวังล้อมรั้วติดเข้าไปในที่ดินของนายแสงเนื่องจากจะล้อมรั้วด้านนอกของต้นสะเดาเทียม เป็นรูปโค้งด้านที่ติดกันในที่ดินนายแสงเป็นที่ดินเปล่า เท่าที่สอบถามนายสมหวังซื้อที่ดินแปลงนี้ต่อมาจากนายแท่น ทวนดำ แต่นายแสงอาศัยอยู่มานานแล้วผู้ใหญ่จึงไปหานายสมหวังที่บ้าน เพื่อบอกนายสมหวังว่าอย่าเพิ่งล้อมรั้ว เพราะหากทำรั้วจะเป็นการเอาเปรียบนายแสง เพราะต้นเทียมครึ่งหนึ่งล้ำเข้าไปเขตที่ดินนายแสง นายสมหวังฟังแล้วก็ไม่ยอมด่าว่านายแสงเสียๆหายๆให้ผู้ใหญ่ฟัง ผู้ใหญ่ก็หันไปพูดกับเมียนายสมหวังแทนว่าอย่าเพิ่งล้อมรั้วได้ไหม ล้อมตอนที่โค่นยางแล้วก็ได้ เพราะจะได้โค่นต้นเทียมด้วย จะได้ไม่มีปัญหาเรื่องเขตแดนอีก และไม่เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบกัน นอกจากนี้ผู้ใหญ่ก็บอกกับเมียของนายสมหวังว่า นายสมหวังเอากระสุนปืนใส่ถุงแขวนไว้ทั้งสองฝั่งรั้ว เมียก็หันมาถามนายสมหวังว่าทำจริงหรือ นายสมหวังก็ยอมรับว่าทำจริง เมื่อรู้เช่นนั้นเมียนายสมหวังก็รับปากว่าจะไม่ล้อมรั้วและจะไปเอากระสุนออก

หลังจากนั้นผู้ใหญ่ก็มาที่บ้านนายแสง บอกว่านายสมหวังจะไม่ล้อมรั้วแล้วและเอากระสุนออกให้ดูด้วยว่าเอาออกจริงไหม ส่วนรั้วจะล้อมเมื่อโค่นต้นยางและต้นเทียมแล้ว หลังจากนั้นก็ไม่มีปัญหา

อะไร ที่สอบถามสาเหตุเรื่องกระสุนปืนเนื่องจากนายสมหวังต้องการขู่นายแสงเพราะก่อนหน้านี้เคยทะเลาะเรื่องเขตแดนตรงนี้มาหลายครั้งก่อนแล้ว

วิเคราะห์

สาเหตุ

- ปลูกต้นสะเดาเทียมริมแดน เมื่อต้นไม้โตขึ้นก็ขยายต้นบุรุกในที่ดินคนอื่น

เทคนิคที่ใช้

- พูดกับภรรยาของนายสมหวังแทนเพื่อชะลอการทำรั้วจนกว่าจะโค่นต้นเทียม

ผลของคดี

- ยังขัดแย้งกันอยู่แต่ก็ไม่ปักรั้วแล้ว

เรื่องที่ 68 จะเอาที่ฝังกระดูก

เก็บข้อมูลโดย นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางวนิดา โชติรัตน์

ให้ข้อมูลโดย นางสาลี โชติรัตน์

วันที่เก็บข้อมูล 13 พ.ย. 51

ช่วงเดือนมกราคม 2549 ทางสำนักงานที่ดินจัดทำโฉนดให้สำหรับคนที่มี นส.3 ซึ่งที่ดินที่ออกโฉนดแปลงที่มีปัญหานี้เป็นแปลงของนายเทียบ โชติรัตน์ ที่ดินผืนใหญ่ทั้งหมดมีอยู่ 6 แปลงด้วยกัน ซึ่งที่ดินทั้ง 6 แปลงเป็นของท่านขุนอร่าม มุกนานิตตร์ (นายพุ่ม โชติรัตน์) ซึ่งท่านเป็นกำนันคนแรกของตำบลปากแจ่ม และผืนแผ่นดินที่มีปัญหาก็คือผื่นที่มีโกฏใส่กระดูกของท่านขุนอร่ามนั่นเอง

นางสาลีบอกว่าโกฏิกระดูกนี้ทำมาประมาณเกือบ 200 ปีแล้ว ซึ่งตอนนี้อายุนางสาลีเองประมาณ 80 กว่าแล้ว อยู่ในที่ของนายเทียบ ตอนแรกที่ดินเป็นเอกสาร สค.1 แต่ต่อมาเมื่อมีบ้านหลายหลังก็ใช้เส้นทางตัดผ่านเลยทำให้ที่ดินแบ่งเป็น 2 แปลง แต่แปลงที่มีโกฏิอยู่เป็นแปลงเล็กเนื้อที่ประมาณครึ่งไร่ เมื่อทางตัดผ่านที่ดินส่วนนี้ก็เลยต้องตัดมาอยู่โดดเดี่ยว

นายสมคิด โชติรัตน์ซึ่งเป็นเหลนของนายเทียบเป็นคนรับมรดกส่วนนี้ แต่เมื่อวันทำ นส.3หรือโฉนด นายสมคิดคงไม่ได้บอกนางสาลี เพราะคิดว่าไม่สำคัญคงจะไม่เกี่ยวข้องอะไร นายสมคิดเลยรังวัดที่ดินออกโฉนดแค่ทางด้านหนึ่งเท่านั้นและที่ดินส่วนที่มีโกฏิไม่มีหลักฐานอะไร

แต่อีกด้านหนึ่งของแปลงที่ติดกับของนายเชิ่ม เมื่อมารุ่นเหลนคือนางอำไพ อ่อนทอง เมื่อรู้ว่าที่ดินถูกตัดขาดซึ่งมาติดกบด้านของตัวเองก็พยายามที่จะให้รังวัดที่ดินที่มีโกฏเข้าไปให้ติดของตนเอง ทั้งที่ก่อนหน้านี้หลักเขตก็อยู่นอกบริเวณนั้นอยู่แล้ว

นางสาลีเล่าว่านางไม่ยอม เลยมีปัญหาเกิดขึ้น เลยต้องให้เจ้าหน้าที่มารังวัด แล้ววัดที่บริเวณโกฏให้เป็นที่สาธารณะไป เพราะว่าเหลนของนายเชิ่มบอกว่าที่ดินตรงนี้เป็นของเขา แต่นางสาลีบอกว่าเป็นของนายเทียบ และคนที่อยู่ในโกฏิเป็นพ่อของนายเทียบและนายเชิ่ม นายดำพ่อของนางสาลี แล้วจะเอา

ท่านไปไว้ที่ไหน เมื่อผืนแผ่นดินตรงนี้เป็นของท่านมาก่อน จะทุบจะตีโกฏิออกเพื่อเอาที่ผืนนี้ให้เหลนนายเชิ่ม นางสาลีบอกว่าไม่ยอมเด็ดขาด หลายๆครั้งที่นางสาลีถูกต่อว่าว่าพื้นดินตรงนี้ไม่ใช่ของตนเองแต่ทำหวงก้าง

นางสาลีบอกว่าไม่ได้หวงที่ดิน แต่หวงสิ่งที่เหลือทดแทนเป็นบรรพบุรุษของพวกเรา ตระกูลของเรา นางสาลีบอกว่าทำเป็นที่สาธารณะจะดีกว่า ไม่ต้องคิดว่าใครจะแย่งกับใครอีก เรื่องจะได้จบๆกันไปเสียที

<u>เรื่องที่ 69 ทางเดินใหม่</u>

เก็บข้อมูลโดย นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ นางวนิดา โชติรัตน์

ให้ข้อมูลโดย นางละมุล เย่าเฉื้อง

วันที่เก็บข้อมูล 8 พ.ย. 51

ช่วงต้นเดือนมีนาคม 2550 ในหน้าแล้ง นางละมุล เย่าเฉื้อง ขอซื้อเส้นทางของนายจำลอง โดยกว้าง 4 เมตร ยาว 10 เมตร ซึ่งเป็นเส้นทางเก่าที่ใช้เดินอยู่แล้วมาเป็นระยะเวลากว่า 27 ปีที่ผ่านมา มีผู้ใช้เส้นทางนี้เพื่อไปทำสวนกรีดยางกันอยู่ 13 คนเมื่อนางละมุลขอซื้อนายจำลองก็ตกลงขายในราคา 15,000 บาท ก่อนหน้านี้นางละมุลบอกว่าเมื่อถนนสายนี้ได้ทำการปรับปรุงใหม่แล้วก็ขอใช้ทางผ่านสวนของนายจำลอง นายจำลองก็ตอบตกลงนางละมุลเลยเขียนสัญญาเอาไว้ ประมาณ 1 สัปดาห์นายจำลองได้เอาเงินมาคืนให้นางละมุลและบอกว่าไม่เอาเงินแล้ว เพราะเส้นทางนี้ใช้กันอยู่หลายคนด้วยกัน นางละมุลจึงกล่าวว่าขอบใจนะ แล้วนางละมุลก็ฉีกสัญญาทิ้งไปอยู่มาเป็นเวลา 1 เดือนได้ปรากฏว่าเส้นทางนี้ถูกปิดไปเลย โดยนายจำลองบอกว่าไม่ให้ใช้เส้นทางนี้แล้วไม่อยากมีปัญหากับลูกชายเพราะลูกชายไม่ยอม

หลังจากนั้นปลายเดือนมีนาคม นางละมุลก็ต้องไปหาเส้นทางใหม่เพราะต้องใช้บรรทุกปาล์มบรรทุกน้ำยาง และในช่วงเวลาที่จะขายไม้ยางก็ไม่มีทางไหนที่ผ่านได้ นอกจากเส้นทางที่ผ่านห้วยเขาหน้าแดง ซึ่งลำห้วยนี้เป็นลำห้วยที่ชาวบ้านแถบนี้กลัวกันมากเพราะเล่ากันมาว่า เจ้าที่แรงมาก แต่นางละมุลก็จำใจต้องเลือกเอาทางสายนี้และได้ไปพูดกับนายเจือบขอผ่านทางของนายเจือบด้วย นายเจือบก็ตกลง แต่เรื่องที่ลำห้วยให้นางละมุลไปจัดการเอาเอง แต่ตนเองแม้ใช้เส้นทางเดียวกันก็ไม่ขอยุ่งเกี่ยว เพราะเจ้าที่แรงเหลือเกิน นางผอมซึ่งเป็นเมียนายเจือบเคยโดนทำโทษหลายครั้ง นางละมุลจึงบอกว่าจะจัดการเอง เพราะว่าก่อนที่นางละมุลจะรับมรดกจากบิดาคือนายแดง โชติรัตน์ นางละมุลเคยพาหลวงพ่อทวดโคกโดน ที่นับถืออยู่ที่อำเภอนาโยง จังหวัดตรังมาขอเจ้าที่เจ้าทางแล้วครั้งหนึ่ง ดังนั้นมาครั้งนี้นางละมุลคิดว่าเป็นไงเป็นกันเพราะไม่มีทางเลือก จึงได้หาหมาก หาพลู เอาธูป 9 ดอก เทียน 1 เล่ม ไปขอเจ้าที่เจ้าทางบอกว่าลูกไม่มีทางที่จะเดินในการทำมาหากินขอให้ท่านเห็นใจด้วย ลูกต้องผ่านลำห้วยนี้ นางละมุลขอขมาที่ลำห้วย และบอกว่าท่านจะให้หรือไม่ขอให้มาบันดาลให้เห็น หลังจากวันนั้นพอตกกลางคืนนางละมุลก็ฝันว่าได้ไปที่ลำห้วยแห่งนั้นและได้เห็นเหมือนมีคนกลุ่มหนึ่งนั่งประชุมกันอยู่และเมื่อนางเดินไป

ถึงคนกลุ่มนั้นก็หันมายิ้มให้อย่างเป็นมิตรและทักทายพูดกับนางละมุลด้วย ถามว่าสบายดีไม๊แล้วนางก็ตกใจตื่น

พอตอนเช้านางละมุลก็หุงข้าวไปถวายพระที่วัดเพื่อทำบุญให้กับเจ้ากรรมนายเวร ตามความคิดของนางละมุลคิดว่าการที่มีการนัดประชุมกันเพื่อขอมติในที่ประชุมในความฝันนั้นคงเป็นเจ้าที่เจ้าทางทั้งหลายนั่นเอง เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วนางละมุลก็เลยใช้รถแม็คโคเข้าไปเคลียร์พื้นที่ ส่วนในลำห้วยก็ไม่ได้ถมอะไรโดยใช้ท่อให้นำไหลผ่านเหมือนเดิม การใช้เงินนั้นเป็นเงินส่วนตัวบางส่วน ของนางรี และน้องสาว ช่วยกันประมาณแสนกว่าบาทกว่าทางจะเสร็จ เมื่อเมื่อเสร็จผู้ที่เคยใช้เส้นทางผ่านของนายจำลองจำนวน 13 คนก็ได้มาใช้เส้นทางนี้เป็นเวลากว่า 1 ปีแล้วที่เปิดใช้ ส่วนนางละมุลกับนายจำลองก็ยังดีกันเหมือนเดิม นางละมุลก็ไม่ได้โกรธเพราะเป็นสิทธิของเขาที่จะทำได้

<u>เรื่องที่ 70 ช้างน้อย</u>

ผู้เก็บข้อมูล ทีมวิจัย

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่สมคิด นาเลื่อน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2551 มีชาวบ้านมาแจ้งว่าลูกสาวนายพร้อย บ้านอยู่ ต.น้ำผุด(เป็นตำบลติดกัน) มีสวนยางพาราอยู่ที่หมู่ที่ 1 ต.ปากแจ่ม โดนช้างเหยียบรถจักรยานยนต์เสียหาย โดยสาเหตุเกิดจากก่อนหน้านี้สองสามวันนายเที่ยง บัวผุด ขายไม้ยาง และผู้รับซื้อไม้ก็เช่าช้าง 2 ตัวของกำนันระพี อินทรวิเศษ มาชักลากไม้ ในตอนกลางคืนควาญช้างได้นำช้างมาล่ามไว้ในสวนยางนายพร้อย เนื่องจากใกล้กับป่าไผ่ที่เป็นอาหารช้าง ตอนนั้นเป็นช่วงหน้าฝนเจ้าของสวนก็ไม่ได้มากรีดยางหลายวันแล้ว บังเอิญวันนั้นฝนหยุดตกลูกสาวนายพร้อยจึงมากรีดยางตามปกติในตอนหัวรุ่ง โดยไม่ได้ทราบว่ามีช้างล่ามไว้ในสวน พอกรีดยางได้แค่สามต้นช้างก็เดินเข้ามาหานางตกใจวิ่งหนีกลับบ้าน มาตอนเช้าได้เข้ามาดูก็พบว่ารถจักรยานยนต์ถูกช้างเหยียบได้รับความเสียหาย จึงได้มาแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านทราบ พร้อมทั้งพาผู้เป็นพ่อมาด้วย

ผู้ใหญ่จึงให้ลูกชายนายเที่ยง ควาญช้าง และกำนันระพีมาเจรจาค่าเสียหาย ซึ่งทางผู้เสียหายขอค่าเสียหายเป็นเงิน 15,000 บาท แต่ควาญช้างบอกว่าค่าซ่อมรถน่าจะแค่ 7,000 บาทเท่านั้น สามีลูกสาวนายพร้อยซึ่งเป็นช่างซ่อมวิทยุโทรทัศน์ บอกว่าค่าซ่อมอยู่ที่ 9,000 บาทเป็นค่าเสียหาย แต่ขอลดค่าเสียหายเหลือ 13,000 บาทก็ได้ กำนันระพีบอกว่าจะหักเงินชดใช้ให้

ผู้ใหญ่สมคิดจึงแทรกการเจรจาว่าจากการที่ควาญช้างนำช้างไปล่ามไว้ในป่ายางนั้นเป็นการเข้าใจผิดจากที่คนแนะที่ล่ามช้างให้ล่ามในลำห้วยแต่ควาญล่ามในป่ายางแทน จึงขอให้ชดใช้ค่าเสียหาย 12,000 บาท นายพร้อยผู้เป็นบิดาของผู้เสียหายจึงตอบตกลง กำนันระพีจึงชดใช้ค่าเสียหายให้และผู้เสียหายก็นำรถไปซ่อมเอง

เรื่องที่ 71 โจรกรรมเครื่องเลื่อย

เก็บข้อมูลโดย นางวนิดา โชติรัตน์ นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

ให้ข้อมูลโดย นางเคล้า สีสุข

เก็บข้อมูล 31 ตุลาคม 2551

เมื่อวันที่ 5 กันยายน 51 เวลาประมาณ 12.30 น. นายเคล้า สีสุข ซึ่งมีอาชีพรับซื้อต้นยางได้ซื้อต้นยางของนายอุดม หนูกูล อยู่ใกล้ๆกับเทือกเขาถ้ำแรด นายเคล้ามีหน้าที่โค่นตัดท่อนไม้ยาง และมีลูกๆหลานๆ ช่วยกันทำประมาณ 6-7 คน ใช้รถจักรยานยนต์ขนท่อนไม้ออกจากแปลงมาสู่ถนนใหญ่ครั้งละ 4-5 ท่อน ที่ข้างถนนมีเพิงอยู่ตรงปากทางเข้าบ้านของนายเคล้าและได้กองไม้ไว้รอขนขึ้นรถยนต์ต่อไปส่งที่ลานไม้ยางอีกที พอถึงเวลาเที่ยงวันนายเคล้าจึงแบกเครื่องเลื่อยโซ่ยนต์ออกมาก่อน นำมาวางไว้ที่เพิงพัก ซึ่งรถยนต์บรรทุกไม้ก็จอดอยู่ตรงนั้น ส่วนลูกๆ หลานๆ ยังขนไม้ออกกันมายังไม่ถึง นายเคล้าก็รีบกเดินกลับไปที่บ้านซึ่งบ้านห่างจากเพิงพักปากทางประมาณ 200 เมตร จึงไม่มีใครในบริเวณเพิงพักที่วางเครื่องเลื่อยไว้ และในเสี้ยววินาทีนั้นเองมีรถกระบะหมายเลขทะเบียน บท 49.. ตรัง มีผู้ชายคนหนึ่งลงมาจากรถยนต์ยกเครื่องเลื่อยของนายเคล้าขึ้นใส่รถทันที แล้วรีบถอยรถแล้วขับหนีไปทางอำเภอเมือง ซึ่งตอนนั้นมีนายปฐมพงษ์ หนูกูล จูงวัวกินหญ้าอยู่ริมถนนบริเวณนั้น รถคันนั้นเกือบชนวัวของแก จึงได้จำทะเบียนรถไว้เป็นหลักฐานได้ ในขณะที่ชายคนนั้นลงมายกเครื่องเลื่อย นายชาติก็ขับรถจักรยานยนต์ผ่านมาเห็นเหตุการณ์พอดียืนยันว่าในรถมีผู้หญิงนั่งมาด้วยพร้อมกับมีหมาหนึ่งตัว

นายเคล้าจึงได้แจ้งความไว้กับ ดต.สุวิทย์ โชติรัตน์ ที่ป้อมสายตรวจประจำตำบล แล้วในวันจันทร์ที่ 8 กันยายน 2551 ก็ไปแจ้งความที่โรงพัก เพื่อเช็คหาข้อมูลหมายเลขทะเบียนรถปรากฏว่าเป็นของนายมูล ชูมณี อยู่บ้านเลขที่ 145 ม.2 ต.เขาวิเศษ เป็นเจ้าของรถ (ที่ซื้อให้ลูกเขยและลูกสาวไว้ทำการค้าขาย) พอรู้ว่าเจ้าของรถอยู่เขาวิเศษ ด.ต.สุวิทย์ก็โทรศัพท์ไปหาเพื่อนที่ชื่อจ้อย ให้สืบให้ด้วย ต่อมานายจ้อยได้บอกว่าเป็นญาติกันขอร้องอย่าให้เจ้าทุกข์แจ้งความจะเป็นคนติดตามเครื่องเลื่อยมาให้และในวันที่ 17 กันยายน 2551 นายมูลและนายจ้อยก็ได้นำเครื่องเลื่อยมาให้ที่บ้านกำนันเวลา 19.00 น. ปรากฏว่าไม่ใช่เครื่องของเจ้าทุกข์ นายมูลก็บอกว่าจะพยายามนำเครื่องมาให้อีกทีแต่หากว่านำเครื่องมาไม่ได้จะขอชดใช้ค่าเสียหายให้นายเคล้าเรียกค่าเสียหาย นายเคล้าจึงได้เรียกค่าเสียหายเป็นเงิน 25,000 บาท นายมูลกับนายจ้อยมาใหม่วันที่ 19 กันยายน 51 พร้อมกับเครื่องเลื่อย ที่บ้าน ดต.สุวิทย์ ในตอนเย็น 19.00 น. และนายมูลได้จ่ายค่าเสียหายให้เจ้าทุกข์ไว้ด้วยเป็นเงิน 5,000 บาท ก็เป็นอันยินยอมตกลงกันได้และได้ยอมความกันในที่สุด

รายงานการทำกิจกรรมระยะที่ 1

กิจกรรมที่ 1 เวทีเตรียมความพร้อมทีมวิจัยตำบลปากแจ่ม

วันที่ 30 สิงหาคม 2551 ณ บ้านกำนันเผดิม หมู่ที่ 3 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด เวลา16.00 - 18.30 น.

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 12 คน

1) ทีมวิจัยจำนวน 10 คน

2) พี่เลี้ยง 2 คน

วัตถุประสงค์

1) เพื่อชี้แจงรายละเอียดการดำเนินโครงการฯ แก่ทีมวิจัย

2) เพื่อวางแผนการทำงานในกิจกรรมต่อไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทีมวิจัยเข้าใจการดำเนินโครงการและได้แผนการทำงานต่อไป

บันทึกกิจกรรม

1) การชี้แจงรายละเอียดของโครงการ

เริ่มประชุมเมื่อกรรมการมาพร้อมกันแล้ว โดยทีมพี่เลี้ยงทักทายทีมวิจัย จากนั้นนายลอราชได้อธิบายที่มาของปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขที่ได้ทำให้เกิดการทำโครงการฯ และกล่าวถึงโครงการว่าเห็นได้ว่าเมื่อเราได้เปิดศูนย์แล้วเรามาคิดกันต่อว่าทำอย่างไรที่ไม่ให้ศูนย์นี้เหลือแต่ป้ายชื่อแต่ต้องให้ศูนย์ขับเคลื่อนต่อไปได้ จากการที่เราไปสรุปงานที่เกาะสุกรเมื่อเดือนมิถุนายนมาพบว่าปัญหาที่ทางศูนย์พบแบ่งเป็นสามประเด็นคือ ประเด็นชาวบ้าน ประเด็นตัวอาสาฯเอง และประเด็นหน่วยงานราชการ หลังจากนั้นได้ร่างโครงการและทบทวนกับพื้นที่จนเกิดโครงการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่มขึ้น ซึ่งมีการสนับสนุนเป็นระดับชั้นต่างๆ คือตัวแทนจากกรมที่มีผู้เชี่ยวชาญ เพลินใจ เหรียญนาค เข้ามาร่วมทำงานในฐานะหัวหน้าโครงการ และมีนักวิชาการด้านกฎหมายมหาชนจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คืออาจารย์ไพสิฐ์ พาณิชย์กุล จะมาสังเคราะห์กระบวนการเพื่อทำเป็นงานวิชาการที่สามารถนำไปอธิบายได้อย่างเป็นรูปธรรม มีการสนับสนุนของ สกว. เป็นที่ปรึกษาและ มีพี่เลี้ยงคือ สุทินและน้องอีกสองคนคือ แขก กับแก้วเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันในฐานะผู้ช่วยวิจัย โดยความร่วมมือของศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับตำบล 10 ศูนย์ เข้าร่วมทำโครงการ ปัญหาที่ได้จากการระดมกลุ่มตัวแทนจากพื้นที่ต่างๆ ในการขับเคลื่อนศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ปัญหา	สาเหตุ	ทางแก้
ชาวบ้าน - ไม่ยอมรับบทบาทและไม่เชื่อถือการทำงานของกรรมการศูนย์ - ยึดติดกับผู้นำในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ทางราชการ - เฉยๆ ไม่สนใจไม่รับรู้	- กรรมการยังไม่มีการทำงานเป็นรูปธรรม -ชาวบ้านไม่ทราบความคืบหน้าของศูนย์และไม่เชื่อว่ากรรมการศูนย์มีความรู้ มีอำนาจในการแก้ปัญหาได้ -ไม่มีรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ชาวบ้าน	- คณะกรรมการต้องมีการทำงานอย่างต่อเนื่อง - เพิ่มการประชาสัมพันธ์บทบาทของคณะกรรมการศูนย์ -สร้างการเรียนรู้ให้ชาวบ้าน -มีที่ปรึกษาเฉพาะด้าน
คณะกรรมการศูนย์ -ขาดความมั่นใจ -ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ -ขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน -ภารกิจมาก/มีหลายตำแหน่ง	-คณะกรรมการบางคนยังไม่ได้ทำงานจริง -ขาดแรงจูงใจในการทำงาน -ศูนย์ขาดรูปแบบในการแก้ปัญหาและขาดการบันทึกงานไว้เป็นลายลักษณ์อักษร	-อบรมเพิ่มทักษะแก่คณะกรรมการ -ขอบัตรประจำตัวอาสาฯ -ศึกษาการจัดการความขัดแย้งในชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันแล้วนำมาเปรียบเทียบกับคดีในพื้นที่ที่ไปสู่ศาล -เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้
เจ้าหน้าที่ของรัฐ -ไม่ให้ความสำคัญกับศูนย์ฯ -ไม่ให้ความร่วมมือในการประสานงาน -ทำงานซ้ำซ้อน ขัดผลประโยชน์ -ไม่ทราบบทบาทศูนย์	-ศูนย์ยังไม่เข้มแข็ง ไม่มีการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม -ศูนย์ขากการบริหารจัดการที่ดี	-สร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง -ทำคู่มือประสานงานกับหน่วยงานราชการ -ทำระเบียบบริหารและแผนงานบริหารศูนย์เข้าสู่ระบบของ อบต. -จัดประชุมประจำเดือน

วันนี้จะมาพูดรายละเอียดโครงการ ว่าเราจะทำอะไร มีการทำงบประมาณอย่างไร จะเห็นว่าจากโจทย์การวิจัยที่ว่า แนวทางสร้างการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนของตำบลปากแจ่มเป็นอย่างไร ปัญหาความขัดแย้งของชุมชนตำบลปากแจ่มเป็นอย่างไร มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร ใครเกี่ยวข้องบ้าง แนวทางแก้ปัญหาความขัดแย้งที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนควรจะเป็นอย่างไร นี่คือโจทย์ที่จะต้องหาคำตอบ เราก็วางทิศทางในการตอบคำถามไว้ตามวัตถุประสงค์สามข้อคือ

1) เพื่อศึกษาการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและศึกษาเปรียบเทียบคดีในพื้นที่ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

2) เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานของรัฐ

3) เพื่อให้เกิดกลไกการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมและชุมชนที่เหมาะสมและยั่งยืน

เห็นไหมครับว่าวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งสอดคล้องกับการถอดปัญหา สาเหตุ ทางแก้ ที่เราไปสัมมนากันที่เกาะสุกรได้ครอบคลุมเกือบทั้งหมดทุกประเด็น

เป้าหมาย คือ 7 หมู่บ้านในพื้นที่ตำบลปากแจ่ม

ระยะเวลาดำเนินการ 12 เดือน ตั้งแต่ กรกฎาคม 2551 จนถึงมิถุนายน 2552

แผนการดำเนินงาน แบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 เดือนกรกฎาคม ถึง ธันวาคม 2551

กิจกรรมในระยะที่ 1 คือ

1) เวทีเตรียมความพร้อมทีมวิจัย

2) เวทีชาวบ้าน

3) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

4) เวทีเรียบเรียงข้อมูล

5) การประชุมประจำเดือน

หลังจากนั้นเราก็เอาข้อมูลที่ได้ทั้งหมดนำกลับมาเสนอให้ชาวบ้านในชุมชนได้รับทราบผ่านเวทีหมู่บ้านและหลังจากนั้น ก็จัดเวทีระดับตำบล และนำเสนอในเวทีระดับจังหวัดต่อไป

คุณสุทินชี้แจงรายละเอียดกิจกรรม และการบริหารจัดการงบประมาณ โดยอธิบายกิจกรรมไป 7 กิจกรรมรวมทั้งวัตถุประสงค์ วิธีการทำงาน โดยอ้างตามรายละเอียดของแต่ละกิจกรรมตามโครงการฯ และเน้นกับทางทีมวิจัยว่าในการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมต้องดูวัตถุประสงค์ของโครงการและผลที่คาดว่าจะได้รับประกอบกันไปเสมอ การเบิกจ่ายงบประมาณนั้นขอให้ทางพื้นที่ยึดถือกรอบตามที่กำหนดในเอกสารเป็นหลัก

2) แผนงานในกิจกรรมต่อไป

2.1) การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ

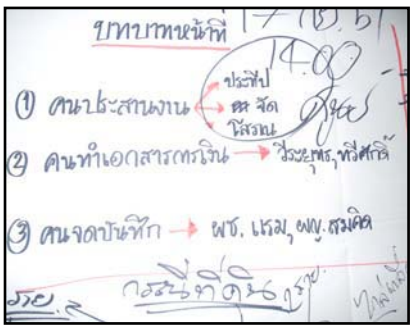

ทีมวิจัยกำหนดบุคคลที่ทำหน้าที่ประสานงาน 3 คน คือ พี่ประทีป น้าจัด พี่โสภณ ผู้รับผิดชอบการทำการเงินคือ วีระยุทธ์ ทองแจ่ม และผู้ที่รับหน้าที่บันทึกการประชุมคือ ผู้ช่วยแรม เสนี และ ผู้ใหญ่สมคิด นาเลื่อน

2.2) วางแผนการจัดเวทีชี้แจงชาวบ้าน

เมื่อถามทีมวิจัยว่า ในการจัดเวทีชาวบ้านจะใช้วิธีไหนระหว่างที่จะนัดชาวบ้านตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในเวทีที่ 2 หรือทีมวิจัยลองเก็บข้อมูลที่มีอยู่ในตัวแล้วนำมาลองเรียบเรียงวิเคราะห์ดูกันก่อนเพื่อให้ทีมวิจัยเข้าใจงานมากขึ้น

<u>ผู้ใหญ่สมคิด</u> บอกว่าน่าจะทำการประชาสัมพันธ์ ในระดับตำบลโดยการประชุมคนทั้งตำบล หรือทำป้ายประชาสัมพันธ์ ตามสามแยก สี่แยก คนก็รู้จักศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่มมากกว่านี้ เมื่อทางทีม

พี่เลี้ยงถามกลับว่า ที่ผ่านมาเคยถามคนในพื้นที่ไหมว่าป้ายที่ขึ้นไว้ ป้ายที่มีอยู่เคยได้อ่านกันบ้างหรือไม่ หรือลองทำดูก็ได้แล้วนำมาประเมินดูว่าผลตอบรับเป็นอย่างไร

ทางพี่เลี้ยงได้ลองให้ทางทีมวิจัยเล่าเรื่องที่เคยไกล่เกลี่ยมาสักเรื่อง ผู้ใหญ่สมคิดเล่าเรื่องความขัดแย้งเรื่องที่ดิน ในเขตเหมืองร้าง โดยเจ้าของที่ดินปลูกปาล์มรุกเข้าไปในที่ทางเดินสาธารณะ ทางเจ้าของที่ที่ติดกันไปขอให้ขุดย้ายก็ตกลงกันได้

เนื่องจากการประชุมที่ค่อนข้างนานทีมวิจัยก็เริ่มล้าและไม่ค่อยมีใจอยากประชุม และเรื่องที่เล่าสั้นเกินไปไม่มีรายละเอียด พี่เลี้ยงเลยยกตัวอย่างข้อขัดแย้งของทางวังคีรีมาเป็นตัวอย่างการจัดการเก็บข้อมูลและประโยชน์ของข้อมูล

กำนันได้ปรึกษาที่ประชุมและตกลงเลือกวิธีที่ 2 โดยให้ทางทีมวิจัยทดลองบันทึกเรื่องราวของตนที่เคยไกล่เกลี่ยมาให้ละเอียดและนัดดูข้อมูลกันในวันที่ 17 กันยายน 51 เวลา 14.00 น. ที่ศูนย์ยุติธรรมตำบลปากแจ่ม (ที่ทำการ อบต. ปากแจ่ม) และหลังจากนั้น ค่อยกลับมาจัดเวทีชาวบ้าน

กำนันกล่าวปิดการประชุมว่า ให้ทางทีมงานกลับไปบันทึกเรื่องราวที่เคยไกล่เกลี่ยและนำมาดูกัน **ยอมรับว่าเท่าที่เคยทำงานมาทีมงานชุดนี้น่ากลัว มีการตามงานตลอดและทำงานจริง ดังนั้นเราต้องทำงานจริงด้วย**

ปัญหาที่พบ

1) ทีมวิจัยค่อนข้างจะล้ากับการทำความเข้าใจโครงการ ดังนั้นพี่เลี้ยงจึงชี้แจงรายละเอียดโครงการเพียงแค่ระยะที่1 ก่อน แล้วก็แลกเปลี่ยนเรื่องการไกล่เกลี่ยกันกับทีมวิจัย

กิจกรรมที่ 2 เวทีประชุมประจำเดือน และวางแผนการทำเวทีชาวบ้าน

วันที่ 17 กันยายน 2551 ณ ที่ทำการกำนันเผดิม หมู่ที่ 3 ต. ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด เวลา 16.00 - 18.30 น.

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 16 คน

1) ทีมวิจัยจำนวน 13 คน

2) พี่เลี้ยง 3 คน

วัตถุประสงค์

1) เพื่อประชุมรายงานสถานการณ์ในแต่ละหมู่บ้านให้ทีมวิจัยรับทราบ

2) เพื่อวางแผนการจัดเวทีชาวบ้าน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทีมวิจัยได้รับทราบผลงานของกรรมการศูนย์

2) ได้แผนการทำงานต่อ

บันทึกกิจกรรม

ทีมวิจัยไม่ค่อยที่จะได้เคลื่อนงานอะไร ลุงจัดจึงประสานทีมวิจัย โดยบอกทางกำนันเผดิมที่เป็นประธานศูนย์ว่า มาประชุมกันใหม่ เรื่องการจัดเวทีชี้แจงชาวบ้าน เมื่อทีมพี่เลี้ยงมาด้วย พี่เลี้ยงก็ถามกำนันว่าเรื่องการจัดเวทีชี้แจงชาวบ้านจะวางแผนกันอย่างไร

<u>กำนันเผดิม</u> ทีมนั่งปรึกษาและคุยกันแล้ว คิดว่าเราทำเรื่องเก็บข้อมูลก่อนดีกว่า เนื่องจากหากเราทำเวทีชี้แจงชาวบ้านไม่รู้ว่าจะเอาอะไรไปชี้แจงให้เขาฟัง แล้วเวลาที่เขาสงสัย เราก็ตอบไม่ได้ หากเราทำไปแบบลวกๆ พอผ่านไป เมื่อมีปัญหา จะไม่สามารถที่จะตอบคำถามคนที่เราเชิญมาได้ อีกทั้งทีมวิจัยเราก็ยังไม่พร้อม ดังนั้นน่าจะทำข้อมูลก่อน แล้วเราค่อยจัดเวทีระหว่างทางก็ได้ เพราะเราไปจัดในพื้นที่อยู่แล้ว เวลาผู้ใหญ่ประชุมลูกบ้านเราก็ร่วมเข้าไปชี้แจงด้วย ไม่ยากเรื่องนี้

<u>พี่ประทีป</u> ผมว่าเราค่อยจัดเวทีก็ได้ เอาตามที่กำนันว่า

<u>พี่เลี้ยง</u> นั้นเรามาวางแผนการ เก็บข้อมูลกันก็ได้ ลองเล่าเรื่องที่เกิดในชุมชนกันมาดูก็ได้เพื่อที่จะได้เห็นว่าอะไรที่เราควรจะบันทึก

<u>กำนัน</u> เรื่องที่ดินของนางจาย ถูกฟ้องที่ดินเพื่อออกโฉนด คนที่ฟ้องก็เป็นพี่น้องกัน เรื่องนี้สู้กันมาตั้งแต่ปี 47 ตอนนี้ก็ยังไม่เสร็จ เกือบตัดสินกันที่ศาลแล้ว

<u>พี่เลี้ยง</u> เรื่องนี้ จากที่ฟังจะเห็นว่าสาเหตุที่มาของปัญหาค่อนข้างจะซับซ้อน

<u>กำนัน</u> คือที่ดินนี้คนที่ฟ้องต้องการขายที่ดินให้กับนายทุนที่ต้องการมาดูดทรายเพื่อนำไปขาย

<u>พี่เลี้ยง</u> เราลองมาทบทวนว่าเวลาบันทึกเรา จะเริ่มอย่างไร เราเริ่มที่ที่มาที่ไป ว่าที่ดินเป็นมาอย่างไร แนวเขตเป็นอยู่อย่างไร สาเหตุอะไรที่ขัดกัน เวลาฟ้อง ขึ้นศาล ขึ้นโรงพัก เล่าได้ไหมว่ามีขั้นตอนดำเนินการอย่างไรบ้าง ขั้นตอนเหล่านี้แหละเป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นจริงไม่มีตำราไหนสอน เช่นที่เกาะสุกรที่เราไปเก็บข้อมูลมา พบว่าอยู่ดีๆ ชาวบ้านคนหนึ่งก็โดนเพื่อนฟ้องข้อหาพยายามฆ่า คนถูกฟ้องก็ต้องจ้างทนายต่อสู้หมดเงินไปตั้งไม่รู้เท่าใด จนศาลยกฟ้องว่าแกไม่ผิด เรื่องนี้ เป็นสิ่งสำคัญที่บอกเราว่าทำไมต้องเก็บ

ข้อมูล แล้วข้อมูลสำคัญอย่างไร หรือเช่นที่กำนันบอกว่าทำไมตนไม่เข้าไปไกล่เกลี่ยเรื่องนี้ เพราะกำนันเป็นพี่น้องของคู่กรณี ถึงเข้าไปก็จะไม่เกิดความเป็นกลางต้องหาคนอื่นจัดการ

กำนัน เมื่อก่อนตอนรังวัดที่ออกโฉนด ก็ไม่ได้วัดที่ดินไว้เท่าที่ปรากฏนี้ วัดน้อยกว่านี้ พอขอโฉนดใหม่วัดกินของคนอื่นไปเกือบสองไร่ เจ้าของที่เดิมคือพ่อของนายคนนี้ก็ไม่รู้ว่าเขตที่ดินอยู่แค่ไหน

กำนัน เล่าอีกเรื่อง เรื่องวัวกินยาง เกิดเมื่อต้นเดือน ระหว่าง นางอื้น(เจ้าของสวน)กับนายเชื่อม(เจ้าของวัว) นางอื้นทำรั้วสวนยางเรียบร้อย แต่ยกเว้นที่ปลายสวนไว้ประมาณ 7 เมตร เข้าใจว่าวัวไม่เห็น วัวมันเดินไล่รั้วไปก็เข้าไปประมาณ 4 ตัว นายเชื่อมเห็นตอนเย็นแค่ค่ำ (ใกล้ค่ำ) นับได้ 89 ต้น ค่ำเสียก่อน แล้วไปบอกนางอื้น รุ่งเช้านางอื้นไปนับพบว่ากินไป 115 ต้นก็ไปหานายเชื่อมที่บ้านเรียกค่าเสียหาย หนึ่งหมื่นห้าพันบาท นายเชื่อมบอกว่าไม่จ่าย นางอื้นก็ไปหาเจ้าหน้าที่กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางเจ้าหน้าที่บอกว่าให้ไปหากำนัน นางอื้นจึงมาหากำนันไปไกล่เกลี่ย เนื่องจากที่ดินอยู่ในหมู่ที่สาม และ เจ้าของวัวก็ไม่จ่าย ก็นั่งคุยกับนางอื้นว่ายางสามชั้น ปลูกมาประมาณ กี่เดือน ค่าแรง ค่าปุ๋ย ต่อต้น คิดเป็นกี่บาท เราเอามาเรียกเป็นค่าเสียหาย ผมทำมาแบบนี้ตลอด นางอื้นก็นั่งนิ่ง และก็บอกว่าถ้ามันให้สักหมื่นก็เอา กำนันว่าถ้าเจ็ดพันเอาไหม จะไปคุยให้ ก็ให้เบอร์โทรของกำนันไปด้วย ตอนค่ำนางอื้นโทรมาบอกว่าไปคุยกับนายเชื่อมเองแล้วและบอกว่าขอแปดพัน นายเชื่อมจ่ายให้เลย นางอื้นก็เอา เจ็ดพันห้า คืนกลับไปห้าร้อยบาทเรื่องก็ไปคุยกันเองจนจบ

พี่เลี้ยง เรื่องนี้บันทึกเพื่อสร้างการเรียนรู้ เช่นว่า วิธีการทำ เรานั่งคุย การนั่งทำความเข้าใจ เรื่องการคิดค่าเสียหาย การเจรจา การมองปัญหา ลักษณะนิสัยคน การวิเคราะห์เหล่านี้เป็นเรื่องสำคัญ แล้วหากว่ามีการบันทึกและทั้งสองฝ่ายลงชื่อจะเป็นหลักฐานในชุมชน

พี่มานพ เมื่อเราบันทึกเห็นปัญหา ต่อไปเราขยับไปสู่การทำแผนขยับงานของศูนย์ต่อ

พี่ทวีศักดิ์ เล่าสักเรื่องอีก เรื่องการทะเลาะวิวาท ระหว่างนายชัยวิชิต กับเด็กชายจอม ในวงไพ่ นายชัยวิชิตกำลังเล่นเสีย ฟังคำพูดเด็กชายจอมไม่เข้าหูก็เลยเขกหัวและเตะไปทีหนึ่ง เด็กชายจอมก็พูดว่า “เฟือนเตี้น” แล้วก็กลับบ้านไป รุ่งเช้าพ่อเลี้ยงและแม่เด็กชายจอมได้ทราบข่าวก็ไม่พอใจที่ลูกถูกทำร้าย พอดีจำไม่ได้ว่าใครนัดประชุม ทั้งคู่ได้พบกันในที่ประชุม(ช่วงบ่าย)พ่อเลี้ยงเด็กชายจอมก็สาดน้ำในแก้วใส่นายชัยวิชิตและชักมีดจะแทง (ขู่) แต่ก็มีคนห้ามศึกและให้ต่างคนต่างกลับ และมีบางคนบอกนายชัยวิชิตว่าไปแจ้งความเลย คืนนั้นผมกลับจากประชุมที่บ้านกำนัน นายชัยวิชิตก็มาหาบอกว่าจะไปแจ้งความข้อหาพยายามฆ่า แต่ว่าไม่มีใครไปเป็นพยานให้ รุ่งขึ้นกรรมการศูนย์สามคนมี นายจัด นายโสภณ นายประทีปพร้อมทีมผู้นำในพื้นที่รวมประมาณ เจ็ดคนเข้าไปไกล่เกลี่ยก็เรียกทั้งสองฝ่ายมาคุย เนื่องจากทั้งคู่ต้องตัดยางตอนกลางคืนกลัวว่า อีกฝ่ายหนึ่งจะมาลอบทำร้าย จึงมีการไปหาปืน หาอาวุธมาพกพากันแล้วเมื่อมานั่งคุยต่างคนต่างยอมที่จะไม่เอาเรื่องกันตอนนั้นผู้ใหญ่สมปองได้บันทึกและให้ลงชื่อไว้ ตอนเจรจานั่งพูดรวมโต๊ะเดียวกัน พอดีเด็กชายจอมก็เป็นหลานของนายโสภณที่เป็นกรรมการศูนย์ อยู่ด้วย พูดกันเกือบสามชั่วโมงก็จบเรื่องลงได้

<u>พี่เลี้ยง</u> ลองบันทึกดูดีๆ เวลาพูดไกล่เกลี่ย พูดกันอย่างไร ทำเป็นทีม วางแผนช่วยกันทำอย่างไร บันทึกให้ละเอียด เริ่มเก็บเรื่องที่เราเข้าไปเกี่ยวข้องก่อนก็ได้ บันทึกมาดู ทีมงานทำดูโดยไม่ต้องรอพี่เลี้ยง ตอนเย็นไหนว่างก็นัดพบกันเป็นกลุ่มย่อยเล็กๆ ไม่ต้องพบกันทั้งหมดก็ได้

<u>ทีมวิจัย</u> นัดต่อวันที่ 8 ตุลาคม 2551 สถานที่ค่อยประสานงานกันอีกครั้งน่าจะเป็นที่ อบต. ทีมวิจัยจะลองเขียนเรื่องมาสักสามเรื่องก่อน แล้วมาดูว่าเรื่องที่เก็บที่บันทึก ครบหรือต้องเติมเต็ม

ปัญหาที่พบ

1) ทีมวิจัยค่อนข้างไม่มั่นใจกับการเขียนบันทึก ทำให้ไม่มีการบันทึกข้อมูล

วิธีการแก้ปัญหา

- พี่เลี้ยงชวนให้นักวิจัยเล่า เรื่องที่เคยไกล่เกลี่ย
- ชวนคิดชวนชี้ให้เห็นกฎหมาย ลักษณะนิสัยคนที่มีปัญหา องค์ประกอบอื่นๆ ที่มีส่วนช่วยหรือเป็นอุปสรรคในการไกล่เกลี่ย
- พยายามให้เห็นความสำคัญของการบันทึกเรื่องราวต่างๆว่าสามารถที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์หรือเป็นหลักฐานได้

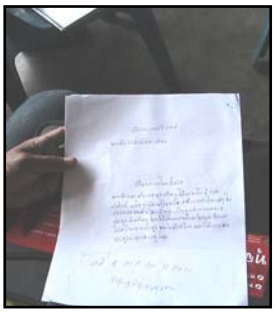

กิจกรรมที่ 3 เวทีติดตามการเก็บข้อมูลและวางแผนการเก็บข้อมูล

วันที่ 8 ตุลาคม 2551 สถานที่ ณ ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ต.ปากแจ่ม ที่ทำการ อบต.ปากแจ่ม เวลา 14.00 - 17.00 น.

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 13 คน

1) ทีมวิจัยจำนวน 11 คน

2) พี่เลี้ยง 2 คน

วัตถุประสงค์

1) เพื่อติดตามการเก็บข้อมูลของทีมวิจัยพร้อมทั้งปัญหาและอุปสรรค

2) เพื่อร่วมวิเคราะห์ข้อมูลกรณีศึกษาที่เก็บมาของทีมวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทีมวิจัยได้เรียนรู้การวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บมา

2) ทราบปัญหาและอุปสรรค พร้อมทั้งวางแผนการทำงานต่อ

บันทึกกิจกรรม

เริ่มการประชุมโดยที่ประธานคือ คุณประทีป สุขสนาน ชี้แจงทีมวิจัยว่าตามโครงการที่เข้าร่วมกับ สกว. ตอนนี้ ทางทีมวิจัยได้รับงบประมาณ มาแล้ว ในระยะที่ 1 จำนวนเงินทั้งสิ้น 79,200 (เจ็ดหมื่นเก้าพันสองร้อยบาทถ้วน) เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายที่จะเคลื่อนงานในชุมชนให้สามารถเดินได้อย่าง สะดวก ตอนนี้ก็พร้อมที่จะเริ่มทำกิจกรรมในการจัดเก็บข้อมูลหรือการทำเวทีต่างๆ ซึ่งก็ต้องเริ่มที่จะลงเก็บข้อมูลกันก่อนแล้วนำเรื่องที่เป็นข้อพิพาทขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาเรียนรู้ร่วมกัน

<u>พี่เลี้ยง</u> ถามทีมวิจัยเรื่องการบันทึกข้อมูลที่ลงเก็บ นักวิจัยส่วนใหญ่บอกว่าบันทึกกันไม่ค่อยเป็น

<u>คุณมานพ</u> เลยให้ลองเล่าเรื่องที่เป็นประสบการณ์ตนเอง มาร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุของกรณีศึกษามาดูกันก่อน

<u>ผู้ใหญ่สมปอง</u> จากหมู่ที่ 6 บอกว่างั้นจะเล่าเรื่องวัวกินยางก่อน โดยเรื่องนี้เป็นเรื่องจริงที่เกิดกับตัวเอง โดยที่ผู้ใหญ่สมปองเป็นเจ้าของวัว ที่เลี้ยงไว้ข้างบ้าน วัวได้หลุดเชือกออกไปกัดกินต้นยางของนางจงกลทองหุ้ย ที่ปลูกอยู่ที่ข้างบ้านจำนวน 2 ครั้ง ซึ่งผมก็ได้ตามไปเสียค่าชดใช้ให้ทั้ง 2 ครั้ง โดยครั้งแรกจ่ายไป หนึ่งพันสามร้อยบาท ครั้งที่สองจ่ายไป สี่พันบาท ตอนนี้ไม่ต้องจ่ายแล้ว เนื่องจากขายวัวไปแล้ว

พี่เลี้ยงได้เขียนชาร์จให้เห็นลำดับของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและชวนคุยว่า มาดูกรณีศึกษากันว่าเรื่องสัตว์เลี้ยงเป็นเรื่องที่มีในชุมชนทุกชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาตอนนี้ส่วนใหญ่การเลี้ยงวัวเลี้ยงจำนวนประมาณครอบครัวละกี่ตัว ผู้ใหญ่สมปอง บอกว่าบ้านละตัวสองตัว เนื่องจากไม่มีที่เลี้ยง พี่เลี้ยงก็ถามต่อว่าแล้วที่ดินหรือแปลงหญ้าที่ใช้เลี้ยงวัวเป็นที่ดินแบบไหน ผู้ใหญ่สมปองบอกว่า ส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ที่ดินมีก็ทำสวนปลูกต้นไม้กันหมด เจ้าของวัวจะใช้ที่ว่างข้างบ้านข้างถนน เป็นที่ผูกวัว แล้วค่อยปล่อยให้หากินในสวนยางบ้างเป็นเวลา แต่ที่มีปัญหาคือลูกวัวที่เกิดใหม่ ยังไม่ถึงอายุที่จะเจาะจมูก และก็ไม่รู้เรื่องตามประสาลูกสัตว์ มันเดินไปเรื่อยอยู่ใกล้ๆแม่มันนั่นแหละ ปากไวด้วยเจอ

อะไรก็เล็ม ไปหมด ก็เจอปัญหาเมื่อเอาไปล่ามที่ข้างแปลงสวนยางที่ปลูกใหม่ ลูกวัวก็จะลอดรั้วเข้าไปแทะเล็มหมด จนเกิดปัญหาว่ากินยอดยางบ้าง ใบยางบ้างเกือบทุกครั้ง

พี่เลี้ยง เมื่อมาดูปัญหาแสดงว่า เรื่องของการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญคือคนที่เลี้ยงสัตว์ไม่มีพื้นที่ๆจะใช้เลี้ยงสัตว์ และ มีการปลูกยางในพื้นที่นารกร้าง ที่ใช้เป็นที่เลี้ยงวัวมาก่อนเมื่อเจ้าของที่ดินใช้งานขึ้นมาก็มีปัญหาขัดแย้งเรื่องสัตว์เลี้ยงกินยางบ่อย ๆ

ผู้ใหญ่สมปอง ยิ่งเรื่องรั้วด้วยเจ้าของที่บอกว่าจะปลูกยางต้องทำรั้ว เจ้าของสวนบอกว่า วัวมันมาหายางไม่ใช่ยางไปหาวัว ดังนั้น เจ้าของวัวต้องล่ามวัว ทำให้เกิดปัญหาตามมาแต่เรื่องเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่จบในชุมชน เนื่องจากเจ้าของวัวรู้อยู่แล้วว่าเมื่อไหร่ก็ตามที่วัวของตนเข้าไปกินยอดยางในสวนคนอื่น เจ้าของต้องชดใช้ ส่วนการแก้ปัญหานั้น ถ้าเจ้าของวัวมีเวลาดูแลวัวของตนปัญหาก็เกิดน้อย นี่ของผมล่ามแล้ว ล่ามใช้เชือกยาวเลยไม่ได้ดูแลจนกว่าจะถึงตอนเย็น

ผู้ใหญ่บุญเย็น เรื่องที่อยากเล่าก็มีอยู่เรื่องหนึ่ง คือเรื่องของวัยรุ่นที่ทะเลาะกัน ในวันที่ 4 ตุลาคม 2551 มีปัญหาเด็กทะเลาะกัน เด็กวัยรุ่นบ้านอยู่ในพื้นที่ อ.นาโยง เอาอาวุธคือลูกขวานเล่มเล็กๆฟันคอเด็กที่อยู่ที่หน้าวัดคลองคุ้ย ข้อมูลจากเด็กที่เล่าให้ฟังว่าเด็กในพื้นที่เคยขู่ไว้ก่อน เพราะเด็กกลุ่มนี้เคยมาในพื้นที่หลายครั้ง เมื่อฟันเสร็จปรากฏว่าฟันไม่เข้า คนที่ถูกฟันมีแผลเล็กน้อย กลุ่มเด็กที่ฟันวิ่งหนีไปจนมุมที่บ้านของคนที่รู้จักกันหลังหนึ่ง เจ้าของบ้านติดต่อผู้ใหญ่บ้านและผู้ปกครองวัยรุ่นกลุ่มนั้นให้มาเจรจาตั้งแต่ช่วงเที่ยง รอพ่อแม่เด็กให้มาพร้อมกัน นั่งรอจนตอนเย็นระหว่างนั้นก็พูดคุยกันพลางๆ ที่มาของเด็กว่าเด็กทำอะไรอยู่ไหน ไม่ได้พูดเรื่องที่เกิดหรือการเจรจา คนที่อยู่ในพื้นที่ก็มีมากหลายๆคนมามุงดูเหตุการณ์ จนพ่อแม่ของเด็กทั้งหมดมาพร้อมจึงเจรจา ทางพ่อแม่ของเด็กก็เจรจากันเอง ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนกลางในพื้นที่เท่านั้นเอง ตอนนั้นก็ไม่รู้ว่าเขาจะเรียกค่าเสียหาย สุดท้ายก็ขอค่ารักษาพยาบาล พี่ถามว่าเรียกเงินห้าพันพอใจไหม เมื่อพอใจก็จบเรื่อง

พี่เลี้ยง เรื่องที่สร้างการเรียนรู้น่าจะมี 2 เรื่อง

1) เรื่องพ่อแม่จบแล้วแต่เรื่องเด็กจบหรือไม่

2) เรื่องราวที่เราจัดการ ส่วนใหญ่เราบอกว่านั่งพูดกันพักหนึ่ง เรื่องก็จบ แต่อยากให้เราบันทึกว่าเราพูดอย่างไร เช่นพูดทีละฝ่าย พูดพร้อมกัน หรือมีวิธีการทำอย่างไร ให้เรื่องมันจบ ตรงนี้คือรายละเอียดที่จะต้องบันทึก

เมื่อเราเอาข้อมูลมานั่งวิเคราะห์เห็นว่าเรื่องนี้เป็นคดีอาญา พยายามฆ่า ถ้าเจ้าพนักงานรับทราบไม่ดำเนินการก็ผิด ละเว้นไม่ปฏิบัติหน้าที่ หากเราว่าจบกันโดยชดใช้ค่าเสียหาย ก็จบได้ในชุมชน เรื่องราวที่เราเก็บมาเหล่านี้ เพื่อที่จะเรียนรู้ ให้เห็นว่ากระบวนการทำงานจัดการปัญหาในชุมชนโดยชุมชนเองเป็นอย่างไร และนำมาสร้างการเรียนรู้ได้อย่างไร หากเราบันทึกเราเก็บกันมามากๆ เป็นฐานข้อมูลของเรา เป็นข้อมูลที่เราเอามาสร้างการเรียนรู้ของทีมของเราได้ หากเรื่องเหล่านี้เอามาแยกแยะก็จะรู้ว่าเรื่องในตำบลมีอยู่กี่ประเด็น

ลุงจัด ไอ้นี่ง่าย กลัวว่าบางเรื่องมีปัญหาตามหลัง บางเรื่องจบไปแล้ว เราไปรื้อขึ้นมาอาจกระทบกับหลายๆคน เดี๋ยวมีเรื่องขึ้นมา

ปลัด อบต. เรื่องที่เก็บอาจทำเป็นชื่อสมมุติก็ได้ ไม่ต้องลงชื่อจริง หรือว่าเราพูดชื่อสมมุติ นาง ก นาย ข แทน

พี่เลี้ยง เราพูดเรื่องราวที่เกิดไม่ใช่พูดเรื่องเพื่อน ทำปรือให้คนอื่นเข้าใจว่าที่เราพูดไม่ใช่นั่งพูดเรื่องเพื่อน แต่ที่เราพูดกันเป็นการสร้างการเรียนรู้หรือการหาความรู้จากเรื่องที่เกิดขึ้นจริง เพื่อนำมาพัฒนาและแก้ปัญหาบ้านเราได้ ต่อไปเราเอาเรื่องที่เก็บมานี้นำเสนอในเวทีระดับจังหวัดหรือในระดับตำบลต่อไป ซึ่งทีมวิจัยก็จะเป็นคนที่นำไปพูดต่อ นำเสนอต่อเอง

เรื่องที่สาม พี่วีระยุทธ์ นำเสนอเรื่องคนในหมู่ที่ 7 ทำงานเป็นหัวหน้างานในโรงงาน โดนลูกน้องชาวพม่าแทงตาย และเอาสร้อยคอทองคำไปด้วย เรื่องนี้ก็ดำเนินการขอเบิกประกันสังคม และเดินเรื่องขอค่าชดเชยตาม พรบ. ค่าชดเชยที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรังแล้ว

พี่เลี้ยง เราลองเขียนเรื่องนี้มาดูนะครับ ให้เห็นที่มาที่ไปของเหตุการณ์ทั้งหมด จะได้เห็นว่ามีกฎหมายหรือสิทธิที่เราควรได้รับมีหน่วยงานไหนดูแล แล้วเราส่ง หลักฐานที่ใช้ มีอะไรบ้าง เราลองบันทึก ว่าเราเดินเรื่องอย่างไร ประสานกับคุณสายรุ้ง เป็นสิ่งที่เราทำเองเราก็มั่นใจ พูดต่อเล่าต่อได้ สร้างความมั่นใจที่จะบริการหมู่บ้านได้

ลุงจัด มีเรื่องอยู่ในหมู่ที่ 6 ขอแนะว่าเรื่องขอใช้สิทธ์ ติดต่อสายรุ้งคนเดียวหลักฐานที่พอรู้ คือ ผลตามหลักฐานตัวจริงของผู้ตาย คนที่รับเงิน ค่าจัดงานศพ บันทึกให้หมด ใบประกาศงานศพ ค่าวัว ค่าหมู สายรุ้งส่งไปยังคุ้มครองสิทธ์ ผมก็อยากให้ทำเรื่องนี้ได้ ไม่ได้ไม่รู้ แต่จะลองทำดู พี่น้องมีปัญหาบอกได้ผมจะลองคุยให้ดู กับผู้พิพากษานี่ผมก็คุยได้

สมาชิก คุยกันนอกศาลใช่ไหมลุงจัด ไม่ใช่คุยในศาลนะ

ลุงจัด ที่เราทำนี่เงิน สกว.นะ กับ คุ้มครองสิทธิ เราทำตั้งแต่ปี 2547 ตั้งแต่เรื่องทราย ตั้งแต่อธิบดีชาญเชาว์ ลงมาในพื้นที่ เราก็เห็นๆ กัน

พี่เลี้ยง เราวางแผนกันว่า ปลายกุมภาพันธ์ น่าจะจัดเวทีจังหวัด ปลายเดือนพฤศจิกายน ต้องได้ข้อมูลเดือนธันวาคมต้องมาดูข้อมูลว่าเรานำเสนออย่างไร ไม่งั้นไม่ทัน เราจะมาแบ่งเวลาหรือวิธีการทำงานกันอย่างไรดี ในเดือนมกราคม ต้องมีการนำเสนอเวทีระดับหมู่บ้าน และตำบล เป็นการคืนข้อมูลไปสู่ชุมชน เราจะสร้างการเรียนรู้กับชาวบ้าน หรือว่า นายอำเภอ นายกอบต. สารวัตร หรือแม้กระทั่งเงินงบประมาณที่สนับสนุนในปีหน้า ทำอย่างไรให้ อบต.สนับสนุนงบเรา โดยเราไม่ต้องมารอเงินจากหน่วยงานราชการ ซึ่งมารุกเอาปลายปีหรือมาไม่ถึง

ลุงจัด ต้องทำต่อเนื่อง นี่ทีมเราก็ช้ามากแล้ว ไม่ได้เก็บข้อมูลกันเลย

พี่เลี้ยง ลองเขียนวันละเรื่อง หรือเล่าให้หลานเขียนก็ได้ ไม่ต้องเขียนเอง

ลุงจัด เรื่องเด็กทะเลาะก็เก็บมาได้ ทางคุมประพฤติ ผอ.สมหมาย หรือคุณโกเมนก็พร้อมที่จะลงประชุมเพื่อป้องปรามเด็กกลุ่มนี้

ปลัดอบต. เรามาแก้ต้นอย่าให้เหตุมันเกิด เช่นเรื่องเด็กวัยรุ่นที่จะรบเราทำปรือให้เข้าไปจัดการเสียก่อนเราทำในเชิงรุก

พี่เลี้ยง เราบันทึกเรื่องมาก่อน ลงไปหา ไปถามเพิ่ม แล้วเราจะรู้ว่าเรื่องมีกี่ประเภท เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วเราค่อยมาดูว่าเราจะทำอะไรต่อไป

พี่ประทีป หลังเลิกแล้วก็เชิญกรรมการทุกคนไปวางพวงหรีดศพ ในวัดกันในนามศูนย์ยุติธรรมชุมชนฯ ต.ปากแจ่ม

ปัญหา

นักวิจัยยังไม่ได้เขียนบันทึกข้อมูลมา แต่มีการหาข้อมูลเพิ่มเติมจากส่วนที่ตนเองรู้แล้วและไม่ได้มีการบันทึกแต่อย่างใด เนื่องจากว่าไม่ค่อยมั่นใจว่าจะเขียนบันทึกอย่างไร จึงจำเรื่องที่ทราบไว้แล้วค่อยไปเล่าให้พี่เลี้ยงฟัง

กิจกรรมที่ 4 เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายยุติธรรมชุมชน จ.ตรัง ครั้งที่ 1

วันที่ 21-22 ตุลาคม 2551 สถานที่ เลตรังรีสอร์ท หาดปากเมง อ. สิเกา จ.ตรัง

ผู้เข้าร่วมประชุมจากตำบลปากแจ่ม 3 คน

วัตถุประสงค์

1) ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำโครงการฯระหว่างเครือข่าย 10 พื้นที่

2) วางแผนกิจกรรมร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนโครงการไปพร้อมกันได้

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทีมวิจัยได้ทบทวนการทำงานและการดำเนินโครงการของแต่ละศูนย์

2) ได้ร่วมวางแผนขับเคลื่อนศูนย์ทั้ง 10 พื้นที่ ให้สอดคล้องกัน

บันทึกกิจกรรม

วันที่ 21 ตุลาคม 2551

เข้าประชุมที่เลตรังรีสอร์ท เวลา 09.00 น. เริ่มลงทะเบียน เปิดประชุมโดย นักวิจัยของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ คุณเพลินใจ ผู้เชี่ยวชาญด้านการระงับข้อพิพาท พูดถึงจุดแข็งจุดอ่อนของเครือข่าย ทำอย่างไรให้เครือข่ายมีความเข้มแข็ง ภาคบ่ายทีมพี่เลี้ยงวางโจทย์ให้แบ่งกลุ่มย่อยออกเป็นสามกลุ่ม เพื่อตอบโจทย์

1) ทำอะไรมาบ้าง

2) ทำแล้วได้อะไร เกิดอะไรขึ้นบ้าง

3) ต่อไปจะทำอะไรต่อ

แบ่งกลุ่มย่อยทบทวนกิจกรรมแต่ละศูนย์กลุ่มปากแจ่มอยู่กลุ่มเดียวกับพื้นที่คลองชีล้อม และก็เกาะลิบง โดยมีน้องแขก คุณนุ้ย จากเชียงใหม่ และมีผู้เข้าร่วมสังเกตการณ์คือ อ.ไพสิฐ และ อ.สมเจตนา โดยที่น้องแขกให้เล่า ว่าตั้งศูนย์ได้อย่างไร ที่มาเป็นอย่างไร ตอนนี้ทำอะไรบ้างแล้ว และได้อะไรบ้าง ต่อไปจะทำอะไรต่อ ทีมปากแจ่มก็ได้นำเสนอว่า เริ่มมาจากอ. มานพ ลงพื้นที่ในปี 2547 ทำเรื่องความขัดแย้งเรื่องระเบิดหินตอนนั้นมีรองอธิบดีชาญเชาว์ มาในพื้นที่ด้วย ต่อมาก็มีอบรมกับกรมมาต่อเนื่อง หลังจากนั้น ปี 2551 ก็มาเปิดศูนย์ แล้วมาพูดมาคุยกันว่า ทำอย่างไรให้ศูนย์อยู่ได้ อ. มานพ มาชวนคุยจนตกลงกันว่าเราจะต้องทำโครงการนี้เพื่อสร้างความเข้มแข็งและขับเคลื่อนศูนย์ยุติธรรมชุมชน ต.ปากแจ่ม ตอนนี้กำลังเก็บข้อมูลเรื่องคดีต่างๆ ในพื้นที่อยู่ ลุงจัดบอกว่า การเก็บข้อมูลนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายๆ เนื่องจากต้องไปถามเจ้าตัว แต่ก็มีปัญหาว่ากว่าที่เขาจะบอกเขาก็ถามเราก่อนว่าเอาเรื่องราวไปทำอะไร ต้องนั่งอธิบายกันนานจนเข้าใจจึงได้ข้อมูลมาแล้วได้เลือกคนที่นำเสนอคือ ผู้ใหญ่จิต จากคลองชีล้อม โดยที่น้องแขกชวนพูดชวนคุย ให้แต่ละคนเล่า โดยที่เหมือนกับการถามจี้ ให้ทีมช่วยกันตอบ หลังจากนั้นพักกินข้าวตอนค่ำ และพี่เลี้ยงชวนเล่นเกมส์กงล้อสี่ทิศ ได้เรียนรู้ว่าสัตว์แต่ละตัว มีนิสัยเป็นอย่างไร ในทีมเป็นกระทิง หลายคน เนื่องจากรู้สึกว่าตรงกับนิสัยที่ชอบลุย เมื่อเลิกกิจกรรมทีมวิจัย มานั่งคุยกันต่อที่ห้องพัก เนื่องจากบางคนไม่ค่อยได้รู้จักกันจึงมาคุยกันเพื่อทำความรู้จักกัน

วันที่ 22 ตุลาคม 2551

ภาคเช้าเริ่มเวลา 08.30 น. แต่ละกลุ่มย่อยที่แบ่งกันได้ส่งตัวแทนของอาสาสมัครมานำเสนอผลการเสวนากลุ่มย่อย โดยแบ่งเป็นสามกลุ่ม กลุ่มเรานำเสนอโดยผู้ใหญ่สมจิต จากคลองชีล้อม นำเสนอที่มาที่ไปของศูนย์ยุติธรรม จนกระทั่งเปิดศูนย์ และ วิธีการทำงาน การเก็บข้อมูล วิธีการนำทีมลงสัมภาษณ์ผู้นำ อดีตผู้นำในชุมชนที่ต้องใช้ลูกล่อลูกชน นั่งคุยกันก่อน กว่าจะได้ข้อมูลมา เป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก กิจกรรมพูดคุยกันถึงเวลา 10.00 น. หลังจากกินกาแฟ แล้ว พี่เลี้ยง สกว. คือน้องสุทิน นำเสนอบทบาทหน้าที่ของพี่เลี้ยง ว่า ในการลงพื้นที่พบเห็นการทำงานของแต่ละศูนย์ที่ได้ทำงานกัน และการทำงานของพี่เลี้ยงที่เข้ามาหนุนเสริมเพื่อให้กิจกรรมเดินไปได้ สิ่งที่พี่เลี้ยงเข้าไปคือชวนพูดชวนคุยร่วมกันหาทางออกของปัญหา แล้วค่อยๆ สรุปกันออกมาในทีมว่า จะเดินต่อและแก้ปัญหากันอย่างไร

ต่อมาอาจารย์ ไพสิฐ พาณิชย์กุล ได้สรุปรายละเอียดจากการที่ได้รับฟังข้อมูลจากทีมวิจัยเกือบทุกพื้นที่ ก็ขอสรุปเป็นงานด้านวิชาการ ว่าจากความคาดหวังที่เราเขียนมาจะเห็นว่ามีสามประเด็นใหญ่ที่เรามาร่วมเวทีคือ

- ต้องการความรู้ ในที่นี้มีสองความหมายคือ ความรู้ที่เป็นกฎหมายกับความรู้ที่เป็นประสบการณ์ จากการทำงานของเพื่อนๆ

- ต้องการได้เพื่อน ได้เกลอ ได้เครือข่าย เห็นว่ามีบางข้อบอกว่า ที่มาได้พบคนจากตำบลต่างๆ ที่ทำงานคล้ายๆ กัน

- ต้องการได้พัฒนาตนเอง ในที่นี้มีหลายๆ ด้านแต่สรุปรวมไปว่าต้องการเพิ่มศักยภาพของตนเองให้สูงขึ้น

จากเนื้อหาที่เรามาดูกันทั้งสองวันเราเห็นว่าที่เราทำโครงการมี 3 ส่วนใหญ่คือ

- ส่วนชาวบ้าน หรือส่วนองค์กรในชุมชน

ส่วนชาวบ้าน ที่มาที่ไปของคนที่มาอยู่ในจุดนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้นำในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย อบต. หรือผู้นำชุมชน ที่มาร่วมกันเป็นองค์กร และมีความสัมพันธ์ กันในระดับหนึ่ง

- ส่วนภาระ/ เนื้องาน

เนื้องานที่ทำมีทั้งไกล่เกลี่ย มีทั้งปรับทุกข์ เข้าช่วยแก้ปัญหาของชุมชนเชิงป้องกัน การลงเก็บข้อมูล การพูดคุยเพื่อขยายวงหรือการสร้างเครือข่าย วงชั้นต่างๆ ของผู้ที่เข้าร่วม

-ส่วนวิธีการในการเดินงาน

จะเห็นว่าเรามีการลงเก็บข้อมูล มีการลงถาม เล่าเรื่อง บันทึก เอาเรื่องเก่าๆ มาไม่ให้มันถูกเก็บเงียบไว้ และนำมาทำเป็นความรู้ให้ปรากฏออกมา แล้วนำมาตรวจสอบ จัดหมวดหมู่สุดท้ายนำไปสู่การแยกแยะ แล้วนำไปพัฒนาหาทางแก้ต่อ

พวกเราที่เข้ามาทำงานก็จะถูกพัฒนาไปพร้อมๆ กันในที่สุดก็เกิดเป็นลักษณะงานที่เป็นหน่วยจัดการความรู้ ซึ่งที่กล่าวมาทั้งหมดจะนำไปสู่การพัฒนาแบบใด เช่นการยืนยันถึงความสามารถและศักยภาพ ภูมิปัญญาในการจัดการของชุมชน การทำให้เกิดความชัดเจน ทั้งด้าน ความรู้ องค์ความรู้ การ

จัดการของชาวบ้าน อาจเป็นคำถามกลับไปสู่ภาคราชการที่จะปรับเปลี่ยนบทบาทให้เหมาะกับการทำงานร่วมกับชาวบ้าน หรือเป็นคำตอบของความเป็นธรรมแบบชาวบ้าน

ถ้าทีมงานสงสัยปัญหาด้านกฎหมาย ที่คณะนิติศาสตร์ที่อาจารย์สอนอยู่ที่เชียงใหม่ มีโครงการตอบปัญหากฎหมายแก่ผู้ที่สนใจโดยนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ จะหาคำตอบที่ท่านถามให้โทรได้ที่ เบอร์ 053-943591ต่อ1

ต่อจากนั้น อ.สมเจตนามาให้ความรู้ใน แนวปฏิบัติด้าน จิตใจ อ.สมเจตนา พูดถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าว่าพระเจ้าสร้างคน สร้างโลก ให้ธรรมะมาเป็นหลักคิด **มนุษย์อยู่ด้วยความรักและความเข้าใจ** ความซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ตัว เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม **มองผู้อื่นดีกว่าตัวเรา ไม่มองความชั่วของผู้อื่น รู้จักให้เกียรติผู้อื่น** ให้เอาธรรมะมาอยู่ในใจ ถ้าทุกชุมชน ทุกองค์กร อยู่ด้วยสัจธรรมแล้ว ทุกองค์กร ทุกชุมชนก็น่าอยู่ อ.สมเจตนา ได้ให้ยันต์ขอมมาด้วยโดยบอกว่า ตัวขอมตัวนี้หมายถึง ปัญญา เรามีอยู่ในตัวแต่ทำอย่างไรให้มีการยกระดับขึ้นมา เป็นชั้นๆ เป็นองค์ความรู้ของตัวเรา เหมือนดั่งปราสาทที่ฐานล่างโตแต่ข้างบนเรียวเล็ก พูดง่ายๆว่า ต้องทำปัญญาให้เป็นดั่งปราสาท

ปัญหา

1) การนำเสนองานที่ทำเป็นเรื่องใหม่ที่ทุกคนไม่มั่นใจว่าข้อมูลที่นำเสนอเป็นเรื่องที่ตรงกับโจทย์หรือไม่ แต่เมื่อดูจากทุกกลุ่มแล้ว คล้ายๆ กัน และที่อาจารย์มาสรุปนั้น ค่อนข้างฟังยาก

กิจกรรมที่ 5 เวทีประชุมประจำเดือน

วันที่ 30 ตุลาคม 2551 ณ ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ต.ปากแจ่ม ที่ทำการ อบต. ปากแจ่ม เวลา 13.00 - 16.00 น.

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 16 คน

1) ทีมวิจัยจำนวน 11 คน
2) พี่เลี้ยง 2 คน
3) กรรมการ 3 คน

วัตถุประสงค์

1) ร่วมวิเคราะห์เรื่องกรณีศึกษาที่ทีมวิจัยเก็บมาได้
2) เพื่อติดตามผลการเก็บข้อมูลของทีมวิจัย
3) เพื่อวางแผนการทำงานต่อไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทีมวิจัยได้สร้างการเรียนรู้ในการวิเคราะห์และการมองปัญหาจากกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริง
2) ทีมวิจัยทราบความก้าวหน้าปัญหาจากการดำเนินโครงการและได้แผนการทำงานต่อไป

บันทึกกิจกรรม

กำนันเผดิม นำกล่าวประชุมแจ้งเรื่องที่ทางอำเภอแจ้งมาเรื่องการส่งมอบธงรับธง โครงการเชิญธง วันแม่ถึงวันพ่อ ได้มาตรงกับที่ตำบลปากแจ่มเป็นเจ้าภาพ เจ้าหน้าที่ปกครองกำนัน ผู้ใหญ่ประชาชน และทาง อบต.ได้ขอความร่วมมือมา โดยจะตั้งฉลองที่ อบต.หนึ่งคืนและ ส่งมอบต่อให้ตำบลลำภูรา ส่วนเรื่องในชุมชนตอนนี้กรรมการแต่ละหมู่บ้านมีอะไรมาเสนอในที่ประชุมบ้าง

<u>พี่วีระยุทธ์</u> ความก้าวหน้าของการทำเรื่องขอเงินชดเชยตาม พรบ.ให้คนในหมู่ที่ 7 ที่ถูกแทงตาย ตอนนี้ได้ดำเนินการส่งหลักฐานไปให้คุณสายรุ้งแล้ว ก็ต้องรอเรื่องว่าผลจะเป็นอย่างไรเท่าที่คุยกันน่าจะเข้าประเด็นที่ยื่นขอได้แต่ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการว่า จะอนุมัติจ่ายเท่าไหร่จะมีการติดต่อความคืบหน้ามาอีกครั้งหนึ่ง ส่วนหมู่บ้านอื่นๆ ไม่มีอะไร

<u>ลุงจัด</u> เรื่องกรรมการเราบางคน ที่ติดงานมาไม่ค่อยพร้อมกันจะทำอย่างไร เพราะว่าผมได้ประสานแจ้งเรื่องไปทั้งหมดแล้ว

<u>กำนัน</u> เรื่องนี้ต้องดูอีกระยะหนึ่งบางคนก็ติดเรียนติดธุระ ก็ไม่ว่ากัน เรื่องการเก็บข้อมูล คืบหน้ากันไปถึงไหน

<u>ผู้ใหญ่บุญเย็น</u> เขียนมาเรื่องฟันคอ ให้น้องแก้วที่เป็นพี่เลี้ยงดูแล้ว และมีปรับบ้างตรงสาเหตุ และเรื่องของลำดับ เขียนไปนึกไปเลยเล่าสลับกันไปมาอยู่ ทำให้พออ่านแล้วรู้สึกว่าไม่ได้เรียงลำดับ เข้าใจยาก

<u>พี่วีระยุทธ์</u> ของผมลงไปคุยกับอดีตผู้ใหญ่ พร้อมกันนี้ก็มีทวีศักดิ์ น้าจัด พี่ประทีป ไปนั่งพูดนั่งคุย มาบ้างแต่ไม่ทั้งหมด ส่วนใหญ่พอลงไปคุยพูดเรื่องอื่นกันมากกว่า ที่จะพูดเรื่องนี้ตลอดตรงๆ คงต้องใช้เวลา แต่ว่าผมก็บันทึกเรื่องมาแล้ว หลายเรื่องเดี๋ยวให้พี่เลี้ยงดู

ต่อมาแยกเป็นวงย่อยๆ เพื่อให้พี่เลี้ยงได้ดูข้อมูลที่ทีมวิจัยบันทึกมาพบว่าเรื่องราวส่วนใหญ่เล่าเรื่องแบบสลับต้นสลับปลาย เหมือนกับเขียนๆ อยู่นึกอะไรออกก็เขียนลงไป แลกเปลี่ยนกันประมาณหนึ่งชั่วโมง

พี่เลี้ยงสรุปจากที่คุยพบว่าต้องลองเขียนแล้วอ่านดู หากว่าอ่านแล้วตัวเองรู้สึกงงก็ให้ลองทบทวนและเขียนใหม่ อาจทำเป็นเรื่องเล่าก็ได้ว่าที่เรารับรู้และเข้าไปมีส่วนร่วม ก็ได้ แต่ไม่ต้องลำบากใจ การบันทึกเป็นอย่างนี้ต่อไปจะดีขึ้นเรื่อยๆ เอง จะขอแจ้งข่าวนิดว่า ทางสกว.ตรัง จัดงาน วิถีชุมชนบนเส้นทางงานวิจัยท้องถิ่น ที่ มอ.ตรัง วันที่ 12 พ.ย. 2551 นี้ เชิญนักวิจัยจากปากแจ่มเข้าร่วมด้วย หนึ่งวันเต็มเริ่มงาน 08.30 นะ ไปกินกาแฟที่โน้นได้ ค่าเดินทางขอให้หัวหน้าโครงการจัดงบประมาณจากโครงการวิจัย ช่วยเหลือด้วยเนื่องจาก สกว.ไม่มีให้ และขอให้แจ้งจำนวนคนที่จะไปร่วมล่วงหน้าประมาณ 5 คนก็ได้เนื่องจากได้รับโควต้ามาไม่กี่ที่นั่ง แต่จะไปมากกว่าก็ได้ที่อยากให้เข้าร่วมจะได้เห็นว่า สกว. ตรังและสกว.อื่นทำงานอะไรบ้าง จะได้พบนักวิจัยประเด็นอื่นและพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นกันบ้าง

ปัญหาที่พบ

1) ทีมวิจันยังบันทึกข้อมูลไม่เป็น

วิธีการแก้

1) พยายามให้ทีมวิจัยทดลองบันทึกมาก่อน แล้วพี่เลี้ยงจะดูและพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน เพื่อช่วยลำดับเรื่องและ เนื้อหาที่ตกหล่นหรือที่ขาดหายไปให้ครบถ้วนขึ้น

กิจกรรมที่ 6 เข้าร่วมเวที นำเสนองาน "วิถีชุมชนบนเส้นทางงานวิจัยท้องถิ่น"

วันที่ 12 พฤศจิกายน 2551 อาคารเรียนรวม ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัยตำบลปากแจ่มจำนวน 3 คน

วัตถุประสงค์

1) เพื่อให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้งานวิจัยท้องถิ่นในพื้นที่ภาคใต้

2) ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมและฟังการเสวนาจากนักวิจัยและวิทยากรในประเด็นต่างๆ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทีมวิจัยได้รับรู้และเข้าใจในงานวิจัยท้องถิ่นมากขึ้น

2) ทีมวิจัยได้เรียนรู้ประสบการณ์วิจัยจากนักวิจัยของโครงการวิจัยที่ สกว. ส่วนท้องถิ่นสนับสนุนในพื้นที่ภาคใต้

บันทึกกิจกรรม

ลุงจัดได้เข้าไปเยี่ยมชมสถานที่จัดงานเมื่อวันที่ 11 พ.ย. 51 มาก่อนแล้ว และกลับไปบอกทีมวิจัยว่ากิจกรรมในงานน่าสนใจ มีนิทรรศการให้ดูมากมาย เช้าวันที่ 12 พ.ย.51 ทีมวิจัยออกเดินทางโดยนัดกันว่าให้รีบตัดยาง เมื่อมาถึงสถานที่จัดงานคือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ทีมวิจัยหาที่จอดรถอยู่ชั่วขณะเนื่องจากไม่เคยเข้าไป มีการหลงนิดหน่อยแต่ก็เดินทางตามป้ายที่ สกว. ติดไว้ เมื่อจอดรถเสร็จแล้วทีมได้ลงทะเบียนกันที่ โต๊ะหน้างานพบน้องสุทินพี่เลี้ยงสกว. ก็รับเอกสารพร้อมกระเป๋าคนละชุดและได้รับคำแนะนำว่า ให้เดินดูนิทรรศการก่อน และค่อยมาเข้าห้องประชุมใหญ่อยู่ชั้นสอง จะเริ่มงานเวลาประมาณ 08.30 น. ลุงจัดได้เดินไปกินกาแฟที่ขนำพี่เลี้ยง ทีมที่เหลือได้เดินดูนิทรรศการที่ทาง สกว.และหน่วยงานอื่นๆ นำมาแสดง เช่นประเด็นการท่องเที่ยว ของเกาะสุกร สุโสะ หรือ คลีนิคยุติธรรมที่ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด และสำนักงานคุมประพฤติ จัดแสดง บางคนไปดูโครงการวิจัยยางพาราของมอ.

พิธีการเปิดงานเริ่มโดยมีมโนราห์เด็กมารำโชว์ จากทีมวิจัยของ ตำบลโคกสะบ้า และมีวีดีทัศน์นำเสนอผลงานของ สกว.ตรัง ประมาณ 20 นาที และมีพิธีกล่าวเปิดโดย ผอ. สกว. ช่วงสายเป็นห้องเสวนาย่อย น้องสุทินแนะนำมาก่อนหน้านี้แล้ว ว่าให้เข้าห้องไหนก็ได้ หรือให้ลองดูห้องนำเสนอเรื่องประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำตรัง ทีมเข้าไปฟังหัวหน้าโครงการวิจัยที่เป็นหัวหน้าหอจดหมายเหตุฯ คือ อ. สุนทรีย์ ได้ฟังข้อมูลการนำเสนอการเก็บข้อมูลวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์ลุ่มแม่น้ำตรัง เล่าให้เห็นที่มาของตำบลที่อยู่ริมน้ำตรังประมาณ เกือบ 30 ตำบล มีนิทรรศการที่หน้าห้องที่น่าสนใจเช่นรูป เก่าๆของพื้นที่ต่างๆ และมีการกล่าวถึงลุ่มน้ำคลองนางน้อยด้วย คนที่เข้าฟังมาจากหลากหลายพื้นที่ บางคนได้แลกเปลี่ยนเรื่องราวของสายน้ำเช่น พื้นที่ตำบลลำภูราหรือตำบลย่านซื่อ ตำบลกันตังใต้ที่เป็นเมืองท่าเก่า รูปนิทรรศการที่โชว์มีที่น่าสนใจที่สุด คือรูปพระพุทธสิหิงค์ เนื่องจากคนที่เคยเห็นพระพุทธสิหิงค์องค์จริงมีอยู่ไม่กี่คน

ตอนพักเที่ยง(เกือบบ่ายโมง)น้องเจี๊ยบบอกว่าให้ไปกินที่โรงอาหาร แล้วทั้งหมดก็ไปกินข้าวกัน สังเกตได้ว่าห้องอื่นๆ ก็เพิ่งเลิกเหมือนกัน ไม่ใช่แต่ห้องของเรา ข้าวที่กินได้ทราบมาว่ามาจากร้านศรีฟ้า กับข้าวสองสามอย่าง กินอย่างเหลือเฟือ ประมาณบ่ายโมงครึ่ง ทีมวิจัยได้เข้าห้องประชุมใหญ่อีกครั้งหนึ่ง มีการนำเสนอบนเวทีโดยอาจารย์หลายท่าน มีอาจารย์ กาญจนา แก้วเทพ มาสรุปเรื่องวิธีทำวิจัยที่ได้เข้านั่งฟัง แล้วบอกว่า รีบกลับ ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนกันบนเวที ทีมนั่งฟังไปเรื่อยๆ รู้บ้างไม่รู้บ้าง ส่วนใหญ่จะพูดกันเรื่องที่ผ่านการนำเสนอในห้องย่อย ซึ่งทีมวิจัยมีข้อจำกัดว่าไม่ทราบข้อมูลที่ห้องอื่นคุยกัน ทำให้ฟังรู้เรื่องบ้างไม่รู้เรื่องบ้าง และเวลาเกือบสี่โมง ทีมก็ขอตัวกลับก่อน

ปัญหา

- ทีมวิจัยเดินทางไกล ทำให้ต้องเดินทางกลับก่อนเวลาเลิกงาน
- เรื่องที่นำเสนอในเวทีบางเรื่องก็เป็นเรื่องที่ไม่รู้มาก่อน ทำให้เข้าใจยาก และเวลาพักเที่ยงค่อนข้างจะสาย ทำให้บางคนหิวมาก

ข้อเสนอแนะ

- น่าจะควบคุมเวลาแต่ละกิจกรรมให้ดีกว่านี้

กิจกรรมที่ 7 เวทีเก็บรวบรวมข้อมูล

วันที่ 18 พฤศจิกายน 2551 ที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาย่า(น้ำตกปากแจ่ม) หมู่ที่ 3 ต.ปากแจ่ม เวลา 14.00 - 16.00 น.

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 23 คน

1) ทีมวิจัยจำนวน 14 คน

2) พี่เลี้ยง 3 คน

3) เจ้าหน้าที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด 2 คน

4) เครือข่ายตำบลคลองชีล้อม 2 คน

วัตถุประสงค์

1) เพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติม

2) เพื่อวางแผนการทำงานในกิจกรรมต่อไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทีมวิจัยได้แนวทางการเก็บข้อมูล จากการที่ทำงานร่วมกับพี่เลี้ยงเพื่อให้เห็นการตั้งคำถาม การบันทึก การลำดับเรื่อง

2) เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างพี่เลี้ยง ทีมวิจัย และเครือข่าย

บันทึกกิจกรรม

ทีมวิจัยชวนพี่เลี้ยงเข้ามาช่วยเก็บข้อมูลเพื่อให้เห็นภาพการบันทึกและการถาม โดยได้นัดพี่เลี้ยง ผู้ให้ข้อมูล และเครือข่ายอื่น รวมทั้งเจ้าหน้าที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเข้าร่วมกิจกรรมด้วย นัดกันที่ ที่ทำการน้ำตกปากแจ่ม เมื่อสมาชิกมากันพร้อมพี่เลี้ยงได้แบ่งออกเป็นสี่กลุ่มเพื่อให้การบันทึกข้อมูลเพิ่มขึ้น โดยแบ่งดังนี้

<u>กลุ่มที่ 1</u> น้องลอราชคุยกับผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1

เก็บข้อมูลเรื่องช้างทำลายรถมอเตอร์ไซค์ของชาวบ้านเป็นเรื่องที่ช้างของกำนันระพี อยู่ที่ตำบลบางดี เข้ามาลากไม้ยางรับจ้างในพื้นที่ เมื่อเวลากลางคืน ควาญช้างก็ล่ามช้างไว้ที่สวนยางเก่า มีสภาพเป็นป่ายาง อยู่ริมห้วยมีต้นไผ่ป่าเป็นอาหารช้างได้ ควาญก็ตกปลอกช้างไว้ ข้างๆสวนโดยไม่ทราบว่าสวนยางนี้เจ้าของยังมีการกรีดยางอยู่เนื่องจากช่วงนั้นฝนตก เจ้าของสวนไม่ได้มากรีดยางหลายวันแล้ว แต่คืนนั้นลูกสาวเจ้าของสวนยางก็มากรีดยางตามปกติ เมื่อมาถึงจอดรถมอเตอร์ไซค์ข้างๆช้าง พอเห็นช้างก็ตกใจวิ่งหนี ทิ้งรถมอเตอร์ไซค์ ไว้ ช้างได้เหยียบรถเสียหาย ตอนเช้าพ่อที่เป็นเจ้าของสวนเข้ามาที่สวนยางและก็มาเจรจากับเจ้าของช้าง และมาแจ้งที่ผู้ใหญ่ เนื่องจากเจ้าของช้างอยู่ที่ตำบลบางดี ต้องรอให้เจ้าของช้างมาและมีการเจรจาต่อรอง เรื่องค่าเสียหายโดยที่ว่าเจ้าของสวนต้องการเงินค่าเสียหายจำนวน 15,000 บาท ในการประเมินราคารถเองน่าจะเสียหายประมาณ 8,000 บาท ในขณะที่ทำการพูดคุย คนที่ให้ข้อมูลเล่าโดยเล่าพอให้ทราบ ไม่ค่อยเต็มใจที่จะเล่าเท่าไหร่ แม้ว่าทางพี่เลี้ยงจะค่อยๆอธิบายให้ทราบที่มาที่ไปของ

โครงการ จึงเล่าประมาณ 3 เรื่องและบอกว่าค่อยเล่าอีก วันนี้มีธุระ ขอตัวกลับก่อน และเรื่องแนวเขตที่ดิน

<u>กลุ่มที่ 2</u> น้องสุทิน คุยกับผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1

คุยเรื่องปิดทางเข้าสวนยางพาราเนื่องจากรถสิบล้อบรรทุกไม้ยางพาราเกินน้ำหนักที่ตั้งกฎเกณฑ์ไว้ ผู้ช่วยนั่งคุยใกล้กับผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 เมื่อเล่าเรื่องถึงจุดที่ตนเองลังเลสงสัยในข้อมูล ก็จะสอบถามข้อมูลระหว่างกันกับผู้ใหญ่บ้านเพื่อยืนยันอีกครั้ง เช่น ชื่อคน ที่อยู่ เวลาที่เกิด ทำให้ข้อมูลมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น และวิธีการที่มีผู้รู้เรื่อง 2 คนมาอยู่ร่วมกันจะทำให้เห็นเรื่องราวในแต่ละมิติชัดขึ้น

<u>กลุ่มที่ 3</u> น้องแก้ว คุยกับ ผู้ใหญ่สำเริง

ทำการบันทึกเรื่องที่ผู้ใหญ่สำเริงเล่า

<u>กลุ่มที่ 4</u> พี่ฤทัยรัตน์ คุยกับ ผู้ใหญ่บุญเย็น

เมื่อเก็บข้อมูลไประยะหนึ่ง พี่เลี้ยงก็แลกเปลี่ยนกับทีมวิจัยว่า เรื่องของการเก็บข้อมูลทีมวิจัยเห็นแล้วสามารถที่จะบันทึกหรือสอบถามเองได้หรือไม่ ทีมวิจัยที่ผ่านการให้ข้อมูลกับพี่เลี้ยงก็เห็นว่าการตั้งคำถามและการจดการบันทึก การเรียบเรียงเรื่องต่างๆ น่าจะทดลองทำได้ประกอบกับคนที่ให้ข้อมูล เมื่อเล่าไปสองสามเรื่องจะเกิดอาการเครียดอย่างเห็นได้ชัดเนื่องจากต้องนั่งนึกรายละเอียด ในเรื่อง บางเรื่องได้มีการบันทึกไว้แต่ว่าไม่ได้บันทึกอย่างละเอียดเมื่อมานั่งนึกตอนที่ผ่านการสอบถามข้อมูลต้องใช้เวลาและบางจุดก็บอกตรงๆว่าจำไม่ได้หรือไม่แน่ใจ

เมื่อผู้ให้ข้อมูลรู้สึกเครียดจะเห็นอาการที่แสดงออกคือ กระสับกระส่ายและ จะเล่าข้ามๆไปเพื่อให้จบ ไม่ค่อยให้รายละเอียดดังนั้นในการเก็บข้อมูลต้องใช้เวลามากและการเก็บอย่างละเอียดต้องให้เวลานึกนานๆ และ พี่เลี้ยงต้องชวนคุยแบบสบายๆ ไม่ถามลึกเจาะประเด็นย่อยมาก ที่สำคัญคือเมื่อเห็นคนอื่นให้ข้อมูลเสร็จแล้ว คนที่ยังไม่เสร็จก็จะลุกขึ้นบ้าง

เมื่อมาสรุปงานกันตอนก่อนเลิก ทีมพี่เลี้ยงและทีมวิจัยก็วางแผนกันว่าทีมงานสามารถที่จะแบ่งเป็นสองกลุ่มได้หรือไม่ เนื่องจากว่า ในการเก็บข้อมูลไม่สามารถที่จะเก็บทีเดียวเสร็จต้องเก็บหลายครั้งเนื่องจากแต่ละคนมีหลายเรื่อง ดังนั้นอยากให้ทีมวิจัยใช้เวลา ในการเก็บข้อมูลให้มากและมีการเอาข้อมูลมานั่งวิเคราะห์ด้วย

สรุปได้ว่าทีมวิจัยแบ่งเป็นสองกลุ่มดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง ประกอบด้วย น้าจัด วีระยุทธ์ ทวีศักดิ์ ผู้ใหญ่โอภาส ผู้ใหญ่สมปอง นัดกันที่บ้านผู้ใหญ่โอภาส วันที่ 28 พ.ย. 2551

กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย พี่ดา พี่ฤทัยรัตน์ ผญ.สำเริง กำนันเผดิม ผญ.บุญเย็น นัดที่ทำการกำนันวันที่จะแจ้งอีกครั้งเพื่อแยกกันวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มย่อยและลงเก็บข้อมูลกลุ่มเพื่อที่จะมานำเสนอกลุ่มใหญ่ให้เห็นว่าความคืบหน้าของการเก็บข้อมูลของแต่ละกลุ่ม

ปัญหาที่พบ

1) กลุ่มที่ให้ข้อมูลเมื่อมาจับกลุ่มคุยกันในวงใหญ่พบว่าจะล้าง่ายและแต่ละเรื่องใช้เวลานานมาก

ข้อเสนอแนะ

น่าจะปรับการเก็บข้อมูลเป็นกลุ่มย่อยๆ และใช้เวลาสอบถามหลายครั้งในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายแต่ละท่าน

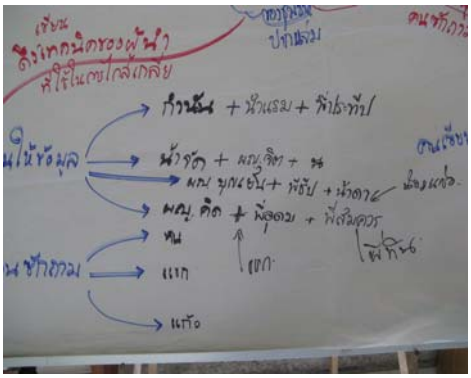

กิจกรรมที่ 8 เวทีวิเคราะห์ข้อมูลทีมวิจัยตำบลปากแจ่ม (กลุ่มที่2)

วันที่ 28 พฤศจิกายน 2551 ที่บ้านผู้ใหญ่โอภาส คงแดง หมู่ที่ 2 ต. ปากแจ่ม เวลา 14.00 - 17.00 น.

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 10 คน

1) ทีมวิจัยจำนวน 8 คน

2) พี่เลี้ยง 2 คน

วัตถุประสงค์

1) เพื่อเรียบเรียงเรื่องราวที่ได้จากการเก็บข้อมูลให้มีรายละเอียดสมบูรณ์

2) เพื่อร่วมวิเคราะห์ให้เห็นปัญหา สาเหตุลึกๆ ที่แท้จริงของเรื่องราวและวิธีการที่นำมาใช้ในการเข้าจัดการกับปัญหา

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทีมวิจัยสามารถที่จะมองปัญหาและหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาได้

2) ทีมวิจัยสามารถที่จะนำเสนองานและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

3) เพื่อได้แนวทางการทำงานต่อ

บันทึกกิจกรรม

พี่วีระยุทธ์ และพี่ทวีศักดิ์ นำเรื่องราวที่ได้ไปฝึกวิเคราะห์ใน ประเด็นที่ดินจำนวน 2 เรื่องขึ้นมาให้ทีมย่อยดู เพื่อที่จะให้เติมเต็ม โดยที่ผู้ใหญ่โอภาสได้เล่าเรื่อง เมาแล้วตีหัว เมื่อมาวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันสรุปออกมาได้ว่า สาเหตุเกิดมาจากคู่กรณีได้นั่งดื่มสุราด้วยกันในงานศพ เมื่อดื่มเหล้าหมด ก็จะไปหาที่ดื่มใหม่ แต่ระหว่างทางที่ขับรถจักรยานยนต์นั้น ได้มีเรื่องขัดแย้งกันขึ้น เนื่องจากคนที่ขับไม่เห็นด้วยกับคนที่ซ้อนท้าย ทำให้ คนที่นั่งซ้อนท้ายไม่พอใจเลยเอาขวดสุราตีหัว คนขับรถจักรยานยนต์ รุ่งขึ้นคนที่บาดเจ็บจะไปแจ้งความที่ป้อมตำรวจประจำตำบล แต่มาบอกผู้ใหญ่บ้านให้ทราบก่อน ผู้ใหญ่เลยตามคู่กรณีมาคุยกัน ก็ตกลงที่จะชดให้ค่ารักษาพยาบาลให้ เรื่องก็ยุติ ส่วนการไกล่เกลี่ยเนื่องจากนั่งกินเหล้าด้วยกันอยู่ทุกวันจึงสามารถพูดจากันได้ง่ายเมื่อหายเมาและมีการชดใช้ค่าเสียหายกันเรื่องก็จบ วันหลังก็มานั่งกินเหล้ากันอีก

ส่วนเรื่องที่ดิน นาย ทวีศักดิ์ นาโค ได้นำเสนอรายละเอียดบนกระดาษเพื่อโยงให้เห็นการวิเคราะห์ว่า ที่ดินที่มีปัญหาเรื่องการปลูกต้นไม้ริมแดนนั้นสภาพพื้นที่จริง คนที่เข้าไปเป็นคนกลางในการเจรจาได้เข้าไปในพื้นที่จริงเพื่อดูสภาพการปลูกพืช พบว่า มีการปลูกต้นสะเดาเทียมริมแดนจริงแต่แถวที่ปลูกไม่ตรง ตอนเริ่มแถวก็ตรงดี เมื่อเข้าตรงกลางแถวต้นสะเดาเริ่มเข้าไปในพื้นที่ของอีกฝ่ายหนึ่งจริง ทีมที่เข้าไกล่เกลี่ยได้ดึงเชือกให้ตรงแล้วก็เจรจาว่าให้ยอมกัน เรื่องที่เกิดก็จบ เนื่องจากว่าทีมไกล่เกลี่ยประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่เข้าไปลูกบ้านมีความเชื่อถือ และเป็นกลางพอ

ขณะที่ทำการวิเคราะห์เรื่องราวพบว่าทีมวิจัยรู้สึกไม่คุ้นเคยกับการเขียน และไม่คุ้นกับการนั่งวิเคราะห์ในรูปแบบนี้ ส่วนใหญ่จะนั่งวิเคราะห์แบบสบายๆ สนทนากันตามงานต่างๆ มากกว่า เมื่อมา

วิเคราะห์กันอย่างจริงจัง ทำให้ไม่กล้าที่จะพูดหรือแสดงความเห็น แต่เมื่อผ่านไป ทีมวิจัยก็สามารถออกมานำเสนอเองได้ ผ่านการวิเคราะห์ เรื่องผ่านการพูดคุยไปทีละปัญหาจนจบเรื่องแล้วก็ขึ้นเรื่องใหม่

ปัญหา

ข้อมูลที่นำมาเล่า เป็นเรื่องทั่วไป ทำให้เมื่อนำมาเรียบเรียงแล้วการเรียนรู้ที่ได้กลับไม่มีอะไรใหม่หรือสร้างเป็นบทเรียนที่น่าสนใจให้ทีมได้มากพอ

ข้อเสนอแนะ

ทีมได้มีการเตรียมการวิเคราะห์มาก่อนนำเสนอ ดังนั้นกิจกรรมในเวทีเป็นการร่วมกันเติมเต็มทำให้สามารถที่จะดำเนินเวทีได้เร็ว

กิจกรรมที่ 9 เวทีวิเคราะห์ข้อมูลทีมวิจัยตำบลปากแจ่ม (กลุ่มที่1)

วันที่ 29 พฤศจิกายน 2551 ที่ทำการกำนัน หมู่ที่ 3 ต. ปากแจ่ม

เวลา 14.00 - 17.00 น.

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 10 คน

1) ทีมวิจัยจำนวน 8 คน

2) พี่เลี้ยง 2 คน

วัตถุประสงค์กิจกรรม

1) เพื่อเรียบเรียงเรื่องราวที่ได้จากการเก็บข้อมูลให้มีรายละเอียดสมบูรณ์

2) เพื่อร่วมวิเคราะห์ให้เห็นปัญหา สาเหตุลึกๆ ที่แท้จริงของเรื่องราวและวิธีการที่นำมาใช้ในการเข้าจัดการกับปัญหา

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทีมวิจัยสามารถที่จะมองปัญหาและหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาได้

2) ทีมวิจัยสามารถที่จะนำเสนองานและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

3) เพื่อได้แนวทางการทำงานต่อ

บันทึกกิจกรรม

กำนันเปิดประชุมบอกว่าวันนี้ก็มาดูกันว่าเราทำอะไรไปบ้าง ที่นัดกันที่น้ำตกปากแจ่มวันก่อน ผมก็ไปเขียนมาแล้วสองเรื่อง คนอื่นมีใครเขียนมาบ้างหรือไม่ เดี๋ยวก็มาดูกัน พี่วีระยุทธ์บอกว่าเมื่อวานกลุ่มที่สองได้นั่งคุยกันที่บ้านผู้ใหญ่โอภาส คงแดง พี่เลี้ยงน้องแขกน้องแก้วก็ไปด้วย เราหัดวิเคราะห์เรื่องโดยตั้งกรอบหัวข้อหลักขึ้นมา คือ เนื้อเรื่อง สาเหตุ เทคนิควิธีแก้หรือไกล่เกลี่ยและผลที่เกิดขึ้น เสร็จแล้วก็เอาแผ่นชาร์จที่เขียนเมื่อวานมาอธิบายเรื่อง เขตแดนและเรื่องเมาเหล้าตีหัว

ผู้ใหญ่บุญเย็นบอกว่าไปบันทึกเรื่องฟันคอมาแล้ว พี่เลี้ยงจึงบอกว่าให้ผู้ใหญ่อ่านให้ฟังได้ไหม เมื่อผู้ใหญ่บุญเย็นอ่านข้อมูลที่บันทึกมาให้กลุ่มฟัง พี่เลี้ยงก็บอกว่าให้พี่วีระยุทธ์เขียนชาร์จได้ไหม เมื่อทดลองวิเคราะห์เติมเต็มกันแล้วก็จะเห็นว่า เนื้อหาที่บันทึกมาส่วนใหญ่ยังไม่เต็ม ยังมีข้อสงสัยจากเพื่อนร่วมทีมวิจัยเช่นว่า เหตุการณ์นี้ทำไมเด็กถึงมาทะเลาะกันได้ ก็ได้รับคำตอบว่าเรื่องแย่งแฟน ทำไมเด็กรู้จักกัน สรุปว่าเด็กคนที่โดนฟันไม่ได้เป็นเด็กในพื้นที่ ได้ตามบิดามาทำสวนยางในหมู่ที่ 5 ประมาณสองสามปี และทำไมต้องวิ่งเข้าบ้านคนนั้น เนื่องจากว่าเด็กกลุ่มที่มาฟันคอก็เคยมาหลายครั้งแล้วและรู้จักคนในพื้นที่อยู่ด้วย มีบางท่านถามว่าเมาหรือไม่ ผู้ใหญ่บอกว่าไม่แน่ใจว่าเมาหรือไม่

อบต.สมควร บอกว่าเขียนเรื่อง อบต. ขุดวางท่อประปาโดนต้นยางชาวบ้าน พี่เลี้ยงบอกว่าใครจะลองเขียนชาร์จดูบ้างก็ได้ผู้ใหญ่สมคิดไปลองเขียนดู

อีกเรื่องเรื่องวัวกินยางและเรื่อง นางสาวกุกและนางสาวแนน ทะเลาะกัน พี่ฤทัยรัตน์ เป็นคนเขียนชาร์จ เมื่อทุกคนมีส่วนร่วมในการเขียนชาร์จรู้สึกได้ว่าทุกคนไม่เบื่อ เมื่อตอนเริ่มต้นเขียนก็ประหม่าและไม่รู้ว่าจะเริ่มเขียนอย่างไร เมื่อทดลองเขียนเรื่องที่สองกลับทำได้ง่ายขึ้น ที่สำคัญเมื่อชวน

เติมเต็มคนที่เขียนชาร์จจะสอบถามมากกว่า เนื่องจากว่าหากไม่ทราบรายละเอียดมากกว่าที่คนเล่าก็ไม่สามารถจะถ่ายทอดออกมาเป็นข้อมูลบนแผ่นกระดาษได้

ข้อเสนอแนะ

ทีมได้มีการเตรียมการวิเคราะห์มาก่อนนำเสนอแล้ว เมื่อพี่เลี้ยงเพิ่มเติมบทบาทให้ทีมวิจัยได้มีส่วนร่วมมากขึ้นก็จะเห็นถึงความสามารถที่มีอยู่

กิจกรรมที่ 10 เวทีประชุมแลกเปลี่ยนเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง

วันที่ 9 ธันวาคม 2551 สถานที่ ห้องประชุมหอจดหมายเหตุฯ ตรัง อ.เมือง จ.ตรัง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัยตำบลปากแจ่ม 3 คน

วัตถุประสงค์

1) เพื่อแลกเปลี่ยนปัญหา อุปสรรคในการดำเนินโครงการระหว่างเครือข่ายระดับจังหวัด

2) เพื่อนำเสนอความก้าวหน้าปัญหาอุปสรรคหรือแนวทางการทำงานของแต่ละโครงการ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ได้ทราบปัญหา และแนวทางการทำงานของตนเองและเครือข่ายร่วมกัน

2) ได้แผนการดำเนินงานขั้นต่อไปในภาพรวม

บันทึกกิจกรรม

น้องสุทินนำประชุม ถามทีมงานว่าเครือข่ายยุติธรรมตอนนี้หลายๆ พื้นที่ ได้มาพบกันแล้วไปทำโครงการกันถึงไหนกันบ้าง

บังดนของบางหมากบอกว่าตอนนี้ข้อมูลยังเก็บมาได้น้อย ไม่รู้ทำอย่างไร แต่ก็คุยกับพี่เลี้ยงแล้วว่าจะต้องให้เสร็จทันสิ้นเดือนธันวาคมนี้

อ. มานพ บอกว่าให้ทีมหลักขยับไปก่อน อาจมี 3-4 คน ในพื้นที่ก็ได้ เสร็จแล้วค่อยขยับทีมรองขับเคลื่อนไปทีละนิดๆ ส่วนข้อมูลอาจจะเริ่มลองเก็บที่ตัวเองก่อน ให้นึกก่อนว่ามีเรื่องอะไรบ้าง เขียนหัวข้อไว้บนกระดาษแล้วค่อยๆ มาย่อยทีหลังให้ละเอียดว่า สาเหตุของเรื่องมาจากอะไร ปัญหาที่เกิดขึ้นคืออะไร สาเหตุลึกๆ หรือที่ปกปิดกันมาจากเรื่องอะไร แล้วการไกล่เกลี่ย การแก้ปัญหาที่ทำกันในชุมชนเป็นอย่างไร เมื่อจบแล้ว บทเรียนที่เกิดขึ้นจากเรื่องนี้ สอนให้รู้ว่าอย่างไร

มีกำนันสมจิตร จากตำบลละมอ นำเสนอปัญหาของพื้นที่ละมอ เรื่องที่ดินที่เป็นความขัดแย้งของชาวบ้าน กับเจ้าหน้าที่รัฐ และเล่าเรื่องที่เคยไกล่เกลี่ย กำนันเผดิมบอกว่าศูนย์ยุติธรรมจะอยู่ได้ต้องมีการประชุมต่อเนื่อง

หลังจากนั้นก็มาทบทวนว่าโครงการมีกิจกรรม ที่เราทำในระยะที่ 1 คือ

ระยะที่ 1 กรกฎาคม-ธันวาคม 2551

1.ประชุมเตรียมความพร้อม

2.เวทีชี้แจงชาวบ้าน

3.ลงพื้นที่เก็บข้อมูล

4.เวทีเรียบเรียงสรุปข้อมูล

5.ประชุมประจำเดือน

ซึ่งถ้าดูตามกำหนดเวลาแล้ว ขอให้ทุกพื้นที่วางแผนการทำงานให้ทันตามกำหนดเวลามานำเสนอ ทางบางหมากได้นำเสนอว่าการจัดเก็บข้อมูล ในเดือนธันวาคมนี้ให้แล้วเสร็จ

ปัญหา

มีเครือข่ายเข้าร่วมในเวทีมาก เมื่อมีการแนะนำตัวจำได้ไม่หมด และปัญหาที่พบเหมือนๆกัน คือ เรื่องที่ทีมงานจัดการไกล่เกลี่ยมีมาก แต่บันทึกไม่ได้มากเนื่องจากถนัดที่จะเล่ากันมากกว่า ไม่ค่อยถนัดที่จะเขียนกัน

กิจกรรมที่ 11 เวทีติดตามความก้าวหน้าในการเก็บข้อมูล

วันที่ 3 มกราคม 2552 สถานที่ ที่ทำการกำนัน หมู่ที่ 3 ตำบลปากแจ่ม อ. ห้วยยอด จ.ตรัง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 18 คน

1) ทีมวิจัย 15 คน

2) พี่เลี้ยง 3 คน

วัตถุประสงค์

1) เพื่อติดตามความก้าวหน้าในการเก็บข้อมูล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ได้ทราบปัญหา และแนวทางการทำงานของตนเอง

2) ทีมวิจัยพบปะสังสรรค์ในโอกาสขึ้นปีใหม่

3) ได้แผนการดำเนินงานขั้นต่อไปในภาพรวม

บันทึกกิจกรรม

พี่เลี้ยงกับทีมวิจัยดูความก้าวหน้าของการเก็บข้อมูลและก็ประเมินร่วมกันว่า ควรจะต้องเก็บให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 15 มกราคม 2552 เนื่องจากตอนนี้ช้ามากแล้ว สรุปกันว่า เดี๋ยวจะแบ่งกลุ่มกันสามกลุ่มตามพี่เลี้ยงที่มาเพื่อดูความก้าวหน้าในการเก็บข้อมูลของแต่ละคน

<u>กลุ่มที่ 1</u> น้องแขก กับพี่มานพ อยู่กับกำนันและผู้ใหญ่สำเริง เพื่อทบทวนให้เห็นว่าการเก็บข้อมูลอย่างละเอียดและเป็นประโยชน์ เป็นอย่างไร พี่มานพให้น้องแขกอ่านเรื่องที่ผู้ใหญ่สำเริงบันทึก เรื่องการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งเรื่องแนวเขตที่ดินระหว่าง นางสุนี กับนางบุญทิพย์ ที่ดินเป็นหลักฐานโฉนด ผู้ใหญ่ได้ลงพื้นที่ไปดูแนวเขตจริง ก็ตัดสินว่าให้ดึงเชือกให้ตึง ทั้งคู่ก็ยอมโดยดี พี่มานพบอกว่า ให้บันทึกให้ละเอียดเพิ่มขึ้น เช่น ใครมาตาม ขัดแย้งตั้งแต่เมื่อไหร่ มีการพูดกันว่าอย่างไรบ้างก่อนที่จะลงพื้นที่หรือขณะที่วัดทำไม่ใช้วิธีการดึงเชือกให้ตรง ทำไมทั้งคู่ถึงยอมและมีใครเข้าไปเกี่ยวข้องบ้าง หรือใครเข้าไปร่วมด้วยตอนที่พูดกันอยู่ ข้อมูลเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญทำให้เห็นว่า การไกล่เกลี่ยนั้นประกอบด้วยปัจจัยอะไรบ้าง ซึ่งหากเราไม่บันทึกก็จะไม่เห็นสภาพที่เกี่ยวข้องทั้งหมด บันทึกที่ได้มาก็ใช้ประโยชน์ได้น้อย

<u>กลุ่มที่ 2</u> น้องแก้วกับผู้ใหญ่บุญเย็น และพี่จำรัส เป็นการเติมรายละเอียดของเรื่องที่บันทึกมา

<u>กลุ่มที่ 3</u> เป็นกลุ่มน้องสุทิน วีระยุทธ์ วีระศักดิ์ และพี่ประทีป เป็นการแบ่งข้อมูลกลับไปให้เจ้าของเดิมให้อ่านทีละเรื่องช่วยกันเติมทีละเรื่อง และตกลงกติกากันว่า ควรต้องเพิ่มเติมข้อมูลส่วนไหนอีก

เมื่อทั้งสามกลุ่มแยกกันเติมข้อมูล ก็เสร็จเร็วขึ้นแต่ไม่สามารถที่จะเสร็จทั้งหมดได้ เนื่องจากข้อมูลที่เก็บมามีจำนวนมาก และแต่ละเรื่องที่ต้องเพิ่มรายละเอียด คนที่ให้ข้อมูลต้องใช้เวลานานในการซักถามและนึก เช่นในกลุ่มของน้องแขกใช้เวลาเพิ่มเติมหนึ่งเรื่องใช้เวลาเกือบหนึ่งชั่วโมง รวมแล้วเติม

เต็มของผู้ใหญ่สำเริงได้แค่สามเรื่องเท่านั้น ที่ประชุมเริ่มที่จะเหนื่อยกับข้อมูลก็มาวางแผนสรุปกันว่า จะจัดเติมเต็มข้อมูลกันอีกครั้งโดยที่ทุกคนต้องไปเตรียมข้อมูลที่ตนเองมีมาก่อน เมื่อเพิ่มเติมมาแล้วพี่เลี้ยงจะมาช่วยดูให้อีกครั้งหนึ่ง

หลังจากเสร็จแล้ว ทีมวิจัยก็มานั่งรับประทานอาหารเย็นร่วมกันเป็นการเปิดศักราชปีใหม่2552

กิจกรรมที่ 12 เวทีชี้แจงชาวบ้าน

วันที่ 17 มกราคม 2552 ที่ศาลาอเนกประสงค์หมู่ที่ 6 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด

เวลา 14.00 - 16.00 น.

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 65 คน

1) ทีมวิจัยจำนวน 6 คน

2) พี่เลี้ยง 1 คน

3) เจ้าหน้าที่สำนักงานคุมประพฤติ 1 คน

4) ชาวบ้านหมู่ที่ 6

วัตถุประสงค์

1) เพื่อสร้างการรับรู้และสร้างความร่วมมือกับคนในชุมชน

2) เพื่อประชาสัมพันธ์บทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) กลุ่มเป้าหมายเข้าใจและยอมรับบทบาทของกรรมการศูนย์ เพิ่มขึ้น

2) ได้แผนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย

บันทึกกิจกรรม

วันนี้ เป็นวันที่ผู้ใหญ่สมปอง สมบูรณ์นัดลูกบ้านมาปันผลกลุ่มออมทรัพย์ด้วย ดังนั้นกิจกรรมที่คุยกัน เริ่มเมื่อชาวบ้านมาพร้อมกันแล้ว ผู้ใหญ่สมปอง แจ้งที่ประชุมทราบว่า วันนี้มีหลายเรื่อง ที่จะคุย เรื่องที่หนึ่งคือ มีเจ้าหน้าที่ลงมาคุยด้วย กับเรื่องที่ผู้ใหญ่จะแจ้งให้ทราบ

<u>พี่โกเมน</u> ในฐานะเจ้าพนักงานคุมประพฤติ ที่รับผิดชอบในจังหวัดตรังก็อยากทราบว่า ทางพวกเราน่าจะทราบบทบาทหน้าที่งานคุมประพฤติกันบ้างแล้วนะ เพราะผมเคยได้ลงพื้นที่ปากแจ่มหลายครั้ง ทราบไหมว่า สำนักงานตั้งอยู่ที่ อาคารฟ้ายืน ข้างสนามทุ่งแจ้ง ใครมีเรื่องราวก็ไปหาได้ที่นั่นงานคุมประพฤติมีหลายอย่าง ทั้งที่ ติดตามคุมประพฤติ ผู้ที่ได้รับการพักโทษจากคำสั่งศาล หรืองานสืบเสาะก่อนที่ศาลจะพิพากษา หรือว่างาน เครือข่ายยุติธรรมชุมชน หน้าที่เหล่านี้เป็นงานของคุมประพฤติ พูดง่ายๆ คือ จับกุมสอบสวน เป็นหน้าที่ของตำรวจ ตัดสินเป็นหน้าที่ศาล ติดคุกผู้ใหญ่ไปเรือนจำ คุกเด็ก ก็สถานพินิจ ควบคุมนอกคุกเป็นงานคุมประพฤติ จำง่ายๆ

<u>ผู้ใหญ่สมปอง</u> พี่น้องได้ทราบงานของสำนักงานคุมประพฤติแล้วก็พบกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนปากแจ่มกันต่อ

<u>พี่ประทีป</u> ขอแนะนำกรรมการที่มาวันนี้ มีน้าจัด วีระยุทธ์ โสภณ ทวีศักดิ์ ท่านเหล่านี้เป็นตัวแทนกรรมการศูนย์ ที่จริงเรามีครบทุกหมู่บ้านแต่หลายท่านก็ไม่ว่าง งานของศูนย์ตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือพี่น้องในเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ใครเป็นผู้เสียหายจากคดีอาญา เช่น โดนลูกหลง รถชนแล้วหนีก็มายื่นเรื่องที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดได้ หรือให้กรรมการนำไปก็ได้ เรื่องสิทธิของเราเช่นความรู้ทางกฎหมาย ต่างๆ กรรมการก็พอช่วยได้

น้าจัด เรื่องข้อขัดแย้งเรื่องไกล่เกลี่ย ต่างๆ มีเรื่องมีราวกันอยากให้มีคนช่วยไกล่เกลี่ยก็ให้มาหา หรือประสานไปทางผู้ใหญ่สมปอง ทวีศักดิ์ หรือว่า โสภณ ก็ได้

พี่โสภณ เรื่องที่ดินก็ตอนนี้กำลังตามอยู่ เรื่องแบบนี้มันช้ามีอะไรก็จะมาเล่าต่อให้ฟัง

พี่ประทีป ตอนนี้ศูนย์กำลังทำโครงการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาความขัดแย้งกรณีพิพาท และการไกล่เกลี่ยในชุมชน มีกรรมการที่เป็นทีมวิจัย มาลงคุยกับคนที่เคยมีเรื่อง ที่เคยไกล่เกลี่ย ต่อไปเชิญตัวแทน สกว. มาชี้แจงโครงการสักนิด

น้องแขก สวัสดีครับ ผมก็มากล่าวแทน สกว. ตรัง หลายคนก็รู้จัก เนื่องจาก พี่มานพเองก็ลงทำงานในพื้นที่นี้มานานแล้ว โครงการที่ สกว. ตรังมาหนุนให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่มทำ เนื่องจากว่าเป็นศูนย์ที่เราได้เปิดกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเมื่อปี 2551 เมื่อเปิดแล้วกรรมการก็มานั่งคุยกันว่าทำปรืออย่าให้ศูนย์มันสูญไป ก็บอกว่าเราต้องทำให้มันเข้มแข็งมีชีวิต ก็มีการไปถอดบทเรียนกันที่เกาะสุกร ตอนนั้นน้าจัดไป ก็สรุปว่ามีปัญหามาจากสามกลุ่มปัญหา ก็พัฒนากันจนเป็นโครงการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่ม โครงการนี้ได้รับการประสานจากหน่วยงานตั้งแต่ระดับกรมคุ้มครองสิทธิ คือ ผู้เชี่ยวชาญเพลินใจ เป็นหัวหน้าโครงการ มี สกว. ตรังเป็น หน่วยงานภาคี มีพี่เลี้ยงคือพี่สุทินและมีผู้ช่วยนักวิจัยสองคนคือ ผมชื่อแขกครับกับน้องแก้ว พอดีวันนี้ไม่ได้มาพร้อมกันเนื่องจากติดภาระในพื้นที่อื่น โครงการนี้ก็ได้ร่วมมือกับทางชุมชนคือคณะกรรมการในชุมชนเป็นทีมวิจัย ศึกษาเรื่องความขัดแย้งที่เกิดในพื้นที่ เรามาศึกษาเพื่อว่าต่อไปจะนำความรู้ที่ได้เหล่านี้มาช่วยเหลือพี่น้อง ได้อย่างไร ไม่ใช่เอามาเรียนรู้เพื่อทำเล่นๆ แต่เราเอามาเรียนรู้เพื่อว่าต่อไปเมื่อเกิดปัญหาแบบนี้เกิดขึ้น จะแก้กันปรือ หรือวางแนวทางป้องกันกันปรือ ซึ่งก็ต้องขอความร่วมมือจากพี่น้องช่วยกันให้ข้อมูลจากทีมวิจัย เวลาลงไปเก็บข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์แก่ลูกหลานต่อไป

ผู้ใหญ่สมปองแจ้งต่อว่า เรื่องการเกณฑ์ทหาร สัสดีมีหมายมาแจ้งแล้ว ใครมีปัญหาให้มาติดต่อผู้ใหญ่ด้วย เมื่อไม่มีใครถามปัญหาอะไร คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ก็ประชุมต่อ

กิจกรรมที่ 13 เวทีคุยเตรียมทำรายงานความก้าวหน้า ต.ปากแจ่ม

วันที่ 25 มกราคม 2552 สถานที่ บ้านนายจัด โชติรัตน์ หมู่ที่ 3 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 5 คน

1) ทีมวิจัยปากแจ่ม 3 คน

2) พี่เลี้ยง 2 คน

วัตถุประสงค์

1) พี่เลี้ยงเข้ามาดูความคืบหน้าในการทำรายงาน ความก้าวหน้า

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ได้โครงร่างรายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1

บันทึกกิจกรรม

น้องแขกกับน้องแก้วเข้ามาติดตามและช่วยเตรียมรายงานความก้าวหน้าโดยพี่ประทีปหัวหน้าโครงการได้นำใบสำคัญรับเงินและใบเสร็จของแต่ละกิจกรรม มาด้วย ส่วนนายแรม เสนี คนที่รับผิดชอบการบันทึกไม่ว่าง ให้ วีระยุทธิ์ ทองแจ่ม ทีมวิจัยอีกคน ทบทวนรายงานแทน พบว่า การบันทึกการประชุมหรือกิจกรรมกลุ่มนั้น ไม่ค่อยละเอียด ยังบันทึกกันเป็นวาระการประชุม และไม่มีรายละเอียดว่าทำกันอย่างไร มีแต่สรุปว่าผลเป็นอย่างไร (พี่เลี้ยงตั้งข้อสังเกต) จึงตกลกกันว่า เดี๋ยววีระยุทธ์จะไปลองทบทวนดูกระดาษ ชาร์จ เก่าหรือที่บันทึกไว้ มาเขียนเพิ่มเพื่อให้เห็นว่า การทำกิจกรรมแต่ละครั้ง มีรายละเอียดอย่างไร ซึ่งหัวข้อที่ทำกิจกรรมต้องครอบคลุมกับรายงานทางการเงิน น้าจัดว่าทำไม่ค่อยถูกเรื่องรายงานไม่ค่อยถนัด ให้วีระยุทธ์ทำดีแล้วเดี๋ยวค่อยมาดูว่าเนื้อหาที่เขียนหากไม่ตรงจะให้กลุ่มเพิ่มเติมอีกให้สมบูรณ์ เพราะอีกทีมวิจัยหลายคนก็มีการบันทึกไว้เหมือนกัน

กิจกรรมที่ 14 เวทีประชุมแลกเปลี่ยนระหว่างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง

วันที่ 27 มกราคม 2552 สถานที่ ณ ห้องประชุมหอจดหมายเหตุฯ ตรัง อ.เมือง จ.ตรัง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัยตำบลปากแจ่ม 4 คน

วัตถุประสงค์

1) แลกเปลี่ยนปัญหา อุปสรรคในการทำโครงการระหว่างเครือข่าย 10 พื้นที่

2) วางแผนการทำงานพร้อมกันระหว่างเครือข่าย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ได้ทราบปัญหา อุปสรรคในการทำโครงการระหว่าง 10 พื้นที่

บันทึกกิจกรรม

เริ่มตอนเช้า มีการแนะนำตัวจากทุกฝ่าย หลังจากนั้น อ.ไพสิฐ มาสรุปว่าการทำวิจัยแบบที่เราทำอยู่เปรียบได้เหมือนกับผักเหนาะที่ช่วยชูรสแกงให้อร่อย บางคนทำวิจัยเหมือนมาม่า คือใช้ประโยชน์ไม่ได้ เอาไป ขึ้นหิ้งอย่างเดียว จากที่ผ่านมาผมดูแล้วเราทำงานไป 5 ขั้น คือ

1. การค้น ค้นหาคน คือทีมเราๆ ท่านๆ ที่นั่งกันอยู่ที่นี่

2. การตั้งกลุ่ม ตั้งทีม ตัวนี้เป็นตัวชี้ที่ดี งานสำเร็จไม่สำเร็จก็จะอยู่ที่ตรงนี้

3. การเก็บข้อมูล หรือพูดว่าการขับเคลื่อนเดินงานก็ได้ สิ่งนี้จะเห็นในรูปที่เราลงไปเก็บข้อมูลหรือที่เราแลกเปลี่ยนกัน หรือการลงไปทำ ลงไปไกล่เกลี่ยก็ยังได้ พอถึงช่วงนี้เราก็จะมีการสรุปเพื่อทบทวนการทำงานกัน

4. การถอดบทเรียน เพื่อนำสิ่งที่สรุปมาได้ มาสรุปว่าที่เราทำมาแล้วได้อะไรบ้าง

5. การขยายผล/การต่อยอด ทำอย่างไรขยายต่อให้ใช้ได้ต่อไปเรื่อยๆ

ต่อจากนั้นคุณประทีป จากปากแจ่มได้เล่าเรื่องการทำเหล้าตอกของเด็กในพื้นที่ ซึ่งอาจจะทำให้เป็นการเสพเหล้าแบบกินฟอง ไม่ต้องใส่โซดา หรือน้ำแข็ง เป็นของใหม่ๆ ของวัยรุ่น ต่อจากนั้นเป็นการนำเสนอของนาหมื่นศรี สุโสะ ซึ่งแลกเปลี่ยนคดีที่เกิดขึ้นในชุมชนของตัวเอง แต่เป็นการเล่าสู่กันฟังมากกว่า

ตอนบ่าย ชช.เพลินใจ บอกว่า การบันทึกไม่ต้องเครียด ให้เขียนตามที่อยากจะเล่าได้เลย ที่ได้อ่านพบว่าข้อมูลที่ได้น่าสนใจมาก จากที่ได้ไปดูงานที่ยุโรป ทางโน้นไม่มีการไกล่เกลี่ย มีอะไรก็ฟ้อง ศาลลูกเดียว

คุณอาภา บอกว่า ที่เชิญมาวันนี้ว่าจะนำข้อมูลไปเสนอเวที สกว. แต่บอกว่าการทำงานเหมือนการหาวัตถุดิบ หากได้วัตถุดิบดี สด เมื่อเอาทำปรุงอาหารก็อร่อย ดังนั้น ข้อมูลครบ บันทึกได้ครอบคลุมก็ทำให้รสชาติออกมาดี ตรงกับที่ต้องการกินก็มีประโยชน์มีคนกินมาก

สุโสะ ผู้ใหญ่ถนอมบอกว่าทำวิจัยมาตั้งแต่ปี 2543 มาเข้าใจเอาปี 2547

อ.ไพสิฐ สรุปจากเรื่องที่ได้อ่านมา สามารถแยกปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง สะท้อนภาพออกมาว่ามีหลายปัจจัย เช่น วัยหรืออายุ หรือความเป็นญาติ หรือการจัดการเป็นทีม หรือการจัดการแบบเดี่ยวๆ

ปัญหา

ทีมที่มาได้พูดกันน้อย ไม่ค่อยกล้าแลกเปลี่ยน เพราะยังเกร็งๆ กันอยู่

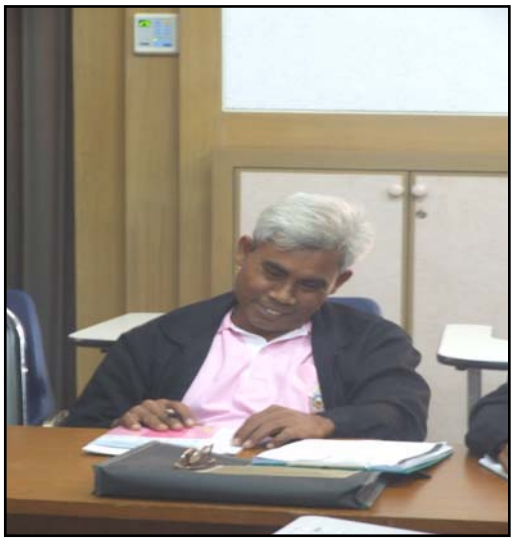

กิจกรรมที่ 15 เตรียมเวทีวิทยากรในกิจกรรมการมาดูงานของเครือข่ายกรมคุ้มครองสิทธิฯ

วันที่ 30 มกราคม 2552 เวลา 13.00 น. ณ สำนักงาน สกว.ตรัง หอจดหมายเหตุฯ ตรัง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ที่ปรึกษาตำบลปากแจ่ม 1 คน

ทีมวิจัยตำบลปากแจ่ม 1 คน

วัตถุประสงค์

1) เพื่อเตรียมกรอบรายละเอียดในการนำเสนอผลงานการขับเคลื่อนการเปิดศูนย์การจัดการความขัดแย้งในชุมชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ได้รายละเอียดการนำเสนอผลงานในเวทีดูงานของกรมคุมครองสิทธิในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2552

บันทึกกิจกรรม

ทาง สกว.นัดตัวแทนทีมวิจัยตำบลโคกสะบ้า ตำบลปากแจ่ม ตำบลคลองชีล้อม ตำบลบางหมากมาคุยเรื่องแนวทางการนำเสนอ บทบาทการพัฒนาศูนย์ การจัดการไกล่เกลี่ย ระงับข้อพิพาท ที่สนับสนุนโดยกรมคุ้มครองสิทธิ ที่ดำเนินการนำร่อง 13 จังหวัด โดยมีจังหวัดตรังเป็นหนึ่งในจังหวัดนำร่องนั้น ตอนนี้กรมฯ มีแผนการทำกิจกรรมโครงการนำพื้นที่จังหวัดอื่นใน 14 จังหวัดภาคใต้มาศึกษาดูงานและสรุปงานในจังหวัดตรัง โดยจะจัดในวันที่ 4-6 กุมภาพันธ์ 2552 และจัดดูงานพื้นที่เกาะสุกร ในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2552 ในการนี้จึงเชิญตัวแทนศูนย์ที่กล่าวมาแล้วมาคุยกันเพื่อวางแผนหาแนวทางในการนำเสนอข้อมูลในเวที

<u>อ.มานพ</u> : ผมว่าเริ่มที่ทบทวนตั้งแต่ปี 2547 ที่นำร่องในพื้นที่ตำบลปากแจ่มกันก่อน แล้วขยายออกไปในพื้นที่อื่นๆ จนมาเปิดศูนย์ในปี 2551 ขอให้แต่ละศูนย์ทบทวนหน่อยว่าแต่ละศูนย์มีที่มาที่ไปอย่างไร

<u>ผู้ใหญ่ทวี</u>: ของโคกสะบ้า ได้ประชุมปี 2548 ที่นาโยงวิทยาคมแล้ว อ.เชิดพงษ์ ก็เปิดในนามสำนักงานคุมประพฤติ ตรัง ในปี 2549

<u>บังคน</u> : ของบางหมาก็มี อ.มานพ เข้าไปอบรม แล้วก็ต่อเนื่องมาแล้วเปิดศูนย์ปี 2551 แล้วก็ทำโครงการกับ สกว.ต่อ

<u>อ.มานพ</u> : เอาอย่างนี้ ผมจะให้สุทินทำข้อมูลชุดหนึ่ง แล้วผมจะเป็นพิธีกร โยนคำถามให้แต่ละศูนย์ ดีไหม เอาเป็นว่าให้ศูนย์เล่าที่มาที่ไปของการเปิดศูนย์ก่อน แล้วเล่าหัวข้อที่น่าสนใจของแต่ละศูนย์ดีไหม

<u>กำนันเผดิม</u> : ทางตำบลปากแจ่มเล่าก่อน และจะพูดการจัดการข้อขัดแย้งเรื่องที่ดินก็แล้วกัน เพราะเป็นเรื่องที่สำคัญในพื้นที่ เดี๋ยวจะนำเสนอ เรื่องของการประชุมประจำเดือนด้วยเนื่องจากหากไม่ได้มีการประชุมประจำเดือน ไม่มีทางที่ศูนย์จะเข้มแข็งได้ และต้องให้ทางอาจารย์มานพ เป็นคนช่วย

ถาม เนื่องจากหากไม่ถามก็ไม่แน่ใจว่าจะนำเสนอได้ตรงหรือไม่ หากช่วยถามนำก็ตอบได้อยู่แล้วเพราะเป็นเรื่องที่เราทำจริง

สรุปการประชุม

สรุปว่าที่ประชุมได้ลำดับเหตุการณ์ ลำดับเวทีนำเสนอ แล้วก็กำหนดหัวข้อนำเสนอแล้ว อ.มานพก็ขอให้ทีมวิจัยแต่ละพื้นที่ไปเตรียมข้อมูลที่จะนำเสนอให้แน่น เพื่อไม่ให้ติดขัด จากนั้นจึงเลิกประชุม

กิจกรรมที่ 16 การลงพื้นที่เก็บบันทึกข้อมูลของทีมวิจัยตำบลปากแจ่ม

ประจำเดือนมกราคม 2552 ตำบลปากแจ่ม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัยของตำบลปากแจ่ม

วัตถุประสงค์

1) เพื่อลงเก็บข้อมูลปัญหากรณีพิพาทในชุมชนเพิ่มเติม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทีมวิจัยได้ชุดข้อมูลที่ละเอียดมากขึ้น

บันทึกกิจกรรม

เนื่องจากในเดือนนี้ทีมวิจัยมีข้อมูลข้อพิพาทแล้วหลายเรื่องแต่บางเรื่องเป็นเรื่องที่บันทึกมาจากสิ่งที่เคยได้ทำมา แต่เมื่อมีการประชุมร่วมกับทีมพี่เลี้ยงแล้วพบว่าต้องมีการเพิ่มรายละเอียดให้มากขึ้น ดังนั้นทีมได้แจกชุดข้อมูลกลับไปให้ แต่ละคนเพิ่มเติมรายละเอียดกลับมาส่งใหม่ จากแนวทางการดำเนินงานที่ประชุมเมื่อวันที่ 3 มกราคม2552 คนที่เพิ่มเติมข้อมูลรายละเอียดเช่น ผู้ใหญ่สำเริง กำนันเผดิม ส่วนที่ลงสัมภาษณ์ เพิ่มก็นัดกันเป็นกลุ่มเหมือน เดิม โดยที่มีทีม น้าจัด ประทีป วีระยุทธ์ ทวีศักดิ์ เป็นแกนนำ และอีกชุดหนึ่ง ฤทัยรัตน์ และ จำรัส ลงเก็บข้อมูลกับแหล่งข้อมูลเดิม โดยคนที่รู้จักได้เข้าไปนัดวันและเวลาที่จะเข้าไปพบไว้ก่อน เมื่อถึงวันที่นัดก็จะไปพร้อมกันทั้งทีมเพื่อชวนพูดชวนคุย ปัญหาที่พบคือ แหล่งข้อมูลบอกว่า ที่จำได้ก็เล่าหมดแล้ว ที่เหลือก็นึกออกบ้างไม่ออกบ้างและบางครั้งเล่าไม่ตรงกับที่เล่าครั้งก่อน ทีมวิจัยต้องเอาข้อมูลเดิมมาถามว่าตกลง เป็นอย่างไหนกันแน่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายหรือว่าเป็นเรื่องข้อมูลจำนวนครั้งที่มีการได้มีการนัดเจรจา แต่เป็นปัญหาเฉพาะกรณีที่เนื่องนานมากหรือว่าเป็นข้อพิพาทที่ต้องขึ้นศาลเนื่องจากต้องให้เวลาในการดำเนินคดีนาน ทำให้คนที่ให้ข้อมูลก็ไม่สามารถที่จะจำได้ทั้งหมด ที่มีอาการเหมือนๆกัน คือเมื่อให้ข้อมูลมากๆจะรู้สึกเครียดก็จะต้องชวนพูดชวนคุยเรื่องอื่นๆ ก่อน เมื่อเติมได้ระยะหนึ่ง คนเล่าก็จะเล่าแบบรีบๆ ขาดรายละเอียด ก็ต้องเลิกแล้วค่อยมาใหม่ ซึ่งใช้เวลาในการเดินทางไปมา หลายครั้ง

กิจกรรมที่ 17 ร่วมนำเสนอผลงานกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

วันที่ 4-6 กุมภาพันธ์ 2552 ณ . โรงแรมธรรมรินทร์ธนา อ. เมือง จ.ตรัง และ ศูนย์ฯ ต. เกาะสุกร อ. ปะเหลียน

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 2 คน

ที่ปรึกษาและทีมวิจัยจากตำบลปากแจ่ม 2 คน

วัตถุประสงค์

1) ร่วมกิจกรรมกับกรมคุ้มครองสิทธิเพื่อนำเสนองานเปิดศูนย์ประสานงานการจัดการความขัดแย้งในจังหวัดตรัง ให้เครือข่าย14 จังหวัดภาคใต้ศึกษาดูงาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ได้แลกเปลี่ยนระหว่างเครือข่ายใน 14 จังหวัดภาคใต้

บันทึกกิจกรรม

วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2552

ทีมวิจัยตำบลปากแจ่มมี กำนันเผดิม โชติรัตน์ ประธานศูนย์ฯ มาเป็นวิทยากรนำเสนองานศูนย์ในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ และมีนาย จัด โชติรัตน์ ผู้ประสานงาน เข้าร่วมในงาน เริ่มในตอนเช้ามี นายดน หมาดเด็น ในฐานะวิทยากรชุมชน เป็นตัวแทนจังหวัดตรังในการกล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากทั้ง 14 จังหวัดภาคใต้ แล้วมีการนำเสนอผลงานจาก 3 จังหวัดภาคใต้ ที่นำร่อง โดยตัวแทนได้กล่าวถึงการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรประมงชายฝั่งของจังหวัดปัตตานีและการทำนาในที่ดินรกร้างของจังหวัดนราธิวาส

ช่วงบ่ายตัวแทนจากจังหวัดตรัง โดย นายดน หมาดเด็น จากตำบลบางหมาก นายทวี แก้วประชุม จากตำบลโคกสะบ้า นายเผดิม โชติรัตน์ จากตำบลปากแจ่ม นายย้วน อิทธิปัญญากุล จากตำบลคลองชีล้อม โดยมี อ.มานพ ช่วยอินทร์ ที่ปรึกษาจาก สกว.ตรัง เป็นผู้ดำเนินรายการ นำเสนอผลการดำเนินโครงการนำร่องในจังหวัดตรัง โดยร่วมมือกับกรมคุ้มครองสิทธิ ตั้งแต่ปี 2547 จนเรื่อยมาและเปิดศูนย์ 10 ศูนย์ ในปี 2551 หลังจากนั้นก็มีการทำโครงการต่อยอดจากการเปิดศูนย์ โดยร่วมมือกับกรมคุ้มครองสิทธิ ทำโครงการสร้างความเข้มแข็งให้ศูนย์ในปัจจุบัน

การเปิดศูนย์ได้กำหนดหลักๆ กัน 3 ข้อ คือ

1. ตัวแทนมาจากทุกหมู่บ้านในชุมชน
2. เป็นพื้นที่ที่ผู้นำกับ อบต. ไม่มีความขัดแย้งกันหรือไม่แตกแยกกันมาก
3. เปิดที่ทำการศูนย์ที่ อบต.

กำนันเผดิมเล่าว่าในพื้นที่ของศูนย์ยุติธรรมตำบลปากแจ่มที่สำคัญที่สุดในการทำให้ศูนย์อยู่ได้คือต้องมีการประชุมบ่อยๆ กรรมการของ ต. ปากแจ่มเป็นผู้ใหญ่หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเกือบทั้งหมด และให้ความร่วมมือดีเวลาเรียกประชุมมากันพร้อมเกือบทั้งหมด นี่ถ้าเราทำจริงจังเรื่องที่เกิดในพื้นที่ผมเชื่อว่าจะ

มีน้อยลงและสามารถจบในชุมชนได้เกือบทุกเรื่อง ซึ่งการทำงานที่ผ่านมาเราได้มีการเก็บเรื่องราวที่เกิดในชุมชนมาคุยกันและก็มานั่งดูกันว่า เรื่องที่เกิดขึ้นมีสาเหตุลึกๆมาจากอะไร และแต่ละเรื่องเราใช้วิธีอย่างไรในการจัดการให้แล้วเสร็จ เรื่องที่เกิดมากที่มาจากการเก็บข้อมูลเช่นเรื่องแนวเขตที่ดิน เช่นมีการปลูกต้นสะเดาเทียม ต้นไผ่ เป็นแนวเมื่อนานเข้าก็มีการทะเลาะหันเรื่องเขตแดน ก็ต้องมาตามกำนันมาตามผู้ใหญ่ไปช่วยจัดการให้

เนื่องจากเวลากระชั้นชิด และอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิ คือท่านสุวรรณา สุวรรณจูฑะ เดินทางมาถึง ก็เลยต้องรีบจบ แล้วก็ทำพิธีเปิดโดยท่านอธิบดี ได้กล่าวเปิดงานประมาณ 30 นาที ท่านบอกว่าดีใจมากที่เห็นอาสาฯ จากทั้งภาคใต้มาร่วมกัน และให้ความสำคัญกับสิทธิของประชาชน กรมก็หวังว่าจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากท่านทั้งหลาย

วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2552

ตอนเช้าทั้งหมดขึ้นรถ ออกจากโรงแรมธรรมรินทร์ธนา ตอน 08.30 น. เพื่อเดินทางไปดูงานที่ศูนย์ยุติธรรมตำบลเกาะสุกร ตัวแทนจากศูนย์ปากแจ่มมีน้าจัด โชติรัตน์ เป็นตัวแทนเข้าร่วม โดยลงเรือที่ท่าเรือแล้วต่อรถยนต์ไปที่ทำการศูนย์ของ อบต.เกาะสุกร เมื่อไปถึง ประธานศูนย์ตำบลเกาะสุกร กล่าวต้อนรับและแนะนำที่มาของศูนย์ว่าผ่านการอบรมและกิจกรรมกับกรมคุ้มครองสิทธิฯกับ สกว.ตรัง โดยมีกรรมการประมาณ 4 คน มาเล่าให้ฟัง แล้วมีผู้นำอาวุโส นายอล ไชยมล มาเล่าเรื่องการจัดการความขัดแย้งสมัยก่อนๆ เมื่อตอนแกเป็นผู้ใหญ่บ้านมาเล่า ซึ่งสมาชิกที่ดูงานหลายคนให้ความสนใจแลกเปลี่ยน

กันมาก และบอกว่าสภาพภูมิประเทศของเกาะสุกรเหมาะสำหรับการจัดการไกล่เกลี่ย เพราะเป็นเกาะเดินทางลำบาก ไกลจากตัวอำเภอและเป็นสังคมพี่น้องกันโดยมาก

ช่วงพักเที่ยงรับประทานอาหารทะเลจนอิ่ม แล้วช่วงบ่ายมีโปรแกรมทัวร์ดูสภาพทั่วไปของเกาะ แล้วกลับโรงแรม และมีงานเลี้ยงสังสรรค์ตอนค่ำ ทางตัวแทนจากปากแจ่มไม่ได้เข้าร่วม

วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2552

ตอนเช้ามีกิจกรรมสรุปสิ่งที่ดูงานมาในวันที่ 4 และ 5 กุมภาพันธ์ 2552 ว่าใครพบเห็น คิดว่าอย่างไร ก็มีความเห็นหลากหลาย เช่น

ตัวแทนจากสุราษฎร์ : บอกว่าการจัดการแต่ละที่ไม่เหมือนกัน จะเอาจากที่เกาะสุกรมาใช้ทั้งหมดไม่ได้ แต่ก็เห็นว่าชาวเกาะมีความร่วมมือกันมาก

ตัวแทนจากภูเก็ต : บอกว่าเป็นการจัดการความขัดแย้งในระดับชาวบ้าน ซึ่งผมเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในชั้นศาล ก็บอกว่าช่วยชาวบ้านได้ระดับหนึ่ง

ตัวแทนจากเกาะสุกร โดย น้องสุทินก็บรรยายว่าเมื่อวานตอนบ่ายร้อนไปนิด ตอนทัวร์รอบเกาะอยากให้ทุกคนเห็นสภาพทั่วไปของเกาะ วิถีความเป็นอยู่ด้วย จะเข้าใจมากขึ้น

ช่วงบ่ายมีการทำแผนโครงการปี 2552 กับกรมเพื่อทำโครงการและกิจกรรมตามงบประมาณที่กองส่งเสริมการระงับฯให้ ทีมตรังได้แบ่งกลุ่มกันโดยมีสายรุ้งเป็นพี่เลี้ยงและมีการทำแผนการทำโครงการของศูนย์ ยุติธรรมชุมชนของแต่ละแห่ง ส่งให้กรม ฯ

ปัญหา

1) เวทีในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 52 เวลาที่กรมจัดให้ในช่วงเช้านาน ทำให้การนำเสนอของทีมจังหวัดตรังซึ่งอยู่ในช่วงบ่ายมีเวลาน้อย นำเสนอได้นิดเดียวแล้วต้องรีบเลิกเพื่อให้อธิบดีเปิดงาน ทีมวิจัยเตรียมข้อมูลมาไม่สามารถนำเสนอได้หมด

2) คนที่มาเข้าร่วม สนใจบ้าง ไม่สนใจบ้าง ทำให้เวทีไม่นิ่ง

ข้อเสนอแนะ

น่าจะมีเวลาแลกเปลี่ยนมากกว่านี้ เพื่อกระตุ้นผู้อยู่ในวงประชุม

กิจกรรมที่ 18 กิจกรรมเวทีชาวบ้านหมู่ที่ 4

วันที่ 9 มีนาคม 2552 ที่ศาลาเอนกประสงค์ หมู่ที่ 4 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ. ตรัง เวลา14.00 - 16.00 น.

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 63 คน

1) ทีมวิจัยจำนวน 4 คน
2) พี่เลี้ยง 3 คน
3) เจ้าหน้าที่จากสำนักงานยุติธรรมจังหวัด 2 คน
4) ชาวบ้านในหมู่ที่ 4

วัตถุประสงค์

1) เพื่อประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจในการดำเนินโครงการฯ
2) เพื่อสร้างการรับรู้และสร้างความร่วมมือให้กับคนในชุมชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ชาวบ้านรับรู้โครงการและรู้จักทีมวิจัยและเข้าใจศูนย์ยุติธรรมมากขึ้น

บันทึกกิจกรรม

ผู้ใหญ่โอภาส คงแดง ได้นัดชาวบ้านประชุมประชาคมเพื่อทำโครงการของบประมาณและตรวจรับเครื่องเสียงจากโครงการชุมชนพอเพียง และได้ประสานมาทางน้าจัดเพื่อเชิญคณะกรรมการและทีมวิจัยโครงการยุติธรรมชุมชนฯ เข้าร่วมเวทีด้วยเพื่อที่จะสร้างความเข้าใจในการทำโครงการและสร้างความรับรู้ที่ถูกต้องให้กับชาวบ้าน น้าจัดได้ประสานงานคุณภควัต จากสำนักงานยุติธรรมจัดหวัดตรังและ ทีมพี่เลี้ยงโครงการยุติธรรมฯ มาร่วมด้วย

เริ่ม ประชุม ผู้ใหญ่โอภาสเปิดประชุมและให้คุณภควัตแนะนำสำนักงานยุติธรรมจังหวัด

<u>คุณภควัต</u> สำนักงานยุติธรรมจังหวัดสามารถช่วยท่านได้โดยเป็นสื่อกลางในการประสานงานกับหน่วยงานของกระทรวงยุติธรรมในจังหวัดตรังทุกหน่วยงาน เช่น เรือนจำ คุมประพฤติ บังคับคดี และภาคีอื่น เช่น ศาล อัยการ ที่สำนักงานเองก็มีเจ้าพนักงานคุ้มครองสิทธิ ให้การช่วยเหลือประชาชนเกี่ยวกับ พรบ. ค่าชดเชยฯ เรื่องเงินท่านมีสิทธิเรียกร้องจากรัฐเนื่องจากว่าท่านได้รับความเสียหายจากคดีอาญา หรือมีคลีนิคยุติธรรมที่มีทนายให้คำปรึกษาทางคดีแก่ท่าน หรือว่า เรื่องกองทุนยุติธรรม ท่านไม่มีเงินจ้างทนาย เงินประกันตัวก็มาติดต่อได้ แต่ทุกเรื่องก็มีข้อแม้นะ ไม่ใช่ได้ทั้งหมดหรือจำนวนมากกมายอะไร เรื่องกฎหมายหรือเรื่องอื่นๆ ก็ช่วยได้ หน่วยงานนี้เป็นหน่วยงานประสานงานส่วนกลาง ขึ้นไปหาได้ตลอด

<u>น้าจัด</u> ผมก็ในนามศูนย์ยุติธรรมชุมชน ต.ปากแจ่ม ก็ขอให้พี่เลี้ยงสุทินพูดแนะนำเรื่องงานของ สกว.

<u>น้องสุทิน</u> สกว.ตรัง หรือศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตรัง สำนักงานอยู่ที่หอจดหมายเหตุฯ ตรัง ที่ข้างวัดหนองญวน ตรงข้ามสถานีรถไฟตรัง ก็มาหนุนเสริมการทำงานโดยคนที่อาสาจากในชุมชน หรือใช้คำว่านักวิจัยก็ได้ เพื่อที่จะแก้ปัญหาของชุมชน โดยการใช้ข้อมูลที่เกิดขึ้นและมีอยู่ในพื้นที่เข้ามาสร้างเป็นความรู้ในการแก้ไขจัดการปัญหาหรือปรับเปลี่ยนความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น

น้าจัด ตอนนี้ศูนย์เราก็มีการทำโครงการเก็บข้อมูลข้อพิพาทในชุมชนเพื่อที่จะหาแนวทางในการจัดการแก้ไขป้องกันข้อพิพาทต่อไปในอนาคต ก็มีการลงเก็บข้อมูลกันบ้างแล้ว ก็ขอประชาสัมพันธ์พี่น้องว่ากรรมการชุดนี้ที่มาทำเพื่อชาวบ้านของเราจริงๆ

หลังจากนั้นผู้ใหญ่โอภาสประชุมลูกบ้านต่อในหัวเรื่องการทำโครงการชุมชนพอเพียง

กิจกรรมที่ 19 ร่วมงาน 10 ปี สกว. เพื่อท้องถิ่น

วันที่ 21-22 มีนาคม 2552 ณ อิมแพคเมืองทองธานี กรุงเทพมหานคร

ตัวแทนทีมวิจัยพื้นที่ตำบลปากแจ่มเข้าร่วมกิจกรรม 1 คน

วัตถุประสงค์

1) เพื่อแลกเปลี่ยน ดูงาน 10 ปี สกว.ส่วนท้องถิ่น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทีมวิจัยได้ทราบผลงานในรอบ 10 ปี ของ สกว.ส่วนท้องถิ่น

กิจกรรม

วันที่ 19 มีนาคม 2552 ผมนายจัด โชติรัตน์ ออกจากห้วยยอด มาขึ้นรถที่หอจดหมายเหตุ จ.ตรัง เวลา 16.30 น.โดยรอทีมงานมา มีนักวิจัยหลายคนที่ไม่รู้จักได้รับการแนะนำจากพี่เลี้ยงว่าเป็นนักวิจัยเรื่องการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นครู ก็ทักทายกันบ้าง ในทีมยุติธรรมมากันครบ แล้วออกเดินทางโดยรถทัวร์ คืนนั้นน้องนิดและน้องเจี๊ยบเล่าและพูดคุยกับคนในรถ ให้แต่ละคนแนะนำตัวว่ามาจากไหน ทำโครงการหรือ สนใจประเด็นไหน ที่มาร่วมกับ สกว.เมื่อไหร่ มีทั้ง ตัวแทนจากกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี กลุ่มครูที่ทำวิจัย และคุณโกเมน จาก สน. คุมประพฤติจังหวัดตรังด้วย พูดคุยกันถึงเที่ยงคืนทีมยุติธรรมก็ได้แนะนำตัวบ้างไม่มากนัก เนื่องจากเกร็งกันไม่ค่อยพูดเท่าไร่ ถึงที่พัก 05.00 น. ที่โรงแรมแถวดอนเมือง พักอาบน้ำ ออกเดินทางเวลา 06.00 น. ของวันที่ 20 มีนาคม 2552 ไปเมืองทองธานี

วันที่ 20 มีนาคม 2552 ตอนเช้าไปหาข้าวกิน ไม่มีเลย มีร้านเล็กข้างทางแต่มีทีมที่เป็นมุสลิมอยู่ด้วยซึ่งเขาไม่กินทำให้ทีมไม่กินกันทั้งหมด เราลงทะเบียนเวลา 09.00 น. เข้าห้องประชุมใหญ่ 10 ปี ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผู้ใหญ่ เต จากสุโสะชวนไปถ่ายรูปกับเด็กสาวชาวเขาที่แต่งตัวประจำเผ่ามา แต่มีคนถ่ายเยอะมาก ทำให้เราได้คนละรูปสองรูปเท่านั้น ของที่แปลกหน้างานในวันนั้นคือตะกร้อที่สานไม่เสร็จ หลังจากที่ได้เข้าร่วมเวทีแล้วจึงมารู้ว่าความหมายคือ ต้องสานต่อ

เริ่มพิธีเปิด ผอ. สกว. คือ อ.ปิยะวัติ มากล่าวเชิญนายแพทย์จรัส เป็นประธานเปิดงาน ท่านก็กล่าวว่ารู้สึกตกใจ เห็นนักวิจัยมากมายขนาดนี้ สกว.ทำดีแล้ว แต่ต้องพัฒนาขึ้นไปอีก ท่านพูดหลายเรื่องแต่เราก็รู้สึกง่วงจากการเดินทางมาเหนื่อย เข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง สลับกันไป

ช่วงบ่ายมีเวทีกลุ่มย่อย ได้เข้าห้องการศึกษาร่วมกับทีมวิจัยจากพื้นที่อื่นๆ ของจังหวัดตรัง ในหัวข้อ การศึกษาได้เห็นว่ามีการนำการวิจัยแบบที่ทำๆ กันนี้สู่การเรียน การสอนในระดับมหาวิทยาลัยแล้ว และมีการที่ไปทำกับโรงเรียนต่างๆ เห็น อ.สมเจตนา มุนีโมไนย ร้องเพลงด้วย

กิจกรรมบนเวทีวิชาการที่สามารถศึกษาเรียนรู้ได้จากมุมมองของการบริหารจัดการขององค์กรเครือข่าย เครื่องมือการพัฒนาองค์กรเครือข่ายยุคใหม่ สิ่งที่เห็นเชิงประจักษ์หลังจากที่ได้ร่วมงาน 10 ปี สกว. ก็เห็นจุดเด่นของคณะทำงานของ สกว. มากขึ้นตอนเย็นออกจากงานกินเข้าที่ตลาดเมืองทอง ไม่มีร้านอาหารอิสลาม ทำให้ทีมอิสลามลำบากอีกแล้ว บางคนต้องซื้อขนมกินและต้องหาร้านที่พอจะทานได้ ถึงที่พักเกือบ 2 ทุ่ม

วันที่ 21 มีนาคม 2552 ได้ทานอาหารเช้าที่โรงแรมแล้วก็ไปร่วมงานที่เมืองทองธานีอย่างเดิม ในกลุ่มเดินกันประมาณ 4-5 คน ไปพร้อมกับนายก อบต.นาหมื่นศรี ฟังห้องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับ อบต.แนวใหม่ ฟังเรื่องการกำจัดขยะของ เมืองบัว การลดเหล้า การทำความสะอาดหาดทรายชายทะเล รู้สึกว่าทาง อบต. ที่อื่นให้ความสนใจที่จะทำงานร่วมกับชุมชนมากขึ้น ไม่เน้นว่าเป็นงานก่อสร้างแบบเดิมๆ แต่เป็นงานที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง พัฒนาจริงโดยเป็นการทำงานร่วมกันโดยมี อ.ไพสิฐ พาณิชย์กุล คนคุ้นหน้าคุ้นตาของพวกเรา เป็นวิทยากรในเวที มีคนจากสงขลา เสนอความเห็นด้านการทำงานชุมชนพอหอมปากหอมคอ แล้วหลังจากนั้นเนื่องจากมีเวลาจำกัด ก็สรุปการประชุมในห้อง

ช่วงเที่ยงและบ่ายไปร่วมชมนิทรรศการและการแสดงต่างๆ ได้ชมการรำมโนราห์จากตรังมาร่วมแสดงโดยเด็กๆ และมีมือเล่นดนตรี ก็เป็นเด็กชายรุ่นๆ เดียวกัน น่าดูมาก ที่มาจากศูนย์อื่นก็มีของดีมาโชว์ เช่น ศิลปะจากภาคเหนือ ศิลปะการแสดงจากภาคอีสาน จากภาคกลาง มีของกินมาโชว์ มีผ้าทอนาหมื่นศรีไปขาย

ตอนเย็นขึ้นรถกลับ มีการสรุปงานกันบนรถ โดยทางน้องนิด น้องเจี๊ยบได้ถามความเห็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นครูจากโรงเรียนต่างๆ ว่ามีความเห็นว่าอย่างไร และสิ่งที่เห็นมีอะไรบ้าง ตอนดึกเที่ยงคืนกว่า อ.สมเจตนา ได้สรุปภาพรวมทั้งหมดอีกครั้ง

ปัญหา

- การเดินทางไปถึง อาบน้ำเข้าห้องประชุมเลย ทำให้ง่วงนอน อ่อนเพลีย
- การฟังการนำเสนอ รู้เรื่องบ้าง ไม่รู้เรื่องบ้าง เนื่องจากบางเรื่องไม่ตรงกับเรื่องที่ทำอยู่เท่าไหร่

ข้อเสนอแนะ

หัวข้อการนำเสนอห้องย่อยน่าจะมีให้เลือกมากกว่านี้

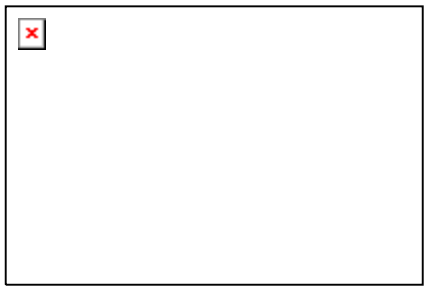

กิจกรรมที่ 20 กิจกรรมเวทีเติมเต็มข้อมูล

วันที่ 25 มีนาคม 2552 สถานที่ ที่ทำการอุทยานเขาปู่เขาย่า (น้ำตกปากแจ่ม) ต.ปากแจ่ม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 28 คน

1) ทีมวิจัย 20 คน

2) พี่เลี้ยง 3 คน

3) เจ้าหน้าที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด 4 คน

4) ที่ปรึกษาโครงการ 1 คน

วัตถุประสงค์

1) เพื่อเติมเต็มข้อมูลข้อพิพาทที่ทีมวิจัยเก็บมา ร่วมกับเจ้าของข้อมูล

2) เพื่อทวนสอบความถูกต้องของข้อมูล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ได้ชุดข้อมูลที่สมบูรณ์ขึ้น

2) ทีมวิจัยได้ทบทวนการทำงานในการลงเก็บข้อมูลร่วมกับผู้ให้ข้อมูลอีกครั้ง

บันทึกกิจกรรม

เริ่มต้นตอนเช้ากำนันเผดิมในฐานะประธานศูนย์กล่าวเปิดงานและแจ้งให้ทราบว่าทางอำเภอมีข้อราชการฝากลงมาในพื้นที่ก็ขอชี้แจงให้ทาง ผู้ใหญ่ที่อยู่ในที่ประชุมนี้รับทราบ ไปด้วยเลย พอดีเจ้าของสถานที่ อยู่ที่นี่ด้วยก็ขอให้เจ้าของสถานที่พูดคุยหน่อย

<u>หัวหน้าหน่วย น้ำตกปากแจ่ม</u> ก็ขอสวัสดี กรรมการศูนย์ยุติธรรม ผมได้ทราบจากกำนันว่ามีการประชุม ยิ่งพอทราบว่าเป็นกรรมการศูนย์ยุติธรรมยิ่งแปลกใจ มีด้วยหรือศูนย์อย่างนี้ เมื่อได้ถามกันว่าศูนย์นี้ทำหน้าที่อะไร จากข้อมูลที่ทราบ ดีใจมาก ที่ปากแจ่มมีคนกลุ่มของท่านอยู่ ต่อไปเราต้องมีการร่วมมือกันทำงานแน่นอน เพราะว่าจะทำให้ผมทำงานง่ายขึ้น เป็นการช่วยเหลือกันระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และก็ชาวบ้านทำให้เราอยู่ด้วยกันได้ ผมเองกับกำนันได้ร่วมมือกันทำงานมาหลายเรื่อง ตอนนี้ก็จะจัดให้โครงการเดินป่า ขึ้นไปบนยอดเขาน้ำตกปากแจ่ม นอนกันหนึ่งคืน แล้วค่อยลง ท่านนายอำเภอห้วยยอดก็มา เมื่อกี้คุยกับท่านโกเมน ต่อไปก็อาจขอกำลังผู้อยู่ระหว่างถูกควบคุมความประพฤติ มาเก็บขยะหรือทำความสะอาด บริเวณน้ำตก และต้องขอกำลังข้าวปลา อาหารเลี้ยงกลางวันจากพี่น้องในพื้นที่เรื่องนี้ต้องมีแน่ครับ ก็ขอให้ท่านประชุมกันตามสบาย มีอะไรให้ช่วยก็บอกได้เลย

<u>กำนัน</u> ก็ขอขอบคุณเจ้าของสถานที่ ต่อไปเชิญพี่เลี้ยง มาคุย

<u>พี่ทิน</u> เรานัดกันมาเติมเต็มข้อมูล ก็เอาอย่างนี้ไหมแบ่งกันเป็นสามกลุ่มก็แล้วกัน

กลุ่มที่ 1 เป็นข้อมูลหมู่ที่ 1,2

กลุ่มที่ 2 เป็นข้อมูลหมู่ที่ 3, 4 ,7

กลุ่มที่สาม เป็นข้อมูลหมู่ที่ 5,6

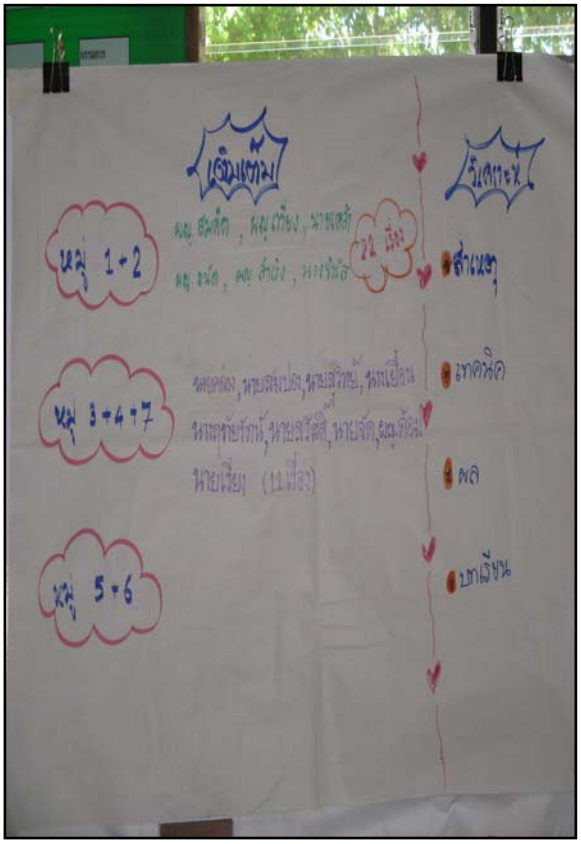

คำถามที่เติมเต็ม จะมีหัวข้อหลักๆคือ

- ชื่อ-สกุล อายุที่อยู่ของคนที่เกี่ยวข้องในเรื่อง
- ความสัมพันธ์ของคู่กรณี ทั้งก่อนและหลังเกิดข้อพิพาท
- การไกล่เกลี่ย ทำกี่ครั้ง แต่ละครั้งเป็นอย่างไร
- หากเป็นเรื่องที่ขึ้นศาล รายละเอียดระหว่างการขึ้นศาล
- ต่อมาที่เรื่องการขัดแย้ง สาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้ง ผลของการไกล่เกลี่ย
- วิธีที่ผู้ไกล่เกลี่ยได้ใช้
- ใครมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยอย่างไร
- หลักฐานที่นำมาให้ประกอบหรือพิจารณาระหว่างที่มีการไกล่เกลี่ยมีอะไรบ้าง
- และนิสัยของคู่กรณี มีนิสัยอย่างไร

เมื่อแบ่งกิจกรรมแล้วพี่เลี้ยงและทีมวิจัยแบ่งออกเป็นสามกลุ่ม กำนันแซวว่า ใครจะโดนสอบสวนก่อนให้เข้าแถวไปทีละคน ตอนเที่ยงมีเครือข่ายจากนาหมื่นศรี คือ นาย สมเจตน์ ศรีรัตนา และจากวังคีรี หรือ ผู้ใหญ่กรอด เรืองชู เข้ามาร่วมรับประทานอาหารเที่ยงด้วย ตอนบ่ายเมื่อเติมเต็มจนครบหมดทุกคนแล้วก็พบปัญหาว่า ผู้ที่ให้ข้อมูลไม่มาประมาณสามคน รวมแล้วประมาณ 8 เรื่องและ มีบางเรื่องที่ทีมวิจัยเองก็ยอมรับว่านานมากแล้ว จำได้คร่าวๆ จึงคุยหาแนวทางแก้ไขกัน ทีมวิจัยสรุปกันว่า

คนที่ไม่มา ทีมจะไปเติมเต็มเองที่บ้านผู้ให้ข้อมูล ส่วนเรื่องที่นานมากแล้วก็บันทึกไว้เพื่อทราบก็แล้วกัน ไม่ต้องให้รายละเอียด มากให้ทราบว่าเมื่อก่อนเคยมีเรื่องอย่างนี้เกิดขึ้นในพื้นที่ของตำบลปากแจ่ม

พี่เลี้ยงชวนคุยต่อว่า เมื่อเราได้ข้อมูลแล้ว ข้อมูลนี้จะเป็นประโยชน์อย่างไร

สรุปสุดท้าย ทีมวิจัยระดมความเห็นว่า หากเราจัดการความขัดแย้งโดยชุมชน

- ข้อที่หนึ่ง ลดคดีที่ไปสู่ศาล ลดค่าใช้จ่าย ลดการสูญเสีย ที่มาข้อมูลที่เราศึกษาสามารถยืนยันได้
- ข้อที่สอง ต่อไปกรรมการรู้จักประยุกต์วิธีการจัดการข้อขัดแย้งที่เกิดในชุมชน จากเรื่องราวในอดีตที่เราเรียนรู้จากข้อมูลที่เก็บได้
- ข้อที่สาม นำไปสู่แนวทางการจัดการป้องกันปัญหาให้เกิดน้อยลง หรือแก้ปัญหาจนถึงสาเหตุที่แท้จริง เช่นเรื่องเขตแดน เรื่องที่ดิน เรื่องทะเลาะวิวาท
- ข้อที่สี่ จะสร้างแนวทางการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสม เช่นเรื่องที่ไปสู่ศาล เรื่องสิทธิ

เนื่องจากใช้เวลาทั้งวันช่วงบ่าย ทีมวิจัยรู้สึกล้า และเหน็ดเหนื่อยกับการทำข้อมูล กำนันจึงบอกว่าวันนี้พอก่อน สมาชิกก็แยกย้ายกันกลับ

ปัญหา

การทำข้อมูลหากให้เวลาทั้งวันจะเหนื่อยมาก พี่เลี้ยงหรือทีมวิจัยอาจต้องวางกระบวนการสันทนาการแทรกในกิจกรรมหรือลดความเหนื่อยล้าลง

รายงานการทำกิจกรรมระยะที่ 2

กิจกรรมที่ 21 ร่วมเวทีประชุมเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง

วันที่ 25 พฤษภาคม 2552 ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติฯตรัง ต.ทับเที่ยง อ.เมือง จ.ตรัง

ผู้เข้าร่วมเวที

1. นายเผดิม โชติรัตน์
2. นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนผลการดำเนินงานกับเครือข่ายพื้นที่ตำบลอื่นๆ

บันทึกกิจกรรม

วันนี้ตัวแทนของปากแจ่ม มาประชุมเร็วกว่าคนอื่นๆ เวทีเริ่มตอน 10.00 น. ตอนแรกพี่เลี้ยงให้แนะนำตัวพร้อมบอกความประทับใจ กำนันเผดิมได้บอกเพื่อนๆ ว่าประทับใจทุกคนที่มาเพราะทุกคนที่มานี้ถือว่าเป็นคนที่เสียสละและมาด้วยใจ เงินเดือนก็ไม่มี

ในช่วงบ่ายเป็นการนำเสนอผลการทำงานของแต่ละพื้นที่สำหรับตำบลปากแจ่มนำเสนอโดยคุณฤทัยรัตน์ ว่ากรรมการในตอนนี้เป็นคนละชุดกับอาสาสมัครเดิม การทำงานของศูนย์ไม่ค่อยมีปัญหา ได้ลงเก็บข้อมูลกับอดีตกำนันและผู้ใหญ่ สามารถนำเรื่องเก่าและใหม่มาเปรียบเทียบแล้วดูความเปลี่ยนแปลง และสร้างการเรียนรู้ได้ ในอดีตชาวบ้าน-ผู้นำไม่ค่อยร่วมมือกัน ปัจจุบันกำนันสามารถเชื่อมผู้นำกับชุมชนได้ดี ปัญหาอุปสรรคของการทำงานคือเรื่องการเก็บข้อมูลเนื่องจากเกรงว่าจะมีผลกระทบ เช่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับนายทุนถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ระดับจังหวัด จุดด้อยของชุมชนคือ ไม่ค่อยมีชาวบ้านรู้จักสิทธิของตนเอง มีปัญหาก็รวมตัวกัน สิ่งที่อยากให้มีขึ้นคือการทำให้ชาวบ้านรู้เรื่องสิทธิมากขึ้น รู้จักศูนย์ฯ

สำหรับการนำเสนอของพื้นที่อื่นๆ ก็เช่นเดียวกันคือเรื่องการเก็บข้อมูลที่พบกับอุปสรรคกันบ้าง โดยรวมการทำงานก็ก่อให้เกิดผลดีคือการทำงานเป็นทีมมากขึ้น

กิจกรรมที่ 22 ร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายยุติธรรมชุมชน จ.ตรัง ครั้งที่ 2

วันที่ 27-29 มิถุนายน 2552 ณ เลตรังรีสอร์ท ต.ไม้ฝาด อ.สิเกา จ.ตรัง

ผู้เข้าร่วมเวที

1. นายจัด โชติรัตน์
2. นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนการทำงาน กับเครือข่ายยุติธรรมชุมชน จ.ตรัง
2. เพื่อเข้ารับการฝึกการพัฒนาศักยภาพจากเจ้าหน้าที่หน่วยงาน

บันทึกกิจกรรม

วันแรกวันที่ 27 มิถุนายน 2552 ตอนแรกนางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์มาถึงก่อน นายจัด ตามมาอีกไม่นาน เมื่อเข้าร่วมในตอนแรกนั้นมีคำถามจากพี่เลี้ยงคำถามแรกถามว่า ทำไมถึงเข้ามาทำงานนี้ ทำอะไรไปแล้วบ้าง ทำแล้วได้อะไร มีสิ่งที่ภูมิใจอะไรบ้าง และอยากปรับปรุงอะไร เราแบ่งกลุ่มตามพื้นที่ มีพี่เลี้ยงช่วยชวนคุยนั่งทบทวนกันได้คำตอบว่า ที่เราเข้ามาทำงานนี้เพราะเราอยากเห็นชุมชนมีความสงบ ปราศจากความขัดแย้ง รวมทั้งที่เราเป็นคนรักงานส่วนรวม อยากให้ความเป็นธรรมกับชาวบ้าน สิ่งที่เราทำมาแล้วคือลงพื้นที่เก็บข้อมูล จัดประชาสัมพันธ์ศูนย์ผ่านการประชุมประจำเดือนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การทำงานทำให้ชาวบ้านรู้จักกรรมการศูนย์มากขึ้น ตัวกรรมการเองก็เกิดความมั่นใจ สิ่งที่เราเกิดความภูมิใจคือ การที่ชาวบ้านมีความเชื่อถือเรา และเรายังพัฒนาตนเองจนนำเสนอเรื่องราวที่มีประโยชน์เป็นความรู้ให้กับชาวบ้านได้

วันที่สอง คือวันที่ 28 มิถุนายน 2552 อาจารย์สมเจตนาให้โจทย์ให้เราหาคุณค่าในตนเอง และเรื่องการรู้จักใช้กาล/เทศะ ในการทำงาน ซึ่งก็มีคำตอบจากแต่ละพื้นที่มากมาย เช่น เป็นผู้มีจิตอาสา เป็นผู้นำ มีความอาวุโส ไม่ใช้อำนาจ มีความเมตตา มีเทคนิคการพูด มีความเป็นธรรม สำหรับการเลือกกาล/เทศะในการทำงาน เช่น เมื่อคู่กรณีอารมณ์เย็น ช่วงบ่ายที่ว่างการทำงานแล้ว สถานที่ก็ใช้บ้านผู้นำ ศาลาเอนกประสงค์ สุเหร่า ศูนย์ยุติธรรม เป็นต้น ซึ่งแต่ละกลุ่มระดมผลได้หลากหลายกันไป นอกจากนี้หลังเสร็จจากการระดมผลแล้วอาจารย์เล่าเรื่องให้เราฟัง แล้วให้เราจับประเด็น อาจารย์บอกว่าเป็นการฝึกการ

ฟังเพราะเราฟังน้อย จากนั้นในช่วงค่ำให้เราฝึกการเขียนเรื่องการวิเคราะห์ แล้วนำมาเสนอพร้อมวิเคราะห์ให้เพื่อนฟังเพื่อเป็นบทเรียน

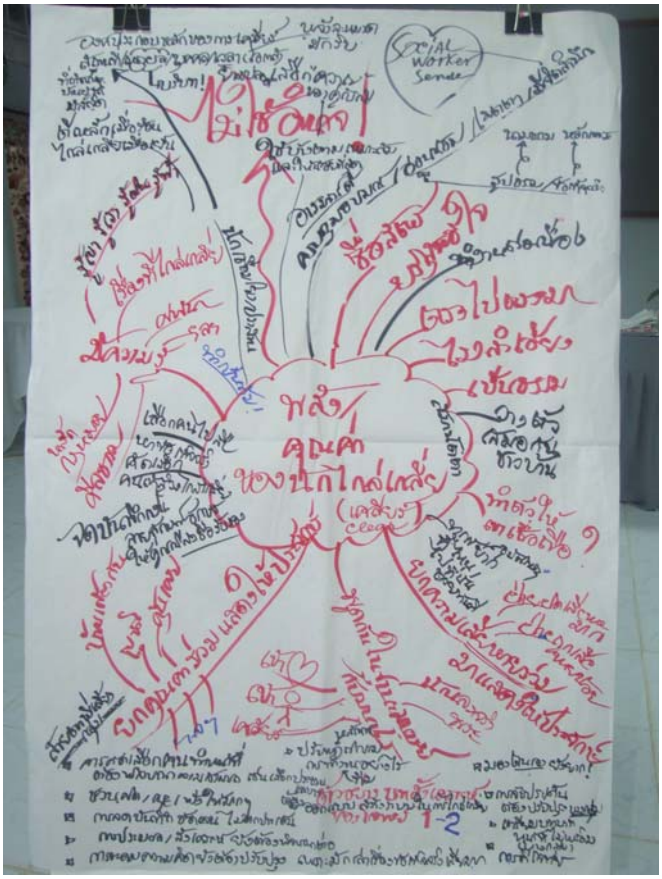

วันที่สาม วันที่ 29 มิถุนายน 2552 อาจารย์ไพสิฐได้มาสรุปว่า 2 วันที่จัดเวทีมามีอะไรบ้าง แล้วเกิดผลอะไรขึ้น อาจารย์บอกว่าปัจจุบันนี้ชุมชนเป็นโรคความคุ้มกันบกพร่อง ตัวยาที่ใช้รักษาโรคได้คือ

- กระบวนการปรับวิธีคิด
- การจัดการชุมชน
- การจัดระเบียบชีวิตใหม่

สุดท้ายอาจารย์ไพสิฐมีประเด็นฝากให้คิดคือ

- ฟื้นฟูตัวเองได้อย่างไร คือ คิด มีสติ รู้จักตัวเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมกลุ่มกัน
- สามารถเชื่อมโยงต่อยอดกับการแก้ปัญหาอื่นๆ ได้อย่างไร
- การวิจัยนำไปสู่การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีพลังในชุมชนได้อย่างไร

ก่อนกลับเราก็รับประทานอาหารเที่ยงร่วมกันก่อนแยกย้ายกันกลับ

กิจกรรมที่ 23 วิเคราะห์/แยกแยะประเด็นข้อมูล

วันที่ 9 กรกฎาคม 2552 ณ ที่ทำการกำนัน ต.ปากแจ่ม

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. ทีมวิจัยจำนวน 12 คน
2. พี่เลี้ยง 2 คน คือ คุณลอราช กับ วรัญญา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้

บันทึกกิจกรรม

จำนวนข้อมูลเรื่องราวการจัดการปัญหาของชุมชนตำบลปากแจ่ม เก็บได้ทั้งหมด 71 เรื่อง สามารถแบ่งเป็นประเด็นปัญหาและการจัดการได้ดังนี้

ประเด็นปัญหา	รวม (เรื่อง)	ไกล่เกลี่ยจบในชุมชน	ไกล่เกลี่ยจบในชั้นตำรวจ (โรงพัก)	ขึ้นศาล	เรื่องที่ยังดำเนินการ
ที่ดิน	20	15	-	5	(ขึ้นศาล1)
ทะเลาะวิวาท/ทำร้ายร่างกาย/ก่อความวุ่นวาย	17	14	2	1	
สัตว์เลี้ยงทำลายข้าวของ/พืชพันธ์	10	10	-	-	
ลักขโมย	10	9	-	1	
อุบัติเหตุ	4	4	-	-	
ชู้สาว	4	4	-	-	
ทำลายทรัพย์สิน	2	1	1	-	
ไฟไหม้	2	2	-	-	
กู้ยืม/จ่ายเงินปลอม	2	2	-	-	
รวม	**71**	**61**	**3**	**7**	
เปอร์เซ็นต์		**85.91**	**4.23**	**9.86**	

กิจกรรมที่ 24 แลกเปลี่ยนการทำงานและวิเคราะห์ข้อมูล

วันที่ 17 กรกฎาคม 2552 ณ ที่ทำการอุทยานฯ เขาปู่เขาย่า ต.ปากแจ่ม

ผู้เข้าร่วมเวที

1. ทีมวิจัย 9 คน
2. พี่เลี้ยง 3 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปผลการทำงานและแลกเปลี่ยนการทำงาน
2. วางแผนการทำงานต่อ

บันทึกกิจกรรม

วันนี้นัดการตอนบ่ายโมงครึ่ง แต่เนื่องจากแต่ละคนมาช้าจึงได้เริ่มตอน 14.30 น. แล้วเมื่อพร้อมกันแล้วกำนันก็ชวนคุยว่าทีมของเรานั้นตั้งใจทำงานต่อเนื่องเพื่อนำข้อมูลความรู้สู่หน่วยงานและจังหวัด แต่ตอนนี้ยังมองไม่เห็นเป้าหมาย นายจัด เสริมว่าช่วงหลังๆ เริ่มขาดความร่วมมือ ซึ่งกำนันบอกว่าถ้าไม่แทงวาน(แทงก้น) ไม่เดิน พอมืดปั๊บ ไม่เดิน

คุณประทีป จึงเล่าบทสรุปจากที่ฟังอาจารย์ไพสิฐ ว่าตอนนี้ทางราชการให้เครื่องมือมา เราต้องทำโดยเฉพาะเรื่องการค้นหาข้อมูล การใช้คน คนทำงานต้องตั้งสติ รอบคอบ และการไกล่เกลี่ยต้องมีการผสมผสาน และบทเรียนข้อมูลชุมชนมีคุณค่า การทำงานแบบของเรานี้การมาร่วมประชุมคือ การลับคม หลักการทำงานง่ายๆ คือ มี ทีม(คน) แล้วก็มีการทำงาน(เป็นเรื่องของเรา) แล้วทีมก็คุยกันเรื่องศูนย์ว่าสิ่งสำคัญคือการบันทึกให้ได้ข้อมูลทั้งหมด แล้วทำรายงาน

คุณมานพ เน้นเรื่องการทำงานว่าการทำงานเป็นของชุมชน สิ่งที่ทำต้องรู้สึกเป็นเรื่องของเรา

กำนัน บอกว่าเรื่องที่เก็บบันทึกได้ทั้งหมดนี้จะนำมาดูว่ามีกี่เรื่อง มีปัญหาอะไรบ้าง แล้ววิเคราะห์ถึงสาเหตุ ข้อมูลคือตัวที่ใช้สื่อ และนำเสนอได้ สิ่งสำคัญ 2 อย่าง คือ คนต้องลับปัญญาสร้างความรู้ และงานซึ่งงานนี้ทำกับเรื่องการไกล่เกลี่ยโดยการเรียนรู้ข้อมูล

การเรียนรู้จากข้อมูลของตำบลปากแจ่ม

- การจัดการจบในชุมชนทำได้มาก ลดการขึ้นศาล และเป็นข้อมูลที่สามารถบอกให้คนในชุมชนมาใช้กระบวนการไกลเกลี่ยได้ดี
- ปัญหาที่ดินเป็นปัญหาที่มีมากอันดับ 1 สามารถทำเชิงป้องกันได้ในเรื่องการเว้นเขตแดนเนื่องจากการปลูกต้นไม้ล้ำแดนกัน คือให้เว้นข้างละ 1.50 เมตร หรือไม่ก็ขุดคูเป็นแดนให้ชัดเจน ซึ่งกรรมการศูนย์ฯต้องร่วมกับ อบต. และทำประชาคม
- ปัญหาทะเลาะวิวาท กรณีเมาสุรา ต้องเฝ้าระวังเพราะรู้กันอยู่ว่าคนไหนเมาแล้วหาเรื่องหรืออาละวาท แล้วทำบันทึกภาคทัณฑ์ไว้ กรณีเยาวชนต้องให้มาเจรจาโดยมีผู้ใหญ่รับรู้กันก่อน

- ปัญหาสัตว์เลี้ยงทำลายทรัพย์สิน กินยาง กินพืช เรื่องนี้เกิดเพราะการปล่อยปละละเลยของผู้เลี้ยง ต้องทำให้ผู้เลี้ยงหันมาสนใจการไม่ละเลย ซึ่งอาจออกเป็นกติการ่วม
- ปัญหาลักทรัพย์ เป็นเพราะอยากได้เงิน บางคนก็เป็นที่นิสัย หรือมีโอกาสอำนวย คดีลักทรัพย์ตามกฎหมายเป็นคดีอาญายอมความไม่ได้ บทลงโทษหนัก ซึ่งในพื้นที่มีคนที่ลักขโมยยางถูกตัดสินจำคุก 2 ปีมาแล้ว เห็นว่าบางเรื่องที่ไม่ร้ายแรงในชั้นตำรวจน่าจะไกล่เกลี่ยได้
- ปัญหาเยาวชน มีทั้งเรื่องชู้สาว หนีตาม ทำลายทรัพย์สิน ทำร้ายร่างกาย (เยาวชนกรณีไม่เกิน 15 ปี และกรณีไม่อายุไม่เกิน 18 ปี) ต้องเรียนรู้กฎหมายให้เข้าใจเพิ่มขึ้นและต้องทำบันทึกให้เหมาะสม
- ปัญหาอุบัติเหตุ เป็นเรื่องที่ไกล่เกลี่ยกันได้ เพราะผู้กระทำผิดจะยอมชดใช้ค่าเสียหายตามเหมาะสมที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับได้

วางแผนการทำงานต่อ

- ทำระเบียบที่ดิน สัตว์เลี้ยง ลักทรัพย์ ยิงปืนเล่น
- ให้ความรู้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งเรื่องมรดก ชู้สาว พรบ.
- ทำข้อมูลให้สมบูรณ์
- เลือกกรณีศึกษาของตัวเองหมู่บ้านละ 1 เรื่องแล้วมาทำให้ละเอียด
- นัดครั้งต่อไปวันที่ 30 กรกฎาคม 2552 เวลา 13.00 น.
-

กิจกรรมที่ 25 ประชุมประจำเดือน

วันที่ 16 สิงหาคม 2552 ณ ที่ทำการกำนัน ต.ปากแจ่ม

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. ทีมวิจัย 10 คน

วัตถุประสงค์

1. ประชุมสรุปงานประจำเดือน

บันทึกกิจกรรม

วันนี้ทีมวิจัยนัดประชุมพบปะประจำเดือนกันเอง ซึ่งมีทีมวิจัยมาร่วมด้วยกัน 10 คน โดยไม่มีพี่เลี้ยง เราพูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องการทำงานของศูนย์เพราะเห็นว่าการเก็บบันทึกและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ผ่านมาเกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ดีมาก ดังนั้นจะได้กำหนดเรื่องการบันทึกให้เป็นบทบาทหน้าที่ของกรรมการศูนย์ สำหรับความรู้จากการวิเคราะห์นั้นก็ได้มาหลายๆ เรื่อง ซึ่งความรู้นี้ก็จะนำไปถ่ายทอดขยายต่อไปเวทีประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านต่างๆ ที่เราจัดอยู่แล้ว โดยจะมีกำนันและทีมคนอื่นๆที่สนใจไปเข้าร่วมเวทีของหมู่บ้านต่างๆ

แม้จะไม่ได้เกิดผลปฏิบัติตามทันทีแต่คิดว่าการให้ความรู้เรื่อยๆ นั้นจะทำให้ชาวบ้านได้คิดและเห็นถึงผลดีต่อไป สำหรับการประชุมวันนี้นั้นก็นัดหมายเรื่องการไปจัดเวทีหมู่บ้านเพื่อการสร้างความรู้เพิ่มขึ้น

กิจกรรมที่ 26 เตรียมเวทีนำเสนอระดับตำบล

วันที่ 26 กันยายน 2552 ณ ที่ทำการกำนัน ต.ปากแจ่ม

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. ทีมวิจัย 10 คน
2. พี่เลี้ยง 1 คน คือ ลอราช

วัตถุประสงค์

1. เตรียมรายละเอียดการนำเสนอระดับตำบล

บันทึกกิจกรรม

วันนี้พี่เลี้ยงมาช่วยคิดและช่วยเสนอแนะเรื่องการจัดเวทีนำเสนอระดับตำบล เพราะเป็นเวทีที่เรายังไม่มีประสบการณ์มาก่อน และยังคิดไม่ออกว่ารูปแบบหรือหน้าตาเป็นอย่าไร จึงได้ร่วมกันดูว่าต้องมีรายละเอียดอะไรที่จะนำเสนอในเวทีระดับตำบล ระดมได้ดังนี้

9. ที่มาของศูนย์
10. ที่มาของโครงการ
11. การทำโครงการ ทำกันอย่างไร
12. เกิดผลอะไรจากการทำวิจัยบ้าง
13. กรณีศึกษาที่ควรนำเสนอให้เห็นบทเรียนทั้งสามด้าน คือจบที่ชุมชน จบที่ตำรวจ จบที่ศาล
14. การแลกเปลี่ยนให้ความรู้กับชุมชน

การเตรียมการต้องเตรียมอะไรบ้าง

1. กลุ่มเป้าหมาย เชิญใคร เชิญอย่างไร
2. สถานที่จัดที่ไหน เตรียมอย่างไร ทั้งเรื่องของว่าง เต็นท์ โต๊ะ
3. วันที่จะจัด เวลาไหน
4. ใครนำเสนอช่วงไหนในเวที เตรียมตัวก่อน

เมื่อรู้เบื้องต้นว่าต้องเตรียมการอย่างไรแล้ว ทางทีมวิจัยก็จะได้ร่วมกันปรึกษาหารือกันต่อไปก่อนจะจัดเวทีจริง ซึ่งระหว่างนี้ก็จะได้หาข้อมูล เตรียมการ และนัดหมายมาเจอกันเพื่อสรุปความก้าวหน้าอีกครั้งในต้นเดือนตุลาคม

กิจกรรมที่ 27 เตรียมความพร้อมเวทีนำเสนอระดับตำบล

วันที่ 4 ตุลาคม 2552 ณ ที่ทำการกำนัน

ผู้เข้าร่วมเวที

1. ทีมวิจัย 10 คน
2. พี่เลี้ยง 2 คน คือ สุทิน และ ลอราช

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวางแผนการจัดเวทีนำเสนอระดับตำบล

บันทึกกิจกรรม

ประชุมปรึกษาว่าจะจัดเวทีนำเสนอระดับตำบลเพื่ออะไรบ้าง มีหลายวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อให้ชาวบ้านได้รู้จักกรรมการศูนย์ เข้าใจบทบาทและการทำงานของศูนย์
2. เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้แก่ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อพัฒนาทักษะการพูดและการนำเสนอ

กลุ่มเป้าหมาย 70 คน คือ

- ชาวบ้านหมู่บ้านละ 10 คน
- เจ้าหน้าที่หน่วยงาน 5 คน ได้แก่ ปลัดอาวุโส ผู้กำกับฯ ตัวแทนหน่วยงานยุติธรรมในจังหวัด

จึงน่าจะมีกำหนดการเป็นดังนี้

- เล่าที่มาของศูนย์ โดย นายจัด
- แนะนำกรรมการศูนย์/บทบาทกรรมการศูนย์โดย กำนันเผดิม
- เล่าการทำโครงการ โดยนายธีระยุทธ์
- เล่ากรณีศึกษาและเปรียบเทียบ กรณีเรื่องที่จบในชุมชนและจบที่ศาล โดยผู้ใหญ่สำเริง และกำนันเผดิม
- ตัวแทนชาวบ้านเล่าเรื่องเพื่อยืนยันการทำงานของศูนย์ฯ กรณีลุงเอี้ยมมาขอใช้สิทธิ
- นำเสนอข้อมูลเพื่อร่วมแลกเปลี่ยน โดยนางฤทัยรัตน์

แบ่งบทบาทหน้าที่

- พิธีกร โดยนายประทีป
- อาหารสถานที่ โดย ผู้ใหญ่บุญเย็น
- ประสานงาน โดยกำนันเผดิม

เตรียมข้อมูลเรื่องที่มาของศูนย์

- ปี 2547 ร่วมงานกับหน่วยงาน สกว. กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และคุณมานพ

- ปี 2548 ก่อตั้งเครือข่ายระดับจังหวัด พื้นที่ปากแจ่มมีกรรมการระดับจังหวัด 5 คน ได้แก่ นายจัด นายธีระยุทธิ์ นายสมควร นายโสภณ นางฤทัยรัตน์
- ปี 2550 อธิบดีชาญเชาว์ อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิ์ลงมาร่วมประชุมในพื้นที่ที่วัดคลองคุ้ย อาสาสมัครจัดเวทีประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ
- ปี 2551 หากรรมการจาก 7 หมู่บ้านๆ ละ 2-3 คน
- เปิดศูนย์วันที่ 21 มีนาคม 2551 มีรองอธิบดีศุภมาสมาเป็นประธาน และปลัดอำเภอผู้กำกับการ สภ.ห้วยยอด ผู้บริหารของยุติธรรมตรัง สำนักงานคุมประพฤติ เรือนจำ มาร่วมเป็นเกียรติ
- และให้บรรยายบรรยากาศวันเปิดศูนย์

เตรียมการเรื่องการทำโครงการวิจัย

- โครงการเกิดจากว่าทำปรือไม่ให้ศูนย์ที่เปิดต้อง สูญ
- ปัญหาที่เป็นโจทย์คือ กรรมการเองยังไม่มั่นใจ ชาวบ้านยังไม่รู้จักและยังไม่ยอมรับหน่วยงานราชการยังไม่ยอมรับ
- จึงเกิดโครงการวิจัยชื่อ โครงการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งศูนย์ยุติธรรมชุมชน ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง
- มีวัตถุประสงค์คือ.....
- วิธีการทำ ได้แก่ เก็บบันทึกข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ประชุมประจำเดือน ประชุมร่วมกับหน่วยงาน

ซ้อมเล่าเรื่องกรณีศึกษา

- เรื่องแรกเป็นเรื่องที่จบในชุมชน เป็นเรื่องปลูกหมากจำนวน 20 ต้นล้ำเขตแดนกัน วิธีการคือไกล่เกลี่ยกันหลายวัน ต้องยกกฎหมายมาอธิบายและให้เข้าใจ เนื่องจากเป็นที่ดิน นส3 วัดเขตแดนได้ เมื่อผู้กระทำผิดยอมรับก็รื้อต้นหมากออก เรื่องก็จบ เรื่องที่เล่าผู้ใหญ่สำเริงก็เล่าอย่างละเอียดแล้วพี่เลี้ยงจับประเด็นวิเคราะห์ให้ดู
- เรื่องที่สอง จบที่ศาลเป็นเรื่องรุกล้ำที่ดินกันเช่นกัน ซึ่งเรื่องนี้กำนันก็เล่าอย่างละเอียด แล้วก็ชวนกันวิเคราะห์

เมื่อวางแผนเสร็จแล้วก็คุยเรื่องหน้าที่กันอีกครั้ง แล้วนัดหมายจัดเตรียมสถานที่ และสิ่งอื่นๆ ก่อนวันจัดเวทีโดยให้ช่วยๆ กัน

กิจกรรมที่ 28 เวทีนำเสนอระดับตำบล

วันที่ 8 ตุลาคม 2552 ณ วัดคลองคุ้ย

ผู้เข้าร่วมเวที

1. ทีมวิจัย 18 คน
2. พี่เลี้ยง 3 คน
3. เจ้าหน้าที่หน่วยงานจำนวน 5 คน ได้แก่ ดาบตำรวจ คุณสายรุ้ง คุณโกเมน คุณภควัติ พตท. สมศักดิ์ ศรีแสง
4. ชาวบ้าน 42 คน

รวม 67 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัย ทั้งเรื่องกระบวนการ และความรู้จากข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เก็บรวบรวมจากชุมชน

การดำเนินการประชุม

ก่อนถึงเวลาทีมกรรมการมาเตรียมสถานที่กันก่อนอย่างพร้อมเพรียง พร้อมกับซ้อมบทเล็กน้อยอยู่หลังเวที เวลาก่อนบ่ายโมง ซึ่งรอชาวบ้านทยอยกันมา กำนันเผดิมพูดคุยระหว่างรอ เรื่องที่คุยก็เรื่อง - สภาพอากาศ ว่าตอนนี้มีพายุเข้ามาจนน้ำท่วมหลายพื้นที่ ซึ่งที่เกิดสภาพปันนี้เพราะมันเกี่ยวโยงกันหมดกับสภาพแวดล้อมที่เสียไปส่งผลต่อสภาพอากาศ คนทำลายป่า ภูเขาถูกทำลาย ไม่มีต้นไม้ยึดหน้าดิน แล้วแผ่นดินจะอยู่อย่างไร ส่วนข้างล่างนั้นไม่รู้แผ่นดินกลวงแล้วหรือเปล่า ถ้าโลกยุบ น้ำแข็งละลาย ก็ไม่รู้ว่าเราจะไปอยู่ไหนกัน ก็ขอให้ช่วยกันอย่าทำลาย แต่ก่อนเรามีต้นไม้ต้นโตๆ แต่หลังๆมาเราตัดปลูกยางพาราไม่รู้ว่าต่อไปจะเกิดอะไร เราอาจจะคิดไม่ถึงว่าจะเกิดปันนี้ ดังนั้นเราต้องเก็บกักต้นไม้ไว้ให้มากที่สุด ไม่ว่าไม้ไหรให้ปลูกทดแทนไว้ ตรงที่ว่างก็ได้ เรื่องสิ่งแวดล้อมเคยพูดในทุกเวทีเรื่องไม่ควรใช้ยาฉีดหญ้า ทำให้ต้นไม้เน่าตาย ถ้ามองเรื่องสมุนไพร แม้กระทั่งหญ้าก็เป็นสมุนไพร แต่ถ้าเราใช้ยาฆ่าหญ้ามันก็ตายหมด ต่อไปเราก็ไม่มีใช้ คือธรรมชาติตาย แต่ก็บังคับกันไม่ได้อยู่ที่ดุลพินิจของพี่น้อง เขาบอกว่าการใช้ยาฉีดหญ้าถ้ามีบ่อบาดาลที่ขุดแล้วไม่ได้ใช้ต้องอุดเสียให้เรียบร้อยเพราะยาฆ่าหญ้าจะแซกซึมลงไป เมื่อพร้อมแล้วเวลาประมาณ 13.00 น. นายประทีป สุขสนาน ซึ่งเป็นพิธีกรก็เข้ามาดำเนินการในเวที

นายประทีป สุขสนาน หัวหน้าโครงการรับหน้าที่พิธีกร ได้กล่าวบทกลอนนำว่า

"ถ้าโลกนี้ขาดธรรม โลกนี้จะร้าวราน"

"ถ้าโลกนี้ขาดธรรม โลกนี้จะนองเลือดที่แดงฉาน"

"ถ้าโลกนี้ขาดธรรม โลกนี้จะพินาจพลัน"

แล้วกล่าวสวัสดีพ่อแม่พี่น้อง วันนี้ทีมที่ทำโครงการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่ม มาจัดเป็นเวทีตำบลของชาวปากแจ่ม จัดขึ้นมาเพื่อให้พี่น้องได้รู้จักกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน ต.ปากแจ่ม ให้ทั้ง 8 หมู่บ้านได้มาร่วมรับทราบ ซึ่งศูนย์นี้เปิดโดยการสนับสนุนของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดตรัง (พอดีทางยุติธรรมตรังและคุมประพฤติมาถึงก็มีไวนิลมาติดที่เวที) วันนี้จะบอกเล่าว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนเปิดมานานแค่ไหน แล้วทำอะไรบ้าง ศูนย์เราเปิดมาแล้วก็ได้ทำงานโดยคณะกรรมการศูนย์ได้พบปะพี่น้องมาแล้วก็หลายครั้ง วันนี้จึงจะมาเล่าถึงการทำงาน ก่อนจะถึงการนำเสนอก็แนะนำแขกผู้มีเกียรติที่มาในวันนี้คือ คุณภควัต สายรุ้ง จากสำนักงานยติธรรมตรัง คุณโกเมน จากคุมประพฤติตรง ทนายวิวัติ จากนั้นก็เชิญทีมวิจัยขึ้นมานำเสนอที่มาของศูนย์ฯ

นายจัด โชติรัตน์ ได้กล่าวสวัสดีแขกผู้มีเกียรติรวมถึงอาสาสมัคร แล้วบอกว่า 4 ปีที่ผ่านมาไม่ได้มีการพบปะกับอาสาฯ กันเลย ส่วนกรรมการศูนย์นั้นมีอยู่เพียง 20 ท่าน สำหรับนายจัดเป็นผู้ประสานงานได้ทั้ง อัยการยุติธรรมจังหวัด คุมประพฤติ ซึ่งมีความชำนาญ เจนเวที อยากจะเล่าเรื่องประวัติของปากแจ่มก่อน ตอนนี้ปากแจ่มมีผู้สูงอายุ 614 คน ประชากรรวมสี่พันกว่าคน แล้วก็เล่าเรื่องจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนในตำบล

- มีการจัดตั้งแกนนำ 5 คนเมื่อปี 47 มีนายจัด คุณโสภณ คุณสมควร ธีรยุทธ์ ได้อบรมระดับจังหวัด ถึงระดับภาค ระดับกรมฯ ประชุมกันมาทุกระดับ โดยบทบาทหน้าที่คือดูแลชาวบ้านที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม ที่โดนตำรวจหรือนายทุนเอาเปรียบ และดูแลปัญหาของคนในชุมชน ไม่ให้ขึ้นโรงขึ้นศาล จึงได้แนวคิดในการเปิดศูนย์เพื่อให้เราได้มาจัดการความขัดแย้งของเราโดยคนในชุมชนเราเอง ให้เรามีความสงบสุข เพราะชุมชนเรามีปัญหาความขัดแย้งมากทั้งเรื่องการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เช่น เหมือง ภูเขา ป่าไม้ ยาเสพติด
- นายจัดเล่าที่มาได้เพียงเล็กน้อย ขาดปีต่อมา

พิธีกร สรุปว่าศูนย์เข้าร่วมโครงการมาตั้งแต่ปี 47 นี่ปี 52 เป็นเวลากว่า 5 ปีแล้ว นับว่าเป็นโชคดีของชาวปากแจ่มที่ได้เปิดศูนย์ เพราะแกนนำได้นำความรู้ได้กระจายความรู้ให้กับชาวบ้าน ลำดับต่อไปให้กำนันได้แนะนำกรรมการศูนย์ฯ

กำนันเผดิม โชติรัตน์ กล่าวสวัสดีทุกฝ่าย แล้วบอกว่าวันนี้เราจัดเวทีระดับตำบลเพื่อจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานของกรรมการศูนย์ แล้วแนะนำกรรมการศูนย์ในระดับตำบล ซึ่งเราก็เคยแนะนำบ่อยแล้วในเวทีอื่นๆ ก็ไม่รู้ว่ามาครบกันหรือไม่ ซึ่งได้แก่

- นายเผดิม โชติรัตน์ ประธานศูนย์ กำนัน
- คุณสมปอง สมบูรณ์ รองประธาน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6
- สมควร แก้วพรม เหรัญญิก สมาชิกสภา อบต.
- นางบุญเย็น สุวรรณอัมพร รองประธาน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5
- ประทีป สุขสนาน ส.อบต. หมู่ 5
- นายแรม เสนี ผู้ช่วยกำนัน
- นายจัด โชติรัตน์ คณะกรรมการเครือข่ายระดับจังหวัด ประธานผู้สูงอายุ
- นายอุดม หนูกูล ผู้ช่วยหมู่ที่ 1
- คุณฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ (ลาป่วย)
- นายโสภณ ปรงแก้ว กรรมการระดับจังหวัด
- นายโอภาส คงแดง (ติดภารกิจเรื่องงาน)
- คุณวัลยา คงทน อสม. หมู่ 2 อดีต ส.อบต.
- นางผ่อง ราชพลี ประธาน อสม.
- นางวนิดา โชติรัตน์ กำลังเข้าประชุม อสม.
- นายสำเริง ช่วยเมือง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2
- คุณจำรัส อินทร์สงค์ อสม. หมู่ 2
- คุณวีระยุทธิ์ ทองแจ่ม เลขาฯ กรรมการระดับจังหวัด
- ทวีศักดิ์ นาโค ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6
- คุณสมคิด นาเลื่อน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1
- ที่ปรึกษา คือท่านปลัด ท่านนายก อบต. ซึ่งวันนี้เขาติดภาระ

เราเปิดศูนย์แล้วได้เปรียบหวาเพื่อน คือมีผู้ใหญ่เกือบทุกหมู่บ้าน รวมถึงผู้นำ ส.อบต. อสม. ซึ่งเราได้เปรียบในเรื่องตำแหน่ง แต่เรื่องการทำงานเราก็ไม่รู้ว่าเราไประดับไหน

บทบาทของกรรมการ กรรมการศูนย์ต้องรู้ว่าบทบาทของเราคืออะไร

1. ไกล่เกลี่ย และประสานงานให้เกิดการไกล่เกลี่ย
2. ติดต่อประสานงานหน่วยงานเพื่อให้ความช่วยเหลือประชาชนเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชน
3. บันทึกเรื่องราวการจัดการปัญหาของชุมชนทั้งหมดที่เกิดขึ้น
4. ประชาสัมพันธ์และให้หน่วยงานมาให้ความรู้เรื่องสิทธิ กฎหมายต่างๆ
5. ภารกิจอื่นๆ ตามที่หน่วยงานร้องขอ

พิธีกร สรุปว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนปากแจ่มกรรมการมาจาก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส.อบต. อสม. และตัวแทนชุมชน ทั้งสิบกว่าคนนี้ทุกคนสามารถช่วยเหลือพ่อแม่พี่น้องที่มีข้อพิพาทได้ เราพร้อมดูแลพ่อแม่พี่น้อง และทุกคนเป็นตัวแทนของพี่น้อง จากนั้นแนะนำพันตำรวจโทสมศักดิ์ ศรีแสง (รองผู้กำกับ) จาก สภ.ห้วยยอด ที่เพิ่งเดินทางมาสมทบอีก 1 ท่าน ให้เวลาท่านพูดก่อน เพราะมีภารกิจ

พันตำรวจโทสมศักดิ์ ศรีแสง (รองผู้กำกับการ สภ.ห้วยยอด) ได้กล่าวสวัสดีทุกคน บอกว่าต้องขอโทษเพราะที่เขาปูนเขามีเวทีกองทุนหมู่บ้านตอนนี้ท่านผู้ว่าฯ อยู่ที่โน่นแต่ตนก็ขอตัวมาตรงโน้นก่อน ได้ข่าวว่าเสร็จจากเขาปูนผู้ว่าฯ จะมาบ้านพักคนชรา สำหรับเรื่องศูนย์ยุติธรรมชุมชนถือว่าดีเพราะเป็นศูนย์ในการแก้ปัญหาเบื้องต้น สามารถลดความขัดแย้ง ในสังคมความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติ เราอยู่ได้ในสังคมเพราะมีศาสนา กับ กฎหมาย มาดูแลความยุติธรรมและแก้ปัญหา ในสมัยก่อนศาสนาแก้ได้ แต่ปัจจุบันความเจริญมากขึ้น คนมากขึ้น จึงต้องมีกระบวนการยุติธรรมมาแก้ปัญหา แต่การเข้าสู่กระบวนการเป็นเรื่องยุ่งยากเพราะต้องเสียค่าใช้จ่าย เสียเวลา บางครั้งก็ไม่เป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย ทางกระทรวงยุติธรรมจึงคิดว่าทำปรือ ให้มีการแก้ปัญหาในชุมชน มีนโยบายไม่ต้องให้เรื่องถึงตำรวจ เข้าไปสู้กันในศาล คิดว่าโครงการนี้คงจะเห็นผลว่าเป็นชุมชนที่ปฏิบัติได้ดี ผมดูแล้วที่ปากแจ่มคนที่ไปโรงพักจะน้อย หนึ่งอาจจะเพราะคนน้อย หรือสองเพราะศูนย์ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ลดความขัดแย้งเล็กๆน้อยๆยุติได้ นับว่าเป็นเรื่องที่ดี จึงอยากให้โครงการรุ่งเรืองประสบผล ทั้งคดียอมความได้และยอมความไม่ได้ถึงเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมก็ยอมความได้ทุกขั้นตอน ของกระบวนการยุติธรรมแต่บางคดีที่ยอมความไม่ได้มันก็ต้องเดิน ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยอมก็ไม่ได้เพราะเป็นอาญายอมความไม่ได้ แต่ถ้าเกิดคดีในชุมชนแม้เป็นประเภทที่ยอมความไม่ได้ ถ้าตำรวจไม่รู้ หรือตำรวจรู้แต่เราไม่แจ้งความร้องทุกข์ บางครั้งก็ด้วยความเห็นใจเจ้าหน้าที่ สภอ.มีเจ้าหน้าที่กันอยู่ 3 คน รับผิดชอบเรื่องคดีความของประชาชนเป็นแสน ซึ่งถ้าคดีทุกคดีขึ้นสู่โรงพักหมดคงรับไม่ไหว แม้ตอนนี้เองก็ทำกันไม่ไหวแล้ว เรื่องๆหนึ่งเข้าไปแล้วใช้เวลานาน สืบสวนกันนาน ต้องสอบพยาน หาหลักฐาน บางทีส่งศาลแล้วยังต้องเป็น

พยานในศาลอีก กระบวนการยุติธรรมเองก็ขาดแคลน ถ้ามีโครงการนี้ดีคงทำให้เรื่องต่างๆ ลดลง ตำรวจก็จะสบายขึ้น เพราะโครงการนี้จะลดปัญหาความขัดแย้ง ลดปัญหาที่ไปถึงตำรวจ จะได้ทำคดีที่สำคัญจริงๆ ได้ทำเต็มที่ คดีเล็กๆ ไม่อยากให้ขึ้นโรงพัก

พิธีกร กล่าวขอบคุณพันตำรวจโทสมศักดิ์ ศรีแสง ซึ่งท่านบอกว่าปัญหาถ้าจบในชุมชนได้จะดี แล้วเชิญทีมวิจัยมาเล่าเรื่องการทำโครงการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งศูนย์ยุติธรรมชุมชน ต.ปากแจ่ม

นายวีระยุทธิ์ ทองแจ่ม เล่าว่าพอเปิดศูนย์แล้วเราทำปรือไม่ให้สูญเปล่า ถึงเปิดศูนย์แล้วมีกรรมการแล้วเราก็ทำงานไม่ต่อเนื่อง ชาวบ้านไม่มั่นใจ ประชาสัมพันธ์ก็ไม่ทั่วถึง หน่วยงานไม่รู้จัก พอดีมีโครงการจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดตรัง กับกรมคุ้มครองสิทธิฯ เพื่อทำโครงการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งศูนย์ยุติธรรมชุมชน ต.ปากแจ่ม ถ้าพูดถึงศูนย์ว่าทำเพื่ออะไร เพื่อเป็นแนวทางการสร้างความเข้มแข็ง เพื่อศึกษาการจัดการปัญหาความขัดแย้งของชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและศึกษาเปรียบเทียบกับคดีในพื้นที่ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน หน่วยงานของรัฐ และผู้เกี่ยวข้อง โดยมีกิจกรรมดังนี้

- ที่ผ่านมาเราทำเฒ่าเรื่องเพื่อน คือ ทุกวันที่ 30 ของทุกเดือนเราประชุมที่บ้านกำนัน
- เก็บข้อมูลปัญหาความขัดแย้ง ว่ามีใครเกี่ยวข้อง ใครเข้าไกล่เกลี่ย ทำปรือ จบปรือ หรือเข้าสู่กระบวนการต่อไปปรือ
- ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ได้จัดทีมวิเคราะห์ข้อมูล เราเก็บข้อมูลได้ทั้งหมด 71 เรื่อง ซึ่งแต่ละเรื่องก็น่าเรียนรู้ ทั้งที่เขาไกล่เกลี่ยได้และไม่ได้

นายทวีศักดิ์ นาโค มาเล่าเรื่องข้อมูลทั้ง 71 เรื่องที่เก็บได้ ว่าตนก็เป็นกรรมการในทีมวิจัยของศูนย์ ต.ปากแจ่ม โดยทางทีมงานลงเก็บทั้ง 7 หมู่บ้านที่คนเฒ่าคนแก่ ผู้นำ คนไกล่เกลี่ย พบว่าปัญหาที่เก็บมาทั้งหมด 71 เรื่อง เราเอามาแยกได้ 3 ประเด็น

- เรื่องที่ดิน 23 เรื่อง ส่วนมากเป็นการปลูกยาง ปลูกเทียม ปลูกหมากล้ำเข้าเขตของเพื่อน เป็นเรื่องแบบนี้มาก แบบอื่นไม่ค่อยมีปัญหา เรื่องตรงนี้เคลียร์ได้ คู่กรณีมักมาหาผู้ใหญ่บ้าน แล้วผู้ใหญ่ก็ไปแลที่เกิดเหตุดูว่าแดนอยู่ตรงไหน หลักเขตอยู่ตรงไหน เป็นเรื่องที่ผู้เสียหายมักใช้ผู้นำ
- เรื่องทะเลาะวิวาท 24 เรื่อง เป็นปัญหาที่เคลียร์ได้ก็มาก แต่ที่เคลียร์ไม่ได้ก็มีที่ถึงศาล ถ้าเคลียร์ไม่ได้ก็ส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพราะบางทีเป็นเรื่องยิง แทงกันตาย

- สัตว์เลี้ยงกินอาสิน 24 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นวัวกินยาง ส่วนใหญ่จะเป็นลูกวัวไม่ได้เจาะหมูก ผู้เสียหายจะมาหาผู้นำ ผู้นำก็ไปแลแล้วดูว่าต้องชดใช้กันอย่างไร ก็ไกล่เกลี่ยได้

คุณทวีศักดิ์บอกว่าดีที่มีศูนย์ฯ เพราะปัญหาความขัดแย้งเคลียร์กันได้ ดีกว่าถึงโรงพัก เพราะถ้ามีปัญหาถึงโรงพัก ถึงศาล ก็รบบานไม่เผาผีกัน ของของใครใครก็รัก วัวใครๆก็รัก ยางใครๆก็รักก็ต้องช่วยกันดูแล รักษาวัวเจาะหมูกได้ก็เจาะหมูกเสีย

พิธีกร สรุปว่าที่คุณวีรยุทธิ์ บอกว่าเป็นโครงการการเรียนรู้ การเรียนรู้นั้นคือการเก็บข้อมูลของชุมชน ซึ่งมีเรื่องที่ดิน ทะเลาะวิวาท เรื่องสัตว์เลี้ยง มันเป็นของธรรมดาของปัญหา เรื่องที่ดินมีที่ไปที่มา ปันปรือก็จัดการกัน เดี๋ยวเรามาเรียนรู้จากเรื่องราวกัน จะมี 2 ท่านมาเล่าเรื่องเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นบทเรียน

ผู้ใหญ่สำเริง ช่วยเมือง บอกว่าเป็นผู้ใหญ่มา 22 ปีแล้ว ไกล่เกลี่ยมาแล้ว 40 กว่าเรื่องจะเล่าเรื่องแรกเกี่ยวกับข้อพิพาทในหมู่บ้านที่ไกล่เกลี่ยจบในชุมชน เรื่องที่ 1 นาย ก ไปบุกรุกที่ดิน นส.3 ด้วยการปลูกหมาก 20 กว่าต้นๆ เท่าๆแข้งจะเป็นลูกแล้ว ส่วนนาง ข ที่ไม่ค่อยเข้าสวนพอมาแลก็พบว่าเพื่อนบุกรุกแล้ว เมื่อผู้ใหญ่รู้เรื่องก็บอกว่าให้เอาหลักฐานมาแลกัน นาย ก เป็น ภท5 ฝ่ายนาง ข เป็น นส3 จึงใช้สายวัดมาวัดตาม นส3 แล้วพบว่าหมากเข้าไป 1 แถวจริง จึงชี้แจงว่าให้ถอนต้นหมากออก แกก็คงกลัวเสียหน้าปลูกแล้วจึงไม่ยอมถอน จึงใช้ให้เจ้าดิน นส3 ถอนแต่แกว่าแกไม่ได้ปลูกไม่ถอน ผมจึงบอกว่าถ้าไปโรงพักข้อหาบุกรุกจ่ายเป็นหมื่นให้เตรียมตังค์ไปเลย แล้วถามว่าถ้าให้ตนเองรื้อถอนให้ได้ไหม ปรากฏว่านาย ก ให้ผู้ใหญ่รื้อถอน ผู้ใหญ่จึงเอาพร้าฟันออกเสีย แล้วให้จับมือดีกัน บอกว่าอย่าได้โกรธเคืองกันเลย แต่สำหรับคดีนี้ถ้าขึ้นศาลได้จ่ายกันเป็นหมื่นแน่

เรื่องที่ 2 เป็นเรื่องรถสิบล้อเป็นรถแมงดาจะขับไปกรุงเทพฯ พอขับผ่านที่หน้าศูนย์คนชรา มีวัยรุ่นแต่ไม่ใช่เด็กปากแจ่ม เป็นเด็กตำบลน้ำผุดหมู่ที่ 1 ซึ่งอยู่ติดๆกัน จำนวน 11 คนได้ซัดรถด้วยลูกตังค์ (เหรียญ) ก็โชคดีดีกระจกไม่แตก คนขับจึงมาแจ้งผู้ใหญ่บ้าน จึงได้จัดชุด อพป. ไปดักทางได้ 11 คน ทำบันทึกให้พ่อแม่มาไถ เด็กก็รับผิด แล้วไกล่เกลี่ยให้จบ ว่ากล่าวตักเตือนเรื่องของการไม่ก่อนกวนคนอื่น ซึ่งก็ไม่มีเรื่องเกิดขึ้นอีก เด็กไม่มานั่งจับกลุ่มกันอีก

กำนันเผดิม โชติรัตน์ เล่าเรื่องที่ 3 แต่ขอเล่าแบบย่อๆ สั้นๆ ว่า เมื่อปลายปี 46-47 รัฐบาลประกาศให้พี่น้องที่มีหลักฐาน สค1 ไปยื่นขอออกโฉนด ทางที่ดินได้มีหนังสือให้ผู้มี สค.1 ไปขอออกโฉนดฟรี ทุกคนจึงกระตือรือร้น เพราะไม่ต้องมีค่าใช้จ่าย จ่ายเพียงร้อยกว่าบาท เพราะการยื่นขอออกเองต้องจ่ายสองพันกว่าบาท ในหมู่บ้านกำนันมี 29 ราย เจ้าหน้าที่มารางวัด เซ็นชื่อพยานข้างเคียงเรียบร้อนหมดแล้ว เพียงรอรับหลักฐานโฉนด แต่ต่อมาประมาณ 3 เดือนมีเจ้าของที่ดินอีกคนคือนาย ก แกยื่นเรื่องเหมือนกัน

แต่การออกโฉนดมันช้า แต่เขาต้องการเร็วกับ แกจึงไปร้องขอถอนเรื่อง ทางเจ้าหน้าที่ที่ดินก็ถอนให้ แกไปขอออกโฉนดเฉพาะราย ปัญหาจึงเกิดขึ้นจากตรงนี้เพราะแกไปยื่นเรื่องแล้วเจ้าหน้าที่ก็มารางวัดไหม สค1 จำนวน 10 ไร่เศษ แต่ของนาง ข. ก็อยู่ตรงนั้นเจ้าหน้าที่จึงรังวัดตาม สค1 พอวัดไปได้ 10 ไร่ ได้ก็เข้าเขตที่ดินนาง ข ที่แกกั้นรั้วไว้ จึงโต้เถียงกัน นาย ก บอกว่าแกจำต้นไม้ที่เป็นเขตแดนได้ ส่วนนาง ข บอกว่าที่ดินของแกก็ตรงนั้นพ่อของแกให้มาแล้วตัดยางก็มานานสามสี่สิบปีแล้ว แต่ที่เล่าตกไปคือที่ดินสองแปลงนี้ได้ขายให้กับผู้ทำสัมปทานเหมืองแร่ไปแล้ว โดยสองเจ้านี้มีสัญญาเวนคืนให้ เพราะผมเคยเห็นเป็นใบสัญญาที่เหมืองแร่บอกว่าเมื่อสิ้นสุดการทำประโยชน์แล้วจะคืนกลับให้เจ้าของทั้งหมด ซึ่งสัญญาก็หมดปี 2538 เมื่อทำเหมืองแร่แล้วเขตแดนทำให้จำไม่ได้เพราะกลายเป็นผืนทรายเดียวกันหมด ทั้งนาย ก กับนาง ข ไม่ยอม เขามาบอกผมพอเข้าไปไกล่เกลี่ยทั้งสองฝ่ายต่างก็ไม่ยอม คุยกับสายตรวจแล้วก็ไม่ยอม จึงไปโรงพักแจ้งความกัน ตำรวจก็รับเรื่องตามที่ นาย ก แจ้ง ร้อยเวรทำการบันทึกตามที่แจ้ง ทางโรงพักนัดกัน 2 ครั้ง ก็ไม่มีผล เพราะต่างก็ไม่ยอม จึงร้อนไปถึงเจ้าหน้าที่ที่ดิน เพราะเจ้าหน้าที่คงเข้าทางฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอยู่สักหิด เจ้าหน้าที่ที่ดินจึงเรียกทั้งสองฝ่ายไป ทางนาย ก จะเอาอย่างเดียว ทางที่ดินสรุปว่านาย ก ต้องไปร้องขอเจ้าหน้าที่อำเภอ นาย ก ก็ไปร้องที่ปลัด ซึ่งรับผิดชอบในการร้องทุกข์ของประชาชน หลังจากปลัดทราบเรื่องร้องทุกข์แล้วก็เรียกทั้งสองฝ่าย เรียกกำนันด้วยแต่กำนันไม่ว่างมีประชุมที่จังหวัด ปลัดไกล่เกลี่ยก็ไม่ตกลง ไม่รู้จำทำปรือทางที่ดินเรียกไปอีกเพื่อจะสรุปเรื่อง เจ้าหน้าที่ที่ดินสรุปโดยเอาเรื่องราวการเกิดความขัดแย้ง ร้องทุกข์ ทำสำนวนส่งศาลเลย ให้นาย ก เป็นโจทก์ นาง ข เป็นจำเลย เดินศาลกันอยู่จนจบปี 51 เริ่มฟ้องกันตั้งแต่ปี 47 ศาลเรียกพยานโจทก์ก่อน อีกสามถึงสี่เดือนแล้วเรียกจำเลยพร้อมพยานไปสอบโดยกำนันไปเป็นพยานกัน วันหลังสุดศาลตัดสินว่าที่ดินตรงสองไร่เศษนั้นเป็นของนาง ข.

- วิเคราะห์โดยผมเห็นว่าสาเหตุที่ นาย ก ต้องการรุกล้ำ เพราะตรงนั้นมีกองทรายสูงอยู่ แล้วถ้าขายทรายได้หลายแสน ทำให้ฝ่ายนาย ก อยากขายทรายก็ได้ แต่นาง ข ต้องการเพียงที่ดินของแกเท่านั้น ซึ่งศาลก็ตัดสินเหมือนเห็นกับตา

- สำหรับค่าใช้จ่ายฝ่ายโจทก์ไม่ได้ถามเพราะไม่สามารถไถ่ถามได้ ส่วนจำเลยจ่ายไปต่ำสุดแล้วประมาณสี่หมื่น มีค่าทนาย เสียค่ารถ ค่าเวลา ถ้าเทียบกับเรื่องของผู้ใหญ่สำเริงแกไกล่เกลี่ยในหมู่บ้านไม่ต้องเสียเบี้ยสักบาท

- จึงฝากไว้เราชาวบ้านถ้ามีเรื่องอย่าไปถึงศาลเลย แต่บางท่านดื้อ เสียเท่าใดไม่ว่าขอให้ศาลตัดสิน ตอนนี้เรื่องเงิน ก็เหมือน พวกเงินกองทุนในหมู่บ้านต่างๆ มีคนท้าทายว่าฟ้องเลย ผมก็จะได้ทำให้เป็นแบบอย่าง

ดังนั้นฝากไว้ เรื่องไหนไกล่เกลี่ยได้ขอให้ไกล่เกลี่ยในหมู่บ้านไม่ว่าเรื่องนั้นจะเป็นคดีอาญาก็แล้วแต่ แม้แต่เรื่องที่ว่าไม่ได้ผมก็ว่าต้องได้

จากการไปประชุมที่วัฒนาปาร์ค ศาลบอกว่ามีเรื่องขึ้นศาลอยู่เจ็ดพันกว่าเรื่อง วันหนึ่งตัดสินได้เพียง 7 เรื่อง แล้วเมื่อไหร่จะเสร็จ ที่ไม่เสร็จเพราะอะไร ท่านรอไว้กินกันหรือเปล่า แม้บางเรื่องคงจะกระทบทนายบ้าง แต่คิดว่าน่าจะทำได้ เราเอาเบี้ยให้กำนันก็ได้ได้กินน้ำชาห้าบาทก็ยังดีดีหวาจ่ายมาก

พิธีกร: เรื่องที่เล่ามาเราได้ฟังไปสองเรื่องแล้วเรื่องแรกที่บ้านผู้ใหญ่สำเริง เรื่องที่สองที่หมู่ที่ 3 บ้านกำนัน ถ้าได้เปรียบเทียบก็จะทำให้เห็นภาพ ซึ่งข้อมูลที่เราเก็บ ทั้ง 71 เรื่อง ถ้าเล่ากันวันหนึ่งก็ไม่จบที่จริงอยากจะให้พี่น้องได้เอาไปแล สองเรื่องนี้เป็นเรื่องล้ำแดนเหมือนกัน ที่หมู่สองเรื่องหมากก็ปลูกล้ำที่ดินเพื่อน เรื่องที่สองที่ดินมีทรายอยู่ ก็มีมูลค่าทำให้คนอยากได้ จะเห็นว่าที่เราจะล้ำแดนกันก็เพราะมันมีมูลค่า สำหรับการทำงานของศูนย์นั้นเรื่องที่พี่น้องมาแจ้งทางกรรมการจะไปพบปะพูดคุย แล้วศูนย์จะบันทึกเอาไว้ ซึ่งข้อมูลนี้จะไม่สูญหาย และข้อมูลนี้ถูกส่งไปไกลถึง สกว. เชียงใหม่ ส่งไปไกลมาก นั้นพี่น้องมีเรื่องไหรมาหากรรมการได้ อย่างตัวอย่างเรื่องที่สองไปถึงศาลใช้เวลาสองปี ก็จ่ายไปหลายหมื่นสำหรับที่ศูนย์พี่น้องมาหาไม่ต้องจ่ายเบี้ยแต่ถ้าซื้อเหล้าขาวให้เราก็กินนั่นแหละ ต่อไปให้พบกับคุณวัชรินจุ้ยเริก ตัวแทนชาวบ้านจะมาเล่าเรื่องที่ได้รับการช่วยเหลือจากศูนย์ยุติธรรม ให้เขาได้รับการดูแลกรณีคดีอาญา ซึ่งเป็นการช่วยเหลือจากกรมคุ้มครองสิทธิฯ

นายวัชรินทร์ จุ้ยเริก เล่าว่าน้องชายถูกยิงตาย กรรมการศูนย์เขาแนะนำจึงประสานงานตามขั้นตอน จนน้องชายได้รับค่าชดเชย แล้วนายวัชรินทร์ก็ขอเล่าเพียงแค่นี้

พิธีกร บอกว่านายวัชรินทร์รีบไปทำควายส่งไปแสดงที่งานวัฒนาธรรมที่ทุ่งแจ้ง (เป็นการแซวว่ารีบเล่าเรื่องเพราะต้องไปทำงานต่อ) ที่จริงคือนายวัชรินทร์เขาไม่ใช่นักเล่าเรื่องหรือนักพูดเขาจึงไม่มีความมั่นใจรวมทั้งยังอายออกมาหน้าเวที ทางพิธีกรจึงเล่าเพิ่มว่าตอนนั้นน้องชายถูกยิง จะไปตลาดห้วยยอด ไปเติมน้ำมันขับรถไปโดนวัยรุ่นไล่ยิงได้แผล 2 แผล เมื่อกรรมการยุติธรรมได้ทราบเรื่องนี้ก็พาไปพบกับท่านทนาย จนยื่นเรื่องได้รับค่าชดเชย แล้วก็ให้ได้ฟังทนายพูดให้ฟังต่อว่าที่ยุติธรรมจังหวัดช่วยเหลืออะไรบ้าง แล้วจำหน้าตาทนายไว้ไปหาได้

ทนายวิวัฒน์ บอกว่าวันนี้หัวข้อเกี่ยวกับเรื่องของกระบวนการยุติธรรมชุมชน โดยหลักเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งของชุมชน ทั้งคดีแพ่ง และอาญาทั่วๆ ไป มองว่าตรงนี้ถ้าพี่น้องมีความขัดแย้ง เช่น วัวกินหญ้า กินยางเป็นคดีอาญาชนิดคดีลหุโทษ มีโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน ปรับไม่เกิน 1,000

บาท ไปหาพนักงานสอบสวน เปรียบเทียบปรับได้ถ้าผู้เสียหายยินดีให้ปรับก็จะจบเรื่อง ถ้าเรื่องนี้เข้าศูนย์ยุติธรรมชุมชนจะไม่มีประวัติว่าเคยกระทำผิด จะส่งผลดีต่อหลายๆ เรื่อง จะลดปัญหาความขัดแย้งได้ ส่วนของคดีอาญามันจะมีความผิดที่ยอมความได้ และความผิดที่ยอมความไม่ได้ เช่นคดีเกี่ยวกับเพศ เด็กชายบ้านนี้ไปพาเด็กหญิงบ้านโน้นไป โดยหลักไปแล้วได้เสียกัน จะเป็นคดีพรากผู้เยาว์ยอมความไม่ได้อันนี้โดยหลักกฎหมาย ถ้าขึ้นศาลไปศาลจับให้สมรสภายหลังคดีอาญาจะระงับทันที ส่วนจะเข้าศูนย์ยุติธรรมชุมชนก็ไม่น่าจะเป็นไร ส่วนเรื่องคดีรุกล้ำ ที่ดินจากข้อมูลที่เห็นให้ช่วยระวังด้วย เรื่องปลูกต้นไม้แล้วกิ่งล้ำเข้าไปในที่ดินผู้อื่น ฝ่ายที่ถูกต้นไม้ล้ำเข้าไปสามารถบอกอีกฝ่ายให้ตัดออกได้ ถ้าอีกฝ่ายไม่ตัดภายในระยะเวลาอันควรก็ตัดออกเองได้ ไม่ผิดกฎหมายข้อหาบุกรุกหรือทำให้เสียทรัพย์เพราะกฎหมายให้อำนาจไว้ ส่วนคดีอาญาจะขอเล่าให้ฟังไม่ว่าคดีฆ่าหรือทำร้ายร่างกายมันเป็นคดีเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของสังคมและชุมชนที่เคยกล่าวว่ามีทั้งยอมความได้และไม่ได้ คดีอาญาตอนนี้ถ้าถูกฟ้องดำเนินคดีในชั้นศาลจะถูกเรียกค่าเสียหายในคดีอาญา คือศาลจะให้เรียกค่าเสียหายพร้อมกันไปเลยกับคดี เหมือนอย่างเรื่องไปฆ่าแล้วถูกจับคุมได้รับสารภาพ ในชั้นศาลจะมีการร้องเข้าไปเป็นโจทก์ร่วมจะเรียกค่าเสียหมายเช่นค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดประโยชน์ ค่าไร้อุปการะ คนเสียหายเรียกร้องจากจำเลยได้ แต่ตรงนี้สามารถจะตกลงกันได้ในชั้นก่อนขึ้นศาลว่าเอาค่าเสียหายแสนหรือสองแสน เราก็จะเรียกค่าเสียหายได้ ในส่วนของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เรื่อง พรบ. ค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาเกิดจากคดีเชอรี่แอนเป็นคดีที่พนักงานสอบสวนสร้างพยานเท็จแล้วกล่าวหาผู้ต้องหา 5 คน ผู้ต้องหา 5 คนถูกจับเข้าคุก มีตายอยู่ในคุกกัน ต่อมาผู้ต้องหาทั้ง 5 คนได้มาฟ้องเรียกค่าเสียหายเนื่องจากผลการตัดสินว่าไม่ผิด รัฐก็เลยเกิดความคิดที่จะคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา ในผู้เสียหายตอนนี้จะเรียกค่าเสียหายได้เมื่อรัฐไม่สามารถคุ้มครองความสงบเรียบร้อยทางด้านชีวิตและร่างกายให้ได้ เมื่อเราเป็นกรรมการของชุมชนจำเป็นต้องมีความรู้ตรงนี้เพราะจะได้แนะนำผู้เสียหาย ผู้ต้องหาก็เหมือนกันถ้าศาลยกฟ้องว่าไม่ได้กระทำความผิด รัฐก็ต้องชดใช้ เรื่องนี้ก็เกิดมาจากคดีของเชอรี่แอน ปรากฏว่าสำนักงานตำรวจแห่งชาติถูกไป 70 ล้านในคดีนี้ เกิดมาจากพันตำรวจโทมงคล ซึ่งตอนนี้หลบหนีไปต่างประเทศ ไปสร้างพยานหลักฐานเท็จโดยไปเอาพยานมาคนหนึ่งบอกว่าเห็นคน 5 คนเอาเชอรี่แอนขึ้นรถ แต่ไปจับแพะมาขัง ส่วนไอ้คนทำไปติดหรางอยู่ที่สุพรรณพึ่งมารับทีหลังว่าเป็นคนทำ จึงต้องชดใช้ เมื่อเปรียบเทียบกับคดีโต๊ะครูเฮงที่เผาโรงเรียนของสามจังหวัดภาคใต้ 40 หลัง ตรงนี้สู้คดีกันจนหลุดฟ้องยกฟ้อง แต่ก็ได้มาฟ้องสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นยอดสี่ห้าสิบล้าน แต่ผลการสอบสวนเห็นว่าตำรวจกระทำไปโดยความสุจริต รัฐจึงมีแนวคิดในเรื่องพระราชบัญญัติค่าตอบแทนและค่าชดเชยผู้เสียหายในคดีอาญา จึงอยากให้คณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ยุติธรรมชุมชนมีความรู้ไว้ เพราะถ้าเกิดคดีความเสียหายในคดีอาญาจะได้ช่วยเหลือได้ บางทีคดีอาญาอย่างเรื่องลักทรัพย์ถ้ามองว่าผู้เสียหายได้รับคืนทรัพย์แล้ว หรือผู้เสียหายได้บรรเทาความเสียหายแล้วในทางกฎหมายยอมความไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องกฎหมายความสงบเรียบร้อย แต่ต้องดูว่ากระทบต่อความมั่นคงหรือไม่ อย่างเด็กที่ไปลักลูกม่วง ลักผลไม้เล็กน้อย ถามว่าผู้เสียหายยอมแล้ว เจ้าของผลไม้ได้รับค่าเสียหายแล้วแต่ถ้าถึงตำรวจตำรวจไม่ยอม เพราะเขาจะโดนเรื่องการละเว้น

หน้าที่โดยมิชอบได้ เพราะฉะนั้นชุมชนถ้าเห็นว่าเรื่องนั้นไม่ได้กระทบกระเทือนต่อเรื่องความเป็นธรรมหรือความมั่นคงของสังคมก็ควรจะมาตกลงกันได้ ในส่วนเรื่องกระบวนการทางแพ่งบอกได้เลยถ้าขึ้นศาลทั้งค่าทนาย ค่าธรรมเนียมศาล อย่างเรื่องพิพาทมรดกกฎหมายมันตายตัว แต่ถ้าเข้าศูนย์ต่างฝ่ายต่างลดทิฐิก็น่าจะช่วยลดความขัดแย้งได้ ยกตัวอย่างพ่อมีลูกติดมาก่อนแล้วมาสมรสกับคนใหม่จดทะเบียนกันเรียบร้อยต่อมาจะเข้ามาเอามรดกกันเพราะกับแม่เดิมไม่ได้จดทะเบียนสมรสจะเข้ามามีส่วนในการแบ่งมรดกของพ่อได้หรือไม่ **คดีแพ่งถือหลักว่าการตกลงกันได้ของคู่ความเป็นความยุติธรรมสูงสุด** ศาลมีอำนาจในการเรียกมาไกล่เกลี่ยได้ตลอดเวลา แม้จะเชิญมาทีละข้างค่าธรรมเนียมศาลร้อยละ 2.5 ถ้าล้านหนึ่งก็จะได้ สองหมื่นห้าพันบาท แล้วถ้าหกเจ็ดล้านแล้วต้องจ่ายเท่าใด ไม่รวมค่าทนายอีก ยังไม่รวมค่าอื่นๆ อีก จึงเห็นว่าการไกล่เกลี่ยในชุมชนก่อเกิดผลดีที่สุด ขอแนะนำกรรมการศูนย์ในนโยบายของกระทรวงยุติธรรมเขียนสวยซึ่งตนเองก็ไม่ใช่สังกัดกระทรวงยุติธรรมแต่เห็นว่าดีคือ “ยุติธรรมชุมชน โดยประชาชนมีส่วนร่วม” คือเราหรือชุมชนมีสิทธิ์ในการระงับข้อพิพาทได้

ค่าตอบแทนจากรัฐมองว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะรัฐไม่สามารถดูแลความสงบให้เราได้ ซึ่งระบุความผิดไว้เกี่ยวกับเรื่องเพศ ทำร้ายร่างกาย ฆ่า ประมาท ถ้าใครมีพี่น้องที่ได้รับผลจากตรงนี้ติดต่อไปที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด จะทำเรื่องแล้วก็เอารายงานการสอบสวน บันทึกประจำวัน บาดแผล การรักษาพยาบาล ส่งไปที่กรมฯ ๆก็จะพิจารณาให้หรือไม่ให้ ส่วนผู้ต้องหาต้องพิพากษาว่าไม่ได้กระทำผิดคือเอาไปขังฟรี ทางกระทรวงยุติธรรมเขาคำนึงถึงตรงนี้ เป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนอย่างหนึ่งที่จริงใจผมอยากพูดเรื่องสิทธิทั่วๆ ไป เช่น สิทธิในรัฐธรรมนูญ สิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนคำนี้มีความหมายมาก ในรัฐธรรมนูญกำหนดไว้เลยชุมชนมีสิทธิในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ นโยบายของรัฐก็กำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วม ยกตัวอย่างเขาจะมาใช้ที่ทิ้งขยะที่ปากแจ่ม แล้ว อบต. จะให้ทิ้ง จะต้องทำประชาพิจารณ์ก่อนหรือว่า อบต.จะทำโครงการอะไรสักอย่างรัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น ตอนนี้ทราบว่ามีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยกำหนดหลักเกณฑ์ว่า อบต.จะทำโครงการอะไรสักอย่างต้องให้ประชาชนเข้าไปร่วมคิด ไม่ใช่คิดมาเสร็จแล้วมาประชาพิจารณ์อันนี้ผิดขั้นตอน ต้องเริ่มเชิญชวนให้ประชาชนได้เข้าไปร่วมคิด ถ้าเป็นโครงการที่คิดมาเสร็จแล้วแล้วมาทำประชาพิจารณ์อันนี้ถือว่าใช้ไม่ได้

ส่วนเรื่องพิพาทนั้นที่มีมากคือเรื่องที่ดิน ที่ดูมา มี 71 เรื่อง เรื่องที่ดิน สค.1 นส.3 หรือ ภบท5 ต้องระวังไม่ให้ผู้อื่นเข้าไปทำประโยชน์เกิน 1 ปี จะเสียสิทธิ์ตั้งแต่เขาเข้าไป แต่ผู้มีชื่อทางทะเบียนสามารถฟ้องเอาคืนครอบครองภายในหนึ่งปี ถ้าเราไม่ฟ้องครอบครองคืนภายในหนึ่งปีเราเสียสิทธิ์ทันทีเขาสามารถฟ้องการครอบครองได้ อย่างเช่นกรณีที่ติดตามอยู่เรื่องที่ดินเหมืองแร่ บริษัทเหมืองแร่ลุ่นเซ้งปากแจ่มมีเรื่องฟ้องอยู่ มีพรรคพวกหลายคนที่ไม่มีที่ทำกินก็เลยเข้าไปทำประโยชน์ในที่ดินทำกินในเขตนี้ตรงนี้เรื่องของเรื่องคือเหมืองฟ้องผู้ว่าฯ ผู้ว่าไม่ออกเอกสารให้เขา ผู้ว่าบอกว่าไม่ออกเอกสารสิทธิเพราะไม่ได้เข้าทำประโยชน์ ก็เลยฟ้องไปที่ศาลปกครองภาค 8 ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ฟ้องศาลปกครอง

ภาค8 นครศรีธรรมราชได้เพราะว่าคดีปกครองสามารถฟ้องที่ภูมิลำเนาของผู้ฟ้องได้ โดยหลักน่าจะฟ้องที่ศาลปกครองภาค 9 สงขลา ผู้ว่าราชการจังหวัดมีคำสั่งว่าที่ไม่ออกเอกสารให้เนื่องจากไม่ได้ทำประโยชน์ที่ดินเรื่องนี้ที่ต้องถึงผู้ว่าเพราะการออกเอกสารสิทธิ์ นส3 โดยหลักเป็นอำนาจของนายอำเภอ แต่ต่อมาเขาไปขอออกแปลงละร้อยไร่ สิบกว่าแปลง ก็เลยต้องขึ้นถึงผู้ว่าเพราะเกิน 50 ไร่ ตอนนี้เรื่องอยู่ในศาลปกครองสูงสุด เราก็ต้องรอดูกันต่อไปว่าจะลงเอยอย่างไร ตรงนี้แนวคิดของศาลปกครองเขาไม่รู้ว่าชาวบ้านเข้าไปครอบครองอยู่ถ้าเขารู้ว่าเราเข้าไปครอบครองเขาอาจตัดสินให้เหมืองแพ้ก็ได้ เพราะที่ดินตรงนั้น สนง. ปฏิรูปที่ดินจังหวัดโดยมติ ครม. มีมติให้ปฏิรูปที่ดินป่า 14 แปลง เป็นมติ ครม. เพื่อแจกให้กับราษฎรที่ไม่มีที่ทำกิน ทางบริษัทเหมืองแร่ได้ทำหนังสือคัดค้านไปที่สำนักงานปฏิรูปที่ดินว่าเขาได้ยื่นดำเนินการออกเอกสารสิทธิ์กับทางสำนักงานที่ดินจังหวัด แนวคิดของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเขาจะไม่ทำแปลงที่มีกรณีพิพาทข้อพิพาท เขาจะไปทำแปลงที่ไม่มีกรณีพิพาท พี่น้องชาวปากแจ่มคงรู้ดี สปก.เคยมาปักป้ายไว้ จึงอยากให้มีความรู้ไว้ว่าที่ดิน นส3หรือ สค1 ต้องระวัง ส่วนที่ดินโฉนดแย่งชิงกรรมสิทธิ์ใช้เวลา 10 ปี ตอนนี้มีข่าวดีทางราชการบอกว่าถ้าผู้ใดที่มีที่ดิน สค.1 นส3 แต่ภทบ5(คือหลักฐานการเสียภาษีบำรุงท้องที่ที่เคยจ่ายกับกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อมาก็จ่ายกับ อบต.)ไม่เอา ให้รีบไปยื่นก่อนปี 53 เพื่อออกโฉนด ถ้าเลยไปแล้วต้องไปยื่นกับศาลต้องให้ศาลไต่สวน ซึ่งต้องจ้างทนายให้ยื่นร้องต่อศาลว่ามี สค1อยู่ประสงค์จะให้ทางราชการออกโฉนดให้ ทางราชการเขาจะไม่ออกให้ต้องให้ศาลไต่สวนก่อนว่าได้ครอบครองจริงไม๊ ติดเขตป่าสงวนไม่ ป่าต้นน้ำลำธารหรือไม่ อยู่ในเขตป่ามติ ครม.ไม๊ จึงฝากว่าให้รีบไปยื่นแจ้งไว้ แม้ถ้าเรายื่นภายในปี 53 แต่เขาไปรังวัด 54 ไม่ปรือเพราะยังร่วมโครงการของเขาอยู่ ปัญหาที่ดินเป็นเรื่องที่เกิดมากในกระบวนการ ส่วนในเรื่องคดีครอบครัวมันก็โยงกับเรื่องมรดกมาก ในหลักการสมรส ที่พ่อแม่ไม่ได้จดทะเบียน พอแม่เสียลูกไปรับมรดกพ่อได้หรือไม่ หรือแม่เสียแล้วลูกรับมรดกแม่ได้ไม๊ โดยหลักการสมรสจะก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ต่อกัน แล้วบุตรสามารถรับมรดกซึ่งกันและกันได้ แต่ถ้าไม่ได้จดทะเบียนสมรสลูกจะเป็นลูกที่ชอบด้วยกฎหมายของมารดาเท่านั้น คือลูกรับของมารดาได้ แต่รับของพ่อไม่ได้ นอกจากมีพฤติการณ์ของการรับรองบุตร การรับรองบุตรคือให้ใช้นามสกุล ส่งเสียอุปการะเลี้ยงดู เขาเรียกว่ารับรองโดยพฤติการณ์ พอรับรองโดยพฤติการณ์ก็สามารถรับมรดกของบิดาที่ไม่ได้จดทะเบียนได้ โดยเฉพาะเรื่องทางพิพาทกันมา ปิดทางสาธารณะก็เกิดมาก คนโน่นไม่ให้ออก คนนี่ไม่ให้ออก เจ้าของที่ดินที่จะใช้ทางออกสามารถฟ้องให้เปิดใช้ทางได้เมื่อทางนั้นได้ใช้มาตลอด แต่เจ้าของทางสามารถฟ้องเรียกค่าทดแทนค่าเสียหาย หรือว่าขอให้ย้ายได้เช่นตรงทางนั้นผ่ากลางให้ย้ายไปข้างๆ สำหรับเรื่องของน้องวัชรินทร์ที่ขอค่าชดเชยที่ถูกยิงนั้นทางเครือข่ายได้ยื่นเรื่องประสานไปที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ทางหน่วยงานก็ได้คิดค่าเสียหายในกับผู้เสียหายเฉพาะค่าเสียหายตอนนี้กำลังต่อรองว่าในยอดค่าเสียหายว่าเป็นเท่าใด กับเรื่องที่ดินก็เหมือนกันถ้าแม้ของเขามีทางออกอยู่แล้ว แต่ไปปล่อยให้เขาใช้เกินที่กฎหมายกำหนดเขาเรียกภาระจำยอม ทางกฎหมายภาระจำยอมคือปล่อยให้เขาใช้ที่ดินโดยสุจริตเปิดเผยโดยไม่โต้แย้งคัดค้าน เหมือนว่าเราไม่ต้องการให้ที่ดินแปลงนี้เป็นภาระจำยอมเราจะต้องแสดงออกอย่างเช่นปักป้ายว่าถนนส่วนบุคคล แต่ถ้าถูกร้องนี้ไม่ได้เลยเขาเรียกทางจำเป็น แต่ถ้า

ทางโน่นก็ออกได้แต่มาใช้ทางนี้ทางที่เป็นโฉนดถ้าใช้เกิน 10 ปีถือว่าเป็นภาระจำยอมทันที เขาสามารถไปฟ้องศาลให้ศาลระบุเป็นภาระจำยอมหลังโฉนดได้ เรื่องขุดคูขุดสระขุดบ่อในที่ดินตัวเองต้องห่างจากขอบที่ดิน 3 เมตร เขามีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันไม่ให้ดินข้างๆ พังลงมา จะฝากเรื่องที่เป็นประโยชน์ของคดีอาญาคือ 1.คดีอาญาถ้าถูกรถชน แล้วจับจำเลยได้ ก็ให้หากรมคุ้มครองสิทธิได้ เรียกค่าเสียหายจากจำเลย สามใช้ พรบ.ประกันภัย หรือถ้ามีกรรมการมีปัญหาไหรโทรศัพท์ไปปรึกษาที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรังได้ โดยกรมคุ้มครองสิทธิ เรื่องสิทธิเสรีภาพนี้รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้มาก อะไรที่ขัดกับรัฐธรรมนูญนั้นสู้ได้สบาย เพราะศาลต้องตัดสินตามรัฐธรรมนูญ

พิธีกร ขอสรุปเรื่องของคุณวัชรินทร์ ที่แกได้มาประสานขอความช่วยเหลือจากศูนย์ฯ ตอนนั้นน้องชายแกถูกยิง มีการแจ้งความแต่ไม่ได้รับความเป็นธรรมในการไปแจ้งความและการดำเนินคดีจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผมทราบว่าผู้ต้อหาหรือคนมายิงเป็นลูกหลานนายพล ตอนนั้นเจ้าทุกข์ไม่รู้จะทำปรือจึงไปประสานทางทนายวิวัฒน์ เพื่อขอความช่วยเหลือในเรื่องนี้คดีจะได้เดินไปตามขั้นตอน

ทนายวิวัติ บอกว่าเรื่องนี้คดีได้เดินตามขั้นตอน พนักงานสอบสวนได้รับแจ้งความร้องทุกข์ไว้แล้ว คดีอยู่ในขั้นตอนของการสอบสวน ผู้ต้องหาได้รับการประกันตัวไป ญาติของผู้ต้องหามีความประสงค์ต้องการเจรจาในเรื่องของค่าเสียหาย ผู้เสียหายเป็นญาติกับเครือข่ายจึงได้มาปรึกษาว่าจะมีค่าเสียหายในส่วนใดบ้าง ตอนนี้อยู่ระหว่างการเสนอค่าเสียหายและตกลงค่าเสียหายกันอยู่ส่วนเรื่องคดีก็มีการดำเนินเรื่องไปตามกระบวนการ ไม่ใช่ว่าพนักงานสอบสวนถวงเรื่องไว้ เขาก็มีระยะเวลากำหนดของเขาว่าเรื่องที่ผู้ต้องหาประกันตัวเขาจะต้องส่งสำนวนสอบสวนภายในระยะเวลาที่กำหนดที่กฎหมายกำหนด 6 เดือน แต่ส่วนของกรมคุ้มครองสิทธิจะติดต่อเรื่องค่าเสียหายกับผู้ต้องหา แต่ผู้ต้องหาจะขอลดตอนนี้ก็อยู่ในระหว่างการเจรจา ตอนนี้ก็แนะนำน้องเขาให้ยื่นคำร้องในส่วนที่จะได้ในความเสียหายจากคดีอาญาของกรมคุ้มครองสิทธิ กรมก็จะพิจารณาว่าบาดเจ็บทุพลภาพขนาดนี้ต้องได้ค่าชดเชยเท่าไร ส่วนผู้ต้องหาก็ต้องเสียให้ผู้เสียหายเหมือนกัน

คุณสายรุ้ง ศรีเพ็ชร บอกว่าเป็นครั้งที่ 2 ที่ได้มาพบชาวบ้าน เรื่องของกรมคุ้มครองสิทธิจะพูดร่าวๆ ให้ทราบคือ เรื่อง พรบ. ถ้าเกิดความเสียหายกับร่างกาย ชีวิต และทรัพย์สิน สามารถใช้สิทธิ์ได้ที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด จะมีในเรื่องค่าตอบแทนผู้เสียหาย ก็มีส่วนที่จะจ่ายให้คือค่าเสียชีวิตจะจ่ายตั้งแต่สามหมื่นจนถึงหนึ่งแสนบาท ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดูกรณีที่เราต้องมีภาระเลี้ยงดูบิดามารดาบุตรหรือภรรยาก็จะได้สามหมื่นบาท ค่าปลงศพจะจ่ายให้สองหมื่นบาท กรณีบาดเจ็บต้องรักษาพยาบาลจะต้องมีใบเสร็จจากสถานพยาบาลหรือคลินิกต่างๆพยายามเก็บรวบรวมใบเสร็จไว้ทุกครั้งที่เข้าไปรับการรักษาค่ารักษาพยาบาลจะจ่ายให้ไม่เกินสามหมื่นบาท หรือค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้วันละสองร้อยอย่างเช่นได้รับความพิการเขาก็จะดูว่าภายในระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีเขาก็จะมีค่าทดแทนให้ หรือค่าตอบแทนค่าเสียหายอื่นๆ ที่เกิดขึ้นที่เราได้รับจะจ่ายตั้งแต่สามหมื่นจนถึงหนึ่งแสนบาทขึ้นกับดุลยพินิจของคณะกรรมการผู้พิจารณา

กรณีเป็นจำเลย ถูกฟ้อง ถูกดำเนินคดี โดยพนักงานอัยการต่อมาศาลตัดสินพิจารณายกฟ้อง ให้ไปใช้สิทธิได้ภายในระยะเวลา 1 ปี จะคิดเป็นค่าทดแทนค่าติดคุกจ่ายให้วันละสองร้อย ค่าขาดประโยชน์ในเรื่องการทำมาหากินจ่ายให้วันละสองร้อยเท่ากับวันหนึ่งจะได้สี่ร้อยบาทคูณด้วยจำนวนวันที่ต้องติดคุก

อีกอย่างถ้าใครมีปัญหาในเรื่องคดีความ หรืออยากให้ทนายความช่วยในเรื่องค่าทนายความในการฟ้องคดีหรือดำเนินคดีทางศาล กรมฯมีกองทุนให้ความช่วยเหลือ ตอนนี้ที่ปากแจ่มมีผู้ใช้สิทธิแล้วเป็นวงเงินหนึ่งล้านเจ็ดแสนบาท เป็นเรื่องที่ดินที่เหมืองแร่ที่ถูกฟ้องถูกดำเนินคดีทั้งหมด 17 ราย ตอนนี้ทางกรมจ่ายเงินช่วยเหลือเป็นค่าทนายความเรียบร้อยแล้ว แต่คดีสิ้นสุดลงแล้วเพราะโจทก์ไม่ประสงค์จะฟ้องร้องคดีต่อเรื่องโดยยุติ จึงไม่ต้องใช้เงินตรงนี้ 2.ใครถูกฟ้องดำเนินคดีทางแพ่งแล้วไม่มีค่าธรรมเนียมศาลก็ใช้สิทธิ์ในเรื่องกองทุนยุติธรรมได้ 3.ถ้าใครถูกฟ้องดำเนินคดีแล้วไม่มีหลักทรัพย์ในการประกันตัวก็ใช้สิทธิในเรื่องการขอกองทุนเป็นเงินประกันตัวได้ สุดท้ายเรื่องการตรวจพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์อย่างตรวจเรื่อง ดีเอ็นเอหรือการตรวจพิสูจน์ความเป็นพ่อแม่ลูก ถ้าใครประสงค์จะใช้ก็ดำเนินการได้ โดยมีกองทุนให้กู้ยืม เป็นสิทธิของชาวบ้าน ที่กรมฯให้การช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง มี พรบ. อีกเรื่องคือการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ถ้าใครคิดว่าตัวเองจะต้องมาเป็นพนยานแล้วมีความรู้สึกว่าจะไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หรือไม่ก็บุคคลรอบข้าง ก็สามารถยื่นคำขอในการใช้สิทธิเป็นพยานในคดีอาญา ตรงนี้มีค่าตอบแทนให้เป็นค่าใช้จ่ายในการต้องมาเป็นพยานวันละสองร้อยบาท จะมีการจัดเซฟเฮ้าคือจัดที่อยู่ในที่ที่ปลอดภัยเพื่อจะดูแลพยานและให้ความคุ้มครองในระหว่างเป็นพยานในคดีอาญา สุดท้ายเรื่องคลีนิคยุติธรรม ทางสำนักงานจะให้คำปรึกษาเกี่ยวกับข้อกฎหมายในทุกๆ เรื่องโดยจะมีทนายความและตัวเจ้าพนักงานเป็นผู้ให้ความรู้ในข้อกฎหมายทุกๆ เรื่อง โทร.เข้าไปปรึกษาได้

คุณภควัติ พุ่มไพบูรณ์ จากสำนักงานยุติธรรม จ.ตรัง บอกว่ายุติธรรมชุมชน คือความสามัคคีของชุมชนที่เขาพูดกันว่าความสมานฉันท์คืออยู่กันแบบพี่น้องให้อภัยซึ่งกันและกัน ถ้าวัวไปกินยางแหลงกันได้ จึงขอแนะนำว่าการไกล่เกลี่ยเรื่องไหรก็ตามให้ไกล่เกลี่ยในชุมชนเพราะถ้าถึงโรงพักเรื่องบางเรื่องไกล่เกลี่ยได้จริงแต่กฎหมายมันค้ำอยู่ว่าห้ามไกล่เกลี่ย ตำรวจพอถึงโรงพักแล้วก็ต้องทำตามหน้าที่ของยุติธรรมกระแสหลักทันทีเพราะถ้าไม่ทำเขาผิด บางเรื่องบางราวก็หยบไกล่เกลี่ยเอาก็ได้ นี้คือการเปิดช่องให้เราไม่เปิดแบบโจ้งแจ้งแต่เปิดแบบกลายๆ คนตายหนึ่งคนเอาเบี้ยสามแสนกับเอาไปติดหรางสามสิบปี นั้นก็ไม่คุ้มกันเพราะเอาคนไปติดหรางก็ต้องแก้แค้นกันหล่าว สำหรับศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นงานของกระทรวงยุติธรรมโดยมีเป้าหมายเพื่อลดความขัดแย้งเพื่อให้พี่น้องอยู่กันด้วยความสุขของชุมชน สำหรับงานของ สกว.วันนี้มันเกี่ยวข้องกับงานวิจัย พี่น้องที่เก็บข้อมูลให้กับ สกว.น่าภาคภูมิใจในอนาคตต่อไปเขาจะนำข้อมูลการไกล่เกลี่ยไปประมวลผลเพื่อกำหนดเป็นนโยบายต่อไปใน

อนาคต ตอนนี้มี พรบ.การบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติแล้ว หลายๆกระทรวงมี พรบ.กำกับหมดแล้ว ตรงนี้ การวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบว่าการไกล่เกลี่ยมันดีจริงไม๊เพราะต่อไปรัฐจะต้องส่งเสริมการไกล่เกลี่ยระดับชุมชนเพื่อสกัดกั้นการนำคดีขึ้นสู่ศาล เหมือนที่กำนันว่าตอนนี้คดีค้างอยู่ที่ศาลเจ็ดพันกว่าเรื่อง วันหนึ่งตัดสินได้ไม่เกิน 6 คดี คิดดูว่ามันจะเสร็จต่อใด พยานตายไปก็มั้งแล้ว บางเรื่องโจทก์ตายไปแล้ว คดีดำเนินถึง 14 ปี ทั้งโจทก์ทั้งพยานตายหมดแล้ว ดังนั้นถ้าเราทำได้ตามที่แหลง ที่ลุงจัดบอกว่าตำบลปากแจ่มมีคนประมาณ 4,000 กว่าคน คุยกับผู้กำกับก็ทราบว่าที่ปากแจ่มมีเรื่องขึ้นโรงพักน้อยมากเลย แสดงว่าที่เรารวมกลุ่มกันทำยุติธรรมชุมชนนั้นลดภาวการณ์ขึ้นโรงพักได้ครัน รองผู้กำกับแกบอกว่าดีใจถ้าเป็นแบบนี้ได้ ถามว่าโรงพักเขามีกฎหมายให้ไกล่เกลี่ยหรือไม่ก็มีอยู่ แล้วอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็มีกฎหมายรองรับเรื่องไกล่เกลี่ยใช่หรือไม่ ก็มีอยู่ อัยการก็มี ศาลก็มี แต่ไม่พ้นข้อครหา พอยกให้ผู้ใหญ่กำนันไกล่เกลี่ยสาๆเอาเบี้ยเสียแล้วหล่าว พอถึงโรงพักสาๆ สารวัตรเอาเสียแล้วหล่าว พอถึงศาลสาๆ ศาลเอาเสียแล้วหล่าว ดังนั้นกระทรวงยุติธรรมจึงก่อเกิดศูนย์เพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ในอนาคตจะมีนโยบายออกมา ถ้าข้อมูลนี้จริงนโยบายก็จะออกมาเหมาะสม แต่ถ้าพี่น้องให้ข้อมูลเท็จนโยบายก็ออกมาไม่ถูกต้องไม่เที่ยงธรรม ในอนาคตจึงจะมีข้อกำหนดคดีอาญาจากข้อมูลของชุมชน

คุณโกเมน รอตโกมิล จากสำนักงานคุมประพฤติตรัง บอกว่าภารกิจของคุมประพฤติอาจจะตรงข้ามกับยุติธรรมชุมชน เพราะถ้าหากไปถึงตรงนั้นมันเหมือนกับเข้ากระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก จากตำรวจ ไปอัยการ ไปศาล เข้ากระบวนการเป็นคดีความ สรุปว่าเข้ากระบวนการลงโทษทางอาญา งานคุมประพฤติเกี่ยวข้องกับการลงโทษทางอาญา ทางอาญาก็มี 5 อย่าง ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ/ริบทรัพย์สิน งานคุมประพฤติเกี่ยวข้องกับการจำคุก ราชทัณฑ์เกี่ยวข้องกับการประหารชีวิต การจำคุก/การกักขัง งานคุมประพฤติเกี่ยวข้องกับการจำคุกแต่เป็นเรื่องการรอลงโทษการจำคุก โทษจำคุกถ้าเกิดศาลลงไม่เกิน 3 ปี ศาลใช้วิธีรอการลงโทษและคุมประพฤติได้ อีกประเด็นคือถ้าไปติดคุกแล้วนักโทษที่ติดคุกอยู่ถ้าไม่เหลือบ่ากว่าแรงส่วนใหญ่จะออกมาก่อนกำหนดโดยระเบียบของราชทัณฑ์ที่จะพักหรือลดการลงโทษคนที่ออกมาก่อนกำหนดก็จะถูกคุมประพฤติ เป็นการคุมประพฤติหลังปล่อยตัวหลังลดการต้องโทษหรือพักการต้องโทษ อีกภาระกิจคือการบังคับบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด แต่การฟื้นฟูเป็นเรื่องของการชะลอการฟ้อง แต่เป็นการชะลอการฟ้องในคดียาเสพติดในข้อหาเสพยาเสพติด คดียาเสพติดที่มีของกลางเป็นยาบ้าไม่เกิน 5 เม็ด หรือกัญชาขยุ้มเล็กๆ (ไม่ใช่เป็นแท่ง) หรือเสพสารระเหย เป็นคดีที่สามารถบังคับบำบัดได้ จะมีคณะอนุกรรมการพิจารณาว่าสมควรนำไปบำบัดที่ไหน ถ้าตรวจพิสูจน์แล้วว่าคนๆนั้นติดยาเสพติด ถ้าติดรุนแรงก็จะบังคับบำบัดโดยการควบคุมตัว ปัจจุบันส่งไปบำบัดที่กองบิน 56 ที่ อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา หรือศูนย์ยาเสพติดที่จังหวัดสงขลาหรือปัตตานี หรือที่กองร้อย

จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ค่ายเทพกษัตริย์ตรีศรีสุนทร หรือส่งไปที่กองบินจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการบังคับบำบัดแบบควบคุมตัว แต่ถ้าเป็นการเสพยาเล็กน้อยพึ่งเสพไม่นานนักสัก 6 เดือน 3 เดือน เสพเพราะตกกระไดพลอยโจร แบบนี้จะบังคับบำบัดด้วยการส่งไปในโรงพยาบาลในพื้นที่ ถ้าได้รับการบำบัดและตามเกณฑ์ที่กำหนด คณะอนุกรรมการก็จะสั่งยุติการฟ้องคดีนั้นต่อไป ไม่ต้องเป็นคดีที่ต้องไปสู่โทษหนักขึ้น งานของคุมประพฤติยังเกี่ยวข้องกับเรื่องการต้องโทษปรับ กรณีผู้ต้องหาถูกตัดสินปรับแล้วไม่มีเงินจ่ายค่าปรับ ก็จะจำถ่ายคือหนึ่งวันเท่ากับสองร้อยบาท แต่ตอนนี้มีทางเลือกหนึ่งวันอาจจะร้องขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับได้ สองร้อยบาทคือหนึ่งวัน ถ้าสองพันบาทก็สิบวัน แต่ต้องขออนุญาตศาลก่อน อัตราค่าปรับสูงสุดที่ขอทำงานแทนค่าปรับแทนการจำถ่ายคือ 80,000 บาท แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องเป็นคดีที่ไม่เกี่ยวกับทางการเงิน ถ้าไปโกงเงินเขามามาทำงานชดใช้ไม่ได้ ผู้ถูกคุมประพฤติจะต้องไปรายงานตัวที่สำนักงานคุมประพฤติตั้งอยู่ที่อาคารฟ้ายืน ทางไปสนามกีฬาทุ่งแจ้ง ถ้าเยี่ยมเยือนยินดีต้อนรับ แต่ไม่ส่งเสริมให้ใช้บริการ ขอส่งเสริมการใช้ยุติธรรมชุมชน เพราะหลายคนรู้ดีว่าเรือนจำเป็นแหล่งรวมของการฝึกวิทยายุทธ์ในทางที่ไม่ดี พอออกมาแล้วมากระทำผิดซ้ำ เพราะการถูกกล่อมเกลาไม่เต็มร้อย บางคนจากลักเล็กขโมยน้อยกลับมาเก่งกว่าเดิม งานคุมประพฤติเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชนอย่างไร ทางคุมประพฤติได้รับมอบหมายภาระกิจจากกระทรวงยุติธรรมให้มาดำเนินโครงการเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ให้มีภาระหน้าที่ในการจัดอบรมสมาชิกเครือข่าย หนุนเสริมงานของยุติธรรมชุมชน งานยุติธรรมชุมชนจริงๆ ก็มาจากปัญหาจากการอยากรู้กฎหมายแต่ไม่รู้จะถามใคร ปัญหาจากการถูกโกงหนี้ ปัญหาจากการถูกจับกุมดำเนินคดีโดยตนเองไม่ผิดติดคุกท้ายที่สุดตอนหลังศาลยกฟ้อง ปัญหาการทะเลาะวิวาทถูกยิงถูกแทงโดยตนเองไม่ผิด ติดคุกออกมาหางานทำไม่ได้ไม่รู้จะขอให้ใครช่วยเหลือ อยากปรึกษาเรื่องคดีความพบเห็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัวตอนนี้ก็มี พรบ.ออกมา มีเรื่องจะร้องทุกข์ เลยเป็นแนวคิดว่าน่าจะมีองค์กรในชุมชนที่ทำหน้าที่แก้ปัญหา ศูนย์ยุติธรรมชุมชนจึงเกิดขึ้นด้วยการรวมตัวของพี่น้องภายใต้รัฐธรรมนูญที่บอกว่ารวมตัวกันเป็นองค์กรเป็นกลุ่มได้ และในภายภาคหน้าถ้ากลุ่มนี้รวมตัวกันชัดเจนมีกรรมการ มีระเบียบ มีการบริหารการเงิน มีกิจกรรม ที่ชัดเจน ท่านสามารถขอจดทะเบียนเป็นองค์กรสาธารณะประโยชน์กับทางพัฒนาสังคมแล้วขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินกิจกรรม แล้วกิจกรรมมีอะไรบ้าง เช่น จัดอบรมต่างๆ ทั้งความรู้กฎหมาย ศูนย์ยุติธรรมชุมชนปากแจ่มเคยอบรมให้กับนักเรียนโรงเรียนคลองคุ้ยแล้วพาไปดูงานที่เรือนจำ ใครที่เคยเข้าร่วมคงเห็นได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ดีที่น่าจะทำต่อไป ณ เวลานี้ถ้าหากมีใครสักคนเข้ามาเป็นเจ้าภาพเรื่องการให้ความรู้กฎหมายต่างๆ มันก็น่าจะเป็นเรื่องดีเพราะที่ผ่านๆมา ปัญหาของความยุติธรรม เขาบอกว่าความยุติธรรมจะไม่ยุติธรรมถ้าหากว่าคนๆนั้นไม่มีพวก ไม่มีเงิน ไม่มีความรู้ เพราะว่าคนมีความรู้มักใช้ความรู้ในทางที่เหนือกว่าในการเอาชนะคดีความ ชนะเรื่อง คนมีเงินก็เอาเงินซื้ออะไรต่างๆ เพื่อให้ชนะความ คนมีพวกมากก็หาพวกมาช่วยให้ถูกต้อง ทำให้คนที่ด้อยโอกาสตกเป็นผู้เสียเปรียบไม่มีโอกาสชนะคดีได้เลย ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นตัวประสาน ในขณะที่กระทรวงยุติธรรมก็ตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดขึ้นมา ที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดมีทนายความประจำอยู่เพื่อให้คำปรึกษาด้านกฎหมายเป็นตัวช่วยอย่างหนึ่ง

เรื่องของ ส่วนเรื่องไม่พวกถ้าท่านมาเป็นเครือข่ายกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนท่านก็จะมีส่วนร่วมในการขอความเป็นธรรมได้ เรื่องไม่มีเงินนั้นสำนักงานยุติธรรมจังหวัดมีกองทุนยุติธรรมเพื่อสนับสนุนกิจกรรมเพื่อใช้เงินเพื่อเรียกหาความเป็นธรรม เช่นคดีนี้มีการตายโดยผิดสังเกตก็ใช้การพิสูจน์โดยกระบวนการทางการแพทย์ที่ใช้เงินมากท่านอาจจะไปร้องขอเพื่อขอรับเงินในการตรวจพิสูจน์หาสาเหตุการตายที่ชัดเจน เป็นกลาง เป็นธรรม หรือไม่มีเงินสู้คดี มีโอกาสที่จะชนะก็ไปขอรับการช่วยเหลือทางการเงินในรูปของการยืมหรือรูปแบบใดก็แล้วแต่ กองทุนยุติธรรมมีสนับสนุนอยู่ ทั้งหมดทั้งหลายนี้คือบทบาทของทางสำนักงานยุติธรรมจังหวัด งานคุมประพฤติก็เป็นส่วนหนึ่งของงานยุติธรรมจังหวัดที่จะต้องหนุนเสริมในการช่วยเหลือพี่น้องประชาชนให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรม คิดว่ากิจการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากพี่น้องหรือไม่เห็นประโยชน์เห็นความสำคัญคงไปได้ไม่ดี ณ เวลานี้ที่เรามีศูนย์ยุติธรรมชุมชนก็ให้เชื่อมั่นว่าคณะกรรมการจะช่วยเหลือได้ ส่วนต่อจากนี้เรื่องการร้องทุกข์ทางสำนักงานจะทำกล่องรับเรื่องราวมาติดไว้ที่ อบต. ให้ท่านทำหนังสือใส่ตู้ที่ศูนย์ฯ ได้ กรรมการจะนำมาดูแล้วให้ความช่วยเหลือท่าน

พิธีกร สรุปว่าเราชาวปากแจ่มได้มารับฟังทั้งเรื่องที่มากันตั้งแต่ปี 47 จนมาจบที่ภาระกิจคุมประพฤติ ก่อนจะจบถ้าใครมีคำถามหรือปัญหาให้ถามได้ เพราะมีเจ้าหน้าที่พร้อมแล้ว อย่างเรื่องของวัชรินทร์เราก็ประสานพูดคุยกันอยู่ นอกจากนี้ก็มีเรื่องรถชนกันที่ท่าปาบก็ได้ประสานพูดคุยไกล่เกลี่ยกันอยู่ เมื่อให้เวลาซักถามแล้วก็ไม่มีใคร ทางเจ้าของพื้นที่จึงขอบคุณแขกที่มาให้เกียรติเป็นวิทยากรในวันนี้ทุกคน และคิดว่าพี่น้องชาวปากแจ่มคงได้รับประโยชน์

กำนันเผดิม กล่าวสรุปว่าจากข้อมูลที่เราได้ทาการเก็บบันทึกจำนวน 71 เรื่องทำให้เราเห็นว่ามีปัญหา 3 ประเด็นคือ เรื่องที่ดิน ทะเลาะวิวาท เรื่องสัตว์เลี้ยงกินยาง

เรื่องที่ดิน ต่อไปเราจะใช้บทเรียนที่ผ่านมามาทำงาน วิธีหนึ่งที่ใช้ได้สำหรับที่ดินบริเวณแถวบ้านคือทำรั้วลวดหนาม ถึงแม้จะมีหลักโฉนดแต่ถ้าเราไม่ได้เข้าไปแลอาจถูกรุกล้ำถือครองได้ เรื่องปลูกไม้ริมแดนก็แก้ไขได้ ตอนที่ผมได้เป็นกำนันปี 35 ได้บอกไว้แล้วถ้าใครปลูกไม้ไผ่หลังปี 35 จะไม่ไปตัดสินให้ เพราะไม้ไผ่มันเป็นไม้เดินได้ คนปลูกจะเอาไปตามก่อไผ่ แต่ถ้าใครปลูกก่อนปี 35 ก็ตัดสินให้ สำหรับคนที่มาวันนี้ต่อไปกลับไปบอกต่อๆ กันได้เลยว่าห้ามปลูกไม้ในแถวหลักโฉนดต้องให้ห่างจากหลักโฉนด 1 เมตร ตรงกลางเว้นไว้ห้ามปลูกไม้ แต่ถ้าหากปลูกไม้ตามหลักโฉนดตรงหลักแปะ ต่อไปไม้ใหญ่วงรอบ 150 เซนติเมตร ที่ไปตัดสินมาไม่ว่าใครปลูกจะตัดสินให้แบ่งครึ่งเพราะต่างคนก็ต่างจะเอา สำหรับต่อไปไม่ได้แล้ว และแนะนำว่าให้ปลูกห่างจากแดนอย่างน้อย 1 เมตร

เรื่องทะเลาะวิวาท กรณีเยาวชนเราต้องให้คนใหญ่ที่แหลงเด็กได้ แต่ให้ดูว่าสาเหตุมาจากอะไร อาจจะเพราะกินเหล้า เพราะติดยา หรือเล่นการพนันหรือไม่ เราจะใช้คนใหญ่คนเฒ่าไปแหลงกับลูกหลานคอยปรามเรื่องกินเหล้า เรื่องเล่นการพนันให้ลดลง

เรื่องวัว สัตว์เลี้ยง ไปกินยางกินข้าว กินผัก นั้นก็แก้ไขได้ คือผู้ปลูกผักก็ต้องมีรั้ว เจ้าของวัวก็ต้องแล จะปล่อยลานไม่ได้แล้ว เพราะแต่ละหมู่บ้านไม่มีทุ่งเลี้ยงสัตว์แล้ว สมัยก่อนมีภูมิปัญหาเรื่องทุ่งเลี้ยง

สัตว์เขาจึงปล่อยลานได้ แต่สมัยนี้ปล่อยไม่ได้แล้ว คิดว่าแก้ไขได้ง่ายถ้าเราปฏิบัติจริงจัง นอกจากว่าวัวขาดหลุดจากเชือกก็มาคุยมาไกล่เกลี่ยกันได้

พันตำรวจโทสมศักดิ์ ศรีแสง กล่าวปิดการประชุมการเรียนรู้ของชาวตำบลปากแจ่มวันนี้ ท่านสมศักดิ์บอกว่าดีใจที่พวกเราให้ความสนใจเพราะนั่งฟังกันสองชั่วโมงครึ่ง ได้ประโยชน์มากเลย หลายคนได้ฟังทั้งแนวทางและการทำโครงการที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างยิ่ง คิดว่าต่อไปคงพบกันที่อื่นไม่ใช่พบกันที่โรงพักมาแจ้งความ หวังว่าโครงการนี้จะทำให้ชุมชนเราสังคมเราอยู่กันอย่างมีความสุข ไม่ต้องไปเสียค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น แล้วก็รบกันเปล่าๆ ไม่มีประโยชน์เลย แล้วกลับมาต่างคนก็ต่างบอกว่าไซกูเอาเบี้ยไปให้เพื่อนเหม็ด ให้ทนายมั๊ง เสียค่าวิ่งเต้นคดีมั่ง แล้วเสียเวลาทำมาหากิน แล้วระหว่างเป็นคดีความท่านลองไปถามแลว่าเขานอนไม่หลับ ไม่มีความสุขเลย วันๆคิดแล้วเครียดๆมากๆเลย ลำบากมาก ดังนั้นถ้าหากว่าเรื่องเกิดขึ้นแล้วจบได้เราจะมีความสุขมากก็อยากให้ทุกคนประสบแต่ความสุข ชุมชนเราเรามีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ แล้วทำไมต้นไม้ครึ่งต้น ดินนิ้วหนึ่งก็ไม่ยอมกัน นั้นคือปัญหาจริงๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน หวังว่าต่อไปพวกเราคงจะไม่เกิดแล้วถือว่าเป็นเรื่องดีมากๆ ที่มีโครงการนี้ มีศูนย์ยุติธรรมเกิดขึ้น คิดว่ารัฐบาลก็มีเป้าหมายให้เราได้อยู่กันอย่างมีความสุข ถือว่าที่ผ่านมา 2 ชั่วโมงครึ่งมีประโยชน์กับพวกเราอย่างมาก ขออวยพรให้พวกเรามีความสุขในทุกๆ เรื่องแล้วขอปิดประชุมวันนี้

กิจกรรมที่ 29 ร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตรังครั้งที่ 3

วันที่ 11-12 ตุลาคม 2552 ณ ปากเมงรีสอร์ท ต.ไม้ฝาด อ.สิเกา จ.ตรัง

ผู้เข้าร่วมเวที

1. นายจัด โชติรัตน์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปผลการทำงานและเตรียมการเวทีระดับจังหวัด

บันทึกกิจกรรม

วันแรกวันที่ 11 ตุลาคม 2552 การเข้าร่วมเวทีครั้งนี้ทางปากแจ่มมีผู้เข้าร่วมเพียงแค่ 1 คน คือ นายจัด โชติรัตน์ การประชุมครั้งนี้คุยกันว่าข้อมูลที่เก็บมีการจัดการอย่างไร สะท้อนผลอะไร แล้วคัดเลือกเรื่องที่จะใช้จัดพิมพ์หนังสือในเวทีนำเสนอระดับจังหวัดจำนวน 3 เรื่อง พี่เลี้ยงบอกว่า 3 เรื่องนี้ควรจะเป็นเรื่องที่จบในชุมชน จบที่โรงพัก จบที่ศาล จะได้เห็นหลายรูปแบบ และให้บทเรียนต่างๆ กัน แล้วออกไปนำเสนอหน้าเวที ทางตำบลปากแจ่มเลือก 3 เรื่องดังนี้

1. เรื่องฟันคอ (จบในชุมชน)

เป็นเรื่องที่ไกล่เกลี่ยจบภายในวันเดียว เรื่องมีอยู่ว่าชายจากพื้นที่อื่นคนหนึ่งได้มาซื้อสวนทำกินอยู่ที่ปากแจ่มได้ประมาณ 1 ปีแล้ว แล้วอยู่มาวันหนึ่งมีเด็กวัยรุ่น 5 คน วิ่งหนีมาจากการไปฟันคอชายคนหนึ่งด้วยขวาน แต่บังเอิญขวานไม่กิน (ไม่คม) คนที่ถูกฟันบาดเจ็บเล็กน้อยวิ่งหนีไป ส่วนเด็กวัยรุ่นที่ฟันคอได้วิ่งมาเข้าบ้านนี้แกจึงขังล็อคกุญแจติดไว้ในบ้านทั้ง 5 คน แล้วก็โทรศัพท์ตามพ่อแม่ของเด็กที่ถูกฟันซึ่งอยู่ตำบลโพรงจระเข้ อำเภอย่านตาขาว และได้ตามผู้ใหญ่เย็นให้มาช่วยเหลือ ผู้ใหญ่จึงเข้าเจรจาพร้อมกันทั้งพ่อแม่เด็กที่ถูกฟัน และผู้ปกครองของกลุ่มวัยรุ่นที่ไปฟันคอ ก็ยอมจ่ายค่าเสียหายให้ 5,000 บาท

2. เรื่องทำร้ายร่างกาย (จบที่โรงพัก)

นายกวางวัย 17 ปี กับเมียรุ่นเดียวกันนั่งกินเหล้ากันอยู่ที่วัดคลองคุ้ยกับเพื่อน 5 คน เมื่อเมาได้เพื่อนได้เข้ามาโอบกอดเมียนายกวางแล้วมาจับมือนายกวาง จนเกิดการทะเลาะทำร้ายนายกวาง นายกวางโดนมีดบาดคอได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย ด้วยความโกรธจึงกลับไปเอาปืนยัดสามกระบอกมาไล่ยิงคนที่ทำร้าย ผู้ถูกไล่ยิงจึงไปแจ้งความที่โรงพัก หมวดทราบเรื่องก็ตามจับตัว ได้แล้วก็ส่งโรงพยาบาล ฝ่ายพ่อแม่ที่ลูกได้รับบาดเจ็บบอกว่าขอเรียกค่าเสียหาย 300,000 บาท ต่อมาเมื่อมีการไกล่เกลี่ยก็จ่ายเงินกัน 70,000 บาทโดยได้จำนำที่ดินและขายวัวสองตัว เรื่องจบลงง่ายๆ เพราะไม่เจ็บมาก

3. เรื่องเขตแดน (จบที่ศาล)

ที่ดินซึ่งเป็นที่สัมปทานเหมืองแร่ หมดประทานบัตรเมื่อปี 2518 ที่ดินที่เหลือเป็นขี้ทราย มีนายทุนเข้ามาขอซื้อที่ป่าขี้ทรายของนาย ก ซึ่งอยู่ในเขตเหมืองแร่เก่าในราคา 100,000 บาท เพื่อจะได้ดูดทรายขาย แล้วนายทุนก็จะทำรังวัดที่ดินซึ่งมีเขตแดนติดกันกับของน้องสาวผม แต่ผมไม่ให้วัด เขาจึงกั้นลวดหนาม จนมาวันหนึ่งพี่บ่าวก็บอกว่าให้เขาวัด พอวัดแล้วจึงต้องเดินเรื่องเพราะนายทุนจะเอาดินล้ำมา

ให้ได้ ต้องเดินเรื่องฟ้องศาลเพราะที่ดินของแก 7 ไร่ครึ่ง ส่วนนายทุนต้องการล้ำเข้ามาเพราะต้องการขี้ทรายที่มีอยู่ให้ได้ เขาฟ้องศาลตั้งแต่ปี 47 จบปี 51 คนฟ้องได้หาพยาน แต่ที่ดินนี้ไม่รู้กันว่าเขตแดนที่แน่นอนอยู่ที่ตรงไหน เมื่อฟ้องศาลฝ่ายจำเลยก็มีพยาน ฝ่ายจำเลยเสียค่าใช้จ่ายไปประมาน 40,000 บาท ส่วนทนายนั้นช่วยฟรี แล้วก็ได้ที่ดินอยู่เหมือนเดิม

วันที่สองวันที่ 12 ตุลาคม 2552 ทางอาจารย์ชัยวัฒน์ ถิระพันธุ์ ได้มาถอดบทเรียนเครือข่าย โดยตั้งคำถามว่ามีเงื่อนอะไรที่ทำให้เราไกล่เกลี่ยสำเร็จ เครือข่ายก็แบ่งกลุ่มย่อยคละพื้นที่กันช่วยกันระดมคำตอบมา ซึ่งพบว่าสิ่งที่ทำให้เราไกล่เกลี่ยสำเร็จมีหลายปัจจัย เช่น ฐานคิด/หลักคิด/เป้าหมาย คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย วิธีการ ปัจจัยหนุน วิถีชุมชน ส่วนคำถามอีกข้อคือ ทำอย่างไรให้ศูนย์เข้มแข็ง ทั้งเรื่องทางราชการหนุนเสริมช่วยเหลือ และศูนย์ควรมีคุณสมบัติคุณลักษณะอย่างไร เราก็แบ่งกลุ่มนั่งกันเป็นกลุ่มย่อยคละพื้นที่กัน มีพี่เลี้ยงช่วยเขียนสิ่งที่เราช่วยกันระดมพร้อมกับนำเสนอหน้าเวที ช่วงท้ายก่อนจะจบนั้นทาง ผู้เชี่ยวชาญเพลินใจ เหรียญนาค

กิจกรรมที่ 30 เวทีเตรียมนำเสนอระดับจังหวัด

วันที่ 3 ธันวาคม 2552 ณ ที่ทำการกำนัน ต.ปากแจ่ม

ผู้เข้าร่วมเวที

1. ทีมวิจัย 9 คน
2. พี่เลี้ยง 1 คน คือ สุทิน

วัตถุประสงค์

1. วางแผนการร่วมเวทีนำเสนอระดับจังหวัด

บันทึกกิจกรรม

วันนี้เป็นการประชุมซึ่งพี่เลี้ยงจะมาชี้แจงเรื่องเวทีนำเสนอระดับจังหวัด และวางแผนร่วมกัน ซึ่งเวทีนำเสนอระดับจังหวัดจะจัดในวันที่ 23 ธันวาคม 52 พี่เลี้ยงจึงให้พวกเราเตรียมการทั้งเรื่องสรุปการทำงานที่ผ่านมาว่าทำอะไรและเกิดผลอย่างไร รวมถึงความรู้จากการศึกษาการจัดการปัญหาของชุมชน มีข้อมูลโดยสรุปดังนี้

กระบวนการทำงาน

- การเขียนบันทึกเรื่องราว
- การวิเคราะห์เป็นประเด็นปัญหา
- ได้แนวทางการทำงานเชิงป้องกัน
- เก็บบันทึกข้อมูลไว้ที่ศูนย์ฯ
- มีการประชุมเพื่อรายงานการทำงานของกรรมการศูนย์ตามเวลาที่เหมาะสม
- การจัดเวทีสร้างการเรียนรู้สู่ชุมชนต่อเนื่อง
- สร้างเวทีประชาคมเพื่อการเสนอข้อมูลและวางกติกาชุมชน

ความรู้จากการศึกษาข้อมูลการจัดการปัญหาในชุมชน

- ข้อมูลสภาพปัญหาหลักๆ มีประมาณ 6 ประเด็น คือ ที่ดิน ทะเลาะวิวาท วัวกินพืช ครอบครัว ลักทรัพย์ และปัญหาเยาวชน เช่น ยาเสพติด ชู้สาว
- เรื่องที่ดินส่วนใหญ่เป็นเรื่องการล้ำแดน ได้แนวทางการออกกติกาคือการเว้นระยะเขตแดนและห้ามปลูกต้นไม้ตรงริมแดน
- เรื่องทะเลาะวิวาท จะเฝ้าระวังผู้ที่มีพฤติกรรมเสี่ยง
- ปัญหาลักทรัพย์ เป็นเพราะอยากได้เงิน บางคนก็เป็นที่นิสัย หรือมีโอกาสอำนวย คดีลักทรัพย์ตามกฎหมายเป็นคดีอาญายอมความไม่ได้ บทลงโทษหนัก เห็นว่าบางเรื่องที่ไม่ร้ายแรงในชั้นตำรวจน่าจะไกล่เกลี่ยได้
- ปัญหาเยาวชน มีทั้งเรื่องชู้สาว หนีตาม ทำลายทรัพย์สิน ทำร้ายร่างกาย (เยาวชนกรณีไม่เกิน 15 ปี และกรณีไม่อายุไม่เกิน 18 ปี) ต้องเรียนรู้กฎหมายให้เข้าใจเพิ่มขึ้นและต้องทำบันทึกให้เหมาะสม

- ปัญหาอุบัติเหตุ เป็นเรื่องที่ไกล่เกลี่ยกันได้ เพราะผู้กระทำผิดจะยอมชดใช้ค่าเสียหายตามเหมาะสมที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับได้

ข้อมูลเหล่านี้จะใช้ประโยชน์ในการนำเสนอในเวทีระดับจังหวัดต่อไป

กิจกรรมที่ 31 ร่วมเวทีเตรียมความพร้อมเครือข่ายนำเสนอเวทีระดับจังหวัด

วันที่ 16 ธันวาคม 2552 ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติฯตรัง

ผู้เข้าร่วมเวที

1. นายจัด โชติรัตน์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อร่วมประชุมวางแผนการจัดเวทีนำเสนอระดับจังหวัดกับเครือข่ายพื้นที่อื่นๆ

บันทึกกิจกรรม

เป็นการร่วมประชุมเตรียมการจัดเวทีนำเสนอระดับจังหวัดของเครือข่ายทั้ง 10 พื้นที่ ซึ่งพี่เลี้ยงได้ชี้แจงเรื่องต่างๆ ดังนี้

- เตรียมคนมาพื้นที่ละ 20 คน
- ทุกพื้นที่จัดนิทรรศการมีบอร์ดให้พื้นที่ละ 1 บอร์ด
- ใช้งบประมาณจากโครงการพื้นที่ละ 5,000 บาท

เวทีระดับจังหวัดจัดวันที่ 23 ธันวาคม 2552 ที่โรงแรมธรรมรินทร์ธนา เชิญผู้เข้าร่วมทั้งหมด 400 คน และกำหนดการในงานมีทั้งการเสวนาของนักวิชาการและการนำเสนอของเครือข่าย ฉายวิดีโองานยุติธรรมตรัง มีนิทรรศการ หนังสือเรื่องราวจากชุมชน และยุติธรรมชุมชนตรัง

ให้เราคัดสิ่งที่จะนำเสนอในบอร์ดซึ่งได้หลายอย่าง เช่น รูปแบบการจัดการปัญหา กระบวนการทำงาน กรณีศึกษา ผลจากการทำงาน เปรียบเทียบกระบวนการชุมชนกับศาล การไกล่เกลี่ยด้วยหลักศาสนา บทกลอน ภาพถ่าย สมุดบันทึก รายงานความก้าวหน้า หรือผลิตภัณฑ์ชุมชน แล้วก็นัดหมายว่าวันที่ 22 ธันวาคม 52 นี้มาจัดบอร์ดกันที่โรงแรมธรรมรินทร์ธนากันได้ทั้งวัน

กิจกรรมที่ 32 เตรียมจัดบอร์ดนิทรรศการ

วันที่ 18 ธันวาคม 2552 ณ ที่ทำการ อบต. ปากแจ่ม

ผู้เข้าร่วมเวที

1. ทีมวิจัย 9 คน
2. พี่เลี้ยง 2 คน คือสุทิน จอมแก้ว

วัตถุประสงค์

1. เตรียมจัดบอร์ดสำหรับใช้ในเวทีนำเสนอระดับจังหวัดและรับการมาดูงาน

บันทึกกิจกรรม

วันนี้พูดคุยกันเรื่องการรับการมาดูงานของเครือข่ายจังหวัดสมุทรปราการ และจัดบอร์ดไว้สำหรับการมาดูงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน จ.สมุทรปราการในวันที่ 22 ธันวาคม และ และใช้ต่อในเวทีนำเสนอระดับจังหวัดวันที่ 23 ธันวาคม ได้ มีสิ่งที่เตรียมการดังนี้

- เรื่องเครือข่ายจากจังหวัดสมุทรปราการจะมาดูงานศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่มจำนวน 10 คน ทีมกรรมการศูนย์ทั้งหมดพร้อมกันรับในวันที่ 22 ธันวาคม 52 ที่ อบต.ปากแจ่ม จะนำเสนอเรื่องต่างๆ พร้อมกับจัดบอร์ด ดังนี้ (บอร์ดนี้นำไปใช้ในเวทีนำเสนอระดับจังหวัดต่อด้วย)
    - บอกเล่าที่มาของศูนย์ โดยนายจัด มีข้อมูลดังนี้
        - ในปี 2547 มีตัวแทนชุมชน 5 คน เข้าร่วมอบรมเป็นอาสาสมัครกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และ สกว.ตรัง
        - แล้วก็มาจัดอบรมให้ความรู้เรื่องสิทธิและเสรีภาพให้กับคนในตำบล
        - ในปี 2548-2550 ก็เข้าอบรมประชุมร่วมกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ สกว.ตรัง และสำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรังอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งทำโครงการต่างๆ
        - ปี 2550 จัดตั้งกรรมการเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ต.ปากแจ่ม
        - วันที่ 20 มีนาคม 2551 เปิดศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่ม โดยมีรองอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิฯ มาเป็นประธาน
        - หลังเปิดศูนย์ก็ประชุมหาแนวทางการขับเคลื่อนงานของศูนย์ฯ
    - การทำงานของกรรมการศูนย์
        - ทำโครงการวิจัยเพื่อขับเคลื่อนศูนย์ ชื่อโครงการ กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งศูนย์ยุติธรรมชุมชน ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง
        - มีกิจกรรมที่ทำดังนี้
            - ประชุมเตรียมความพร้อมทีมวิจัย

- วางแผนการเก็บบันทึกข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งของชุมชน
- ลงพื้นที่เก็บบันทึกข้อมูล
- นำเรื่องราวมาวิเคราะห์
- ประมวลข้อมูล
- จัดเวทีนำเสนอระดับตำบล
- จัดประชาสัมพันธ์ในเวทีประชาคมของหมู่บ้าน
- ร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง
- ร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรัง สำนักงานคุมประพฤติตรัง สกว.

○ ยกตัวอย่างเรื่องที่จัดการ วิเคราะห์ ทำให้ได้รูปแบบการจัดการปัญหา สามารถนำไปเป็นกฎกติกาของชุมชนได้ การวิเคราะห์เรื่องจนทำให้สามารถใช้ผลจากการวิเคราะห์มาแก้ไขและป้องกันปัญหาได้ เกิดทักษะการวิเคราะห์ ยิ่งเรียนรู้ยิ่งรู้ลึกกับปัญหา

- เรื่องการปลูกต้นไม้ริมแดน
  - สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นคือการปลูกต้นเทียม(สะเดา) ต้นไผ่ บริเวณริมแดน พอต้นไม้ใหญ่ขึ้นก็มีลำต้นล้ำไปในที่ดินของผู้อื่น จนทำให้เกิดการทะเลาะเพราะฝ่ายหนึ่งถือว่าต้นไม้เข้ามาในที่ดินตน ส่วนคนปลูกก็ถือว่าเป็นของตนเองคุยกันไม่ได้
  - สาเหตุ เพราะที่ดินที่เป็น สค.1 จึงถือกันว่าแดนไม่ชัดเจน ส่วนไม้ก็มีมูลค่าและนำไปใช้งานได้ คนปลูกก็ไม่มองถึงอนาคตว่าต้นไม้จะมีลำต้นใหญ่โตขึ้นล้ำแดนได้หากปลูกไว้ตรงเส้นแบงเขตพอดี จึงเลือกจะปลูกตามใจตนเอง บางคนก็เห็นว่าต้นเทียมโตเร็ว สามารถนำไปใช้งานได้ บางคนมีความคิดในทางไม่ดีเห็นว่าที่ดินว่างอยู่ ปลูกเข้าไปเผื่อได้ที่ดินเป็นของตนเองด้วย
  - รูปแบบการจัดการ คือ ผู้นำได้รับแจ้ง แล้วเข้าไปดูที่เกิดเหตุ จากนั้นจัดการตามวิธีที่เหมาะสมถ้ามีเอกสารสิทธิ์ก็วัดตามเอกสาร ถ้าไม่มีเอกสารสิทธิ์ก็ตรวจสอบตามพยานหลักฐานที่แต่ละฝ่ายรอมรับตกลงกันได้โดยยึดข้อเท็จจริงของเขตแดนที่ดิน จากนั้นเมื่อรู้ว่าล้ำแดนกันอยู่ก็จัดการกับต้นไม้นั้นดังนี้
    - เจ้าของคนที่ปลูกจัดการโค่นต้นไม้เอง

- เจ้าของที่ดินที่ถูกรุกล้ำจัดการโค่นต้นไม้เอง
- โค่นต้นไม้แล้วแบ่งกันคนละครึ่ง

- ทำให้เกิดแนวทางเชิงป้องกัน ที่มีลำดับการทำงานดังนี้
  - ประชุมชี้แจงชาวบ้านให้รับรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นจากเรื่องจริงของชุมชน
  - ออกกฎกติกาของชุมชนร่วมกับกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง เรื่องการเว้นระยะจากเขตแดนการปลูกยาง 1.5 เมตร และห้ามปลูกต้นไม่ริมแดน

- เรื่องการจัดเวทีนำเสนอระดับจังหวัดมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอพื้นที่รูปธรรม ขยายผลสู่พื้นที่อื่นๆ ในจังหวัด และเพื่อส่งเสริมการทำงานในอนาคต ซึ่งมีการเตรียมการกันดังนี้
  - เป็นเวทีเพื่อนำเสนอผลงานของเครือข่าย โดยเราจะนำสิ่งที่เรามี สิ่งที่เราภูมิใจ
  - เครือข่ายพื้นที่วิจัยไปร่วมพื้นที่ละ 20 คน เชิญพื้นที่อื่นๆที่สนใจ เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
  - กำหนดการโดยคร่าวๆ เป็นดังนี้
    - ชช.เพลินใจ อาจารย์ไพสิฐ นำเสนอผลงานของเครือข่าย
    - อ.มานพ ชวนเครือข่ายพูดคุยการทำงาน
    - วงเสวนาโดยนักวิชาการเรื่อง การใช้กระบวนการยุติธรรมชุมชน
    - แบ่งกลุ่มย่อยระดมแนวทางการทำงานต่อ
    - มีการจัดบอร์ดนิทรรศการของพื้นที่วิจัย หน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

เมื่อคุยได้รูปแบบการนำเสนอและข้อมูลสำหรับการจัดบอร์ดแล้ว เราก็นัดกันมาจัดบอร์ดวันที่ 20 ธันวาคม 52 ณ ที่ทำการ อบต. ปากแจ่ม

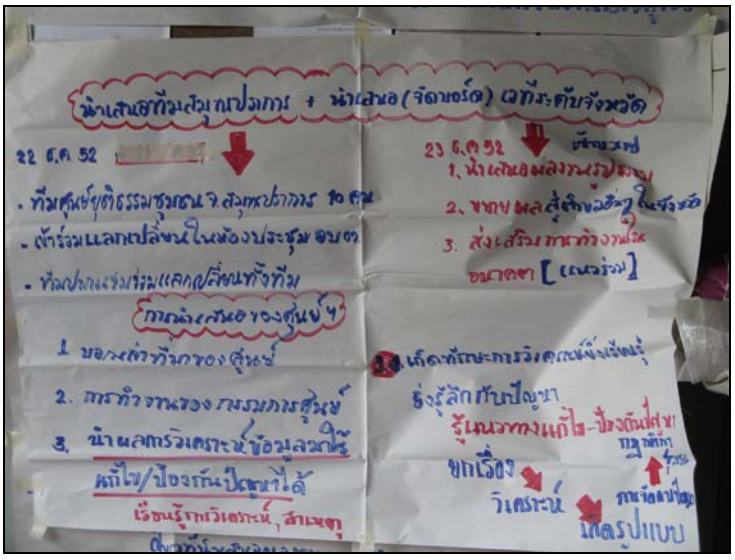

กิจกรรมที่ 33 จัดบอร์ดนิทรรศการ ณ โรงแรมธรรมรินทร์ ธนา

วันที่ 22 ธันวาคม 2552 ณ โรงแรมธรรมรินทร์ ธนา ตรัง

ผู้เข้าร่วมจัดบอร์ด

1. นายจัด โชติรัตน์
2. นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์
3. นางบุญเย็น สุวรรณอัมพร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดบอร์ดนิทรรศการนำเสนอในเวทีระดับจังหวัด

บันทึกกิจกรรม

ก่อนจะจัดงานนำเสนอระดับจังหวัด ทางทีมวิจัยได้นำบอร์ดที่เราจัดทำไว้แล้ว มาจัดที่โรงแรมธรรมรินทร์ ธนา พบกับเพื่อนๆ เครือข่ายอื่นๆ ที่มาจัดบอร์ดกันอย่างสนุกสนาน ซึ่งแต่ละพื้นที่ก็นำเสนอต่างๆ กันไป สำหรับปากแจ่มได้จัดเอาไว้ก่อนแล้วเนื่องจากมีเครือข่ายจากต่างจังหวัดมาศึกษาดูงาน

กิจกรรมที่ 34 เวทีนำเสนอระดับจังหวัด

วันที่ 23 ธันวาคม 2552 ณ โรงแรมธรรมรินทร์ ธนา ตรัง

ผู้เข้าร่วมเวที

1. ทีมวิจัย 10 คน
2. ชาวบ้าน 11 คน

วัตถุประสงค์

1. ร่วมนำเสนอผลงาน และรับฟังการแลกเปลี่ยนเสวนาในเวที

บันทึกกิจกรรม

วันนี้ตำบลปากแจ่มเดินทางกันในตอนเช้า ซึ่งใช้การเดินทางแบบต่างคนต่างก็นำรถจักรยานยนต์กันไปเป็นคู่ เนื่องจากสถานที่จัดงานไม่ไกลนักจึงสามารถให้คนในชุมชนที่จะไปร่วมพารถจักรยานกันได้ เวทีวันนี้ค่อนข้างมีคนหลากหลายมาก มีทั้งเจ้าหน้าที่หน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ สำหรับรูปแบบการจัดเวทีนั้นก็มีทั้งช่วงที่เครือข่ายจาก 3 พื้นที่ขึ้นไปนำเสนอการทำงาน มีนักวิชาการร่วมเสวนา และในตอนบ่ายเป็นการระดมกลุ่มย่อย ทางเครือข่ายพื้นที่ของเราได้เข้ากลุ่มย่อยและนำเสนอผลบนเวทีด้วย

โดยภาพรวมเวทีก็จัดได้ค่อนข้างดี มีคนมารับรู้มากขึ้น และคนที่มาก็มาจากหลายหน่วยงานและหลายสาขา แต่เสียดายที่บอร์ดที่เครือข่ายจัดไว้ไปวางหลังห้อง ทำให้ไม่มีใครมาชมนัก

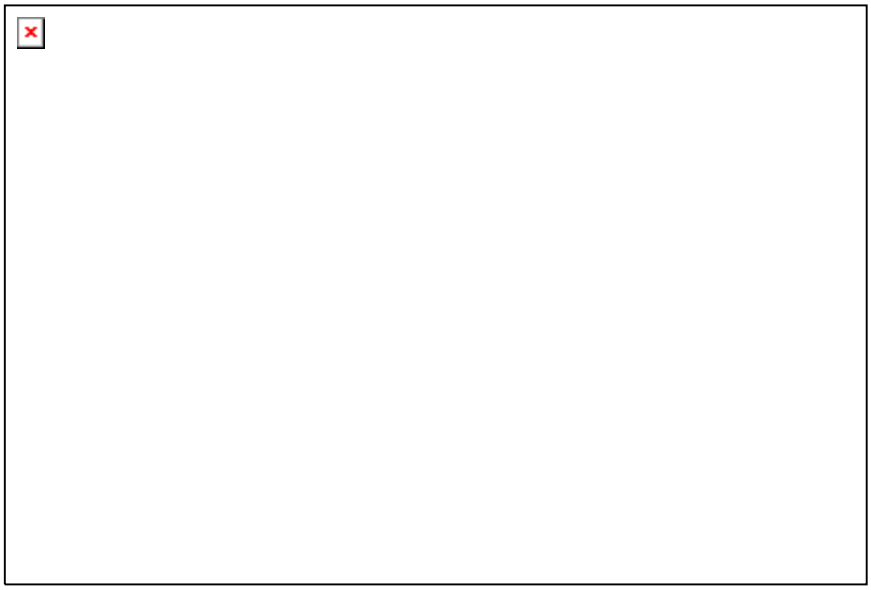

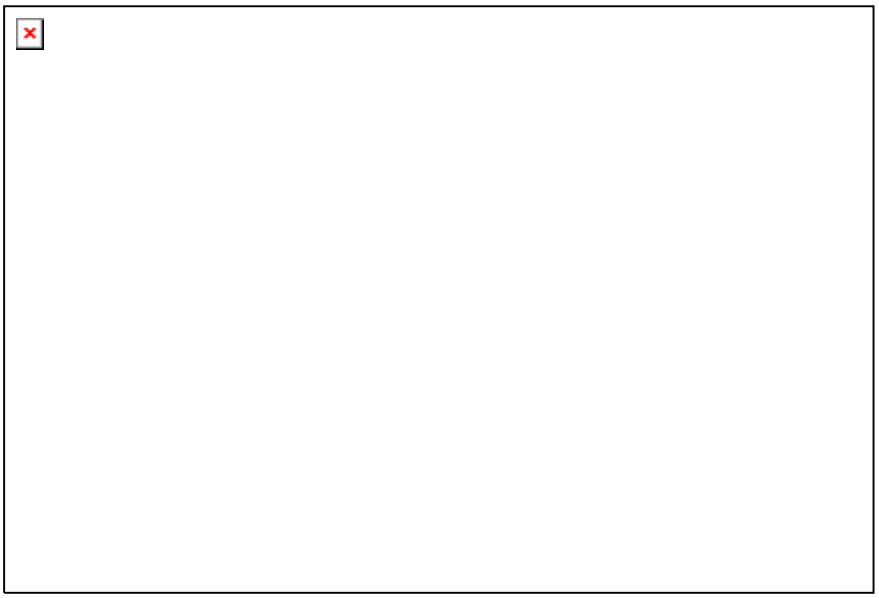

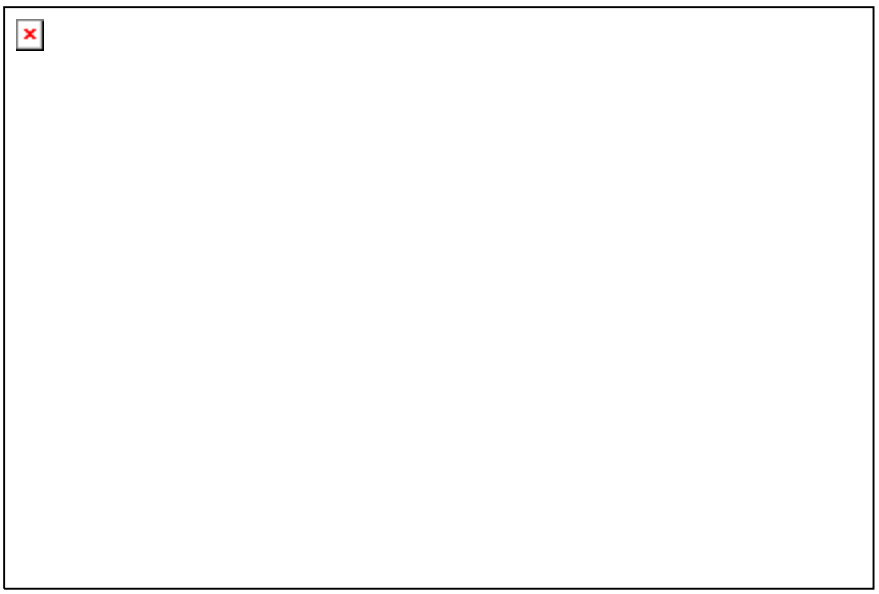

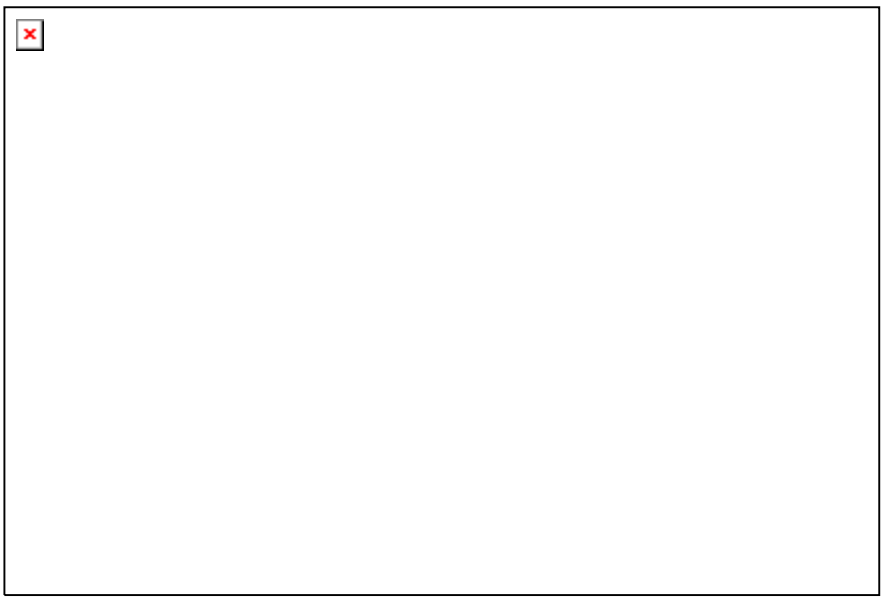

กิจกรรมที่ 35 ประชุมประจำเดือน

วันที่ 11 มกราคม 2553 ณ ที่ทำการกำนันตำบลปากแจ่ม

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. ทีมวิจัย 9 คน
2. พี่เลี้ยง 2 คน คือ สุทิน และลอราช

วัตถุประสงค์

1. ประชุมประจำเดือนสรุปงาน

บันทึกกิจกรรม

การประชุมสรุปงานประจำเดือนนี้พูดคุยกันเรื่อง การทำงานให้มีความต่อเนื่อง ว่าจากผลของการทำงานที่ผ่านมาเราพบว่าเกิดประโยชน์ แต่จำทำอย่างไรให้การทำกิจกรรมมีความต่อเนื่อง

- การประชุม
- การบันทึก
- การวิเคราะห์
- การสร้างการเรียนรู้กับชุมชน
- การทำงานประสานงาน
- การทำงานเชิงป้องกัน

กิจกรรมที่ 36 ประชุมประจำเดือน

วันที่ 26 พฤษภาคม 2553 เวลา 14.00 น. ณ ที่ทำการกำนัน ต.ปากแจ่ม

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. ทีมวิจัย 12 คน
2. พี่เลี้ยง 3 คน
3. เจ้าหน้าที่หน่วยงาน 2 คนคือ ผอ.สมหมาย และคุณภควัติ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประชุมแลกเปลี่ยนความก้าวหน้าของการทำงาน

บันทึกกิจกรรม

วันนี้นัดประชุมเพราะว่าหลังเวทีจังหวัดยังไม่ได้พบปะกันเลย ซึ่งมีความก้าวหน้าของการทำงาน คือ ได้มีการไกล่เกลี่ยเรื่อง 3 เรื่องคือ

1. เรื่องสามี-ภรรยา จะเลิกกัน
2. เรื่องสามี-ภรรยา ทะเลาะจะเลิกเช่นกัน
   - สองเรื่องนี้พยายามกล่อมให้คิดให้ดีๆ คิดถึงตอนที่รักและดีต่อกัน เพราะจะทำให้ใจอ่อนและกลับไปทบทวนอีกครั้ง และสอบถามเหตุผลให้ชัด
3. เรื่องการเบี้ยวค่าหมู คือเอาหมูมาทำขายกันแล้วไม่ยอมจ่ายเงินเจ้าของหมู เรื่องนี้กำนันเข้าไปไกล่เกลี่ยจนได้จ่ายเงินกันเรียบร้อย

ผอ.สมหมาย จรัสแสงวรกุล ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติตรัง ได้แสดงความคิดเห็นต่อการทำงานของศูนย์ว่า ที่สำนักงานคุมประพฤติตรังไปเปิดมาหลายศูนย์ ก็พบว่าที่ปากแจ่มเวิร์ก สำหรับเรื่องที่กำนันบอกว่าขาดการบันทึกเรื่องราวเป็นผลงานก็ขอให้ทำให้ได้ เพราะมันคือการจัดการภูมิปัญญา และขอให้ สกว.ทำซ้ำให้ด้วย

ลักษณะงานนี้คือ การสร้างศูนย์เรียนรู้ ความรู้ในชุมชนใช้เป็นความรู้ในการทำงาน และสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง คนในพื้นที่มีบทบาทจัดการปัญหา คนนอกมีหน้าที่หนุนงบประมาณ ขยายผล ส่วนผู้ที่ควรนำความรู้ไปใช้คือ อำเภอ พม.เป็นต้น

กิจกรรมที่ 37 ถอดบทเรียนระดับเครือข่ายจังหวัด

วันที่ 28-30 พฤษภาคม 2553 ณ ปากเมงรีสอร์ท ต.ไม้ฝาด อ.สิเกา จ.ตรัง

ผู้เข้าร่วมถอดบทเรียน

1. นายจัด โชติรัตน์
2. นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์
3. นางพับ เขาหลัก
4. นางลิ้ม เซ่งย่อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อร่วมถอดบทเรียนร่วมกับเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง

บันทึกกิจกรรม

วันแรกวันที่ 28 พฤษภาคม 2552 เวทีถอดบทเรียนครั้งนี้ทีมวิจัยของปากแจ่มเข้าร่วม 4 คน เมื่อไปถึงแล้วก็รับประทานอาหารเที่ยงกันก่อน แล้วเริ่มต้นตอนบ่าย ในครั้งนี้ทางพี่เลี้ยงแจ้งว่าอาจารย์ชัยวัฒน์ ถิระพันธุ์มาจัดเวทีให้ วันแรก 28 พฤษภาคม 53 อาจารย์มีคำถามแรก 3 ข้อว่า

- ยุติธรรมชุมชนในควาคิดของพวกเราคืออะไร มีความหมายและความสำคัญต่อสถานการณ์ของชาติอย่างไร
- ครุ่นคิดลึกๆ ว่าทำไมชาวบ้านจึงสนใจเข้ามาหาคนทำงานยุติธรรมชุมชนมากขึ้น มีรายละเอียดที่น่าสนใจอะไรบ้าง
- ตัวของท่านเองได้ทำอะไรบ้างที่ทำให้ชาวบ้านมาหา

อาจารย์ให้แบ่งกลุ่มย่อยกลุ่มละ 4 คนแล้วช่วยกันหาคำตอบ มีพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม เราก็ระดมกันได้รายละเอียดมากมายอย่างเช่นว่า ยุติธรรมชุมชนคือ การทำให้เกิดความเป็นธรรมในทุกเรื่องทุกปัญหา การลดช่องว่างทางสังคม การทำให้คนมีสิทธิเท่าเทียมกัน รู้เรื่องสิทธิมากขึ้น และสร้างกลุ่มคนที่รู้หน้าที่ของตนเอง มีความสำคัญต่อสถานการณ์ของชาติเช่น ช่วยลดความขัดแย้ง ทำให้ชุมชนสงบ ลดความสูญเสียจากการขึ้นโรงขึ้นศาล ที่ชาวบ้านได้มาหาเรามากขึ้นเพราะ เราทำงานด้วยความจริงใจ เป็นกลาง เป็นต้น

วันที่สอง วันที่ 29 พฤษภาคม 2553 อาจารย์ชัยวัฒน์มีคำถาม 2 ข้อคือ

- ถ้าท่านต้องไปช่วยสอนและแนะนำทีมวิจัยชาวบ้านในที่อื่นๆ ให้ทำงานยุติธรรมชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ท่านจะแนะนำเรื่องอะไรให้เขาบ้าง หรือบอกเป็นวิธีการที่เป็นขั้นตอนทีละก้าว
- แต่ละก้าวหรือแต่ละขั้นตอนนั้น อธิบายให้เหตุผลด้วยว่าทำไมต้องทำแบบนั้น

ยกตัวอย่างผลการผลการระดมความคิดของกลุ่มนางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ เป็นดังนี้

ขั้นตอน/วิธีการ	เหตุผล
1.ค้นหาคน ฟอร์มทีม เลือกคน -เลือกคนที่เป็นผู้นำหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำตามธรรมชาติที่ “ไม่มีตำแหน่งไหร สักสิ่งแต่ชาวบ้านยอมรับ เชื่อถือ” -เลือกคนที่ “พูดสิบคำ จริงเก้าคำ” ซื่อสัตย์ จริงใจ -เสียสละ แบ่งเวลาเป็น แยกแยะได้	เพื่อให้ได้คนที่มีความพร้อมเข้ามาทำงานยุติธรรมชุมชน
2.เตรียมความพร้อมทีมกรรมการศูนย์ฯ	- เพื่อประชุมชี้แจงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์ฯ - บอกว่าศูนย์นี้ตั้งขึ้นมาทำอะไร กรรมการทำอะไร
3.คณะกรรมการศูนย์ฯเรียกชาวบ้านมาประชุม - ยกตัวอย่างข้อพิพาทภายในชุมชนเรื่องที่จบในชุมชนกับเรื่องที่จบที่ศาล อะไรดีกว่ากัน - เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม เช่น สำนักงานยุติธรรมจังหวัด สำนักงานคุมประพฤติ สกว. ตำรวจ ทนายความ เพื่อมาชี้แจง แนะนำและให้ความรู้แก่ชาวบ้าน	-อธิบายให้ชาวบ้านรู้/เข้าใจว่ายุติธรรมชุมชนนี้ช่วยอะไรได้บ้าง ชาวบ้านได้ประโยชน์อะไรบ้าง -แจ้งให้ชาวบ้านรู้ว่าถ้ามีศูนย์ฯชาวบ้านจะได้รู้กฎหมายพื้นฐานและสิทธิของชาวบ้านเอง -บอกชาวบ้านว่าถ้ามีเรื่องเดือดร้อนให้มาหาได้ที่ศูนย์ฯยุติธรรมชุมชน ไม่ต้องกลัวว่าไม่รู้จะไปไหน
4.เปิดศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับตำบล	-เพื่อให้มีศูนย์ฯที่ชาวบ้านสามารถมาติดต่อเวลาเกิดเรื่องได้ “เป็นที่พึ่ง” -เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านรู้จักศูนย์ฯ
5.จัดเก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชน -เก็บเรื่องราวความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน เพื่อนำมาเรียนรู้วิธีการจัดการปัญหาในอดีต แล้วนำมาปรับใช้กับปัจจุบัน -เก็บข้อมูลมาวิเคราะห์ หาวิธีการจัดการปัญหาแต่ละประเภท เพราะที่ดินก็จัดการแบบหนึ่ง ขโมยวัวก็จัดการแบบหนึ่ง คนที่เข้าไปจัดการต้องเลือกให้เหมาะสมกับปัญหาที่เกิด สถานที่ และเวลา -นำเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาสร้างการเรียนรู้กับคณะกรรมการศูนย์ฯ เพื่อทำให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น	-เพื่อให้รู้วิธีการไกล่เกลี่ยอย่างถูกวิธี เช่นรู้ว่าถ้ายางล้ำแดนจัดการเช่นไร -ได้ฝึกฝนทักษะการถาม การเขียน การฟัง การคิด การทำความเข้าใจกับเรื่องราว -ได้สร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน -ได้อธิบายบอกเล่าการทำงานของศูนย์ฯ/กรรมการศูนย์ฯ -เพื่อเป็นตำราให้กับคนรุ่นหลัง
6.จัดเวทีนำเสนอข้อมูลระดับหมู่บ้าน/ตำบล	-บอกชาวบ้านว่าเก็บข้อมูลมาทำอะไร -เติมเต็ม/ตรวจเช็คความถูกต้องของข้อมูล -เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ทนายความ เพื่อชี้แจงและตอบข้อซักถามของชาวบ้าน -เปิดโอกาสให้ชาวบ้านพบปะ-ซักถามข้อสงสัยกับหน่วยงาน

	โดยใช้ภาษาแบบชาวบ้านที่เข้าใจง่ายและเป็นกันเอง -ยกข้อมูลเรื่องราวที่เก็บได้มาเล่าเป็นกรณีศึกษาเพื่อสร้างการเรียนรู้/เป็นบทเรียนให้กับคนในชุมชน
7.การสร้างศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้มีประสิทธิภาพ -โดยมีหน่วยงาน พี่เลี้ยงหนุนเสริม -แบ่งบทบาทหน้าที่ภายในทีมให้เหมาะกับแต่ละคน -ทำงานในชุมชน ไกล่เกลี่ย/จัดการปัญหาอยู่ตลอดและอย่างเป็นธรรม -คณะกรรมการประชุมอย่างต่อเนื่อง พบปะเรื่อยๆ -ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เช่น หอกระจายข่าว แผ่นพับ เป็นต้น -รับฟัง เป็นที่ปรึกษาของชาวบ้านเวลาชาวบ้านมีปัญหา	

วันที่สาม วันที่ 30 พฤษภาคม 2553 อาจารย์ชัยวัฒน์มีคำถาม 3 ข้อคือ

- อุปสรรคในการทำงานยุติธรรมชุมชนมีอะไรบ้าง ให้เหตุผลว่าทำไมเรื่องนี้ถึงเป็นอุปสรรค แล้วส่งผลกระทบไปยังเรื่องใดบ้าง
- ข้อคิดในอนาคตมีอุปสรรคอะไรที่รออยู่บ้าง

ได้คำตอบในกลุ่มของนายจัด โชติรัตน์ ดังนี้

อุปสรรคที่พบในการทำงานยุติธรรมชุมชน

คณะกรรมการศูนย์ฯไม่มีความพร้อมในการทำงาน

- มาประชุมไม่ครบ ส่งผลต่อความรู้สึกของคนที่มา ทำให้ไม่สบายใจ ขาดความมั่นใจที่จะทำงานเป็นทีม เป็นภาพที่ไม่น่ามองในสายตาชาวบ้าน
- กรรมการขาดความรู้ อาทิ ความรู้ด้านกฎหมาย ทำให้ไม่มีความมั่นใจในการทำงาน ชาวบ้านถามแล้วตอบไม่ถูก
- ทีมกรรมการศูนย์ฯ บางท่านขาดประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ย “ล้วงลูกไม่ถูก เข้าไม่ถูกเวลา” พูดแล้วชาวบ้านไม่เชื่อ ตกลงกันไม่ได้ รู้สึกหดหู่ น้อยใจ ท้อแท้..... ออกไปจากทีมเลย
- เวลาชาวบ้านมีปัญหาเราแก้ไม่ได้ ตอนนั้นไม่รู้อีปรึกษาใคร ไม่กล้าที่จะประสานงานไปยังหน่วยงานเพื่อขอคำปรึกษา เพราะไม่รู้อีไปปรือ ไม่รู้จักคน ไม่รู้จักหน่วยงาน

- ผู้นำบางท่าน อาทิ กำนันตำบลคลองชีล้อมที่ไม่สามารถดึงมาร่วมทีมได้ ทำให้ทีมขาดกำลังใจ เป็นอุปสรรคในการทำงานในบางเรื่องที่ต้องการผู้นำในการตัดสินใจ ความเด็ดขาด ความน่าเชื่อถือ บารมี
- กรรมการไม่มีเวลาให้ ไม่เห็นความสำคัญ “มีเวลาไปกัดปลา ไปต่อนกเขา แต่พอเชิญให้มาประชุม อ้างว่าไม่มีเวลา ติดธุระ”
- กรรมการไม่มีความกล้า “แหลงไม่เป็น” ไปถึงแหลงไม่ถูก ไม่รู้จะพูดอย่างไร ไม่กล้าแนะนำ

ชาวบ้านเชื่อนาย (ตำรวจ) มากกว่ากรรมการศูนย์ฯ

- เพราะถ้าชาวบ้านทำผิดนายจับเขาได้แต่เราจับเขาไม่ได้ โดยเฉพาะผู้ใหญ่ใหม่ที่ไม่มีประสบการณ์ ยังพูดกับชาวบ้านไม่ชับ (ไม่ฉนัด ไม่ชำนาญ) ชาวบ้านจึงเอานายมากกว่า เวลามีปัญหาชาวบ้านจึงไม่มาหาเรา
- ชาวบ้านบางคนเวลามีเรื่องจะไม่พึ่งผู้ใหญ่ จะเอาคนอื่นมาเคลียร์เรื่องให้ คนที่ตัวเองรู้จัก มีอิทธิพล พอได้ (มีอำนาจระดับหนึ่ง) มาเคลียร์ ทำให้คู่กรณีอีกฝ่ายไม่ได้รับความเป็นธรรม ถูกเอารัดเอาเปรียบ เพราะเคลียร์แบบเข้าข้างพวกตัวเอง รู้สึกว่าชาวบ้านเห็นเขาดีกว่าเราเพราะบางคนที่เข้ามาเคลียร์หัวหมอ ยกกฎหมายเราตามไม่ทันและก็ไม่รู้ด้วย
- ชาวบ้านติดนิสัยมาแล้วต้องได้ค่าเดินทาง ค่าน้ำมัน ครั้งไหนเชิญมาประชุมแล้วไม่ได้อะไร ครั้งต่อไปเชิญแล้วไม่มา “ทีหลังเชิญให้ตายก็ไม่มา” ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของคนเชิญที่เป็นผู้นำ
- ชาวบ้านบ้านเราเวลาประชุมชอบให้เชิญเป็นหนังสือ บอกปากแล้วไม่ค่อยมา เพราะหนังสือมีน้ำหนักกว่า บางคนได้รับแล้วก็ไม่อ่านแต่จะเอาหนังสือกับเขาด้วย เป็นปัญหาของผู้นำในการเชิญประชุม ทั้งในเรื่องการทำหนังสือและการแจกจ่ายไปตามบ้าน “ถ้าบอกปาก ท่า(เจอ)ตรงไหนบอกตรงนั้น” ง่ายกว่า

งบประมาณไม่ได้เป็นอุปสรรค แต่ถ้าไม่มีก็ลำบาก

- เพราะว่ามีค่าใช้จ่ายที่เป็นส่วนรวมในการประชุม พบปะแลกเปลี่ยนแต่ละครั้งของกรรมการ อาทิ ค่ากาแฟ น้ำชา ขนม ถ้ามีงบประมาณในส่วนนี้ก็จะเป็นเหมือนน้ำมันหล่อลื่นในการทำงานอย่างต่อเนื่อง “ใจเต็มร้อย น้ำมันก็ต้องเต็มถัง”

ข้อคิดในอนาคตมีอุปสรรคใดบ้างที่รอเราอยู่

- จำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น อาทิที่ ตำบลเกาะสุกร กังวลว่าเมื่อประชากรมาก นักท่องเที่ยวเข้ามาที่เกาะมาก ความเจริญเข้ามา จะทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งมากขึ้น งานของผู้นำก็จะมากขึ้นและยากขึ้นเช่นกัน
- กลัวว่าเมื่อกรรมการศูนย์ฯ คนเก่าหมดวาระหรือแก่ตัวลง “ศูนย์ฯจะกลายเป็นศูนย์(0) และสูญ” เพราะไม่ได้สร้างทีมทำงานชุดใหม่ขึ้นมาทดแทน
- กังวลว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรา อาทิ คุมประพฤติ คุ้มครองสิทธิฯ สกว. ยุติธรรมจังหวัด จะทุ่ม(ทิ้ง)เรา โครงการจบ งบหมด ก็จบกันไป ไม่ได้เดินงานต่อ

ช่วงท้ายของเวทีก่อนกลับ ทางเจ้าหน้าที่ก็ร่วมกันให้ความคิดเห็น แล้วก็ปิดเวที รับประทานอาหารเที่ยงแล้วก็เดินทางกลับ

กิจกรรมที่ 38 ถอดบทเรียนทีมวิจัยระดับตำบล

วันที่ 10 มิถุนายน 2553 ณ ที่ทำการกำนัน ต.ปากแจ่ม

ผู้เข้าร่วมถอดบทเรียน

1. ทีมวิจัย 12 คน
2. พี่เลี้ยง 2 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทบทวนการทำงานที่ผ่านมา
2. หาแนวทางการทำงานต่อ

บันทึกกิจกรรม

พี่เลี้ยงให้เราจับกลุ่มแล้วช่วยกันแลกเปลี่ยนเล่าย้อนถึงที่มาของเครือข่ายตำบลปากแจ่ม มาจนกระทั่งเปิดศูนย์ ทำโครงการ ว่าได้บทเรียนอะไรในแต่ละช่วงบ้าง

สำหรับตำบลปากแจ่มนั้นมีที่มาของเครือข่ายนานมาแล้วคือตั้งแต่ ปี 2547 ตอนนั้นเกิดปัญหาระดับชุมชนเรื่องเหมืองแร่ และการสัมปทานภูเขา ทำให้ชุมชนลุกขึ้นมาต่อสู้ ทางกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และ สกว.ตรังก็เข้ามาจัดอบรมอาสาสมัครเพื่อดูแลสิทธิของชุมชน ช่วงแรกอบรมอาสาสมัครไว้จำนวนมาก แล้วก็มีการให้ความรู้เรื่องสิทธิเบื้องต้น กฎหมายเบื้องต้น ในปีแรกก็เป็นไปด้วยดี เพราะเรื่องสิทธิด้านต่างๆ ดูจะเป็นเรื่องใหม่สำหรับชาวบ้าน แล้วก็ทำงานอบรมประชุมต่อเนื่องเรื่อยมา จนกระทั่งในปี 2551 ก็ได้เปิดศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับตำบลขึ้น ก่อนเปิดศูนย์ ทาง สกว.ตรังมาพูดคุยเรื่องการจัดทีมกันอยู่หลายรอบ เพื่อให้ได้กลุ่มผู้นำจากทุกหมู่บ้านมาเป็นกรรมการ ซึ่งก็สามารถรวบรวมกลุ่มผู้นำชุมชนและแกนนำต่างๆ ได้ เมื่อเปิดศูนย์แล้ว ทาง สกว.ตรังก็บอกว่าต้องการทำวิจัยหรือไม่ทางพื้นที่ก็สนใจ จากนั้นก็เริ่มต้นทำโครงการกับ สกว. โดยมีโจทย์ของเราว่า ทำอย่างไรไม่ให้ศูนย์ที่เปิดต้องสูญ

การทำงานวิจัยนั้นเราก็ไม่ค่อยจะเข้าใจนัก ในตอนแรกพี่เลี้ยงก็ให้เก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งในอดีตเราก็จัดทีมลงพื้นที่เก็บข้อมูลกัน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเก็บข้อมูลคือการได้พูดคุยกับคนในชุมชน กับผู้เฒ่าผู้แก่ ที่เราห่างจากท่านเหล่านั้นไปเสียนาน ทำให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้งใจและความสัมพันธ์ในอดีตดูจะย้อนกลับมา หลายครั้งในการลงเก็บข้อมูลกว่าจะได้ข้อมูลก็คุยกันสัพเพเหระก่อน บางวันลงไปก็ไม่ได้เรื่องราว แต่นั่นไม่ใช่ไม่ได้เรื่องแต่กลับได้ความเป็นชุมชนของเราคืนมาด้วย เราเก็บข้อมูลมาได้แล้วก็นำมาให้พี่เลี้ยง แต่พี่เลี้ยงก็นำมาให้เราศึกษาเรียนรู้กัน เราก็แบ่งประเด็นปัญหาแล้วลงมาอ่านรายละเอียดของเรื่อง แค่นี้ก็ทำให้เกิดอะไรใหม่ๆ ขึ้นมาแล้ว เพราะแค่แยกประเด็นก็ทำให้เราเห็นว่าชุมชนเรามีปัญหาเรื่องที่ดินมาก และในรายละเอียดนั้นก็บ่งบอกถึงเรื่องการแย่งชิงแดน แม้จะดูธรรมดาแต่ปัญหาชิงแดนก็สร้างความร้าวฉานได้ เมื่อเห็นเช่นนั้นเราก็เกิดความคิดว่าการชิงแดนเกิดขึ้นโดยการปลูกต้นไม้ล้ำแดนกันมาก แล้วถ้าไม่ให้เป็นเช่นนี้เราก็ป้องกันได้ โดยการออกเป็นกติกาห้ามปลูกไม้ริมแดนและให้เว้นเขตแดนอย่างเหมาะสม อีกประเด็นที่แยกออกมาคือเรื่องทะเลาะวิวาทเราก็เห็นว่า

เรื่องแบบนี้เกิดกับคนไหน หรือกลุ่มไหนซึ่งก็ใช้การเฝ้าระวังได้ อีกประเด็นคือเรื่องวัวกินยางเรื่องนี้หากให้สองฝ่ายร่วมรับผิดชอบก็ทำได้อีก

ยิ่งเมื่อเราศึกษาเรื่องที่ไปถึงศาลทำให้เราเริ่มคิดตระหนักถึงผลเสียที่เกิดขึ้นจากสิ่งนั้น ทั้งเรื่องค่าใช้จ่าย เรื่องของเวลาที่สูญเสียไป เรื่องของความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้านที่ขาดสะบั้น ส่วนเรื่องที่มีเจ้าหน้าที่เป็นโจทก์ก็พบว่าบางเรื่องไม่ได้หนักหนาสาหัสถึงขั้นต้องลงโทษอย่างรุนแรงแต่เมื่อชาวบ้านเข้าสู่กระบวนการนั้นก็ต้องรับโทษตามบทตัดสิน

นี่เป็นมิติใหม่ของการพัฒนาการคิดของเรา แต่ก่อนเราเพียงทำงานให้เสร็จไกล่เกลี่ยให้จบ แต่ตอนนี้เราตระหนักถึงการจัดการที่ให้เกิดผลดีกับทั้งสองฝ่าย และต่อชุมชนของเรา รวมถึงการคิดเชิงป้องกัน ดังนั้นระหว่างทำวิจัยเราก็ใช้โอกาสในการสร้างความรู้กับพี่น้องของเราอยู่ตลอด เมื่อมีเวทีหมู่บ้าน เรื่องราวที่ถูกนำมาเรียนรู้ เราก็นำไปบอกไปถ่ายทอดให้พ่อแม่พี่น้องเราได้รับรู้ด้วย แม้จะไม่ได้เกิดผลอย่างรวดเร็วนัก แต่นั่นก็เริ่มต้นไปด้วยดี

กิจกรรมที่ 39 อบรมขยายเครือข่ายระดับตำบล

วันที่ 25 มิถุนายน 2553 ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลปากแจ่ม

ผู้เข้าร่วมเวที

1. ทีมวิจัย 9 คน
2. พี่เลี้ยง 3 คน
3. เจ้าหน้าที่ 3 คน ได้แก่ คุณภควัติ ผอ.สมหมาย คุณวสันต์ คุณสายรุ้ง ปลัดอำเภอห้วยยอด
4. นายก อบต. ปากแจ่ม และ รองนายกฯ
5. กลุ่มผู้นำในชุมชน 27 คน

รวม 39 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ทีมวิจัยเดิมได้ถ่ายทอดการทำงาน และขยายผลกรรการศูนย์เพิ่ม
2. เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการให้ความรู้แก่เครือข่ายใหม่

บันทึกกิจกรรม

นายประทีป สุขสนาน พิธีกร คุยกับผู้เข้าร่วมประชุมก่อนจะเริ่มเวทีอบรมเครือข่ายอาสาสมัครว่าที่ผ่านมาตัวแทนผู้นำได้มาทำงานอาสา ซึ่งเมื่อปัญหาความขัดแย้งในชุมชนอาสาก็จะร่วมกันจัดการไกล่เกลี่ยประนีประนอมเพื่อให้เกิดความยุติธรรม สำหรับการสร้างเครือข่ายในวันนี้คงจะเน้นว่าตัวคนที่จะมาเป็นอาสาน่าจะต้องมีความรู้ในภารกิจของหน่วยงานอะไรบ้าง ซึ่งวันนี้มีเจ้าหน้าที่หลายๆ ท่านมาร่วมกันให้ความรู้เรา

ในวันนี้ทางศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่ม ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้จัดเวทีนี้ขึ้นมาเพื่อเราจะได้ความรู้ทางด้านกฎหมายเพิ่มขึ้นทั้งทางแพ่งและอาญา รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงาน ทั้งนี้ความรู้ที่จะให้ในวันนี้นั้นเพื่อให้ผู้ที่จะมาเป็นอาสาสามารถให้คำปรึกษากับชาวบ้านที่ประสบกับปัญหาได้ สำหรับประสบการณ์ของการเป็นกรรมการศูนย์ยุติธรรมนั้นคิดว่าดีมากเพราะเมื่อมีใครเกิดเหตุการณ์ หรือประสบเหตุอย่างรถชนกัน เราสามารถประสานงานหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือได้ หรือเรื่องที่เราไม่ได้รับความเป็นธรรมเราก็สามารถไปประสานหน่วยงานได้ สำหรับตนเองมาอยู่ตรงนี้ก็ทำให้ได้ทำงานประสานช่วยเหลือได้หลายเรื่อง วันก่อนเขามีรถชนกันที่สี่แยกท่าปาบ ในตอนแรกทางผู้เสียหายก็เรียกร้องเนื่องจากตายเรียกค่าเสียหายจำนวนสองถึงสามแสน แต่คนที่มาชนเขาไม่ยอมจ่าย จึงได้แนะนำให้ไปพึ่งที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรัง จนในที่สุดเขาก็ได้รับค่าชดเชยแม้จะไม่ได้เต็มครบถ้วนตามที่ต่อรองแต่ในที่สุดก็ได้มาบ้าง สำหรับวันนี้เป็นวันแรกที่ฝนหยุดเพราะต้องหยุดยางมาหลายวันแล้ววันนี้ได้ตัดยางก็ถือว่าโชคดี ดังนั้นก็ต้องรอเพื่อนๆ เสร็จยางกันก่อน คงจะเริ่มสายเล็กน้อย วันนี้เราเชิญเจ้าหน้าที่ด้าน พรบ. ด้วย เพราะวันก่อนพอเราไปประสานนั้นก็เกิดปัญหาหลายสิ่งพอเราไปชนหมา ชนวัวเขาไม่ค่อยจ่าย

กำนันเผดิม โชติรัตน์ ได้ออกมากล่าวรายงาน กับปลัดอาวุโส เรื่องที่มาของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่มได้เริ่มจากการจัดการปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินเหมืองร้าง และเรื่องสัมปทานระเบิดหินเขาถ้ำแรด เมื่อชาวบ้านทำงานต่อเนื่องก็มีหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือ อย่างเช่น สกว.ตรัง กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพและอีกหลายหน่วยงาน จนกระทั่งได้เปิดศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่มในวันที่ 20 มีนาคม 2551 ที่ อบต. ปากแจ่ม ศูนย์ได้ทำงานหลายอย่าง ทั้งการประสานงาน การจัดกิจกรรม การจัดการข้อพิพาท การจัดอบรมนักเรียนและศึกษาดูงานสถานพินิจ และในปี 2553 ได้ขอทุนสนับสนุนการทำงานวิจัยโครงการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่ม และจะทำงานขยายเครือข่ายเพิ่มขึ้นให้ครบทุกหมู่บ้านเต็มพื้นที่ โดยได้รับความร่วมมือทั้ง 7 หมู่บ้านๆละ 5 คน และครอบคลุมผู้นำทุกฝ่าย รวมทั้งสิ้น 30 คน ซึ่งจำเป็นที่อาสาจะต้องเพิ่มเติมความรู้เพื่อนำมาใช้ได้จริง ทั้งเรื่องกระบวนการยุติธรรมเบื้องต้นและความรู้ที่จำเป็น เช่น เรื่องของการใช้รถ เรื่องสิทธิเบื้องต้น และทำให้อาสาฯได้รู้จักหน่วยงานและรู้บทบาทหน้าที่และสามารถประสานงานได้ด้วยตนเอง จึงได้จัดทำการอบรมพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครเครือข่ายยุติธรรมชุมชน

นายวิโรจน์ อินทร์สว่าง ปลัดอาวุโส อำเภอห้วยยอด กล่าวว่าวันนี้ท่านได้รับหนังสือเชิญจากกำนันตำบลปากแจ่ม เชิญท่านนายอำเภอไป และเชิญเป็นวิทยากรด้วย 20 นาที แต่วันนี้ท่านนายอำเภอต้องไปประชุมกับหัวหน้าส่วนราชการจังหวัดจึงมาเป็นประธานไม่ได้ วันนี้ได้หัวข้อพูดคุยเรื่องบทบาทอาสาสมัครยุติธรรมชุมชนต่อสังคม คิดว่าทุกคนน่าจะเข้าใจกันมากเพราะทำงานกันมานานแล้ว และมาทำด้วยใจเพราะไม่มีเงิน สำหรับคำว่าอาสาสมัครยุติธรรมนั้นบทบาทคือว่าทำอย่างไรในเหตุการณ์ เรื่องราวที่เกิดในชุมชนให้มีความยุติธรรม ที่ปากแจ่มมีปัญหาทั้งเรื่องเหมืองของลุ้นเส้ง ที่ป่าไม้จับดำเนินคดีก็ต่อสู้กันมาไม่รู้กี่ครั้ง เป็นเวลากว่า 10 ปีแล้วไม่รู้ว่าเป็นเช่นไรบ้างเพราะไม่ได้ติดตามตลอด เรื่องนี้มีนายอำเภอเข้ามาเป็นหัวหน้าฝ่ายสอบสวน หลังจากนั้นก็มีปัญหาเรื่องจะระเบิดหินภูเขาอีก ต่อมาก็จะทำเหมืองหินอ่อน ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่ชุมชนได้รับรู้รับทราบผลกระทบกับชุมชน แต่เรื่องระดับใหญ่ๆ พวกเราคงไม่ได้เข้าไปร่วมด้วยเพียงแต่ได้รับฟังข้อมูล แต่คิดว่าเรื่องอาสาสมัครยุติธรรมชุมชนทางหน่วยงานคงมาพูดในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ในตำบลปากแจ่มมีเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ไม่ใช่น้อย ที่อำเภอก็มีศูนย์ดำรงธรรมอยู่ ก็เข้าไปเดือนหนึ่งเรื่องหรือสองเรื่อง อย่างเดือนนี้เป็นเรื่องของหมู่ที่ 6 เรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับถนน เรื่องน้ำท่วม เพราะว่าพอสร้างถนนแล้วน้ำท่วมบ้าน ท่วมเรือกสวนไร่นา ตอนนี้กำนันคงยังไม่ทราบ เดี๋ยวคงจะส่งกลับมาให้พื้นที่จัดการ คงจะส่งให้ อบต. เพราะเป็นผู้สร้างถนน สำหรับอาสาสมัครที่มีหมู่บ้านละ 5 คนเรื่องที่ควรจะทำคือเรื่องข้อพิพาทของพี่น้องในหมู่บ้าน ไม่ต้องให้

ไปถึง สต.ปากแจ่ม หรือ สภ.ห้วยยอด ตอนนี้เรื่องที่ร้องเรียนไปที่อำเภอมากคือเรื่องการปิดทางเดิน สมัยพ่อแม่เข้าได้ พอลูกมารับมรดกก็ปิดทาง ชาวบ้านเดือดร้อนก็มาร้องเรียน ร้องเรียนกำนัน ส่วนที่ร้องเรียนมายังอำเภอก็มาดูพื้นที่ ดูหลักฐานว่ากันไปตามหลักฐาน ส่วนใหญ่เกิดเรื่องเพราะทะเลาะกันและส่วนใหญ่จะเป็นคนที่รู้จักกัน โดยมากก็เป็นญาติพี่น้องกัน การไกล่เกลี่ยคือการที่สองฝ่ายคือคนร้องกับคนถูกร้องมาคุยกันโดยมีคนกลางอย่างอาสาฯหรือผู้นำที่จะพูดคุยดูเหตุดูผล ดูความเป็นกลาง และด้วยความเคารพนับถือต่อตัวผู้นำ ต่างคนก็จะต่างคุยอะลุ่มอล่วยกันได้ ต่างคนต่างให้ จะได้ไม่ต้องขึ้นศาล กรณีที่ดินตัวอย่างที่มาร้องเรียนที่อำเภอคือเรื่องปิดทางเข้า เป็นที่ตาบอดคือฝ่ายเป็นโฉนดและในโฉนดไม่ได้ระบุไว้ว่ามีทางสาธารณะ แต่ทางนี้ใช้เดินกันมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่สิบๆปีแล้ว อาจจะดำเนินการให้เป็นทางจำเป็นที่ใช้กันมานาน บางรายอาจจะต้องซื้อทางเข้า แต่ต้องไปแบ่งแยกในโฉนดให้เรียบร้อยจะได้ไม่เป็นปัญหาต่อ การฝึกอบรมครั้งนี้ เนื่องจากบทบาทฐานะผู้นำ ผู้หลักผู้ใหญ่ที่ได้รับการนับหน้าถือตา และท่านเป็นคนใหญ่คนหนึ่งท่านก็สามารถพูดคุย หรือหากเขามาปรึกษาหารือกับท่าน ท่านช่วยได้โดยไม่ต้องไปใช้ถึงข้อกฎหมาย เอาข้อเท็จจริงก็พอ เมื่อใช้ข้อเท็จจริงไม่จำเป็นต้องไปโรงไปศาล ไม่ต้องถึงตำรวจ เรื่องเล็กๆ น้อยๆ ทำอย่างไรให้สมน้ำสมเนื้อ นั้นบทบาทของท่านคือทำอย่างไรให้เรื่องเล็กๆไม่เป็นเรื่อง เรื่องใหญ่ๆ ให้เป็นเรื่องเล็ก ไม่ต้องขึ้นโรงขึ้นศาลเสียเงินเสียทอง เสียเวลา เสียความรู้สึกโดยเฉพาะเสียหน้าด้วย บ้านเราบางคนยอมขึ้นโรงขึ้นศาลเพื่อเอาชนะเท่าที่เห็นๆ ในประสบการณ์ส่วนใหญ่เป็นเรื่องไม่เป็นเรื่อง ส่วนผู้ไกล่เกลี่ยเองต้องวางตัวเป็นกลาง มีความยุติธรรม ก่อนที่จะไปให้ความยุติธรรมกับคนอื่น การให้น้ำหนักกับคู่กรณีแต่ละฝ่ายต้องหาข้อมูลจากการซักการถาม หลักฐาน เอกสาร พูดคุยกับคนเกี่ยวข้องคนข้างเคียงคนที่รู้เรื่องดี ทำให้ทั้งสองข้างเท่ากัน แล้วก็ไม่มีผู้ใดแพ้ สองคนชนะทั้งสอง ทำอย่างไรให้ชนะทั้งสองคน ท่านก็จะประสบความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย ถือว่าวันนี้ท่านได้ตัดยางมาแล้ว สิ่งที่มารับคือกำไร ที่ท่านจะได้นำไปใช้ในการจัดการกรณีพิพาทในบ้านของท่าน และให้ช่วยกันทุกฝ่าย และทำให้มีความเป็นหนึ่งเดียว เพื่อความสงบสุข

คุณวสันต์ เภรีวิค ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติ จ.ตรัง บอกว่าวันนี้ถือว่าเป็นการมารวบรวมความรู้ดีหวา ไม่ใช่มาให้ความรู้ หัวข้อที่ผมจะได้ให้คือ กระบวนการยุติธรรม ก็มีเวลาตั้ง 1.5 ชั่วโมง มีกติกาคือระหว่างที่พูดให้ยกมือถามได้เลย ถ้าโทรศัพท์เข้ารับโทรศัพท์ได้เลย ถ้ามีธุระอีออกเดินไปข้างนอกได้เลย เวลาพูดส่งกระดาษคำถามขึ้นมาได้ แต่อย่าส่งสิ่งของที่มีน้ำหนักขึ้นมา ส่งเสียงขึ้นมาก็ได้

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา คำว่าทางอาญาคือกระบวนการหรือการกระทำที่ผิดต่อกฎหมายอาญา เราจะรู้ปรือว่าอะไรเป็นกฎหมายทางอาญา แล้วเรารู้จักกฎหมายที่เป็นอาญาอะไรบ้าง กฎหมายที่ดินเป็นหรือไม่ กฎหมายชนไก่ ชนวัว คือกฎหมายการพนันการจะเปิดบ่อนได้ต้องขออนุญาต เรื่องแชร์ผิดกฎหมายหรือไม่ มีพระราชบัญญัติแชร์อยู่เหมือนกันแต่ต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์กติกาของการเล่น คือแชร์ 1 วงได้ไม่เกิน 30 มือ แล้วเจ้ามือเป็นได้ไม่เกิน 3 มือ นี้คือเรื่องแชร์ เห็นว่าท่านรู้แล้วว่ามีกฎหมายอะไรบ้าง แต่วันนี้เราจะมาแยกแยะจัดประเภทว่าอะไรคือกฎหมายไหร จัดการปันปรือ แล้วปล้น ฆ่า ข่มขืนเป็นอาญาใช่ไหม เรารู้ปรือใช้ตำราไหนวัด ดังนั้นวิธีการแบ่งว่าอะไรเป็นกฎหมายอาญา

- รู้ด้วยตัวเอง รู้โดยประสบการณ์ รู้โดยธรรมชาติ เช่น ปล้น ฆ่า ข่มขืน ลัก ตัวอย่างที่ชาวบ้านช่วยกันตอบ ได้แก่ลักของของเพื่อน ฆ่าคนตาย บุกรุก ตีหัวเพื่อน ข่มขืน ฉ้อเบี้ยหลวง
- รู้ด้วยการประกาศ เขามาแจ้ง ประชาสัมพันธ์ เช่นเมื่อก่อนเขามาแจ้งว่าถ้าใครไม่เข้ารับเลือกเกณฑ์ทหารมีโทษจำคุกจึงเป็นเรื่องผิดอาญา บุคคลใดเข้าไปอยู่ในเขตป่าสงวนโดยผิดกฎหมายก็คือผิดอาญา ต้องมีการระวางโทษจำคุก เพราะมีคำว่าระวางโทษจำคุกหมายถึงผิดกฎหมายแล้ว ซึ่งเราจะรู้ได้เพราะเขามาประกาศ มาติดไว้บ้านกำนัน

ทีนี้เรารู้ได้ปรือว่าโทษยังไงคือโทษความผิดทางอาญา ถามว่าไปยืมเบี้ย ไม่มีสัญญา ยืมเสร็จคนยืมไม่คืน จะแจ้งความให้เพื่อนติดหรางได้ไม๊ ถามว่าเอาคนยืมแล้วโกงเข้าคุกได้ไม๊ หลายคนบอกว่าไม่ได้ไม่มีสัญญา บางคนบอกว่าได้เพราะมีพยาน คุณวสันต์บอกว่าเรื่องนี้แจ้งความเอาผิดเข้าคุกไม่ได้เพราะเป็นเรื่องทางแพ่ง ส่วนอาญาส่วนใหญ่จะมาตามหลังแพ่ง คือพอทวงหนี้กลับไม่ได้ จึงเกิดการทะเลาะกันจนกลายเป็นทำร้ายร่างกาย หรือหมิ่นประมาท อีกรายก็จะแจ้งความในคดีอาญาได้หล่าว โทษทางอาญามีอยู่ 5 สถาน

1. ประหารชีวิต ประเทศเราใช้วิธีฉีดยาพิษ เมื่อก่อนนำไปยิงแต่เขาถือว่าผิดสิทธิมนุษยชน
2. จำคุก ไปลงโทษจำคุกที่เรือนจำ
3. กักขัง ไม่ใช่จำคุก เพราะนำไปกักขังในที่ที่ไม่ใช่เรือนจำ
4. ริบทรัพย์
5. ปรับ

เมื่อกี้ปลัดถามว่าถูกปิดทางแล้วแก้ไขปรือ คุณวสันต์บอกว่าเรื่องปิดทางมีกฎหมายรองรับทางกฎหมาย คือถ้าไม่ได้โดยภาระจำยอม ก็ฟ้องขอเปิดทาง แต่ในการขอเปิดทางเป็นการซื้อทาง ปัญหาความขัดแย้งของชุมชนเกิดขึ้นเนื่องจาก

1. รู้ไม่เท่ากัน เช่นลูกบ่าวบ้านนี้ไปชอบพอกับลูกสาวบ้านโน่นที่อายุไม่ถึง 15 ปีแล้วพากันไป สิ่งแรกที่ฝ่ายหญิงคิดคือแจ้งความ ให้คิดถึงใจเขาใจเราที่ลูกสาวถูกพาตัวไป ยังไม่รู้ข้อเท็จจริงว่าเด็กรักชอบพอกัน ฝ่ายชายคิดว่าทำปรือก็คิดว่าจะมาพูดว่าไหนๆ เด็กมันชอบ

กันแล้วน่าจะทำพิธีแต่งงานให้ถูกต้องเสียเพราะเด็กชอบพอกัน แต่ฝ่ายหญิงจะไม่ยินยอม เพราะเด็กยังเล็ก เป็นฝ่ายเสียหายพอเสียหายก็เรียกค่าเสียหาย ถ้าไม่ได้ค่าเสียหายตามที่ต้องการก็จะเอาลูกบ่าวมึงติดหรางนี้คือสิ่งที่เราคิดไปก่อน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกับหน่วยงานใดบ้าง

1. ตำรวจ มีหน้าที่หลัก 2 อย่างคือ
    - <u>สอบสวน</u>ที่เราเรียกว่าพนักงานสอบสวนทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานซึ่งมี 3 อย่างคือพยานบุคคล วัตถุ เอกสาร อย่างหลักหมุดเป็นพยานได้ 2 อย่างขึ้นกับว่าเรื่องเกิดขึ้นแบบใด ส่วนโฉนดเป็นพยานเอกสาร ส่วนพยานบุคคลมี 2 อย่างคือ- ประจักษ์พยาน(เห็นด้วยตา) –พยานบอกเล่า(น้ำหนักมีแต่น้อย เพราะมีโอกาสที่มีการกลั่นแกล้งกัน) บ้านเรามีปัญหาเรื่องการเป็นพยานเพราะเห็นก็บอกว่าไม่เห็น แล้วพนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานให้ได้ตามที่กระทำได้มากที่สุด หลังจากนั้นพนักงานสอบสวนจะส่งสำนวน รอการพิจารณาว่าจะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องไปให้อัยการเพื่อได้พิจารณาสำนวนว่าควรจะฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่
    - อีกกลุ่มหนึ่งคือ<u>สืบสวน</u>มี 2 อย่าง คือสืบสวนหาข่าวเพื่อป้องกันการกระทำความผิด และสืบสวนเพื่อหาตัวผู้กระทำผิด คือพอเราแจ้งความกับพนักงานสอบสวนว่ามีคนมาลักของน่าสงสัยว่าเป็นคนนี้ๆ เพราะลักษณะรูปร่างที่เห็นคลับคล้ายคลับคลา ตำรวจก็จะให้พนักงานสืบสวนไปสืบก่อน
2. อัยการ จะพิจารณาสำนวนถ้าเห็นว่าไม่สมบูรณ์ เพราะถ้าฟ้องไปมีโอกาสที่ศาลจะยกได้ แต่มีแนวโน้มว่าคนนี้กระทำผิดจริง ก็มีอำนาจในการที่จะสั่งไปยังพนักงานสอบสวนให้สอบสวนเพิ่มเติม ในคำสั่งอัยการมีอยู่ 2 คำสั่งคือ สั่งฟ้อง กับสั่งไม่ฟ้อง (ต้องส่งสำนวนมายังผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อให้พิจารณาว่าเห็นด้วยกับคำสั่งไม่ฟ้องหรือเห็นขัดแย้ง เพราะฉะนั้นต้องระมัดระวังบุคคลที่มาวิ่งเต้นบอกว่าสามารถช่วยไม่ฟ้องได้ เพราะอำนาจระดับนี้จะคานกันอยู่ เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นชอบกับคำสั่งไม่ฟ้องคำสั่งจึงเป็นอันยุติ แต่ถ้าผู้ว่าฯเห็นว่าต้องสั่งฟ้องยังไม่สิ้นสุดสำนวนที่มีความผิดผู้ว่าฯมีความผิดตามอัยการจึงต้องส่งไปให้อัยการสูงสุดชี้ขาดถึงจะเป็นที่ยุติ ถ้าอัยการมีความเห็นสั่งฟ้องก็ไปฟ้องที่ศาล พร้อมนำตัวผู้ต้องหา
    - <u>ผู้ต้องสงสัย</u> เป็นในชั้นตำรวจ
    - <u>ผู้ต้องหา</u> ใช้ในชั้นอัยการ
    - <u>จำเลย</u> ใช้ในชั้นศาล
3. ศาล (ผู้พิพากษา) มีทั้งเป็นสถานที่และเป็นคน คำว่าฟ้องที่ชั้นศาล ลำดับที่ 1 พออัยการนำคำฟ้องไปฟ้องที่ศาล พร้อมตัวจำเลยศาลต้องพิจารณาจะประทับรับฟ้องหรือไม่ ศาลต้องพิจารณาว่าอัยการมาฟ้องถูกศาลไม่ มีมูลการฟ้องไม่ คดีที่ผ่านการสอบสวน และพิจารณา

ของอัยการแล้วศาลมักประทับรับฟ้อง ผู้เสียหายมีสิทธิในการฟ้องคดีอาญาด้วยตนเองโดยไม่ผ่านตำรวจและอัยการ แต่ศาลจะไต่สวนมูลฟ้องก่อน ถ้าคดีมีมูลให้ประทับรับฟ้องไว้ (จะเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมจะมีคำเฉพาะที่ทำให้รู้ว่าอยู่ในขั้นไหนแล้ว เช่นประทับรับฟ้องแสดงว่าอยู่ในชั้นศาลซึ่งรับฟ้องแล้ว ผู้ต้องสงสัยแสดงว่าอยู่ในชั้นสอบสวน ผู้ต้องหาแสดงว่าอยู่ในชั้นอัยการ จำเลยแสดงว่าอยู่ในชั้นศาล) โดยหลักการศาลจะต้องไต่สวนมูลฟ้อง มีคดีที่ผู้เสียหายฟ้องเองเป็นอาจารย์นิดาใช้ไม้กอล์ฟทำร้ายผู้อื่นถึงแก่ความตาย ฟ้องในฐานความผิดทำร้ายร่างกาย ญาติของผู้หญิงไม่พอใจกระบวนการที่ตั้งข้อหาทำร้ายร่างกายจึงไปฟ้องที่ศาลเองตั้งข้อหาฆ่า พอถึงศาลประทับรับฟ้องแล้ว หน้าที่ของศาลคือพิพากษาอรรถคดี (อรรถคดีคือคดีทั้งหมดทางแพ่งและอาญา) ในกรณีที่จำเลยรับสารภาพศาลจะตัดสินในวันนั้นเลยก็ได้ หรือศาลจะมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติไปสืบเสาะหาข้อเท็จจริงก่อนตัดสินก็ได้ เพราะคำฟ้องในการบรรยายฟ้องนั้นบอกว่าจำเลยกระทำความผิดกฎหมายไหน มีพฤติการณ์การกระทำการปันปรือ แต่บางทีในบรรยายฟ้องไม่ได้บอกรายละเอียดทั้งหมด แต่ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกขั้นต่ำ 5 ปี แม้นจำเลยจะรับสารภาพศาลก็จะพิพากษาไม่ได้ พนักงานอัยการจะต้องสืบพยานประกอบคำรับสารภาพนั้นจนเป็นที่แน่ใจว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงศาลจึงจะพิพากษาลงโทษ แต่ถ้าในกรณีที่จำเลยปฏิเสธ ศาลจะยังไม่ลงโทษแต่ศาลจะกำหนดการพิสูจน์หรือการสืบพยาน ถ้าฝ่ายโจทก์อัยการฟ้องพนักงานอัยการก็เป็นโจทก์ ฝ่ายจำเลยก็ต้องแจ้งพยาน ระบุพยาน (บุคคล วัตถุ เอกสาร) เอามาสืบกันในชั้นศาลพิจารณาคดี ศาลจะกำหนดวันนัดสืบพยานโจทก์หรือจำเลย สำหรับในห้องพิจารณาจะมีบัลลังก์ ที่นั่งพักพยานฝั่งโจทก์ ที่นั่งพักพยานฝั่งจำเลย ตรงกลางเป็นที่ยืนให้ปากคำของทั้งสองฝ่าย ในกรณีจำเลยปฏิเสธต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าฝ่ายไหนผิด โจทก์สืบปากแรกเริ่มกระบวนการโดยฝ่ายอัยการซักถามพยานหลังจากได้รายงานตัวและสาบานแล้วว่าจะพูดแต่สิ่งที่เป็นความจริงถ้าไม่เป็นความจริงให้มีอันเป็นไปในสามวันเจ็ดวัน เมื่อมีการซักพยานของโจทก์เสร็จแล้ว ทนายของจำเลยสามารถถามค้านพยานเพื่อทำลายน้ำหนักการให้ปากคำของพยานให้ไม่น่าเชื่อถือหรือไม่น่าเป็นไปได้ แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความจริง การหาพยานมาโกหกเรื่องจริงเป็นเท็จนั้นก็ทำยาก เพราะศาลนอกจากฟังพยานแล้วยังใช้พยานเอกสาร เช่น รายงานเอกสารการชันสูตร ดังนั้นเมื่อสืบพยานทั้งสองฝ่ายจบแล้วศาลต้องพิจารณาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ถ้าจำเลยไม่ใช่เป็นผู้กระทำผิดศาลจะพิพากษาว่ายกฟ้อง แต่ถ้าศาลพิพากษาว่าโดยพยานหลักฐานจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ศาลตัดสินพิพากษาจำคุก กี่ปีก็ว่าไป ถ้าศาลพิพากษาแล้วเรายังไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาต้องอุทธรณ์ภายใน 1 เดือน และฎีกาได้อีก ซึ่งในรัฐธรรมนูญศาลของไทยได้แบ่งศาลเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา หากภายใน 1 เดือนแรกยังไม่ทันก็ยื่นขยายอุทธรณ์หรือ

ฎีกาได้อีก 1 เดือน หากไม่ได้ยื่นอุทธรณ์ถือว่าคำพิพากษานั้นเป็นที่สิ้นสุดจะอุทธรณ์หรือฎีกาไม่ได้อีกแล้ว

4. เมื่อศาลตัดสินพิพากษาจำคุกแล้วก็ส่งไปที่เรือนจำเท่านั้นตอนนี้ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายจำคุกที่บ้านได้ เรือนจำมีหน้าที่ในการควบคุมคุมขังผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาของศาล ซึ่งจะมีหมายสั่งของศาลซึ่งระบุว่าให้จำคุกตามคำพิพากษา แต่กรณีได้รับการปล่อยตัวในกรณีวาระสำคัญเช่น พระราชทานอภัยโทษจะได้ปล่อยตัวก่อนกำหนดโทษแต่จะมีพระเมตตาพระมหากรุณาธิคุณให้กับผู้ต้องโทษ ตรงนี้ศาลก็ต้องออกหมายปล่อยเพราะเขาไม่ได้พ้นโทษตามคำพิพากษาแต่พ้นโทษไปเพราะความเมตตาพระมหากรุณาธิคุณ แล้วเรือนจำจะคุมขังบุคคลที่ไม่ต้องโทษตามคำพิพากษาของศาลได้หรือไม่ มีกฎหมายอยู่ฉบับหนึ่งเมื่อก่อนเป็นของกรมประชาสงเคราะห์ตอนนี้เป็นกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรณีคนจรจัด พระราชบัญญัติตามอำนาจผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจในการคุมขัง แต่ก็ไม่ทราบว่ากฎหมายนี้แก้ไขหรือยัง

เห็นว่ากระบวนการทางอาญา มีช่องทางแต่ละขั้นตอน ดังนั้นการรู้ไว้จะช่วยให้สามารถชี้ชวนหรือบอกเล่าให้เขารู้ว่าเรื่องนี้เป็นปันปรือ อยู่ในขั้นตอนไหน เพื่อเราจะได้บอกเล่าให้บุคคลสองฝ่ายได้มีความรู้ให้เท่ากัน เพราะการที่มีความรู้ไม่เท่ากันผู้ที่คิดว่าตนเองมีความรู้และเข้าใจมากกว่า พยายามที่จะใช้โอกาส อยู่เหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง นี่คือสัจธรรมที่พบมา

หลังจากผู้ช่วยวสันต์เป็นวิทยากรเสร็จแล้วก็พักรับประทานอาหารเที่ยงแล้วก็เข้าประชุมต่อในตอนบ่ายเป็นการชวนคุย (เสวนา) กับเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคุมประพฤติ ทนายความ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยมีคุณประทีป (หัวหน้าโครงการ) เป็นผู้ชวนคุย รวมทั้งให้ผู้ที่มาอบรมได้ถาม

วิทยากรท่านแรกทนายนิวัฒน์ ซุ่นสั้น เป็นทนายอาสาที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรัง ท่านที่สองคุณภควัต พุ่มไพบูลย์ จากสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ท่านที่สามร้อยตำรวจเอกสมยศ สมบัติมาก แรกสุดให้แนะนำตัวและงานเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน

ทนายนิวัฒน์ ซุ่นสั้น บอกว่าเป็นทนายความ และเป็นทนายอาสาฯของคลินิกยุติธรรมตั้งแต่เริ่มตั้งกันมา มาวันนี้เห็นป้ายบอกว่าเป็นการอบรมเรื่องไกล่เกลี่ย ถ้าไกล่เกลี่ยอย่าแหลงเรื่องกฎหมาย ถ้าเกิดเหตุแล้วอย่าหาทนายเพราะทนายจะแหลงแต่กฎหมาย ถ้าไกล่เกลี่ยก็ยังแหลงกฎหมายได้รวมทั้งเอาความเชื่อทางด้านศาสนามาว่ากัน เอาคุณธรรม ศีลธรรม บาปบุญคุณโทษมาแหลงกัน พอใช้กฎหมายเรื่องมันยาวไม่จบ พอเอากฎหมายเดินหน้า ศักดิ์ศรีตามหลัง จบศาลชั้นตนแล้วก็ไม่จบต่อด้วยอุทธรณ์ ฎีกา เราจึงควรแก้ปัญหาเหมือนคนสมัยก่อน ใช้ผู้นำที่คนเคารพ คนที่เพื่อนเชื่อถือ

ศรัทธาซึ่งทำกันนาน วันนั้นท่านสารวัตรประเสริฐได้แหลงที่บนศาลว่าตอนนี้ระบบกำนัน ผู้ใหญ่ตอนนี้มันละลายหายไปเสียแล้ว คือช่วงหนึ่งที่มีการเลือกตั้งห้าปีหน ผู้ใหญ่กำนันไม่สู้ทำไหรเพราะลูกบ้านมีเรื่องไม่รู้จะเข้าข้างไหน บอกว่าไปเคลียร์กันเอง เพราะถ้าไปพล้าโน่นพล้านี้โกรธ ระบบเลือกตั้งจึงไม่ได้ดีร้อยเปอร์เซ็นต์ ไม่ได้คนที่กล้าทำงาน บางคนเก่งจริงแต่ไม่กล้าทำงาน ดังนั้นการเลือกในอดีตจึงเป็นคนที่ได้รับการเคารพศรัทธากันอยู่กันมายี่สิบสามสิบปีในการสร้างบารมี พอเลือกได้มาห้าปีไม่ทันจะสร้างบารมีเกิดความศรัทธาก็เลือกใหม่กันอีก ตอนนี้ก็เปลี่ยนระบบใหม่อีกให้กลับมาอยู่ตลอดแล้ว สำหรับงานไกล่เกลี่ยนั้นอดีตนายกสมัคร สุนทรเวชเคยกล่าวไว้ว่าคนที่ไปไกล่เกลี่ยถ้าได้รับความศรัทธานั้นงานก็สำเร็จไปแล้ว 50% ดังนั้นเวลาไปไกล่เกลี่ยต้องแลว่าคู่นี้รบกันต้องให้ใครไปถึงจะเหมาะ ถ้าเป็นคนที่อีกฝ่ายไม่ชอบก็ไม่ควรให้คนนั้นไปไกล่เกลี่ย ต้องให้คนที่แหลงได้ทั้งสองฝ่ายซึ่งในชุมชนนั้นรู้กันโดยธรรมชาติ สำหรับที่รัฐบาลยุคอภิสิทธิ์ทำคือนั่งกันคนละข้างโต๊ะ เขาเรียกกันว่านั่งเถียงกัน การไกล่เกลี่ยต้องมีคนกลางที่สองฝ่ายเคารพเชื่อถือและต้องมีวาระไม่ใช่แหลงกันเสียหมดทุกเรื่อง

พิธีกรขอถามสารวัตร ว่าขับรถชนหมาชนวัวข้างถนนได้รับบาดเจ็บ สิทธิตาม พรบ. ที่จะได้รับเป็นอย่างไร และประสานทำอย่างไร

ร้อยตำรวจเอกสมยศ สมบัติมาก สารวัตร จาก สภ.ห้วยยอด เคยทำงานด้านสอบสวน บอกว่าคำถามนี้เป็นอุบัติเหตุจรจร ขับรถชนวัวชนหมา ประเด็นอยู่ที่ว่ารถที่ขับขี่อยู่มี พรบ.หรือไม่ ถ้ามี พรบ. ให้ไปใช้สิทธิ พรบ.ได้ เมื่อเข้าโรงพยาบาลแล้วให้ญาติไปแจ้งความเอาบันทึกไปยื่นที่โรงพยาบาล แล้วก็จะสืบว่าหมาหรือวัวของใครเจ้าของต้องรับผิดชอบ จึงมีตั้งความอาญาและจราจรอยู่ด้วยกัน ที่สำคัญคือเรื่องของ พรบ. การที่ลูกหลานไปใช้รถ หรือรถใช้เอง รถทุกคันควรต้องทำ พรบ.ไว้เป็นอย่างน้อย มี พรบ.บาดเจ็บธรรมเบิกได้ไม่เกิน 15,000 บาท ถ้าบาดเจ็บสาหัสเบิกได้ไม่เกิน 30,000 บาท ส่วนเรื่องของคดีเป็นหน้าที่ของร้อยเวรที่ต้องติดตามเจ้าของวัวไป

กำนันบอกว่าโดยส่วนใหญ่หมาเมื่อถูกชนแล้วจะไม่มีเจ้าของ ไม่รู้ว่าจะทำยังไง

สารวัตร บอกว่าจะรับทราบเรื่องตรงนี้ไป ต่อไปจะกำชับว่าให้ พรบ.ช่วยเหลือ

พิธีกร ถามว่าถ้าใช้ พรบ.แล้วแต่ไม่พอเป็นค่ารักษาพยาบาล แต่เรารู้ว่าวัวใคร เขาไม่ยอมจ่าย เราจะทำยังไงต่อไป

คุณภควัต พุ่มไพบูรณ์ จากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรัง บอกว่าปัจจุบันนี้ประชากรเราเข้าถึงยาไม่เท่าเทียมกัน ในด้านกระบวนการยุติธรรมก็เช่นกัน การเข้าถึงความยุติธรรมไม่เท่าเทียมกัน กระทรวงยุติธรรมเล็งเห็นถึงความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงความเป็นธรรม จึงก่อให้เกิดสำนักงานยุติธรรมจังหวัดขึ้น นับตั้งแต่ทำงานมาก็เดินขรุขระกันบ้าง แต่ขอรับรองว่าสำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรังนั้นโอเครับประกันได้ แต่หน่วยงานอื่นไม่รู้ เราเองเป็นเหมือนยาอย่างยาของ อสม. ก็มีทั้งการบีบเส้นด้วย ยุติธรรมก็เหมือนกันตอนนี้ยุติธรรมกระแสหลักเริ่มมามองการไกล่เกลี่ยในชุมชนก่อน เพื่อไม่ให้เกิดความร้าวฉานในหมู่บ้าน สำหรับคำถามเรื่อง พรบ.ที่ว่านั้น จะขอยกจากเรื่องจริงรถชนวัวที่ อ.กันตัง ซึ่งเราก็ต้องแนะนำให้ดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมจนถึงที่สุด แต่ถ้าพี่น้องไม่เบี้ยที่จะตั้งศาลหรือเป็นค่าทนายตรงนี้สำนักงานยุติธรรมโดยกรมคุ้มครองสิทธิฯมีเงินกองทุนไว้ให้พี่น้องยืมเพื่อไปต่อสู้คดี จะเห็นว่าการเข้าถึงความเป็นธรรมมีหลายช่องทาง เพราะระดับชาวบ้านเข้าไปถึงศาล ดังนั้นถ้ามีเหตุขัดข้องไหรไปหาที่ยุติธรรมจังหวัดได้ โดยเฉพาะเครือข่ายในชุมชนมีอยู่แล้วสามารถประสานงานได้ เรื่องที่เล่าเขาก็ขอไม่ถึงแสนคนเจ็บเป็นอัมพาตจนท้ายสุดเสียชีวิตลงจนสุดท้ายคำพิพากษาออกมาให้เจ้าของวัวเสียให้ 500,000 บาท สำหรับเมื่อกี้นายจัดถามว่ากรณีถูกลูกหลงหาคนกระทำไม่ได้ ขอเป็นค่าตอบแทนได้ สำหรับเรื่องของคดีอาญาที่สู้กันจนสิ้นสุดศาลยกฟ้องก็มีค่าชดเชยให้กรณีที่ถูกจับขังระหว่างคดีวันละ 400 บาท

คำถามเพิ่มจากที่ประชุมว่าถ้า พรบ.ที่จ่ายให้แล้วนั้นไม่พอ เราจะเรียกเอาอีกอย่างไร

คุณภควัต บอกว่าต้องฟ้องแพ่งเอา หรือถ้าไกล่เกลี่ยกันได้ก็ดี

ทนายนิวัฒน์ บอกว่าที่เราข้องใจ เรื่อง พรบ.อุบัติเหตุ คือความประมาท ถ้าคนชนวัวคนเจ็บหรือตายเขาก็จะพิสูจน์ว่าใครประมาท ถ้าวัวผิดก็วัวประมาท แต่ถ้าพอดีถ้าเขาถือเชือกโดยไม่ประมาทคนชนอาจจะแพ้ความได้ ถ้าเขาจูงวัวดีๆ คนขับรถเมามาแล้วไปชนเอาวัวก็ผิดได้ ตอนนี้ พรบ.เขาปรับใหม่แล้ว ถ้าทำ พรบ.หลัง 1 มกราคม 2553 ถ้าตายได้ 200,000 บาท ส่วนค่ารักษาพยาบาลไม่จำกัด ถ้านอนโรงพยาบาลเขาให้วันละ 200 บาท ไม่เกิน 20 วัน ส่วนถ้าได้สองแสนแล้วไม่พอใจเราสามารถเรียกมากกว่านั้นได้ ค่าเสียหายขึ้นกับดุลพินิจของศาล ยกตัวอย่างเหมือนคดีที่คุณภควัตรเล่า จะเห็นว่าตอนแรกเขาเรียกไม่ถึงแสนแต่ไม่ยอมจ่าย พอฟ้องศาลกลายเป็นห้าแสน มีอีกหลายคดีที่เคยทำมาตอนแรกไกล่เกลี่ยกันให้จ่าย 70,000 บาท คนผิดไม่ยอมจ่าย อีกฝ่ายจึงให้ทนายฟ้องศาล ศาลตัดสินค่าเสียหาย 300,000 บาท ตอนนี้อยู่ในระหว่างบังคับคดี จะเห็นว่าบทเรียนของคนเราคือเสียน้อยเสียยากเสียมากเสียง่าย อีกอย่างที่อยากจะฝากจากประสบการณ์ทนายคือสมมุติว่าถูกชนตายเบิก พรบ.แล้วได้แสนนึง แต่ในการฟ้องในชั้นศาลเขาก็ยังฟ้องในข้อหาประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ชีวิต แน่นอนที่สุดต้องตัดสินจำคุก 3 ปี เป็น

การตัดสินปกติ ดังนั้นในการสอบควรสารภาพแล้วบอกว่ากับศาลว่าประสานเรื่อง พรบ.ให้ ช่วยค่าทำศพให้ ศาลอาจลดให้ครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งหนึ่งรอลงอาญา ดังนั้นอย่าเป็นแลตัวอย่างว่าเห็นบางคนออกมาได้ไม่ติดหรางบางทีเขาเสียเบี้ยเขาไม่บอกเพื่อน ถึงแม้จะได้รับการชดใช้จาก พรบ.แล้วก็ตาม แต่หากไม่ช่วยเลยถือว่าไม่มีน้ำใจ ไม่แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่บรรเทาความเสียหายให้กับผู้เสียหายเลย เพราะการตัดสินนั้นต้องมีเหตุ หากว่าต้องการค่าเสียหายเกินสองแสน ก็ต้องเข้าไปเป็นโจทก์ร่วมกับศาล

กำนันบอกว่าการเบิกเงินนั้นยุ่งยาก

สารวัตรแนะนำว่าให้เอาบันทึกประจำวันที่โรงพัก สำเนาบัตรประจำตัวของผู้บาดเจ็บยื่นที่โรงพยาบาล ซึ่งเขาจะประสานกับบริษัทกลางคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ ในส่วนค่าชดใช้เขาก็จะมีกองทุนอยู่ เขาไม่ได้จ่ายเป็นตัวเงิน แต่จะจ่ายผ่านโรงพยาบาลเป็นค่ารักษา สำหรับเป้าหมายในเรื่องของยุติธรรมชุมชนนั้นคือเรารู้ว่าฝ่ายไหน ดูแลทั้งสองฝ่ายไปแจ้งร้อยเวรเพื่อจะได้ดูว่าใครเป็นฝ่ายประมาทจะได้มีการจ่ายชดเชยหรือเป็นการช่วยเหลือเพื่อบรรเทาความเสียหาย ตรงนี้จะช่วยได้มาก

กำนันเผดิม เสนอว่าบางเรื่องเมื่อรถชนกันในชุมชนแล้วได้มีการไกล่เกลี่ยชดใช้กันเรียบร้อยแล้วเมื่อถึงโรงพักอยากให้มีความรวดเร็ว ไม่อยากให้ต้องจัดการยุ่งยาก ต้องพารถกันไปทั้งสองฝ่าย

สารวัตร บอกว่าจะรับเรื่องที่เสนอไปพิจารณาดู เพราะที่ผ่านมามีประสบการณ์ว่าชาวบ้านก็ฉลาดมีการเปลี่ยนรถ ถ้าไม่เอารถไปดูก็พิสูจน์ไม่ได้ว่าจริงหรือไม่จริงอย่างไร

คุณโสภณ ถามว่ามีปัญหาการขอใช้กองทุนที่มีระยะเวลาพิจารณานานไม่ทันกับคดีที่เกิดตรงนี้จะจัดการอย่างไร

คุณภควัต บอกว่าเรื่องบางเรื่องพอไปถึงศาลแล้วก็เป็นอันสิ้นสุด ตรงนี้ต้องแก้ที่ระดับนโยบายที่สูงขึ้นไป คงต้องสะท้อนกลับไปให้หน่วยงานทราบ

คุณสายรุ้ง ศรีเพ็ชร เจ้าหน้าที่ของกรมคุ้มครองสิทธิ์ ตอบเรื่องกองทุนที่ขอแล้วไม่ได้ว่าการยื่นขอใช้กองทุนแล้วไม่ได้เพราะเงินกองทุนมีเงื่อนไขของการใช้เวลาในการยื่น ถ้าไปในระยะเวลา 15 วันแล้วจะขึ้นศาล สิทธิเรื่องธรรมเนียมศาล หรือเป็นหลักทรัพย์ประกันตัวก็ไม่ทัน เพราะกรมต้องพิจารณาซึ่งใช้เวลาอย่างน้อยก็ประมาณ 1 เดือน แต่ข้อเสียตรงนี้จะรับไปแล้วเสนอต่อกรมต่อไป เพื่อลดขั้นตอน สำหรับกองทุนยุติธรรม เขาใช้ว่ากู้ยืมเงินกองทุน คือรัฐให้ความช่วยเหลือไปก่อนโดยการให้กู้ยืม มีให้ได้ 4 อย่างคือ

- ค่าธรรมเนียมศาล ถ้าใครจะฟ้องคดีทางแพ่ง หรือคดีที่มีค่าธรรมเนียมสูงๆ ไม่มีเงินก็ขอกองทุนได้

- ค่าทนายความ สมมุติว่าถูกฟ้องถูกดำเนินคดีแล้วไม่มีเงินว่าจ้างทนายก็ใช้สิทธิกองทุนกู้ยืมได้
- หลักทรัพย์ประกันตัว ถ้าคนใดไม่มีหลักทรัพย์ประกันก็ขอใช้กองทุนได้

นอกจากมีความช่วยเหลือเรื่องกองทุนประกันแล้ว กรมคุ้มครองสิทธิยังดูแลเรื่องค่าชดเชยความเสียหายจากคดีอาญา และค่าทดแทนความเสียหายจากคดีอาญาด้วย ดังนี้คุณภควัตได้นำเสนอไปในตอนต้นแล้ว

มีการให้ความรู้ด้านต่างๆ จนเรียบร้อย และกำนันเผดิมได้กล่าวขอบคุณทุกท่านที่มาร่วมและมาให้ความรู้ เวทีก็จบลงเมื่อเวลา 15.00 น.

ประมวลภาพการทำงานวิจัย

วิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล

เวทีนำเสนอระดับตำบล

เวทีเตรียมนำเสนอระดับจังหวัด

เวทีนำเสนอระดับ
จังหวัด

ประชุม
ประจำเดือน

ถอดบทเรียน
ทีมวิจัย
ระดับตำบล

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ครั้งที่ 1

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ครั้งที่ 2
If...
Seeing your nature
Then...
Not thinking about
anything
When...
Everything you Do
is Zen!

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ครั้งที่ 3

อบรมขยายเครือข่าย
อาสาสมัครยุติธรรมชุมชน

ประวัติทีมวิจัย

หัวหน้าโครงการ

นาย ประทีป สุขสนาน

วัน เดือน ปีเกิด	29 มีนาคม 2504
ที่อยู่	74 หมู่ 5 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวน
ตำแหน่ง	ส.อบต
การศึกษา	ป. 4
เบอร์โทรศัพท์	089-4728441

นาย วีระยุทธ์ ทองแจ่ม

วัน เดือน ปีเกิด	10 มิถุนายน 2512
ที่อยู่	39 หมู่ 7 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวน
ตำแหน่ง	อปพร.
การศึกษา	ป. 6
เบอร์โทรศัพท์	087-6313553

นาย จัด โชติรัตน์

วัน เดือน ปีเกิด	22 มิถุนายน 2486
ที่อยู่	14/1 หมู่ 3 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวน
ตำแหน่ง	กรรมการศูนย์ยุติธรรม
การศึกษา	ป. 4
เบอร์โทรศัพท์	085-7925850

นางวนิดา โชติรัตน์

วัน เดือน ปีเกิด	10 กรกฎาคม 2498
ที่อยู่	67 หมู่ 3 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวน
ตำแหน่ง	อาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
การศึกษา	ประถม

นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์

วัน เดือน ปีเกิด	25 กันยายน 2507
ที่อยู่	83 หมู่ 3 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวน
ตำแหน่ง	อาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, อสม.
การศึกษา	มศ. 3

นาย แรม เสนี

วัน เดือน ปีเกิด	14 พฤษภาคม 2500
ที่อยู่	64 หมู่ 3 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวน
ตำแหน่ง	ผู้ช่วยกำนัน
การศึกษา	ม. 3
เบอร์โทรศัพท์	089-7237614

นาย โอภาส คงแดง

วัน เดือน ปีเกิด	16 สิงหาคม 2507
ที่อยู่	40 หมู่ 4 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวน
ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้าน
การศึกษา	ม. 3
เบอร์โทรศัพท์	083-2804196

นาย ทวีศักดิ์ นาโค

วัน เดือน ปีเกิด	9 เมษายน 2516
ที่อยู่	13 หมู่ 6 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวน
ตำแหน่ง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
การศึกษา	ป. 6
เบอร์โทรศัพท์	081-0872216

นาง บุญเย็น สุวรรณอัมพร

วัน เดือน ปีเกิด	5 สิงหาคม 2508
ที่อยู่	5 หมู่ 5 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวน
ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้าน
การศึกษา	ปวส.
เบอร์โทรศัพท์	083-6467188

นาย สมคิด นาเลื่อน

วัน เดือน ปีเกิด	10 มีนาคม 2515
ที่อยู่	139 หมู่ 1 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวน
ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้าน
การศึกษา	ม. 6
เบอร์โทรศัพท์	083-1727585

นางวัลยา คงทน

วัน เดือน ปีเกิด	12 กุมภาพันธ์ 2506
ที่อยู่	6/2 หมู่ 2 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวน
ตำแหน่ง	อสม.
การศึกษา	ปวท.
เบอร์โทรศัพท์	089-4738163

นาง จำรัส อินทร์สงค์

วัน เดือน ปีเกิด	20 พฤษภาคม 2506
ที่อยู่	130 หมู่ 2 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวน
ตำแหน่ง	อสม.
การศึกษา	ม. 3
เบอร์โทรศัพท์	083-1819773

นาย โสภณ ปรงแก้ว

วัน เดือน ปีเกิด	20 ตุลาคม 2498
ที่อยู่	1/2 หมู่ 6 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวน
ตำแหน่ง	กรรมการศูนย์ยุติธรรม
การศึกษา	มศ. 3
เบอร์โทรศัพท์	086-0675273

นาย อุดม หนูกูล

วัน เดือน ปีเกิด	3 เมษายน 2515
ที่อยู่	2/1 หมู่ 1 ต.ปากแจ่ม อ.ห้วยยอด จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวน
ตำแหน่ง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
การศึกษา	ม. 3
เบอร์โทรศัพท์	084-7455657

ที่ปรึกษา

นายเผดิม โชติรัตน์ กำนันตำบลปากแจ่ม

นายสำเริง ช่วยเมือง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2

นายสมปอง สมบูรณ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6